Antilliaanse Cahiers. Jaargang 1-2

bron
Antilliaanse Cahiers. Jaargang 1-2. De Bezige Bij, Amsterdam 1955-1956

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_ant003195501_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

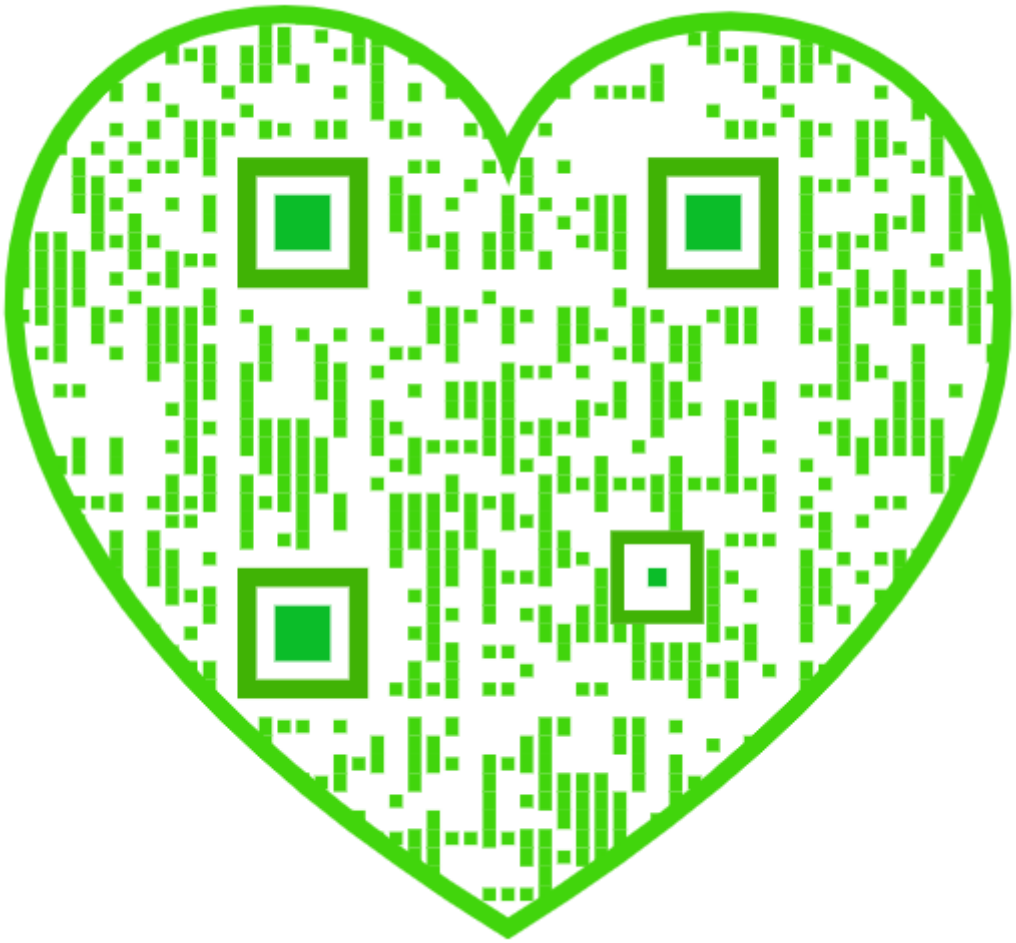

[Nummer 1]

Ten geleide

Het overzicht, dat hierbij wordt geboden, werd aanvankelijk als richtsnoer geschreven voor voordrachten, door ondergetekende gehouden gedurende de jaren 1950 t/m 1952. Het moet eerder als een referaat dan als een studie worden beschouwd. Verschillende belangrijke vraagstukken, die zich hierbij voordoen, konden slechts vluchtig worden aangeroerd. Zo bijvoorbeeld het onderscheid tussen Europese en Antilliaanse levensstijl; de verhouding tussen volks- en kunstliteratuur; de betekenis van de mystificatie; en tenslotte het spinsymbool in onze literatuur.

Voorts dient er op gewezen te worden, dat met aanwinsten na 1952 slechts bij wijze van uitzondering rekening kon worden gehouden.

Ik hoop, dat dit overzicht zijn diensten zal bewijzen, als inleiding voor degenen, die voor het eerst met onze eilanden in contact komen, en tevens ook als een aansporing voor onze literatuurbeoefenaars om de leemtes aan te vullen die zij, naar mijn vaste overtuiging, op de volgende bladzijden zullen ontdekken.

Cola Debrot

Den Haag, 26 Januari 1955

Literatuur in de Nederlandse Antillen

De moeilijkheden, die bij de samenstelling van een overzicht van de letterkunde in de Nederlandse Antillen rijzen, zijn van tweeërlei aard. De eerste betreft het materiaal als zodanig en is het gevolg van de gebrekkige inventarisatie van onze literatuur; onze literaire catalogi, het zij volmondig erkend, munten in de eerste plaats uit in onvolledigheid. Dit verzuim kan op vele en velerlei oorzaken worden teruggevoerd, de een nog pittoresker en karakteristieker dan de ander.

Het spreekt wel vanzelf, dat allereerst hiervoor aansprakelijk moet worden gesteld het peil van onze beschaving, waardoor het belang hiervan in brede kringen nog niet erkend wordt en derhalve moeite en tijd, aan pogingen van deze aard besteed, omgekeerd evenredig aan het nut worden geacht. Deze arbeid wordt des te meer bemoeilijkt, doordat het juiste begrip van het auteursrecht nog niet volledig tot onze landen is doorgedrongen Het misverstand in dezen neemt bij tijden bepaald vermakelijke vormen aan, maar het blijft een feit, dat het soms toch zeer lastig kan zijn. Een gewoon verschijnsel is, dat bepaalde vertaalde werken als origineel worden aangeboden, in de veronderstelling dus, dat men in een tijdperk van emancipatie een voorkeur aan de dag zal leggen voor de eigen culturele werkzaamheid, maar het omgekeerde komt evenzeer voor, dus dat men een origineel werk als vertaald aan de man brengt in de veronderstelling ditmaal, dat een profeet in zijn eigen land niet wordt geëerd. Ik weet, dat dit laatste een enkele keer ook in Nederland is gebeurd. Zo heeft Maurits Dekker zijn boek ‘Waarom ik niet krankzinnig ben’ uitgegeven als uit het Pools vertaald. Maar wat in Nederland zelden geschiedt, is bij

ons geen regel weliswaar, maar evenmin hoge uitzondering. Ik denk hier bijvoorbeeld aan het recente geval van Charles Corsen met zijn ‘Carmina de Aurora y sus 15 lágrimas’ (De liederen van Aurora en haar vijftiental tranen) toegeschreven aan een zekere Miguel H. Romano, die, voor zover mij bekend, nimmer het genoegen heeft gesmaakt het levenslicht te aanschouwen. Dan kennen wij de categorie der mystificators, die de verleiding van het commercialisme niet konden weerstaan, oorzaak van veel vreugde en leed op onze eilanden, alwaar het in ieder geval niet als hoofdzonde wordt aangerekend. Van een van onze meest getalenteerde auteurs, wiens naam hier uiteraard onvermeld dient te blijven, loopt het gerucht, dat hij novellen schrijft, die hij verkoopt met inbegrip van de auteursnaam. Hij verkoopt dus niet alleen het recht van publicatie, maar hij geeft de koper ook het recht een andere persoon als auteur te vermelden. Zo'n persoon ontleent daaraan het genoegen bij feestelijke gelegenheden een hoge borst te kunnen opzetten, zonder zich de hoofdpijn van het schrijverschap op de hals te halen. Dan hebben wij de mystificators, die het nodig oordelen zich te verbergen. De vele schrijversnamen, die ons bekend zijn, herbergen personages of groepen van personages, die zich daarmede een kunstnevel verschaffen om tegen anderen of zichzelf te heulen. Hieronder vallen uiteraard in de eerste plaats de scheppers van hekelproza en -poëzie, een genre, dat bij tijd en wijle de afmetingen van een plaag kan aannemen.

De moeilijkheden komen in hoofdzaak hierop neer, dat wij niet of althans onvoldoende over de vereiste bibliotheken beschikken en gedwongen worden zelf een verzameling aan te leggen. Dat is, gelijk men zich wel zal kunnen indenken, geen kleinigheid! De vraag laat zich stellen of bij volledige inventa-

risering het oordeel over onze literatuur anders zou uitvallen dan bij de huidige stand van zaken. Dit is onwaarschijnlijk, omdat zij niet op zichzelf staat, maar deel uitmaakt van de algemene Antilliaanse literatuur, die ons ook thans reeds met de bestaande gegevens in staat stelt ons een vrij aardige voorstelling van onze literatuur te vormen.

De volgende stap, die moet worden gedaan, voert tot de tweede groep zwarigheden, in de eerste zin van dit opstel aangestipt. Het gaat er n.l. om vast te stellen welke maatstaven van systematiek dienen te worden aangelegd. Het is duidelijk, dat in de periode van emancipatie, die wij thans beleven, de neiging zich opdringt om de materie te verdelen volgens een criterium, dat veel stof kan doen opwaaien, naar de taal of naar het ras, beide onderscheidingen die, gelijk bekend, genoeg explosiestof bevatten; men heeft kortom ook in literaricis een zwak voor maatstaven met atomaire eigenschappen.

Wij zijn, wat de taal betreft, al een zeer gelukkig of een zeer ongelukkig volk, al naar gelang van de gezichtshoek, waaruit wij deze zaak bekijken. Hoe dan ook, men hoeft niet bepaald zielsziek te zijn, om even te duizelen van de talloze moeilijkheden en verwikkelingen van deze materie. Wij zijn om te beginnen drietalig, als wij tenminste spreken vanuit de Benedenwindse eilanden. De Bovenwindse verschillen in zover van de Benedenwindse, dat hun de meertaligheid vreemd is gebleven; zij bedienen zich uitsluitend van het Engels. Het Nederlands wordt er op de scholen als vreemde taal onderwezen en doet er niet, gelijk op de Benedenwindse eilanden, de dienst van voertaal. Wanneer wij dus over drie-taligheid spreken, dan hebben wij speciaal de Benedenwindse eilanden op het oog. De literatuur van deze eilanden is in drie talen geschreven en wel, behalve in de landstaal (het papiament), ook nog in het Neder-

lands en Spaans. Men kan hier gemakkelijk controversen in het leven roepen. Het gaat hier tussen de landstaal enerzijds en de wee oude cultuurtalen anderzijds, maar tevens tussen de twee oude cultuurtalen onderling, en ten slotte om de invloed, die de cultuurtalen op de jonge landstaal pogen uit te oefenen. Wie er plezier in heeft, moet maar zijn gang gaan en de lont in het kruit werpen.

Het papiament, de landstaal, is een taal met een latijns rhythme, en een vocabulaire, waartoe vele Europese talen hebben bijgedragen, waaronder Spaans, Portugees en Nederlands een bijzondere plaats innemen; men pleegt het Nederlands een bijdrage van ruim 10% toe te kennen. Daarbij heeft het Afrikaanse element zowel op vocabulair als rhythme belangrijke invloed uitgeoefend. Deze enkele opmerkingen zijn reeds voldoende om de bezwaren tegen de taal als maatstaf begrijpelijk te maken. Wij komen namelijk onwillekeurig terecht in het gebied van een enorm vraagteken, dat bepaald electrisch geladen is en waar het toch hier niet in de eerste plaats om gaat. Wie dit opstel ter hand neemt, doet het immers om iets te vernemen over de Antilliaanse literatuur en niet om onverhoeds verwikkeld te raken in de taalpolitiek, laat staan de taalstrijd. Er is bovendien tegen de opvatting, dat de taal hierbij als maatstaf moet worden aangewend, een groot bezwaar van systematiek. Het is wel waar, dat de verschillende perioden van onze literatuur mede gekenmerkt worden door een voorkeur voor een der drie talen, maar de talen komen ook in een en dezelfde periode naast elkaar voor en het is in het geheel geen zeldzaamheid, dat een bepaald auteur zich in meerdere talen heeft uitgedrukt. Dit is o.a. het geval met een van onze beste dichters uit het eind der vorige eeuw, J.S. Corsen, die zich voornamelijk van het Spaans heeft bediend, maar wiens on-

sterfelijk gedicht ‘Atardi’, dat iedere Antilliaan kent, in het papiament werd geschreven. Een onderverdeling naar de taal, althans als hoofdmaatstaf, zou m.i. niet alleen de aandacht afleiden, maar ook welhaast met opzet een overbodige onoverzichtelijkheid teweeg brengen. De raciale onderscheiding bezit uiteraard nog meer explosiestof. Er bestaat een groep Antillianen, vooral onder de Fransen, die haar met voorkeur hanteren. Ik persoonlijk meen, dat zij tot tal van misverstanden aanleiding kan geven als men haar de ereplaats der hoofdonderscheiding zou willen geven. De Antillianen zijn in de eerste plaats een mengvolk; in medische termen gesproken: een nog niet uitgemendeld mengvolk. De rassen-discriminatie is derhalve een thema, maar niet het enige thema; zij is er een naast vele andere. Zij wordt bv. gehanteerd door Luis Palés Matos, uit Puerto Rico, die men eerder een blanke dan een Afrikaan zou kunnen noemen. Het overgrote deel der schrijvers, die hebben meegewerkt aan de bekende ‘Antología de Poesía Negra hispano-americana’ van Ballagas zijn van het blanke ras. Wij moeten in de rassendiscriminatie een belangrijk thema zien, een van de belangrijkste thema's zo men wil, maar zij leent zich niet om de ontwikkeling van onze literatuur in haar verschillende fasen te volgen.

Het wil mij voorkomen, dat de conventionele onderscheiding tussen volksliteratuur en kunstliteratuur in ons geval het meest doeltreffend zal blijken te zijn; wij zullen hiermee niet alleen een overzicht, maar ook een inzicht in deze materie kunnen verkrijgen.

De volksliteratuur

Verschillende van haar eigenaardigheden zijn die van de volksliteratuur in het algemeen. Zij is geschreven in de landstaal en nauw verbonden met de gewoonten en zeden, de couleur locale, van de plaatsen van herkomst. Voor de Benedenwindse eilanden betekent dit, dat zij in de sfeer van de eilanden onder de Venezolaanse kust is ontstaan, voor de Bovenwindse, dat zij aanknopingspunten heeft met de naburige niet-Nederlandse eilanden, en in de eerste plaats het Engelse eiland St.-Kitts, dat maar enkele kilometers van het Nederlandse St.-Eustatius is gelegen. Een andere eigenaardigheid is het sterk Afrikaanse element, en ten slotte het realisme. Het realisme hier allicht te verstaan niet in de zin van saloncynisme, maar als vorm van levensdrift en levensbevestiging. Wij kunnen de volksliteratuur op haar beurt in verschillende genres onderverdelen.

Wij kennen om te beginnen de gelegenheidsversjes, die al of niet op maat en rijm gemaakt worden naar aanleiding van bepaalde meer of minder schokkende gebeurtenissen of in verband met personen, die in het middelpunt der belangstelling zijn komen te staan. Op Curaçao noemen wij deze versjes ‘banderitas’ (vlaggetjes), omdat zij op smalle strookjes papier opgetekend worden, gewikkeld om een stokje. Het is niet altijd gemakkelijk voor de buitenstaander om deze eenvoudige rijmen zonder het passend commentaar te verstaan. Bovendien worden voor zulke vluchtig bedoelde rijmpjes de commentaren gauw topzwaar. Een enkele keer kan men ze ook wel zonder veel toelichting waarderen. Ik zal hier maar meteen een paar voorbeelden laten volgen. Op St.-Kitts vindt men nog een van

de indrukwekkende forten uit de 18e eeuw, Brimston Hill, dat niet langer in gebruik is. Op feestdagen gaan de mensen er dansen, bij voorkeur de roll back, een dans met welig lendenspel op calypso-muziek. Op zekere dag ontstond er, uit vrees voor een losbrekende storm, paniek onder de feestvierders, van wie er een aantal onder de voet werd gelopen. Sedertdien wordt, niet alleen op het Engelse maar ook op het Nederlandse eiland, een lied gezongen, dat eindigt met het volgende refrein:

If you think the roll back cannot kill,
Think of what happened in Brimston Hill.

Een bekend schimpdicht is op de Bovenwinden ontstaan naar aanleiding van een officiële maatregel, die de gemoederen heeft geprikkeld. Er was een nieuwe gouverneur gekomen op St.-Kitts en deze had het gebruik van maskers bij feesten verboden. Spoedig daarop kon men overal op straat het volgende liedje horen:

the governor is so fast
the governor wants no mask
give him a lick on his bottom
give him a lick in his mother corony
give him a lick on his ass.

Het Antilliaans Engels is bijzonder rijk aan benamingen voor het zitvlak, één ervan is ‘mother corony’.

Op Curaçao dragen de hekeldichten een minder agressief karakter, zij worden dan ook punja's genoemd, wat zich in het Nederlands laat vertalen met ‘steken onder water’. Een van deze steken onder water, bestemd voor een niet met name genoemd preuts jong meisje, heeft algemene bekendheid verwor-

ven op de Benedenwinden. Wij zouden haar als volgt kunnen vertalen:

Monter, hou mij thuis,
moeder hou mij thuis
de hagedis loopt achter mij aan.

de moeder antwoordt:

Mijn kind, je bent niet wijs,
mijn kind je bent niet wijs
het is een jongeman die achter je aanloopt.

In Haiti hebben ze een variant, die ik minstens even leuk vind. Daar houdt het kind vol, dat het een slang is, die haar achtervolgt, maar de moeder antwoordt:

Mijn kind, houd je maar kalm
mijn kind, maak niet zo'n capsone,
toen ik jong was, is mij hetzelfde gebeurd.

Deze liedjes zijn op muziek gezet, zij worden niet voorgedragen maar gezongen. De buitenstaander krijgt er maar een flauwe indruk van, als hij er alleen maar door lectuur van kennis neemt.

Het is gelijk gezegd, niet gemakkelijk deze liedjes zonder commentaar te volgen. Anders staat het met de vertellingen, bij voorkeur sprookjes genoemd. De Antilliaanse sprookjes bestaan voor een belangrijk gedeelte uit varianten op de Afrikaanse spinvertellingen; zij concentreren zich om Anansi (Suriname), Unancy (Jamaica) of Nansi (Curaçao), de sluwe spin, die niet altijd zijn vraatzucht en gulzigheid weet te bedwingen, en daardoor in een moeilijk parket komt. Tal van onderzoekers hebben getracht de oorsprong van deze vertellingen op te

sporen. Er bestaan hierover zeer vele theorieën; men kan ze tot een drietal herleiden:

1. de vertellingen hangen samen met de verering van de spin als totemdier;
2. de spin, in het midden van zijn web, moet worden beschouwd als het symbool van de levenwekkende zon;
3. deze vertellingen zijn ontstaan uit sympathie voor het kleine slimme diertje, een sympathie, die wij in alle literaturen terugvinden. In Europa is hij vertegenwoordigd door de vos, de Vos Reinaerde, in India door het kleine hertje, in bepaalde streken van Zuid-Amerika door de miereneter en in Afrika door de spin.

Prof. Hellinga, die uitvoerig studie heeft gemaakt van de Vos Reinaerde, helt nog het meest over naar de derde hypothese. Zijn voornaamste argument is wel de sfeer, waarin deze verhalen worden verteld. Hierbij ontbreekt te enenmale het totemritueel of de ceremonie van de zonverering. De vertellingen hebben plaats op smakelijke wijze in de huiselijke sfeer of althans in intiem verkeer. Tot voor kort kon men de spinvertellingen slechts hier en daar verspreid vinden in de geschriften van onze historici en folkloristen (Van Capelle, N. van Meeteren, Pater Latour) en wel in de Nederlandse vertaling.

Wij zijn tegenwoordig zo gelukkig een verzameling te bezitten van dertig spinvertellingen van de hand van Mevrouw Nilda Geerdink Pinto, die op verrassende wijze de juiste toon heeft weren te treffen (cuentanan di nanzi). Tot de allerbekoorlijkste behoort naar mijn smaak de vertelling ‘Nansi en Temekoe Temebè’, die bestaat uit een kunstige aaneenvlechting van twee verhalen en wel niet door een logische of psychologische associatie, maar eenvoudig door een stemming van bijzonder aanstekelijke vrolijkheid. Dit verhaal heeft bovendien het

voordeel, dat het ook in de Nederlandse tekst van A. Jesurun zijn losse luchtige charme heeft behouden. Ik meen dan ook niet beter te kunnen doen dan het hier voluit te laten volgen:

Nansi en Temekóe Temebè.

Op een keer, dat Nansi op het open veld rondliep, kwam hij langs een tamarinde. Opkijkende, om te zien of er geen rijpe vruchten aan de boom waren, die hij voor zijn vrouw zou kunnen plukken voor het bereiden van tamarinde-water en tamarinde-pap, zag hij een man in de boom zitten. Het gezicht van de man was bedekt met een doek, die van zijn voorhoofd tot zijn knieën afhing, en hij was bezig pinda's te eten uit een bak op zijn schoot. ‘Dat is zeker een vreemde geschiedenis,’ dacht Nansi, ‘maar laat ons zien, of ik ook niet eens enige pinda's kan verschalken, zonder dat die oude heer het merkt; zijn gezicht is toch helemaal bedekt.’

Stilletjes klom Nansi de boom in en ging tegenover de pindaeter zitten, die zijn komst niet scheen te hebben bemerkt, daar hij met eten voortging. Nansi gluurde in het bakje en zag, dat er nog veel pinda's in waren; hij wachtte totdat de man zijn hand uit het bakje haalde, en toen stak hij zelf de hand er in, haalde een handvol pinda's er uit en begon te eten. En zo staken zij om beurten de hand in het bakje, totdat er slechts één pinda over was. Had Nansi zich nu tevreden gesteld met hetgeen hij reeds op had, en zich weer uit de boom laten zakken, dan was alles goed afgelopen; maar hij stak de hand in het bakje, om de laatste pinda er uit te halen.

Hoe dat zo gebeurde, begreep hij zelf niet, maar op hetzelfde ogenblik stak ook de man zijn vingers in het bakje. De twee handen ontmoetten elkaar - en Nansi voelde vijf vingers zijn hand omsluiten. Wat Nansi ook deed om zijn hand te bevrij-

den, het hielp niet. Op het laatst begon hij de man te smeken, hem los te laten. ‘Daar komt niets van in,’ zei de man. ‘Je hebt mijn pinda's zitten opeten, zonder dat ik je er verlof toe gegeven had: nu kan ik je niet laten gaan. Mijn benen kunnen mij niet langer dragen; daarom zal je mij van nu af op je rug moeten meeslepen. Wij zullen voortaan bij elkaar blijven. Klim uit de boom, en draag mij naar je huis.’ Hoe kwaad Nansi ook was, hij was verplicht te doen wat de man vroeg, omdat hij de overtuiging had, dat hij bij weigering met vijf sterke vingers zou worden gewurgd.

Zo klom dan Nansi uit de boom en sleepte zich huiswaarts. De schrik van zijn vrouw, Shi Maria, en van haar kinderen, toen zij Nansi met de man op zijn rug zagen binnenkomen, was niets, vergeleken bij hun droefheid, toen zij hoorden, dat de man niet van plan was, Nansi's rug te verlaten. Maar ook dat betekende weinig bij hetgeen nog stond te gebeuren.

Toen het etenstijd was en Shi Maria het eten opbracht, dat zij heel lekker had klaar gemaakt, om Nansi een kleine troost in zijn ellende te geven, deed de man plotseling de mond open en zei: ‘Temekóe-Temebè!’ Op hetzelfde ogenblik was het of zowel Nansi als Shi Maria en de kinderen met lamheid geslagen werden; geen van allen kon een vin verroeren. De man ging toen zitten en at zich de buik vol; slechts enkele ellendige brokken liet hij voor de anderen over.

Zo ging het dagen en dagen lang voort. Dag aan dag werden Nansi en zijn vrouw en kinderen al treuriger en magerder. Hoe bij de hand Nansi ook was, hij kon maar geen middel verzinnen, om zich zijn metgezel van de hals te schuiven. Eindelijk sloeg Shi Maria voor, om bij God te gaan, als de man goed in slaap was, en om God te vragen, wat Nansi doen moest, om de last van zijn rug te wentelen.

De man was nauwelijks in slaap, of Nansi ging bij God, wie hij verzocht, hem een middel aan de hand te doen, om de man kwijt te raken; want zijn krachten begonnen zichtbaar af te nemen. God zei regen hem: 'Zodra de man zegt: "Temekóe-Temebè" moet ge onmiddellijk het laatste woord "Temebè" herhalen; dan zal het de man zijn, die machteloos wordt, zodat ge hem zult kunnen doden. Maar let wel: op je weg naar huis zal je drie vruchtbomen zien, een guyave, een zuurzak en een schopappelboom. Eet geen van die vruchten, anders zul je in plaats van het woord, dat ik je geleerd heb, de naam van de vrucht, die je gegeten hebt, herhalen.'

Welgemoed toog Nansi huiswaarts, maar al weer bedroog hem zijn gulzigheid, evenals zij hem in de tamarindeboom parten had gespeeld; hij bereikte nauwelijks de guyave-boom of hij nam er een vrucht van, en at die op.

Het is wel niet nodig te zeggen, dat alles gebeurde, zoals God voorspeld had. Toen de man de gebruikelijke woorden had uitgebracht, wilde Nansi het woord zeggen, dat God hem geleerd had, maar in plaats van 'Temebè', riep hij: 'Guyave!'

'Hoe is het mogelijk, dat je zo dom kon wezen: ga maar weer bij God en vraag hem het woord te mogen weten, dat je zeggen moet,' zei Shi Maria, toen hij maar niet op het woord kon komen.

Nog eenmaal ging Nansi bij God, die hem hetzelfde als de vorige keer herhaalde, maar weer at hij onderweg een van de verboden vruchten; wel was hij de guyaveboom voorbijgelopen, zonder een vrucht ervan te plukken, maar hij bezweek voor de verleiding van een zuurzak; hij nam ervan en at van de vrucht. Dezelfde geschiedenis als met de guyave herhaalde zich: Nansi riep 'Zuurzak' in plaats van 'Temebè'.

Nansi kon zich de haren uit het hoofd rukken van kwaad-

heid, maar er viel niets anders te doen, dan voor de derde maal bij God te gaan.

Shi Maria wanhoopte reeds: want zij wist, dat Nansi's gulzigheid hem er weer toe zou brengen, een van de vruchten te eten.

Dit begreep ook Nansi's jongste spruit, die even bij de hand was als zijn vader; daarom zon hij op een middel, om bij God te gaan met zijn vader, zonder dat deze er iets van merkte. Hij besloot nl. de gedaante van een klis aan te nemen, en hechtte zich aan vaders broek, toen Nansi weer bij God ging.

Bij God komende, vertelde Nansi zijn ongeluk. Met een flinke berisping, zoals hij zulks verdiend had, kreeg Nansi voor de derde maal te horen, wat hij doen en voornamelijk wat hij laten moest. Ook het zoontje hoorde alles.

Wat Shi Maria verondersteld had, geleurde: Nansi at weer een vrucht: twee van de drie bomen ging hij voorbij, maar de schopappels waren zó verlokkend, dat hij er een vrucht van plukte en deze opat.

Op etenstijd geschiedde weer hetzelfde; maar toen Nansi riep: ‘Schopappel!’ schreeuwde zijn zoontje boven vaderlief uit: ‘Temebè,’ en op hetzelfde ogenblik werd de man volkomen machteloos. Nansi smeet hem op de grond en doodde hem. Maar inplaats dat Nansi nu voldaan was, daar hij immers van de man bevrijd was, nam hij een mes, sneed een stuk vlees uit 's mans lichaam en at het op. Nauwelijks was het vlees in zijn keel verdwenen of zijn mond veranderde in een snoet, zoals de varkens die heden ten dage hebben, want toentertijd hadden de varkens heel mooie snoetjes.

‘Je hebt je verdiende loon,’ zei Shi Maria tot haar man, ‘wie dreef je er toe, om van het vlees van die man te eten?’

Nansi was zeer neerslachtig, zoals wel te begrijpen was: met

zijn varkenssnoet durfde hij nu alleen 's avonds laat of in de vroege morgen vóór het licht was, uit te gaan, daar hij bang was, dat zijn vrienden hem zouden uitlachen.

Eens op een morgen wandelde hij aan de kant van een breed water, toen hij daar dichtbij een varken zag, dat een mooie snoet had. Hij dacht bij zichzelf: ‘Och kon ik ook zo'n snoet hebben!’ Meteen kwam de gedachte bij hem op, om met het varken van gelaat te verwisselen.

‘Heer varken,’ zo begon hij, ‘wat lijkt dit water schoon en fris; een bad daarin zal lekker zijn. Zou U niet een bad met mij willen nemen?’ ‘Waarom niet?’ antwoordde het varken. ‘Maar weet U wel, heer Varken,’ zo ging Nansi voort, ‘dat we, voordat we te water gaan, onze snoet moeten afnemen, daar ik gehoord heb, dat water niet goed is voor de mond van mens en dier?’

Daarop namen nu Nansi en het varken beiden hun snoet af en gingen te water. Het water was zó fris, dat het varken naar het midden zwom. Toen Nansi nu zag, dat vriend varken ver genoeg was, liep hij het water uit, pakte de snoet van het varken, zette hem op, voordat het varken aan land was en liep weg. Zo moest het varken de snoet van Nansi aandoen.

Van toen af is het, dat de varkens in de grond wroeten om de mooie snoet te zoeken, die zij voorheen hebben gehad.

Men kan op de Antillen ook vele van de bekende Europese sprookjes tegenkomen. En dat valt geenszins te verwonderen. Vrijwel de meeste Antillianen beginnen hun leven met jarenlang buitenslands te vertoeven. Daar maken zij dan kennis met de gewone Europese of Zuid-Amerikaanse verhalen. Zo is het van een gewezen matroos, die inmiddels het avontuur had vaarwel gezegd, dat ik voor het eerst hoorde van ‘Dokter Al-

wetend' en de 'Nieuwe Kleren van de Keizer'. Ik herinner mij ook een oude bootsman, die al zijn verhalen bouwde rond het bijzonder aantrekkelijk, maar wel wat droefgeestig thema van de 'zieltogende prinses'. Het is het verhaal van een bloedbruiloft, waarbij de beeldschone bruid door de duivel in hoogsteigen persoon wordt geschaakt. Dagen en nachten doorkruist de jonge echtgenoot bossen en meergebieden, op zoek naar de beminde. Tenslotte vindt hij haar, aan de oever van een langzaam voortvlierende beek, de ogen half geloken, de haren drijvende in het water en 'het hart met een dolk doorstoken'. 'Aan de poort van de hemel zullen wij elkaar weerzien,' dit zijn de enige woorden, die zij nog tot haar minnaar kon fluisteren. De verteller beperkte zich daarbij niet tot de fluistertoon. De laatste woorden werden door hem gezongen: 'en la puerta del cielo nos encontraremos'. In het Spaans, het is dus duidelijk, dat deze bootsman het thema van de bloedbruiloft, een bekend zigeunerthema, in Venezuela of Columbia had opgedaan.

Behalve de 'banderitas' en de 'sprookjes' zouden wij nog verschillende andere genres tot de volksliteratuur kunnen rekenen. Om te beginnen de populaire 'dialogen', een vorm vooral in de mode gebracht door Tuyuchi met zijn stukken uit de dertiger jaren in het papiamentse weekblad 'La Cruz', onder de rubriek 'Conta Cuenta' (vertellingen), waarin hij sociale misstanden hekelde. Het zijn meer of minder sterk gepeperde twistgesprekken, de laatste jaren niet zelden met een politieke achtergrond of strekking. Hiertoe behoren eveneens de bekende dialogen in het humoristisch weekblad 'Lorito Real' van de hand van Oscar van Kampen, die ook of juist in de gevallen, waar hij over de schreef gaat, over een kostelijke humor beschikt.

Wij mogen tot de volksliteratuur ook rekenen de populaire songs, die sinds de film vrij sterk in zwang zijn gekomen. Tot de prominente chanson-scheppers behoort ook de heer Julio Perrenal, over wie men een bijzonder aardig opstel kan lezen in 'Eldorado'. Deze merkwaardige 'persoon' is weer een van die typische vormen van mystificatie, waaraan onze literatuur zo rijk is; hij heeft namelijk nooit bestaan. De naam is de samenvlechting der namen van de drie jongelui, die tekst en muziek hebben samengesteld. Pierre Lauffer, de bekende dichter; René de Rooy, een Surinamer, die onder ral van pseudoniemen zich een plaats verworven heeft in de Curaçaose literatuur; en tenslotte Jules de Palm, van wie aan het slot van deze verhandeling een verhaal wordt opgenomen ter typering van de Curaçaose schrijver. Het literaire talent vindt uiteraard ook uiting in feestelijke toespraken, politieke redevoeringen en stichtelijke sermoenen. Het zou de moeite lonen deze uitingen met een literair oor te beluisteren; men zou dan inderdaad moeten toegeven, dat er vaak grofheden worden verkondigd, maar men zou evenzeer tot de verrassende slotsom komen, dat vele eenvoudige Antillianen van een grotere verfijning blijk geven dan men zou hebben verwacht. Ik herinner mij een politieke vergadering in Antriol op Bonaire, waar een der sprekers een toespraak hield, waarvan ik de aanhef hier in het Nederlands laat volgen:

'Dames en Heren,

Het zal U niet onbekend zijn, dat een spreker verschillende middelen kan benutten om zijn gehoor aan zijn lippen te binden. Hij kan het proberen met toezeggingen, hoe ongeloofwaardiger des te aannemelijker, dat is de methode van de toekomstmuziek. Hij kan ook oude koeien uit de sloot halen, hoe

meer ze stinken hoe beter, dat is de methode van de wrok. Hij kan de tegenstellingen toespitsen, hoe onverzoenlijker hoe aantrekkelijker, dat is de methode van de haat.

Zo stelt dan heden mijn verstand de vraag aan mijn hart, dat niet altijd aanstonds gereed staat met zijn antwoord; mijn verstand, dat helaas geen hogere opleiding heeft mogen genieten dan dat van de lagere school afdeling A, stelt dus de vraag: hoe zal ik mijn vrienden heden toespreken?

Zal ik mij van mijn vriendelijke zijde laten kennen? Of zal ik zo behendig mogelijk in troebel water vissen? Of zal ik mijn klauwen tonen?

Want zoals Salomo zei: er is een tijd van lachen en er is een tijd van huilen.

Of zoals het heet in onvervalst papiament:

con lo mi papia?
cu cara dushi?
cu alma sushi?
of cu unja di pushi?

Mijn vrienden, ik luister. Aan U is het antwoord.'

Een dergelijke aanhef draagt ongetwijfeld de kenmerken van een literaire creatie, vooral wanneer men op de papiamentse rijmen let, door mij onvertaald gelaten en die de samenvatting 'in a nutshell' inhouden van wat zoal op demagogisch gebied kan worden gepresteerd.

In bepaalde kringen wil men in de politieke toespraken uitsluitend zien een vorm van lawaai, waarmede de spreker, bij gebrek aan redelijke argumenten, zijn betoog of zijn gebrekaan-betoog kracht tracht bij te zetten. Wie zal ontkennen, dat dit motief vaak genoeg een rol speelt onder de demagogen? Maar er zijn hier ook andere drijfveren werkzaam. Bijzonder

duidelijk spreekt uit deze speeches de behoefte, zozeer eigen aan bepaalde zuidelijke volkeren, om zich uit te drukken in kunstige zinswendingen, fraaie stijlbloemen en klassieke citaten. Het is aan deze pogingen, dat wij het bestaan te danken hebben van de romeinse rhetorica. Bijzonder tekenend in dit opzicht is het voorwoord, dat C.M. Raphaela doet voorafgaan aan zijn verzameling van toespraken voor de hoogtepunten van het leven, geboorte, huwelijk en dood (Brindonan na Papiamentu). 'Dit boekje is een werk,' zo zegt daar de schrijver, 'geboren uit het voornemen om allen te helpen die met sympathie staan tegenover de moderne intelligentie.' Ik wil niet beweren dat de 'Brindonan' van Raphaela literaire waarde zouden bezitten, want dat is stellig niet het geval, maar zij vertegenwoordigen toch een van die typische 'worstelingen om het woord' en in dat opzicht is men zonder twijfel verplicht ze au sérieux te nemen. Hij spreekt van moderne intelligentie, maar hij heeft de plaatselijke welsprekendheid op het oog.

Na dit overzicht van de volksliteratuur, moge thans volgen een beschrijving van onze kunstliteratuur.

Kunstliteratuur

De bloei van de volksliteratuur, die op het ogenblik ongetwijfeld in déconfiture verkeert en langzaam overgaat in het genre populaire amusementsliteratuur, moet men zoeken in de tijd van voor de emancipatie in 1863. Dit hangt allicht samen met de verdeling van onze geschiedenis in twee perioden, die niet geheel gescheiden zijn, maar zich toch makkelijk laten onderscheiden. De eerste periode pleegt men de slaventijd te noemen; zij wordt gekenmerkt door het bestaan naast elkaar van drie volksgroepen, de Afrikaanse, de Creoolse oftewel aan de tropen geadapteerde blanken en tenslotte de vers uit Europa geïmporteerde blanken. Het Afrikaanse element is verre in de meerderheid. De literatuur, hier als volksliteratuur bestempeld, is in haar hoogtepunten in grote trekken Afrikaanse literatuur. De emancipatie is, zoals gezegd, geen scheidingslijn, maar wel betekent zij de versnelling van een ontwikkeling, die reeds in het daaraan voorafgaande tijdperk in langzaam tempo bezig was zich te voltrekken. Het betreft hier de vermenging van de drie volkeren, aanvankelijk strikt gescheiden van elkaar door het gewoonterecht of de wetgeving van ‘apartheid’, die gelijk U ziet, niet zo'n nieuw instituut is, als men wel meent. Wij krijgen vooral een versmelting van het Afrikaanse element en de geadapteerde blanke. Deze ontwikkeling van ex-Afrikaan en ex-Europeaan heeft zich in het gehele Caribisch bekken voltrokken. Het is moeilijk te zeggen, wanneer men van een meng-type kan spreken, mede ook omdat het hier niet alleen gaat om een biologisch, maar ook om een psychisch fenomeen. De Cubaanse dichter Nicolás Guillén heeft eens opgemerkt ‘wie niet van buiten vernegert, vernegert wel van binnen’.

Wetenschappelijk gesproken zou men beter kunnen spreken van creoliseren, want wij hebben hier niet alleen te doen met een proces van donker worden van de blanken, maar ook van opbleken van de Afrikanen.

Dit nieuwe type, dat vele Afrikaanse, maar ook vele Europese kenmerken vertoont, zoekt een adaequate uitdrukking, uiteraard liefst zo pittig mogelijk, voor zijn nieuwe verlangens en strevingen. Het is met de opkomst van dit nieuwe volk, dat de kunstliteratuur haar intrede doet in de gebieden rond de Caribische Zee. Wij hebben hier evenals met de volksliteratuur te doen met een verschijnsel, dat zich in het gehele Caribische bekken afspeelt. Het verschil, dat zich hierbij voordoet, hangt samen met de verschillende aard van deze kunstvormen. De volksliteratuur treft men aan op vrijwel alle eilanden, ook de allerkleinste en de meest afgelegen. De kunstliteratuur daarentegen beperkt zich tot de eilanden, waar de beschaving een zeker peil heeft bereikt. Wij kennen literaire centra op Cuba, Haiti, Sto. Domingo, Jamaica, Puerto Rico, Barbados, Martinique, Sta. Lucia, Trinidad en Curaçao. De kunstliteratuur is in de Nederlandse Antillen in de eerste plaats een product van het eiland Curaçao, in tegenstelling tot de volksliteratuur, die een kind is van al de zes eilanden.

In het algemeen spreekt men van drie generaties. Hierbij dient te worden opgemerkt, dat de laatste twee eerder als twee scholen dan als generaties zich ten opzichte van elkaar onderscheiden. Van een bepaalde gezichtshoek uit bekeken zou men eerder van drie bewegingen dan van drie generaties mogen spreken, zoals uit het verloop van deze beschrijving wel zonder meer zal blijken.

De eerste generatie wordt genoemd de *romantische* of de *Spaanse* school. Het is niet moeilijk te begrijpen waarom deze

auteurs zich in de eerste plaats van het Spaans hebben bediend. Er bestonden toen nog geen raffinaderijen van de Shell; de plantage Asiento bestond nog grotendeels uit cactusstengels en werd uitsluitend door geitenfamilies bewoond. Het Nederlands werd alleen gesproken door ambtenaars, enkele plantagehouders en sommige vertegenwoordigers uit handelskringen, lieden kortom, van wie men niet kan verwachten, dat zij zich aan zoiets als poëzie anders dan met de grootste omzichtigheid zullen bezondigen. De personen met dichterlijke impuls moet men in deze periode in de eerste plaats zoeken onder de politieke bannelingen uit de naburige republieken, die op Curaçao de bestuurswisseling in hun land afwachtten om terug te keren. Verschillende van deze Zuid-Amerikanen hielden zich onledig met het geven van onderwijs, voornamelijk in de Spaanse taal en letterkunde, waaraan vrijwel steeds ook een muzikale opleiding verbonden was. Ik voeg er dit met nadruk aan toe. Ik kan mij een Zuid-Amerikaan niet zonder zijn gitaar voorstellen, waarmede hij zijn ontboezemingen van lyriek - of zou men niet beter spreken van gitariek? - doet vergezeld gaan. Het waren deze hoog-romantische personen, die onze grootouders de omgang met vuurwapenen en de eerste beginselen van de dichtkunst hebben bijgebracht. Tot de voornaamste representanten van deze school behoren de dichters A.A. Wolfschoon (Poesias 1894; Uitg. A. Bethencourt Curaçao), David M. Chumaceiro (Crisálidas 1898 en Adelfas 1902, Uitg. A. Bethencourt Curaçao) en Josef Sickman Corsen (Poesias posthuum uitgegeven bij J.F. Kloosterman, Nijmegen 1914); de prozaïsten John de Pool, die zijn herinneringen heeft opgetekend in een van de meest bekende boeken van onze literatuur ‘Del Curazao que se va’ (Curaçao, zoals het was; Editorial Ercilla, Santiago de Chile 1935) en B.A. Jesurun, die zich voornamelijk als essay-

ist verdienstelijk heeft gemaakt. Van zijn hand zijn o.a. bekend de inleidingen tot het werk van Chumaceiro en J.S. Corsen. Dario Salas, die ongetwijfeld eveneens tot dit literair sterrenbeeld behoort, heeft, behalve zijn twee populaire romans 'Raul' en 'Josefina,' ook verschillende gedichtenbundels uitgegeven, waarvan mij een tweetal bekend is. 'In Memoriam' en 'Rimas' (beide uitg. Tipografia 'La Moderna' Curaçao 1911). Van zuiver literair standpunt bezien zou deze school niet zo belangrijk zijn geweest als J.S. Corsen er niet toe behoord had; men zou de Spaanse school met name niet van een zekere schoolsheid kunnen vrijpleiten. Haar representanten kan men eerder dichterlijke naturen dan dichters noemen. Van Prof. van Praag, de hispanoloog, is het bekende woord, dat in iedere Zuid-Amerikaan een dichter schuilt. Waarschijnlijk bedoelde hij een dichterlijke natuur, dichters zijn nu eenmaal zeldzaam. J.S. Corsen is ongetwijfeld een dichter van kaliber en ongetwijfeld ook de minst typische representant van deze school; hij is nog het minst romantisch, al heeft hij uiteraard wel trekken met zijn tijdgenoten gemeen. Het is dan ook geen wonder dat B.A. Jesurun, ingesteld op een half romantische half symbolistische poëzie, hem zijn critiek niet heeft onthouden:

'Hij had ongetwijfeld ook zijn feilen. Zo kan men in zijn verzen soms een zekere stroefheid ontdekken, die de inspanning verraadt waarmede bepaalde moeilijkheden moesten worden overwonnen, terwijl hij bovendien niet altoos blijk geeft van goede smaak. Wij vinden derhalve in zijn werk naast gedichten van een wonderbaarlijke schoonheid naar inhoud en vorm, ook composities, die eigenlijk zijn pen niet waardig zijn.'

Ik zou hem het liefst noemen een lucide melancholicus.

Wij hebben hier te maken met een diepvoelend man, die zich niettemin voorgenomen heeft niet op de vlucht te gaan, maar de dingen onder de ogen te zien en ze te nemen voor wat ze zijn. Zijn genrestukken, die vaak de gebeurtenissen uit het gezinsleven tot onderwerp hebben, krijgen daarom niet zelden het karakter van 'contes cruels' zoals Villiers de l'Isle Adam ze heeft geschreven; hij doorziet het échec achter de schone schijn. Kortgeleden werd uit de archieven een krantenstukje van hem opgediept van 26 Januari 1890, dat typerend is voor deze dichter. Hij vertelt daarin, dat niets hem zozeer tegen de borst stuit als het nevelige en mistige, het onheldere en verwarde. In verband daarmede vertelt hij van een ongevaarlijke gek, die hij heeft gekend. Ik laat hem zelf aan het woord:

'De arme gek! Zelfs zijn naam klinkt zonderling; ze noemden hem Martein Lopap. Iedere dag opnieuw hetzelfde liedje! Hij staat 's morgens vroeg op en begeeft zich op straat; het eerste woord dat hem ter ore komt, neemt hij onmiddellijk over. Laat dat eerste woord 'horloge' zijn en daar staat dan onze vriend Martein Lopap met een vinger in de lucht te zeuren van 'hor-loge-lorlo-' totdat hij weer toevallig een woord van een andere voorbijganger heeft opgevangen. 'Zo is het', heeft de voorbijganger gezegd en de woordenreeks wordt thans uitgebreid tot: hor-zoist-horlo-lozoist. Tegen de middag kun je dan zoiets horen dat klinkt als: hor-zoist lang leve de soep wordt niet zo heet gedronken bedankt voor de attentie mijn tante heeft een ruifrok. En wel te verstaan dit alles eindeloos gevarieerd. Ik moet altijd weer aan Martein Lopap denken. Telkens als ik een van die aaneenrijgingen van woorden zonder zin hoor of lees, troost ik mij met de gedachte: 'Kijk, daar zit Lopap weer op zijn praatstoel.' (Simadan, No. 1, Januari 1950). Behalve romantisch-realistische familie-anecdotes, heeft hij ook

geschreven enkele bijzondere fantasieën en allegorieën. Boven alles is hij de schrijver van lier gedicht ‘Atardi’, waarin hij zichzelf heeft overtroffen.

Hij beschrijft daarin de beangstigende atmosfeer van de schemer op een wijze, die ongetwijfeld de goedkeuring van de zwaarmoedigste existentialist zou hebben weggedragen.

Ik moge hier twee van zijn gedichten in vertaling laten volgen:

De afwezigen

Die dag klopte ik aan een deur. Zij maakten open.
Ik trad binnen. In de salon vond ik niemand.
Ik voelde mij droevig worden van eenzaamheid.
Aan een knecht, die voorbijliep, vroeg ik naar Jonker Liefde.
- Iemand van die naam, zo zeide hij,
hebben wij hier nooit gekend, maar....
(en hij zweeg daarbij een poos
en hij hief daarbij de vinger)
is U verlegen om een smoesje,
dan roep ik wel de hoogbefaamde Jonker Kletskous.
- Alsjeblieft niet, mijn beste. Dan maar liever Vrouwe
Vriendschap -
U zegt, mijnheer? -
- Vrouwe Vriendschap, zeg ik - Ach die, ja die,
die is gescheiden en heet thans Mevrouw
het Verraad -
- Ik krijg zeker evenmin kans
het symbool van de trouw te zien -
- U zegt? - En evenmin Vrouwe Medelijden? -
- Zij is op reis gegaan en ik geloof vast, die keert niet weer.
- U wordt wel bedankt. Tot ziens - God zij met U. -

Dit zijn de dingen, die gebeurden,
toen ik de treurige moed had
te kloppen aan de deur van een hart.

Schemer

Het wordt mij droef te moede,
al weet ik niet waarom.
Ik zie de zon verbloeden
diep aan de horizon.

Spreekt hier een voorgevoelen
verward en onbestemd,
of slechts een niet vermoede
zwakheid van temperament?

Wij zien soms in 't verschiet
een pijn, nog ongeboren,
die aanzwelt tot verdriet
en alles zal verstoren.

Ook smeult het sintelvuur
van oude herinneringen
die in het schemeruur
zich nodeloos verdringen.

Hoe is het uit te maken
welke diepverborgen snaar
herinnering weet te raken
met haar verstild gebaar?

Wij raken doodeenvoudig
met angst vervuld voor 't zwart
dat nadert, grauw en grauwer,
en ons bedrukt, benart.

Want boordevol gevuld
van pijn blijkt geheel ons wezen.
Wij zijn in nacht gehuld,
gehuld in waan en vreze.

De nacht duurt slechts één nacht.
Hoe lang kunnen nachten duren!
Wie weet wat ons nog wacht
in deze stille uren?

Een nacht duurt soms wel eeuwen,
hoe langzaam schrijdt hij voort.
't Is nodeloos gillen en schreeuwen,
wij worden toch niet gehoord.

Voordat zijn tijd ts verstreken
kan veel treurigs zijn geschied.
Ook zij, die nog niet zijn bezweken,
storten des nachts in het Niet.

Bedenkt, zonder tegenspreken,
wij zijn kinderen des doods,
al lokt het glanzend teken
van iets schoons of oneindig groots.
Het wordt mij droef te moede,
al weet ik niet waarom.
Ik zie de zon verbloeden
diep aan de horizon.

Men moet J.S. Corsen ongetwijfeld beschouwen als een van onze beste auteurs. In een 'epistola' aan een vriend heeft hij zijn eigen grenzen aangegeven. Zijn appreciatie voor helderheid had ook haar schaduwzijde. Schaduwen en nevelen maken eveneens deel uit van de wereld waarin wij, volgens de bekende uitspraak, 'geworpen' zijn.

De andere dichters en prozaïsten van zijn generatie hebben geen werk voortgebracht, dat in kunstwaarde kan wedijveren met de hoogtepunten van J.S. Corsen. Niettemin moet men er zich voor hoeden hun activiteit te onderschatten. Hun leven en werken zijn ongetwijfeld mede-bepalend geweest voor de periode van vóór de eerste wereld-oorlog, een periode, die niet alleen door een verfijning van beschaving werd gekarakteriseerd, maar ook, en misschien wel in de eerste plaats, door een zachtheid en hoofsheid van zeden, zoals men die zelden zal aantreffen. Men vindt de charme van deze periode gedeeltelijk terug in de herinneringen, die John de Pool heeft opgerekend in zijn werk 'Del Curazao que se va' (Curaçao, zoals het was).

Ik vertaal hier voor U de eerste twee pagina's van het vergeelde en beduimelde exemplaar, dat thans in mijn bezit is:

'Waarlijk, men zou het leven van die dagen op Curaçao

idyllisch moeten noemen. Het droeg een patriarchaal karakter; men leefde vreedzaam en aangenaam, men had maar weinig zorgen. Onze maatschappij bestond uit een enkele grote familie, bijeengehouden door banden van verwantschap of van bijzonder innige sympathie. Er bestonden niet anders dan intieme vrienden en het was niet anders dan gewoon, dat men er naar streefde edelmoedigheid te betonen en elkaar wederzijds hulp te bieden en diensten te bewijzen. Het was eenvoudig ondenkbaar, dat men een vriend zou weigeren borg voor hem te staan. Het zou als een blijk van onbeschaamdheid zijn aangemerkt, indien men de treurige moed zou hebben gehad een kwitantie te vragen voor een gekwijte schuld.

Het eenmaal gegeven woord gold voor oneindig meer dan getekende of verzegelde documenten.

Er waren mensen, die maanden huur achterstallig waren. Ik kan met naam en toenaam lieden noemen, die gedurende twintig jaar en nog langer huizen hebben bewoond, eigendom van onze familie, zonder ooit op de gedachte te zijn gekomen ook maar een cent te betalen. Jaren later, toen zeden en gewoonten waren veranderd, kwam ik een ex-huurder van ons tegen; het was een protestant, maar hij vertelde mij, dat hij desalniettemin verschillende malen voor een “fuerte” (een “rijksdaalder”) een mis had laten lezen voor de zielerust van wijlen mijn vader, omdat deze nooit bij hem had aangedrongen om de huur te betalen. Ik zal de meer of minder grote doeltreffendheid van dit systeem niet in het geding brengen; ik wil mij slechts beperken tot de opmerking, en dit zij gezegd met alle respect aan mijn ouders verschuldigd, dat deze belangeloosheid in een bepaald geval zelfs tot het verlies van een belangrijk pand heeft geleid. Het lijdt geen twijfel, dat het leven van die dagen werkelijk op goede trouw berustte.

Het gezinsleven voltrok zich binnen de meest strikte eerbiediging der gevestigde normen. Men had een diepe en oprechte eerbied voor zijn ouders, zonder het theatrale element, dat men zo vaak bij latijnse volkeren aantreft. De maaltijden werden op gezette tijden genuttigd in aanwezigheid van alle leden van het gezin. Het was uitgesloten, dat ieder op eigen houtje zijn maaltijden zou gebruiken. De vader, aan het hoofd van de tafel gezeten, leidde het gesprek en de moeder aan zijn rechterof linkerzijde diende de met zorg bereide spijzen op. En allen bleven op hun plaats zitten, totdat de pater familias het teken tot opstaan had gegeven. De jongelingen moesten tot hun vijfentwintigste jaar wachten op het bijzondere voorrecht, dat hun alsdan werd verleend, om in tegenwoordigheid van papá en mamá een sigaret te mogen opsteken of zich aan alcoholhoudende dranken te goed te mogen doen. Uiteraard werden een zeker aantal avonden in het jaar besteed aan dansen en feesten, aan gezamenlijke wandelingen, bij voorkeur bij rozegeur en maneschijn, en aan visites, opgevrolijkt met gezelschapsspelletjes. Die avonden vormden een uitzondering, anders bleven de meisjes thuis met de familie, onder elkaar of met kennissen, die op bezoek waren gekomen. De vrienden werden in de huiselijke kring opgenomen, de meisjes besteedden geen bijzondere aandacht aan haar kleding, hoewel het de gewoonte was, dat 's middags toilet werd gemaakt, zodat zij fris en proper voor de dag kwamen. Uit de feesten, wandelingen en bezoeken kwamen de verlovingen voort. Men merkte onmiddellijk de voorliefde, die twee jongelieden voor elkaar koesterden en, indien men dit liet begaan, was het, omdat men geen bezwaar had regen een officiële verloving, die met de zekerheid van een mathematische berekening hierop zou volgen. Maar hadden de ouders bezwaar, dan verzochten zij, met inachtneming van alle

nodige vormen, de jongeman hun huis niet langer te frequenteren. Zoiets gebeurde hoogst zelden, daar men er zich wel voor wachtte sociale banden aan te knopen met personen, tegen wie later bezwaren zouden kunnen rijzen.'

Wanneer de Nederlandse generatie of de generatie van De Stoep optreedt, behoort de zacht ironisch gekleurde idylle, waaraan de Pool zijn hart had verpand, alweder tot het verleden. 'De Stoep' gaat voort, waar Josef Sickman Corsen had gedraald. Men kan 'De Stoep' veel verwijten, maar niet dat zij voor de schaduwen en grondmisten zou zijn teruggedeinsd. Integendeel, bepaalde critici hebben deze generatie beschuldigd van 'lopapisme', een begrip, dat aan de Lopapfiguur van de oude Corsen is ontleend. De oude Corsen is de grootvader van Charles Corsen, die een belangrijke rol speelt in de groep van 'De Stoep'.

Naast essentiële oorzaken, zijn er ook meer toevallige, die tot de bloei van dit tijdschrift hebben bijgedragen. De komst van de olieraffinaderijen zorgt om te beginnen voor een vrij groot Nederlands publiek. Het wordt niet alleen gerecruteerd uit de employé's van de Shell, maar ook en misschien vooral uit het ambtenarencorps, dat eveneens een grote uitbreiding heeft ondergaan. Een tweede omstandigheid, die de oprichting van 'De Stoep' in de hand heeft gewerkt, moet men zoeken in de oorlogshandelingen, waardoor het moederland van de overzeese rijksdelen werd afgesneden. Ten slotte waren de Antillen en Suriname de enige gebieden, waar het rood-wit-blauw wapperde. Het blad 'De Stoep' was dan ook niet in de eerste plaats als een Antilliaans blad bedoeld. Zijn eerste functie was die van een blad van de Nederlandse letterkundigen in ballingschap of in de 'verstrooiing', zoals men het met een bijbelse

term placht uit te drukken. Men mag misschien ook spreken van Nederlandse letterkundigen tout court, want de redactie plaatste ook werk van letterkundigen, die in Nederland waren gebleven, voorzover zij die althans vermocht te bereiken. Naast de algemene waren er ook bijzondere omstandigheden, die de bloei van de Nederlandse school in de hand hebben gewerkt. In de eerste plaats moet dan hier worden gewezen op de aanwezigheid op Curaçao van de medicus Ch. J. Engels, in de wandel kortweg dokter Engels genoemd.

Als ik deze dichter-arts, die ook nog de muziek en schilderkunst beoefent, met enkele woorden zou moeten karakteriseren, dan zou ik zeggen, dat hij in de eerste plaats wordt geobsedeerd door een 'horror vacui'. Waar hij een leegte of een afwezigheid ziet, gordrt hij zich aanstonds aan om deze te vullen. Hieruit is zijn activiteit op zo verschillende gebieden, vooral het artistieke, te verklaren. De Spaanse school had ook een initiatiefnemer gekend, in de bekende uitgever Augustin Bethencourt, maar Engels had nog twee belangrijke omstandigheden te zijnen gunste. Hij kreeg ten eerste de bijval van de Nederlandse letterkundigen in de verstrooiing. Bovendien kreeg hij ook steun in zijn onmiddellijke nabijheid. Wij kunnen noemen de medeoprichter van 'De Stoep', de dichter Frits van der Molen, de essayist H. de Wit, verder de prozaïst Wim van Nuland (pseudoniem voor Pater Michael Möhlmann O.P.) en de cariboloog Johan van de Walle. Uit de periferie van het blad kunnen wij nog noemen Eduard Elias, die toen reeds de grappig-mistroostige stijl van zijn latere Praetvaeria beoefende en de nieuwsgierige Dr. Johan Hartog, op zoek naar de laatste snufjes op cultureel gebied, destijds redacteur van een der vooraanstaande plaatselijke dagbladen.

Men spreekt gemeenlijk over 'De Stoep', alsof de literaire

productie van deze periode een uniform beeld zou opleveren. Dit is geenszins het geval. In ‘De Stoep’ zijn tenminste drie groepen vertegenwoordigd:

1) de Nederlandse letterkundigen in de diaspora. Zij vertoont hetzelfde beeld als in het Nederland van die tijd, zij het dan ook iets minder gevarieerd. Het gaat hier om een literatuur met een hoog gemiddeld peil, weinig hoogtepunten en nog minder verrassingen;

2) de surrealistische groep, tegenwoordig ook wel ‘experimenteel’ genoemd, bestaat uit Antillianen en gecreoliseerden of in het proces der creolisering verkerende Europeanen (excusez moi du peu!). Ik kan hier volstaan met de meest bekende namen te noemen: Luc Tournier (pseudoniem van de reeds hierboven genoemde medicus Ch. J. Engels), Charles Corsen, Tip Marugg, Oda Blinder (pseudoniem van Yolanda Corsen, zuster van Charles Corsen en dus eveneens een kleinkind van de oude Corsen). De laatste behoort tot het geslacht der dichteressen, die in wezen maar één thema kennen, het smachten naar een geliefde, die nimmer zal komen.

Zij behoort dus in het gezelschap van de vrouwenfiguren, in Nederland vertegenwoordigd door Hélène Swarth. Ik laat enkele verzen van haar volgen, die naar mijn inzicht tot het beste behoren, dat ‘De Stoep’ heeft gebracht.

1. Geronnen moed
heb ik gevochten
gezocht een
doelwit voor mijn
stollend bloed.
Ik nam in trotse
wanhoop mee
een handvol leegten
als trophee.

2. Dwazen hebben zich
verbrokkeld
in het lamplicht
van mijn zwijgen
waar mijn woede
zich zal verlossen
gaat door verborgen
troost
mijn liefde onder.

3. Deze miniatuurwereld
voor de drempel van je
gesloten deur....
en dit blind vermaak
met effecten
in vogelvlucht
naar losse verten.

4. Geschonken heb ik
mijn stille hoop
door vrees geboren,
laat me liefste
als het kan
je wrede passie
toebehoren.

5. Als deze nacht
mij doden zal
als al
dit weten mij zal
bedekken
vind ik je terug
in het niet-zijn
van mijn bestaan.

Vooral de laarste twee regels van het eerste vers (‘een handvol leegten als trophee’) zijn voor mij onvergetelijk.

Het surrealisme van ‘De Stoep’ vertoont aanmerkelijk verschil met het surrealisme van een andere Antilliaanse groep, en wel die van de Franse Eilanden. Vergelijk maar eens Charles Corsen uit Curaçao met Aimé Césaire uit Martinique. Bij Charles Corsen gaat het om het uitzingen van zijn ‘metaphysische ziel’, Aimé Césaire is raciaal ingesteld, hij kent alleen zijn ‘negerziel’. Tip Marugg's poëzie staat dichter bij de Duitse ‘Gehirnpoesie’. Luc Tournier is, gelijk gezegd, het pseudoniem van Engels met zijn ongewone ‘horror vacui’; men kan deze eigenaardigheid ook in zijn gedichten terugvinden; hij vult ze zo vol beelden, liefst met een schizoïde inslag, dat er geen ruimte voor ze overblijft om te kunnen ademen. Waar hij slaagt, ontstaat een zeer bijzondere en eigen poëzie. De gedichten van Frits van der Molen, die eveneens in het ‘proces der creolisering’ verkeren, vertonen nog duidelijker hun Nederlandse oorsprong.

Ik moge hier enkele verzen van deze dichters laten volgen. Van Frits van der Molen wordt hier aangehaald het bekende gedicht, waarin hij ‘Marie Pompoen’ bezongen heeft, uit de tijd toen deze wijk nog niet gesaneerd was en een naam als openlucht-bordeel had hoog te houden.

Marie Pompoen

Er schuilt gevaar, de lucht is rauw
Uw naam is lichtekooi. O Vrouw!
Uw fluisteren bij den avondwind
zijn wij nooit moe en welgezind.

Uw lippen rood, Uw lichaam veil,
zo gaan wij zingend onder zeil.
Marie, Marie, Marie Pompoen
wat zijn Uw ogen dierlijk groen.

Uw lichaam staat in volle bloei
ik neem de riemen en ik roei
met U de zee in naar een land
waar 't bijten goed is in het zand.

Marie is Nectar zoet en Ambrozijn.
Haar nasmaak bitterheid en pijn.
Genesis: Adam, Eva en de slang.
Hoe zacht is der hetaerenzang!

Ik vergeet het niet, mijn leven lang
dat zingen van Uw zoetse zang
en toen ik in Uw ogen las
zag ik het dier, Marie en ras.

Gij geeft Uw lichaam licht, Marie,
Uw gezicht is een gedicht, Marie.
Uw lichaam veil, Uw lippen rood.
Zij doen soms denken aan den dood.

Op de vlakte van Alarie Pompoen,
strooien de meisjes haar fatsoen
O bloemen op de vuilnisbelt!
O liefde met of zonder geld!

De volgende drie gedichten, met hun fonkeling van verwaarloosde edelstenen, behoren m.i. tot het meest geslaagde werk van Luc Tournier.

De zee

De zee, die zonder zonde is,
heeft leven, heeft livrei en vis;
zij is gekleurd met duizend ogen,
nooit bedachtzaam, steeds bewogen.

Kleine non

Zij heeft een somber kleed
te breed om in te sterven
te sleet om te beërven;
zij is de kleine non
een rouwdag in de zon.

Venezolaanse ezelman

Achter de ezel gaat de man
die met stok en hoed
in oude, eeuwige kleren
de toppen van bergen groet.

Als een haar op een huid
staat altijd schuin
de man achter d'ezel
in Gods wolkentuin.

Ik verwacht, dat vogels
van watervlokken
eens de man zullen bespelen,
met gefluit in de hemel lokken.

Van Charles Corsen, ook wel genoemd de jonge Corsen, schrijf ik hier een drietal sonnetten over, ontleend aan de cyclus, die ik reeds aan het begin van dit exposé heb vermeid, ‘De Liederen van Aurora en haar Vijftiental Tranen’.

1.
18 jaren bad Aurora, toen ik haar voor het
eerst aanbad, - ik was toen klein en
gierig met mijn kussen; en zij nam meer
dan ik geven kon!

Nu ben ik groot en kijk neer op de kikkers;
toen waren zij voor mij machtige spoken en
haar lippen een gedurfd avontuur met mijn
maag van streek als dessert!

Ik heb mijn snor voor je laten groeien
en links op mijn borst heb ik een jaap.
ik heb nu een air van: moest je eens weten

en bekijk de vrouwen van onder naar boven,
maar mijn hart is gebleven, in de korf
van je kus!

2.
wanneer komt de slaap mij verlossen, ik
zie haar beeld enorm geprojecteerd: -
mijn bed ruikt naar het gerucht van tongen
die spitsig zijn, maar o zo ver van mij.
ik heb haar handen in die van mij gehouden,
ze waren warm en beloofden mij veel te veel,
de glooiing van haar nek was als een ruisende,
een oorverdovende waterval;

wat kant, een strik, ik hield ze vast met
klamme koude vingers, haar haar een zwart
tafreel in goud; - de schemer sloot mijn

doffe starre ogen; ik vroeg naar meer
of was hel nu al te
laat?

3.
de maan beweent de fijt van mijn vingertoppen
en haar tranen druppelen op het verlaten strand. -
ik ben moe en nat - en lig hier maar
op haar te wachten.

eens kwam ze hier voorbij, toen ze naar de
vroegmis ging. - met paarse lippen, vet en
uitnodigend - een wolk van lavendel, een
zware mist van mijn geluk. -

nu is ze een vrouw ik heb haar jarenlang
gemist. - maar ik hou haar vast, hier,
hier diep van binnen als een vreemde

wonde, een rauw gezwel van hunkering en
van liefde. - ik wacht nog steeds en
steeds ook schreit de maan!

Charles Corsen behoort zonder twijfel tot de rasechte dichters, maar of zijn beloften in vervulling zullen gaan, hangt van zoveel factoren af, dat wij ons beter niet aan een voorspelling zullen wagen. Het werk van de surrealisten is niet gemakkelijk toegankelijk, het ligt verborgen in de jaargangen van 'De Stoep'. Van Luc Tournier verscheen in de Cederreeks van J.M. Meulenhoff de bundel 'Orewoed' (1948).

3) De derde groep, die zich onder De Stoep-schrijvers laat onderscheiden, zou ik realistisch willen noemen. Hiertoe behoren de prozaïst Wim van Nuland (pseudoniem van Pater M. Möhlmann O.P.) en de essayist Hendrik de Wit. Van Nuland schrijft met voorliefde over personen, die wij in navolging van de bekende film van Buñuel, de 'vergetenen' zouden kunnen noemen. Hij schrijft over ongeneeslijke zieken, die worstelen met hun ziekte als Jacob met de Engel; over oude vrouwtjes, die maar voortbabbelen over een verloren liefde, terwijl ook de herinnering reeds is vervluchtigd; en tenslotte over de verwaarloosde jeugd, die niet op moederlijke liefkozingen maar op goed aangebrachte stompen wordt getracteerd. Ook van De Wit kan men het niet anders dan betreuren, dat hij de literatuur vaarwel heeft gezegd. In 'De Stoep' heeft hij verschillende verdienstelijke essays geschreven (o.a. de Muze en de Zondebok), waarin eenzelfde bezorgdheid, zij het ook in andere vorm, spreekt als in het werk van Wim van Nuland. Van Nuland is niet vrij te pleiten van een impressionistische

uitbundigheid en De Wit niet van een zekere journalistieke oppervlakkigheid.

Beter dan met omschrijvingen, die in dit geval toch enigszins vaag moeten blijven, kunnen de kwaliteiten van het schrijverschap van Van Nuland worden aangetoond door een van zijn 'Curaçaose Portretten' hier te laten volgen:

Norma

Haar huis staat op een klip: dat huis van uitgeslagen, bruingeverfde benzineblikken, daar woont ze. Je moet er heen over de scherpe punten van de rots en als je dichtbij komt, klaagt heel het huis in de wind: dat zijn de blikken, die als roestige schubben eentonig tegen elkander rammelen.

Norma hoort dat niet eens meer, ze is er zo aan gewend. Na schooltijd kun je haar binnen vinden, moederziel alleen, met een halve kokos tussen haar knieën, waar ze met een tinnen lepel het witte vlees uitsteekt. Ze zit alleen midden in de rommel van lompen en vodden en ongewassen vaatwerk en om haar heen klaagt het huis.

Waar is je moeder? Moeder is er niet.
Waar is ze dan? Ze is gaan werken.
Wat voor werk? Kleren wassen.
Wanneer komt ze thuis? Vanavond.

En Norma buigt zich weer over haar kokosnoot, alsof ze alleen was. De eenzaamheid is haar paradijs. Ze steekt haar kokosnoot uit met een tinnen lepel en daarna gaat ze op de drempel zitten met haar pop, om de trieste eenzaamheid van het rommelhok te bevolken met het liefste, dat ze zich dromen kan. Die pop: dat is een onherkenbaar gedrocht. Een donkere fles van Heineken's bier, en de kurk houdt enige flarden uit-

gerafeld touw in de hals geklemd, Dat is de pop van Norma: een buik en een hals en haren.

Maar ze zit bezorgd gebogen over dit gebrek aan al wat menselijk is, haar ogen glinsteren opgetogen als over de bekoorlijkheid van een lief kind en haar hart is moederlijk genoeg om die mismaaktheid met des te groter liefde te balsemen.

Nu moeten alle ongewijde blikken en spottende lach verre blijven, want in deze eenzaamheid groeit het wonder van een lief leven uit een harde, zwarte bierfles. Ze kamt de haren van haar kind, de witte, stugge touwvezels, met een gebroken kam. Op haar linkerhand, als op een donzen peluw, zo teder en strelend getorst, liggen de ineengekluwde strengen, die zich moeizaam ontwarren laten onder het trekken van de haveloze kam. Dit is een werk van veel geduld. Maar ze doet het ernstig, zoals ze haar grootmoeder Paulina heeft zien doen, die de stugge, zwarte haren van de buurvrouwen uitkamt voor tien plak. Ze kamt, ze trekt, ze voelt het aan haar hart, als ze denkt, dat het pijn doet zo te trekken, en ze zegt, dat het nog maar even duurt en dat haar kind er dan lief uit zal zien, met haar mooie vlechtjes. Ze zet het hoofdje recht en ze kamt, met zoete listen alle pijnlijke hindernissen overwinnend, die als weerbarstige knopen in de vezels zitten. Ze kamt met gefronste wenkbrauwen en behoedzame kracht, tot eindelijk alle haren ordelijk en recht naast elkander gespreid in de schelp van haar hand liggen. Daar breit ze dan mee stijve rechtstaande staartjes uit, beide afgebonden met een rafelig strikje van paars goed. En daarmee is het dagelijks toilet van haar kind gemaakt, van haar troost, van het enige wezen op de wereld, waar ze openhartig mee is.

Want ze is gesloten voor iedereen: voor haar vader en moe-

der, die haar vijanden zijn, en voor alle kinderen, de vreemden evengoed. Want hoe kunnen die beter wezen? Maar voor de pop opent ze haar hart, ontrolt ze al die weke plekken van haar wezen, die ze als een egel met stekels tegen haar aanvallers verdedigt: haar tederheid, die eenzaam is in deze wereld van verruwing. Haar dromen over al het schone, dat de werkelijkheid niet geeft. Haar verdriet om al het leed, dat zij verduurt.

In het harde blinken van de donkere fles gaat een wereld open, waar het beter voor haar is. Dat is de troost, die de pop haar geeft. Dat is de taal, die zij spreekt. Ver wuiven palmbomen aan een blauwe hemel en daarvóór is het land waar alles goed is. Daar rijpen de mango's boven haar hoofd en eten witte duiven uit haar hand. Daar speelt zij in de schaduw van de tamarinde met een grote hond, die zijn kop over haar heen legt, als ze gaat slapen op een dik tapijt van gebruinde lovertjes. Daar zijn de kinderen stil en goed als haar pop en vlechten kransjes uit rode en gele kamperfoelie. Daar is een moeder in het huis, die zingend haar werk doet, en die haar binnen roept en over het voorhoofd strijkt en zegt: Kom vlug zitten kind, en eet je funchi. Daar! Waar is dat goede land? Vóór de verre palmbomen. De pop vertelt het haar, ze ziet het in het blinken van de fles, waar zij bol ombuigt naar de smalle hals als de hemelkoepel van een betere wereld.

Zo gaan haar eenzame uren voorbij, totdat de werkelijkheid, het harde, meedogenloze leven weer over haar heen valt met de thuiskomst van haar moeder. Die breekt zich lawaaierig en onbesuisd een weg door de deuropening, waarin het kind zit en niet opzij gaat. Binnen valt ze op een stoel en haar heftige stem jaagt de pop in de hoek en Norma aan de arbeid. Het houtkoolcomfoor aanwaaieren met een oude krant, roeren in de funchi en uien bakken: net als gisteren, net als iedere dag,

begeleid door de schreeuwende stem van haar moeder, die commandeert en standjes geeft en klaagt over haar hondenleven aan de wastobbe. Ze hangt over haar stoel en rookt een lange, zwarte sigaar, die ze aanstak aan de walmende vlam van de olie-pit.

En Norma scharrelt maar, zo'n klein en dapper kind! Het kijven van haar moeder, dat al haar doen en laten aanblaft, ze hoort het niet eens meer, dat schampt op haar af. Ze doet het werk met dezelfde rust als ze het vlees van haar kokos uitsteekt. De eenzaamheid is haar domein, ook in dit tumult. Maar nu is die eenzaamheid niet de schaal, waarin de wondere waterbloemen van haar schone dromen bloeien, het is haar pantser, waarmee ze de aanvallen van het leed weert

De funchi komt geel en klontig uit de pan. Ze eten vis en uien. Hun handen zijn zwart en glimmend, en er zitten kruimels funchi aan hun mond. Hun kauwende kaken malen in het licht van de olielamp. Het is stil. Het eten heeft zelfs de stem van de moeder gesmoord, en ook de wind houdt zijn adem in. Hij schijnt verrast door de stilte in het huis...

Och, dit razen van haar moeder is nog ongevaarlijk: dàt doet geen pijn. Ze heeft wel wat anders te verduren. Het verschrikkelijke komt pas later. Later in de nacht, als ze op haar vodden ligt en de nachtwind eentonig aan de blikken schubben van hun woning morrelt. Dan sluimert ze licht als een haasje, om wakker te schrikken door het struikelen van zijn voeten over de ruwe punten van de klip. Dan komt de verschrikking als voor een noodweer, dat rommelend aanzeg dan krimpt ze, plotseling klaar wakker, ineen. Daar komt hij! Een schop tegen de houten dorpel van de deur doet het huis schudden, en log als een beenderloze vlees-massa ploft hij naar binnen. Haar vader!

Een ogenblik zit hij op zijn stoel. Een zwarte reus. En zijn dronken kop waggelt heen en weer, suf en wezenloos, alsof hij diep over iets nadenkt Maar dan heft hij zijn hoofd op naar de vrouw, moeizaam of het van lood was, en zijn stentorstem begint te bulderen, machtig, dat het blikken huis er van dreunt. Haar verleden, alles wat er aan schandelijks en hemeltergends wil oprijzen, in zijn kokende kop. Het kind, dat hij niet het zijne noemt en dat hij met de gemeenste bedreigingen bestookt: alles braakt hij uit met een geweldig, daverend neusgeluid, dat nu eens huilt om het onrecht, waarvan hij zich het onschuldig slachtoffer waant, dan weer brult van razernij en van begeerte om zich te wreken.

De vrouw zit in haar hoek en zuigt onverschillig aan haar zwarte tabaksteel. Ze kent dat: het is niet de eerste keer, God bewaar me! In ieder geval weet ze wat het beste is: laat hem maar razen. Dat gaat wel weer over... of het wordt nog erger, ook dat is mogelijk. Het zakt van zelf. Kijk, daar gaat hij al. De roes wordt hem de baas, zijn gehuil dooft uit in onverstaanbare klanken als een lamp zonder olie, het smoort in zijn handen op het tafelblad, waar zijn hoofd op slaapt.

Het rossige licht van de olielamp ligt warm over de ellende. De ebbenhouten kroeskop op tafel, de kleren over de vloer, de vuile potten en kommen. In de hoek ligt het kind. Het lijkt te slapen, maar het waakt met dichte ogen, koortsachtig gespannen op ieder geluid van de verschrikkelijke man, nog geen meter van haar af. En de vrouw, die op haar stoel zit en rookt en wacht. Dit was nog maar een begin. Buiten is het nacht en stroomt de wind langs het huis: de blikken ontwaken uit hun slaap en rumoeren wanhopig tegen elkaar.

Dan, of een nieuwe demon zich in hem oprichtte, rijst de man uit zijn verdoving. Zijn hoofd verheft zich van het tafel-

blad als een zwarte zon, die opgaat. Hij spreekt woorden tot de vrouw, vreemd beheerst. Het zijn vragen. Maar vragen, die haar tergen moeten. Schandelijkheden, waarvan hij haar bekentenis wil. Als messteken plant hij die vragen in haar vlees, hij trekt het bloed uit haar nagels. Zij zwijgt! Zij zwijgt! Als een muur staat haar zwijgen voor zijn wil tot verzet.

Goed! Hij zal die muur omver halen. Hij weet niet wat hij wil, maar hij wil haar razernij: razend moet zij zijn, om zijn razernij nog razender te maken. Hij dreunt en dondert de schunnigste taal wijd over de klip. De anderen moeten het horen, dat breekt haar geduld. Hij stookt: als vlammen zijn zijn woorden, als een wild en schrijnend vuur. Ha, hij ziet het in haar ogen, die gloed: hij wint! Hij zier het aan haar wezen: haar bloed begint te koken. Met het sarcasme, dat als een brede stroom vloeit uit zijn grijnzende mond, spoelt haar laatste zelfbeheersing weg. Zij antwoordt! En als een stormwind grijpt hij dit smeulen aan, en blaast de woorden, die hij haar afperste, aan tot een hel en laaiend vuur.

Nu staat zij over hem als een furie, als een brandende fakkel. Haar schelle stem giert hoog boven het duister bazuin van zijn geluid. Hij beukt met zijn vuist op het wankele theeblad. Het kind krimpt ineen op haar bed. Dan staat hij waggelend op, zijn handen zoeken naar geweld en onder het gekletter van brekend aardewerk, richt hij de bekende ravage aan onder het armetierig huisraad bij het raam.

Nu hoeft hij zich nog maar om te draaien en te buigen. Norma gilt van angst onder zijn stinkende adem en bloeddoorlopen ogen. Hij grijpt haar in de haren en schudt en brult, dat hij zich aan haar vergrijpen zal.

De volgende morgen zit ze als een schuw konijntje tussen al de andere diertjes. Ze maakt ook zoveel mee in haar leven.

Maar wie weet dat hier? Onverzorgde krulletjes tieren als onkruid om twee grote, schichtige ogen en ze trekt met haar mond. Zij heeft een gekke trek om haar mond. Voor het overige zit ze netjes in de bank met haar armen over elkaar, van 's morgens tot 's middags: je hebt er geen kind aan, denkt die grote, die voor de klas staat en naar haar kijkt. Maar daar is ook alles mee gezegd. Het is een onbegrijpelijk kind, een klein graf van geheimen. Neen, ze is niet naar de kerk geweest. En wanneer ben je voor het laatst gewassen? Maar je komt het niet te weten: alles blijft verborgen achter zenuwachtig trekkende lippen en ogen, die schuw ronddwalen, als zochten ze een weg, om te ontvluchten.

Ze kàn ook niet zijn als de andere diertjes, daarvoor heeft ze tè veel meegemaakt. Ze speelt niet mee, ze is als een vreemde. Ook op school is ze in de eenzaamheid. Maar een eenzaamheid om te bekomen, om uit te rusten. Een stilte, waarin haar verlangen rijpt naar die andere eenzaamheid van 's middags met de pop.

Zo wacht ze de schooluren door, de armen over elkaar, gepantserd met wantrouwen tegen iedereen, omdat niemand beter kan wezen dan die twee, die haar zó na staan en die zo slecht zijn.

Haar pop rust in haar handen, haar handen rusten op haar knieën en haar hoofd is er over gebogen, Als een groot en zuiver oog is de bolle wending van het glas, klaar en glanzend, groot van vertrouwen. En daartussen in schuift het troebele, bloeddoorlopen oog van haar vader, waar ze met afgrijzen inkeek gisteravond, toen hij zich boog over haar bed. Zo is alles om haar heen, zo donker, zo troebel en broeiend. Dat is het leven, waar ze voor beeft, en dat van alle kanten op haar aandringt. De mensen, die haar omringen, zijn zwarten glimmend

van het zweer in hun gore nethemd, onder hun misvormde hoeden. Ze schreeuwen en zingen met schorre stemmen. Ze dobbelen en slaan op de kist. Ze drinken uit flessen, die naast hen staan en vechten, ofschoon ze niet meer op de been kunnen blijven. Ze zijn allemaal hetzelfde: haar vader en moeder en allemaal. Zwarte wolken, die haar omgeven en die haar benauwen, Het is het leven van het boze oog, de duisternis van de ellende, die haar schuwe ogen tevergeefs zoeken te ontvluchten.

En er is geen andere uitweg dan de glanzende ziel van haar fles, een weg, die ze alleen in haar dromen kan gaan en waar de werkelijkheid haar altijd wreet vanaf sleurt. Door het oog van haar pop ziet ze het geluk. Dat is de poort van het paradijs, waar ze voor moet blijven staan, maar waarvoor ze het zorgeloze leven ziet dartelen in glas-helder licht. Dit spiegelbeeld van het geluk is voor háár: in het bolle oog van de fles, de bolle spiegel van de lucht, en het gouden oog van de zon in de zilveren spiegel van een vijver. Zie, witte lammeren drinken aan zijn groene zoom en een pauw ontvouwt boven zijn weerkaatsing de waaier van zijn staart. Onder bloesemende bomen zingen witte bruidjes en dansen hand in hand. Hun voetjes wippen in het gras en in hun waaierende sluiers sneeuwen roze rozeblaadjes. Zwaar zeeft het zonnegoud door het donkergroene lommer en glasblauw is de hemel daarboven.

Dit is het paradijs. Hier moeten de mensen beter zijn. Ziet ze daar geen gezicht? Het is haar eigen gezicht, maar het is anders nu, weerkaatst in de ziel van de fles. Het is vrij van duisternis, het is glanzend en enkel licht. Het is het spiegelbeeld van het geluk.

Dit gezicht durft tot de mensen te gaan, die daar wandelen en lachen en beter zijn. Daar gaat ze heen onder de bomen en

er is een moeder, die haar armen naar haar uitstrekt. Haar gezicht is warm in de warme handen en ze ziet in ogen, die groot en glanzend nabij de hare zijn. Maar ze beeft niet en haar ogen zwerven niet weg naar eenzame verten, want ook die ogen zijn het spiegelbeeld van het geluk. En die borst is zacht. Daar kan ze rusten zonder zich te stoten aan de steen van het leed. Mijn God, dit geluk! Zou dat de liefde zijn, die ze geeft aan haar fles, maar die ze nimmer ontving?

Ze droomt op het bolle, spiegelende glas, totdat haar moeder al die schoonheid overhoop loopt, als ze het huis instormt en zich laat vallen op een stoel.

Die nacht was het te ontzettend om te verduren. Als razende beesten grolden en krijsten zij tegen elkaar en toen vlogen ze op elkander in. Norma zag de geklauwde vingers van haar moeder en haar verwrongen gezicht. Ze gilde van angst. En toen ze in haar hemdje de deur uit slipte, om naar haar grootmoeder te gaan, liep haar vader moeder achterna om de tafel...

De andere morgen kwamen mensen het vertellen bij de grootmoeder. Moeder lag in het hospitaal. Die schurk had haar op het hoofd geslagen met een fles, dat de scherven er af vlogen. Ja, ze leek er erg aan toe: ze was bewusteloos. Hij is naar de politie-post gebracht, dat is tenminste een opluchting. Ze hebben het hangslot maar op de deur gedaan en hier is de sleutel.

's Middags ging Norma met grootmoeder naar boven. In het huisje, in de ruïne van alles wat overeind gestaan had, zag ze de hals van haar pop met zijn witte haren, waar bloed aan kleefde. Ze nam het van de grond en schreide: gebroken! Van onderen waren scherpe punten, die blonken. De grootmoeder snauwde: Zit niet te simpen, zo'n fles krijg je wel weer terug.

En overal zag ze door haar tranen heen scherven op de grond, donkere, glanzende scherven, alsof het haar geluk was, dat nog blonk, nadat het gebroken was.

Het valt te betreuren, dat de literaire loopbaan van Van Nuland zo kort heeft geduurd; hij had zich anders stellig ontdaan van de zojuist gesignaleerde impressionistische uitbundigheid, die zijn werk hier en daar, zo niet ontsiert dan toch wel ernstig verzwakt.

Tenslotte zou ook schrijver dezes kunnen worden gerekend tot de Nederlandse school, al zou het reeds zijn vanwege de taal, waarvan hij zich bedient. Van zijn hand verschenen onder meer de novellen: 'Mijn Zuster de Negerin' (1935); 'Bid voor Camille Willocq' (1946); de roman 'Bewolkt Bestaan' (1948); de essays 'Ars et Vita' (in samenwerking met G, Knuvelder (1945); het blijspel 'Bokaal aan de Lippen' (1950), en de drie kleine gedichtenbundels 'Bekentenis in Toledo' (1945); 'Navrante Zomer' (1946), en 'De Afwezigen' (1952).

Ik moge hier een tweetal sonnetten laten volgen, waaruit een sterke binding aan de romantische generatie blijkt.

Solveig

Hoe lang reeds, in de schaduw van de linden,
vertoeft Peer Gynt in deze doodengaarde,
waar Solveig uitgestrekt ligt in de aarde,
doodstil, als allen, die zich hier bevinden.

Een stem ruischt in de toppen van de boomen
en maakt misbaar, omdat zij is gestorven
en hij zoolang, schoon uitgeput, verzworven,
najoeg, niet de beminde, maar zijn droomen.

Pas nu hij zijn verlangen niet verzaakt,
maar weer vermag zijn liefde te verduren,
voelt hij hoe zacht haar engelvleugel raakt
als hij in 't broeien der namiddaguren
alsof hij uit een donkren dood ontwaakt,
verwonderd omkijkt tusschen kerkhofmuren.

Het bouquet

Zij heeft vergeefs gewacht, hij zal wel niet meer komen.
De avond sterft in vale kleuren voor het raam
waar hoop zich mengt met vrees en vrees met wilde blaam,
dat hij geaarzeld heeft en haar niet heeft genomen.

Een poos is zij bevredigd met een santekraam
van woorden, nog eens woorden, krank en niet te tomen
voor wie in liefde-gloed een strijd voert met fantomen
en weent dan zachtkens voor zich heen 'dat hij zich schaam'.

Er valt rondom een stilte die zij niet begrijpt.
Er is geen leed zo diep of van harts diepste zeer
wijkt wanhoop als het tot de donkre weemoed rijpt.

Dan nadert zij hel eenzaam gloeiende bouquet.
Hoe langzaam dalen lippen tussen bloemen neer,
nirwana van een ziel verheerlijkt, 'schoon besmet.

Zijn binding met de papiamentse beweging is ook zonder meer duidelijk; als men de vorm analyseert, die hij voor zijn blijspel heeft gekozen, blijkt dat het eigenlijk bestaat uit zeven typische Curaçaose 'dialogen'. De Antilliaanse sfeer walmt bepaald uit sommige fragmenten van zijn roman 'Bewolkt Bestaan'.

Het valt niet te ontkennen, dat er van hem ook werk bestaat, waarin uitsluitend een dichterlijk-weemoedige Europeaan zich uitspreekt, zoals bijvoorbeeld in de volgende sextet.

Het kind met page-haar

Het paar, beide te tenger, zit op het balcon
en mijmert over kind'ren die het niet gewon.
Op het waxine-licht geurt de Chinese thee.
De gil van wanhoop stoort nog enkel deze vree

wanneer de schim verschijnt van wie nooit is geweest:
het kind met page-haar, zo lief en zo bedeesd.

De Papiamentse Beweging

Tenslotte rest ons nog een karakteristiek te geven van een beweging, die, zo niet in aesthetisch opzicht, dan toch in haar algemene culturele betekenis, de vorige twee generaties in belangrijkheid evenaart, zo niet overtreft. Wij spreken over de Papiamentse Beweging. Zij vertoont in vele opzichten een constellatie analoog aan die van de vorige twee bewegingen, de Spaans-romantische en de Nederlands-surrealistische. Wij worden ook hier weer getroffen door een overheersen van het aantal dichters boven dat der prozaïsten. Wij zouden hier bepaald van een melkweg van dichters kunnen spreken, waarmede wij tevens te kennen geven, dat de afzonderlijke figuren zich niet of nauwelijks laten onderscheiden. Het is eenvoudig een onmogelijkheid om alle namen te noemen. Ik zal mij bepalen tot het even aanstippen of, zo men wil, aantippen van de meest bekende.

In de eerste plaats komt hiervoor in aanmerking de nestor van onze literatuur, W.M. Hoyer, die kortgeleden zijn negen-

tigste verjaardag heeft gevierd; hij heeft een groot gedeelte van dit lange leven gewijd aan de geschiedenis en taal- en letterkunde van zijn gehoorte-eiland. Pater Poiesz O.P. neemt een belangrijke plaats in onder de literatoren, die hebben bijgedragen tot de vorming van een stichtelijke poëzie in de Antillen. Onder de voorvechters van het 'papiamentu', om in dit gezelschap de juiste spelling te gebruiken, behoren Emilio Lopez Henriquez en Enrique Goilo. De hier genoemden behoren tot de figuren, die zich reeds voor de tweede en, wat de eerste twee betreft, zelfs voor de eerste wereldoorlog hebben laten gelden. Van de jongeren zou ik hier willen vermelden: Charles Boom, die zeer ongelijk is, maar die toch maar een juweeltje van een gedicht op zijn naam heeft staan (Duda); Nicolás Piña, bijgenaamd de 'woelige' vanwege zijn zuidelijk temperament, een figuur van wie wij in de toekomst naar alle waarschijnlijkheid nog veel zullen horen, en last not least R.A. de Rooy, die zowel in het Nederlands als in het papiament een opmerkenswaardig verstechnisch vermogen bezit. Ik moge hier een gedicht van hem overschrijven in zijn eigen Nederlandse versie:

Kortstondig

Geluk hangt zuiver in de blauwe morgen
tot elke overdaad van lach en lied bereid
maar wie ontheft ons van de strakke zorgen
van alle tranen in de nacht geschreid.

Om huiverend en vleugellicht gerezen
buiten de grens van wat ons Noodlot heet
zo diep te minnen tot het hart vergeet
dat slechts de dood ons eeuwig zal genezen.

Zie hoe het wegvliedt buiten ons bereiken
- een witte vogel in de gouden lucht -
die al te schuw niet bij ons neer wil strijken,
ons meevoert op zijn steile vlucht.

De meeste van deze dichters behoren, evenals wij hebben kunnen constateren met de exponenten van de Spaanse school, eerder tot de dichterlijke naturen dan tot de dichters bij de gratie Gods. Een uitzondering hierop vormt zonder twijfel Pierre Lauffer, naar mijn inzicht de belangrijkste onder de levende Curaçaose dichters. Een merkwaardige artist met zijn ronde Indianenkop, maar in zover in het geheel geen Indiaan, geen aanverwant van Montezuma of Atahualpa, dat bij je altijd met een brede, zonnige glimlach tegemoetkomt! Hij heeft, behalve de lyriek, of zo men wil de gitariek, zowat alle genres van Curaçaose literatuur, zowel in poëzie als proza, beoefend. Zijn verzen zijn gedeeltelijk gebundeld (‘Patria’, zonder vermelding van uitgever of jaartal); zij zijn het sterkst waar, openlijk of verhuld, een sociale preoccupatie zich uitspreekt. Ik moge hier twee van deze verzen laten volgen in de vertaling van schrijver dezes.

De slaaf spreekt

Ik had geen leven, ik ga de dood in.
Wreedaard zonder ziel.
Hoe vin-je de wonden op mijn rug?
Hoe vin-je dat ik aan alle kanten bloed?

Geen ogenblik was ik veilig in je handen
Zonder reden sloeg je mij in het gezicht,
Je hebt mij gestriemd met de karwats.
Je hebt mij gesleurd over de barre grond.
Het dagelijks voedsel heb je mij onthouden.

Wees tevreden. Je hebt je doel bereikt.
Nog één minuut en ik barst en sterf.
Maar de geschiedenis is nog lang niet uit.
De rekening wordt ingediend,
ná mijn dood.

Bestaat er iets heerlijkers?

Bestaal er iets heerlijkers
dan een droom?
Iets heerlijken dan zorgeloos bedenken
van alles
van alles
wat alleen waar kan gebeuren
in een vage, ijle droom?
Bestaal er iels heerlijkers
dan te vergeten
dat je straks terug moet keren
in een wereld vol droefenis
waar het keien regent
van waarheid en bitterheid
De kinderen schreien
De moeders tobben zich af
De haan kraait voor de derde maal
En je ligt er maar
En je droomt
van iets heerlijks
van iets pittigs
of liever nog van iets
bovenmate schoons.

Alvorens het gebied van de papiamentse poëzie te verlaten, dienen wij er op te wijzen, dat de papiamentse verzen van de oude en jonge Corsen hier uiteraard ook deel van uitmaken. De verzen van de oude Corsen behoren tot het beste van deze poëzie, terwijl die van de jonge Corsen de Weense 'süszigkeit' van de Curaçaose walsen bezit.

Het papiaments proza draagt in het algemeen een populair karakter, waardoor het terecht als een voortzetting van de volksliteratuur zou kunnen worden beschouwd. Verschillende schrijvers zou men willekeurig, al naar de eisen van het ogenblik, kunnen behandelen, zowel onder de volksliteratuur als hier ter plaatse onder het populaire kunstproza. Ik hoef maar te wijzen op Tuyuchi en Oscar van Kampen, de representatieve

beoefenaars van de Curaçaose dialoog. Tot de romanciers, die naam hebben gemaakt, behoren W. Kroon ('Oude Liefde roest niet'), Suriel ('Zondige Vrouw'), en Nita, die niet alleen novellen heeft geschreven, maar zich vooral heeft doen kennen door de scherpe pen van zijn pamfletten. Als roman zijn deze werken in het algemeen niet uitzonderlijk geslaagd. De compositie van de roman vereist een intellectueel niveau, dat bij ons vooralsnog niet bestaat. Deze romans worden voornamelijk gedragen door de uitstekende fragmenten, die er in voorkomen. Het is nu eenmaal niet anders. Waar wij ons proza kunnen appreciëren, daar betreft het toch in de eerste plaats korte schetsen, novellen en romanfragmenten, kortom creaties, die tussen poëzie en proza instaan. Tip Marugg, die wij reeds in het gezelschap van de dichters in 'De Stoep' hebben aangetroffen, vertegenwoordigt ook in het Papiaments het surrealisme.

Het werk van de jongere auteurs vindt men, behalve in de plaatselijke bladen, toch vooral in het tijdschrift 'Simadan'. Dit tijdschrift is bij uitstek karakteristiek voor de Curaçaose cultuur. Het is ogenschijnlijk bedoeld als periodiek wraarin uitsluitend papiamentse bijdragen worden opgenomen. Het heet dan ook 'Simadan', het Bonairiaans-papiamentse woord voor 'oogstfeest'. In werkelijkheid is het gebouwd op de grondslag van mystificatie. Het is een masker-tijdschrift par excellence! Achter het masker van de taalpreferende verschuilen zich de meest uiteenlopende doelstellingen. Wel kunnen wij enkele medewerkers noemen, wie het voornamelijk te doen is om een voorkeur voor het papiaments, maar de meesten hebben geheel andere bedoelingen. Sommigen gaat het om de bestrijding van 'De Stoep', als aesthetisch of alleen maar als surrealistisch literair orgaan. Anderen streven de intellectuele

zelfwerkzaamheid na, op cultureel of sociaal gebied. Wij hebben reeds herhaalde malen gewezen op de neiging tot mystificatie bij onze auteurs. Dit tijdschrift onthult de wezenlijke betekenis ervan. Er bestaan talrijke redenen voor letterkundige vervalsingen en vermommingen: wraakzucht en winstbejag, maar ook schuchterheid en vrees. Naar mijn opvatting moet men het grote aantal pseudoniemen en pastiches vooral aan een typische vorm van schuchterheid toeschrijven. De Curaçaose auteur snakt naar zelfbevestiging, maar huivert er tegelijk ook voor, vanwege een zekere intellectuele onzekerheid, die men telkens weer bij hem aantreft. De mystificatie is een gevolg van de poging om deze twee tegenstrijdige neigingen tot haar recht te doen komen. Dit is uiteraard een hachelijke onderneming. Ik voor mij koester ook hier de meeste waardering voor de auteurs, die de moed weten op te brengen om in alle eenvoud hun ware aard te tonen; ik meen dan ook ter typering van de Papiamentse groep niet beter te kunnen doen dan een van de Curaçaose herinneringen van Jules de Palm hier te laten volgen, zoals zij door hemzelf in het Nederlands is vastgelegd. De bekoring ervan, meen ik, moet worden gezocht in de vervanging van het romantische pathos, waartoe onze schrijvers zich zo makkelijk laten verleiden, door een realistische ironie, die m.i. veel meer de eigen aard van onze mensen karakteriseert.

De Kerstcakes van Sjon Keta

Een Nederlands meisje van een jaar of negen heeft mij eens gevraagd, hoe het toch mogelijk is, dat wij op Curaçao het Kerstfeest vieren, terwijl het daar nooit kan sneeuwen; zij had zelfs geleerd, vervolgde zij, dat het daar niet eens flink koud

kan zijn! Deze vraag ontsproot klaarblijkelijk uit het feit, dat voor dit kind het Kerstfeest een sfeer eiste, zoals zij die in haar land gewend was: buiten koud guur weer met sneeuwvlagen, binnen een gezellig zitje bij de haard.

Curaçao heeft uiteraard een andere sfeer, die in onze ogen nu weer de typische Kerstsfeer is en natuurlijk hemelsbreed verschilt van de Europese. Weken vóór de 25ste December verkeert het eiland reeds in een ondefinieerbare roes. Wat in Nederland in het voorjaar geschiedt, de door mannen zo verfoeide schoonmaak, wordt in deze tijd gedaan. De winkeliers hebben het enorm druk, de straten zijn overvol, de mensen lopen iets vlugger dan gewoonlijk en hebben, in afwijking van andere dagen, haast om naar huis te gaan, omdat daar geschrobd, geverfd en flink opgeruimd wordt. Men zou met recht kunnen zeggen, dat Curaçao op haar 'Kerstbest' is... En is eenmaal alles aan kant, dan volgen nog de onontbeerlijke inkopen van delicatessen en dranken, zonder welke het Kerstfeest onmogelijk gevierd kan worden. Een van de voornaamste attributen is ongetwijfeld... de cake! Men zou desnoods bij de nieuwe schoenen en de nieuwe jurken en pakken, die men absoluut moet kopen, eens een keer geen bijpassende sokken of kousen kunnen inslaan; ik kan mij zelfs voorstellen, dat er mensen zijn, die ertoe kunnen overgaan, wel is waar met bloedend hart, wat minder whisky te bestellen, maar dat het zover kan komen het Kerstfeest te vieren zonder de cake lijkt mij practisch onmogelijk...

Het was dan ook met deze wetenschap voor ogen, dat ik, toen ik jaren geleden aan het hoofd stond van een padvinderstroep, meende een gelukkige inval te hebben, toen ik voorstelde, dat wij een aantal cakes zouden laten bakken. Deze zouden wij dan uitdelen onder de armsten der armen, die door een of

andere omstandigheid een cakeloos, dus een onvolledig Kerstfeest zouden moeten vieren. Ik was mij terdege bewust van de critische geest en de bijna deskundige smaak van de inwoners van ons eiland. Er moest dus gezorgd worden, dat er op de cakes niets aan te merken zou kunnen zijn.

De bijna heroïeke taak om deze cakes te bakken kon maar door één persoon worden volbracht: Sjon Keta. Zij was een vervelende, veeleisende en kwetterende vrouw, maar... haar bakkunst was weergaloos. Er werd zelfs alom gefluisterd, dat ze een recept gekregen had van een Italiaanse, die jaren geleden op Curaçao was gestorven. Sjon Keta ontkende dit ten stelligste en beweerde immer bij hoog en bij laag, dat het ‘een gave Gods’ was. Tegen Kerstmis liep zij als een pauw door de straten, bekeek niemand en hield zich Oostindisch doof voor een ieder, die haar een bestelling wilde opgeven. Ik was dus wel gedwongen mij te begeven naar ‘Mi tesoro’ (Mijn schat), haar villa, waar Sjon Keta zich af en toe liet overhalen om haar beroemde cakes te bakken. Ik begon met haar met de hand op mijn hart te verzekeren, dat haar roem zelfs tot Aruba en Bonaire was doorgedrongen: ik fluisterde haar vervolgens in het oor, dat er geruchten de ronde deden, dat men van plan was haar in een of andere orde te benoemen, omdat zij eens voor een Gouverneur gebakken had. Ik overlaadde haar met complimenten en sprak aan één stuk door, totdat zij mij plotseling aan haar hart drukte en plechtig verklaarde: ‘Voor jou... zal ik bakken. Die tien cakes zijn toch wel voor ‘sjon grandi (grote pieten), hè?’ vroeg ze met opengesperde ogen. Ze wreef in haar handen van voldoening toen ik haar dit verzekerde. ‘Wanneer kan ik ze komen halen?’ vervolgde ik.

‘Op 24 December om zeven uur 's avonds precies,’ was het antwoord.

‘Belooft U mij op Uw erewoord, dat ze dan absoluut meegegeven worden?’ vroeg ik nog, wel wetende, dat zij behoorde tot de mensen, die heel gauw iets beloven, maar met evenveel gemak hun woord breken.

‘Nou moet je niet vervelend worden. Als je zoveel capsones hebt en doet alsof je een Hollander bent, dan ga je maar iemand anders zoeken, die voor je bakt,’ zei ze vinnig.

‘Kom, kom,’ suste ik, en om het goed te maken, ‘zal ik nu maar meteen betalen?’ Zij zette haar handen in de zij, ging vlak voor me staan en krijste bijna: ‘Denk je, dat ik op jou zat te wachten om te eten? Vraag maar eens aan je moeder wie Enriqueta is. Geld speelt bij mij geen rol. Ik zal je eens wat vertellen... toen ik nog jong was...’

Ik wachtte haar tirade niet af, groette zeer onderdanig en verdween, terwijl ik mij heilig voornam om iedere dag langs te komen en haar eraan te herinneren, dat ik een bestelling had lopen. Het zou anders lang niet uitgesloten zijn, dat ze mij op de bewuste dag met heel veel gebaren en nog meer omhelzingen doodleuk zou vertellen, dat ze mijn bestelling totaal vergeten had. Om de pil te vergulden, zou zij dan allerlei verdiensten van mijn overleden vader opsommen... Of ze zou mij met echte tranen in de ogen verzekeren, dat zij verhinderd was geweest door het plotseling overlijden van haar zuster, die waarschijnlijk nooit heeft geleefd. Ik ging dus trouw elke dag een praatje maken en moest natuurlijk ettelijke malen aanhoren, dat ik haar ‘hevig beledigde’ en ‘dat het ongehoord was aan haar woorden te twijfelen’ maar... ik kwam prompt terug. Op de 24ste liet ik zelfs een padvinder van 's morgens negen uur af op wacht staan, die mij onverwijld moest waarschuwen, indien Sjon Keta soms plotseling naar Aruba moest afreizen... Toen ik die avond om zeven uur binnenliep, zat

Sjon Keta rustig haar nieuwe kalender te bekijken, ze was in een beste stemming.

'Kijk eens,' zei ze, 'van een goeie klant van mij, die nu in Caracas zit... Zo'n kerel!' Ze bracht haar vingers, die ze samengevoegd had, naar haar lippen en gooide theatraal een kus de lucht in.

Op mijn vraag naar de cakes, werd zij ineens weer snibbig en kreeg ik te horen dat ik die Hollandse streken moest afleren. 'Ik kan toch niet in die oven kruipen om ze gauwer gaar te krijgen...'

'U hebt anders gezegd, zeven uur precies,' waagde ik heel voorzichtig.

'Ja, ja, ja,' beet ze me toe, 'ik zeg zeven uur, acht uur, negen uur. Ik zeg, wat ik wil, begrijp je goed? Als je niet kunt wachten, hoepel dan maar op, zeurpiet. Je hebt toch geen kinderen, die je de fles moet geven?'

Ik koos de wijste partij en ging rustig zitten.

Om kwart voor tien pas liep ik bepakt en wel met mijn patrouilleleider Walter de straat op.

We kwamen spoedig bij een steeg, die bekend stond als 'de straat van Fong', omdat op de hoek een zeer bekende voetballer woonde, die Ildefonso heette, maar Fong werd genoemd. In die steeg woonde een arm vrouwtje, dat, naar men zei, moest rondkomen van giften van enkele welgezeten burgers en van een kleine, wekelijkse bijdrage van de kerk. Ze zat op een bankje voor het huis te roken zoals de meeste oude vrouwen, de aangestoken kant van de sigaret in haar mond. Zij antwoordde amper op onze groet.

'We hebben wat voor U meegebracht,' begon ik, 'mogen we even naar binnen komen?'

Ze stond zwijgend op en slofte voor ons uit het huis in. Ze

draaide de pit van de walmende lamp wat hoger en bekeek ons zeer critisch. ‘Een grote vent... met zo'n klein broekje aan,’ hoorde ik haar mompelen, doelende op mijn uniform.

‘Een kleinigheid... een Kerstcadeau,’ zei ik en overhandigde haar een van de cakes, die een heerlijke geur verspreidde.

Zij toonde zich helemaal niet verrast, keek er even naar, trok haar neus op en vroeg: ‘Van wie?’

‘Van... van... het Kindje Jezus!’ antwoordde ik en kreeg een prijzende blik en een knikje van Walter.

‘Pff, die is nog niet eens geboren,’ antwoordde ze doodkalm.

‘Nou ja,’ hernam ik, ‘zo moet U het niet opvatten. Het is een cadeautje van ons. Van de padvinders... omdat...’

‘Wie heeft die cake gebakken?’ onderbrak ze, mij doordringend aankijkend.

Ik zette mijn borst uit en riep zegevierend: ‘Sjon Keta!’ Nu haalde ze even de sigaret uit haar mond, spuwde vlak voor mijn voeten, trok haar schouders op en zei minachtend: ‘Sjon Keta is een lelijke kwaadspreekster, zij heeft last van aambeien, eczeem en... bovendien groet ze mij nooit! Goedenavond.’

Ze gaf de cake aan Walter terug, stak de sigaret weer met het vuur naar binnen toe tussen haar lippen, slofte heel langzaam naar buiten en nam haar plaats op het bankje weer in. Walter futselde even aan de lamp en volgde mij zwijgend naar buiten. Ik begreep er niets van en vroeg stotterend: ‘Wwwilt U... dan... gggeen... cake?’

Pathetisch spreidde ze haar armen uit, blikte omhoog en zei tegen de sterren: ‘Mijn God, laat hem gauw weggaan anders vergeet ik nog, dat je straks wordt geboren en dan...’

Ontmoedigd liepen we gauw verder en met moeite slikte ik een klein woordje in. ‘Laten wij iemand opzoeken, die niet zo

ondankbaar is, hopman,' hoorde ik Walter zeggen.

De cakes waren wel zwáár; we sjokten verder naar een andere wijk, waar enkele krotten met geeuwende daken al jaren wachtten om uit hun lijden verlost te worden. Ik wist, dat hier ergens een man woonde, die ik 's nachts vaak langs de straten zag lopen, speurend naar weggegooide sigarettenpeukjes, die hij ijverig verzamelde.

'Die moet wel heel arm zijn,' dacht ik.

Het huisje was spoedig gevonden. De man lachte heel joviaal en nodigde ons uit binnen te komen, verontschuldigde zich, dat hij ons niets kon aanbieden. 'Ik ben maar een arm mens,' zei hij. 'Ik heb niet eens een cake... stel je voor!' Walter kneep mij in de arm en knipoogde.

'Het kan niet mooier,' riep ik verheugd uit. 'We hebben een cake voor je gebracht... Wat zeg je daarvan?'

Eerst wierp hij een begerige blik op de cake en toen was het alsof er een donkere wolk over zijn gezicht trok.

'Van wie komen die... die...?'

Ik had leergeld betaald; ik dacht één seconde na en loog met een stalen gezicht: 'Van de pastoor!'

Dit moest indruk maken, het kon niet anders...

En inderdaad, hij lachte.

'Van de pastoor, hè? Zeker van pastoor Heemstra, niet?'

'Ja, juist,' loog ik weer.

'Heeft hij gezegd, dat jullie naar mij toe moesten komen, naar mij?' vroeg hij verbaasd, terwijl hij met zijn duim hevig op zijn borst klopte alsof hij probeerde er door heen te steken.

'Natuurlijk, anders zouden we toch niet gekomen zijn,' zei ik glimlachend.

Zijn neusvleugels trilden; met de wijsvinger van zijn linkerhand krabde hij op zijn achterhoofd, met zijn rechterhand

trommelde hij zacht op de tafel. Na enkele ogenblikken haalde hij diep adem en sprak met ingehouden stem: ‘Zo'n honger heb ik niet, neen... dat nooit.’

Er glinsterde zowaar een traan in zijn ogen, toen hij mij plotseling ruw bij de schouder beetpakte en snauwde: ‘Zeg aan pastoor Heemstra... zeg aan jouw pastoor... dat hij die rommel naar zijn moeder in Holland moet sturen ... Die boerinnen daar hebben nooit van cake gehoord. Ik kocht als jongen al elke dag een “panbolo” (klein cakeje) bij Nea... Ik behoef geen cake meer... ik wil geen cake... ik... ik... Eruit!’ Zijn stem sloeg over en er liepen tranen over zijn wangen, tranen van bitterheid, gekrenkte trots en misschien wel van woede.

‘U moet ook niet van die rare dingen zeggen... van Kindje Jezus... enne... van de Pastoor,’ zei Walter zacht, nadat wij enige tijd zwijgend naast elkaar hadden gelopen.

‘Weet jij het beter?’ snauwde ik. Ik had er eerlijk gezegd schoon genoeg van en wilde juist voorstellen om er maar mee op te houden.

‘We zullen ditmaal de cake gewoon op de vensterbank deponeren en stilletjes in een donkere hoek afwachten wat de reactie zal zijn,’ stelde Walter voor.

‘Toe maar,’ zei ik bitter. ‘Walter heeft meer mensenkennis.’ Walter antwoordde niet en noemde een adres.

In de hoek van het huisje zagen wij een magere vrouw zitten, We konden niet uitmaken of ze nou aan het bidden of aan het slapen was. We slopen naar het huis toe en legden heel voorzichtig een cake op de vensterbank en gingen daarna iets verderop vol spanning staan kijken wat er zou gebeuren.

Ons geduld werd wel heel lang op de proef gesteld. Eindelijk richtte de vrouw zich op en kwam in de deuropening staan.

Wij schoven iets verder weg in het donker. Oudergewoonte schreeuwde ze met een lange uithaal - het leek wel een balkende ezel -: 'I-i-i-i-a-a-a bonotjie, Tjandie bonotjie...!' (Mar-ia, welterusten, Tjandie welterusten). 'Tjandie, doe wat cocosolie op je kruin en de schil van een banaan op je voorhoofd, dan ben je morgen die hoofdpijn kwijt...'

Een paar stemmen antwoordden en wensten haar een goede nachtrust toe. Ze liep naar het raam en bleef als aan de grond genageld staan. 'Heb je van je leven! ' hoorden wij haar mompelen. 'Welke duivel zou mij op deze nacht willen vergiftigen...?'

Ze sloeg een groot kruis, liep haastig naar achteren toe en kwam terug met stoffer en blik. Heel voorzichtig duwde zij de cake op het blik en slingerde die krachtig de steeg in...

'Als je nog eens wat weet,' zei ik zacht tegen Walter en klopte hem op de schouder. Hij boog het hoofd en zweeg.

Het liep al aardig tegen twaalven en wij moesten ons haasten voor de nachtmis. De negen andere cakes nam ik mee naar huis.

'Wat ben je toch dom geweest,' zei mijn moeder hoofdschuddend. 'Wat ken je onze mensen slecht. Nu moet je eens opletten, hoe je moeder zo iets aanpakt. En dan is het vandaag notabene eerste Kerstdag. En toch geef ik je op een briefje, dat ik die cakes op de juiste manier kwijt raak... Wedden?'

Ze nam een cake en sneed er, onder luid protest van mijn kant, een stuk uit. 'Rustig maar, jongen,' zei ze bedaard. 'Ik weet heus wel wat ik doe en als je je laatste avontuur van gisteravond bekijkt, dan zul je wel begrijpen, waarom ik dit doe.'

Met het sneetje cake in haar hand leunde ze op de vensterbank en keek de straat in. Spoedig kwam een vrouw voorbij, die haar heel luidruchtig een 'Zalig Kerstfeest' toewenste.

Meme was een weduwe en moest uit werken gaan om haar zes kinderen te kunnen onderhouden. Mijn moeder hapte in het sneetje cake en kauwende zei ze: 'Meme, moet jij eens proeven, zeg. Dit is nu een cake van die beroemde Sjon Keta van Otrabanda. Ik kan er niet over roepen. Er zit, geloof ik, te weinig boter in... of te veel eieren... ik weet het niet, maar... neen, veel is het niet. Proef jij eens even.'

Nauwelijks had Meme een stukje over haar lippen, of ze sloeg beide handen tegen elkaar, kneep haar ogen dicht en riep uit: 'Mmmmm, esta doesji!' (Wat heerlijk!)

'Over de smaak valt nu eenmaal niet te twisten,' lachte mijn moeder. 'Je mag die cake wel helemaal hebben' - ze hield de aangesneden cake in de ene hand - 'maar ik weet niet of ik...'

'Dank U wel, dank U wel,' riep Meme uit, griste de cake uit haar hand en liep druk pratend tegen zichzelf weg.

Mijn moeder keek mij veelbetekenend aan. Achtmaal werd hetzelfde tafereeltje herhaald en even zovele keren slaagde zij erin een dankbare eigenares te vinden voor de overheerlijke Kerstcakes van Sjon Keta...

Wij zouden ons exposé hiermede als voltooid kunnen beschouwen. Ik meen evenwel een drietal punten, reeds vluchtig aangeroerd, nog even scherper te moeten belichten:

1) Ik ben niet van mening, dat een volledige inventarisatie principieel de opvatting over onze literatuur zou wijzigen, maar dat doet aan het belang hiervan niet af. Het is geenszins uitgesloten, dat hierbij verborgen schatten worden opgediept.
2) Ik heb er op gewezen, dat de hier genoemde generaties vaak het karakter aannemen van 'bewegingen'. Dat houdt in, dat zij niet achtereenvolgens, in de orde van de tijd, leven en streven, maar als stromingen zowel na en neven elkaar be-

staan, meer of minder grillig met elkaar vervlochten. De tijdelijke bloei van de papiamentse beweging sluit derhalve niet uit het voortbestaan van de Nederlandse of Spaanse 'school'. De feiten wijzen trouwens in tegenovergestelde richting. Verschillende Stoep-schrijvers spelen nog steeds een prominente rol in onze literatuur, terwijl wij verschillende auteurs kunnen noemen, die als regelrechte voortzetters van de Spaanse generatie moeten worden beschouwd. Ik denk aan dr. Mauricio Nouël, van wie slechts spaarzame fragmenten bekend zijn (o.a. dat over Alonso de Ojeda, de ontdekker van Curaçao); Vicioso, de Arubaan van Dominicaanse oorsprong, die enkele fraaie gedichten op zijn naam heeft staan en last nor least, Luis H. Daal, die steeds meer directe aanknopingspunten zoekt met de Spaanse cultuur, wat de laatste jaren vooral blijkt uit de beschrijvingen van zijn reis door het Iberisch schiereiland ('Palabras Intimas', 'Estampas Españolas'). De Spaanse school heeft zich nog altijd niet van haar schoolsheid weten te bevrijden.

3) En tenslotte worden wij, hoe zou het ook anders kunnen?, geconfronteerd met de uiteraard niet bijzonder prettige vraag of er überhaupt wel zoiets bestaat als een Antilliaanse literatuur.

Het hybridisch karakter van onze literatuur, de literatuur van een meng-volk en derhalve ook een mengliteratuur, brengt met zich mede, dat bepaalde gedeelten ervan evengoed thuis horen in de Nederlandse of Spaanse als in de Antilliaanse beschavingssfeer. Het is nu eenmaal niet zeer wel mogelijk vast te stellen in welke graad een literair werk in het 'proces der creolisering' verkeert. De aandachtige lezer zal dan ook wel begrepen hebben, dat de keuze van het voorzetsel in de titel van dit overzicht niet zonder opzet is geschied. Er staat niet: literatuur *van*, maar: literatuur *in* de Nederlandse Antillen.

[Nummer 2]

Deze bloemlezing uit gedichten, verschenen in het tijdschrift ‘De Stoep’ in de jaren 1940 t/m 1952, werd samengesteld door Luc. Tournier. Voor de titels der afdelingen is Cola Debrot verantwoordelijk.

Redactie Antilliaanse Cahiers

Voorspel
fragment
F.J.v.d. Molen

Wij zitten op de wip
met God en koude kip
en hebben niets te vrezen.

Charles Corsen

Op de drempel
van de nieuwe put
zat niemand;
tor een hand
door donkre doornen beschut
hem een stempel
brandde op zijn wang.

Mijmering
fragment
J. Braamse

Tussen Uw voeten gaat ze,
zij speelt met de zee,
in het wijnrood baadt ze
op de verlaten ree.

Uys Krige
Lied van die reendruppel
fragment

Ek keer terug vir my vlerke,
laat my terugkeer!
Ek wil sterf, sterwe... weer
wees wat ek was weleer.
Ek wil weer water wees
silwer en blond:
Silwer onder die helder sterre,
blond in die morestond.

Tip Marugg
Oud worden

Het hart slaat uren
en het zonlicht
schetst figuren
op ons aangezicht.

Moord
twee stemmen te middernacht in River Side Drive
Luc. Tournier (naar Garcia Lorca)

Hoe was het?
Een barst in de wang.
Dat is alles!
Een nagel die de stengel drukt.
Een speld, die duikt
tot zij de wortels van het geschreeuw vindt.
En de zee houdt op te bewegen
Hoe, hoe was het?
Zo.
Ga weg! Was het zo?
Ja.
't Hart ging alleen.
Ach, ach.

Leo Vroman
Het komt

Het komt! Komt hongertraag de hoek omhoeken-
aanstaar zijn benenkwispel die zich herwaarts buikt;
herwaarts hangen zich zijn bordenbroeken
en schuurt zijn haarvertakking die de muur bestruikt.

Twee hobbelkussens bollen soepvlies-dik;
een haakhand noemt zich ader-harig vader
doch achterslaaft zijn slaagbedronken blik
en onontkijkbaar fronst zijn vloekwang nader.

De baard, oneetbaar droog, roest veldoorlopen,
de oogbal wringt zich naadloos bitter dicht,
een beurse bronbek barst behoeftig open,
schatert zich scheurbloed in het maangezicht

Later ontwaakt de ziel in 't zoetste heden.
Gebald is nog het hart, als 't hoofd reeds wenend hoort
fluiten boven lommerlicht en vrede.

Luc. Tournier...

O fijne spin,
mijn mulattin.

Recruut
Marcel de Bruin

Beukt op de trommen.
Het kan mijn verlangen
niet doen verstommen
hoe hard gij ook slaat.
De maat
van mijn hartslag
wordt nimmer gebroken.

Schreeuwt Uw bevelen.
Ge kunt mijn gedachten,
de velen,
niet verdrijven.
Steeds blijven
zij zingend zweven
in mijn brein.

Geschal van trompetten!
Men wil mij te leven
beletten.
Maar schamper lach
ik dag aan dag
om dit vergeefse spel.
En pantser mijn hart...

fragment
Charles Corsen

Ik schreeuw het uit:
'De droom van mijn droom was een droom
in een droom',
en niets dan stilte.

Pierre Lauffer
Zeeman aan de wal

Ik ben weer van de zee
teruggekomen
en weet nog dat ik leef
doordat een vrouw mij mee-
genomen
heeft
naar een donk're zolderkamer.

Daar heb ik als een kind
haar mond gezoend.
De golven klotsten ver
toen ik haar lieve vrind
genoemd werd
onder de roestige petroleumlamp.

Waar moet ik nu naar toe?
Ik sta alleen
in de stinkende steeg
en voel mij zo moe.
Het is een
leeg
gevoel
dat mij terugstuurt naar mijn schip.

Slang en adelaar
Cole Debrot

't Was in een oude Mexikaanse stad
met rondom pieken van een verre keten,
dat ik begreep, haast wenend, hoe bezeten
wij zijn, daar pijn aan onze harten vrat.

Men zag het oppervlakkig hun niet aan,
een valse glimlach speeld' op de gezichten
van wie gedwee hun bezigheid verrichtten
of naar de verte staarden in hun waan.

Pablo en Juan, of hoe zij verder heten,
zij leven als de weeldrige liaan,
die leeft buiten haar eigen medeweten,

totdat opeens in het benauwd bestaan
een woord vol boze gifstof wordt gesmeten
en legers, snood of groots, tot stof vergaan.

F.J.v.d. Molen
Terugkeer

Wanneer ik naar Nederland terugkeer,
nederig en hand in hand met onzekerheid -
een vreemdeling door een te lange
en wanordelijke afwezigheid,
eenling door berekening -
zal ik, na korten tijd,
de goede benen
en de lenige lichamen
van de Verenigde Vrouwen van Amerika
hartstochtelijk gaan missen.
En dat zal het enige zijn.
Ik haat kauwgum.

Kastelijn en burger
Luc. Tournier

De kastelijn
staat buiten
de revolutie.

In zijn rug
ruist de jonkvrouw
van de trap
tot zijn hart.

De boer
wordt bezat
met zijn laatste
droompraat.

Als ik in het café
niet kom: Ik
ben daar
geboren.

Die bastille
is aan mijn
familie
verder verloren.

Oda Blinder
Een handvol leegten

voor Luc. Tournier

Droomgenot

In de natgekuste nachten
ligt gekist
mijn fantasie,
een gesloten
étui
vol lome gedachten.

Nocturne

Ontnuchterd heb ik mij
aan het bitter weten
van wat het lichaam
in zich draagt,
het ongeschonden erfdeel
vraagt om wraak,
waaraan zich vreten zal
mijn etterend begeren
naar een wrang genot
dat ongestild mij
telkens weer tot
zich terug doet keren.

Aan de maan

Zwelt gij daar niet
als een volle moederborst
begeerlijk voor een kindermond...

Raakt uw eindeloze heersen
niet de zwarte hinderpalen en rondt
uw lichaam niet het altaar
van mijn wereld
die zich eens in u bevond?

Aan een dierbare

Licht lacht uw leven zich
een verre hoogte
waar veldbloemen
bloeien aan uw hand.

Uw weelde speelt
een hazardspel,
trots lacht uw blik
de kansen weg.

Als deze nacht
mij doden zal
als al
dit weten mij zal
bedekken
vind ik je terug
in het niet zijn
van mijn bestaan.

Geschonken heb ik
mijn stille hoop
door vrees geboren,
laat me liefste
als het kan
je wrede passie
toebehoren.

Deze miniatuurwereld
vóór de drempel van je
gesloten deur...
en dit blind vermaak
met effecten
in vogelvlucht
naar losse verten!

Geronnen moed
heb ik gevochten
gezocht een
doelwit voor mijn
stollend bloed.
Ik nam in trotse
wanhoop mee
een handvol leegten
als trophee.

Dwazen hebben zich
verbrokkeld
in het lamplicht
van mijn zwijgen;
waar mijn woede
zich zal verlossen,
gaat door verborgen
troost
mijn liefde onder.

De laatste kus

De kanker wondt
op mijn gezicht
dicht
bij mijn mond
rauwt het open vlees
dar hees
zich schreit
om leegten eindeloos wijd
die ik niet omvatten kan
die mijn leed niet vullen kan
met de eeuwigheid
want:
dicht bij mijn mond
ligt de ontgonnen grond
te wachten
op verrotting van de tijd.

Voorspelling

Als straks de duistere nacht uitspant
en opgezweept de maan
een schuilplaats zoekt,
zal ik geblinddoekt
door een donkere macht
mijn liefde vinden;
de dolgeworden eenzaamheid
gebeten door vergetelheid
gaan wij in een behekste
kus verslinden.

Twijfels

Verward
cirkelt zich
op U
mijn dronken
hart.

De ronde
raast voorbij...
het kolkt
in mij.

Dicht bij je

Dicht bij je wordt het leven loom
met tederheid vullen zich de ogen
als reactie op een mooie droom.
Schuw wijkt de koude eenzaamheid
schuchter en verlegen
voor je warme aanwezigheid.
Nog dichter dan het eigen ik
weet ik je wezen
als ik in je ogen blik.

Laat het openen

Laat het openen
van deze dag
de koude lach
niet verdrijven
uit de stampvolle
weelden
die de nachtimpressie
ons dwingend bracht.
Laat het laat
begin
verminderen
uw bijzijn
dat ik toch bemin.

Wroeging

De nachtdeur heb ik omvergeworpen
mijn bloedend hoofd
in het slijmerig
vlees gehuld;
toen zijn donkere stem
mij om onschuld vroeg
sloeg de nachtwind
verkoolde blindheid
op mijn schuld.

Weemoed

En toch is de nacht in mij verkild,
de bleke maan had het mij voorspeld,
toen ontzenuwd door een sterke hand
mijn overgave werd opgetild
naar waar nu de angst het leed beschut
- mijn nocturne in woestijnen leeft -
waar ik de brokken van mijn donk're passiehoop
tot korrels zand vind uitgezeefd.

Oud gebed

Eens heb ik U gebeden
mijn duisternis in licht te slaan,
mijn blindheid te doen overgaan
tot de eeuwige schaduw van het heden;
mét mij heb ik U meegesleurd
door trouweloze dagen
zelfs heb ik durven wagen, uw handen
met mijn bloed gekleurd
te bergen in de schoot
van wat het lotgeval ons bood.

Mijn verzen

In mijn verloren zijn
heb ik U gebaard,
de doffe pijn
bleef me niet bespaard,
toen het rimpelig wrak
van mijn hersens openbrak.

Oud worden

In slotaccoorden
grijst de nacht
op mijn gezicht.

Somber
dit stilleven
in het late licht.

Brieven van een Curaçaose blinde

De nacht is stil, Liefste,
slechts het pril
gekoer van mijn
jonge dromen
voedt zó lang
de roes van dit samen zijn
tot bloed en pijn
uit donkere bokalen stromen.

In de schaduw
van deze rust
bloeit mijn overgave
als een open papaver
door je kwelling gekust.

Wachtend op het antwoord
van de jaren
berg ik je hoofd
in dit gemis;
ik zal je een leegte baren
die niet te vullen is.

Kijk, -
mijn handen zijn
te klein geboren;
je dromen rijk
de hele omvang
van je werkelijkheid
heb ik nu verloren.

Tussen je lippen
en de eeuwigheid
dort mijn overrijpe mond
als een bloedend verzet
tegen mijn zelfverwijt.

Vergeefs heb ik
de nacht gevraagd
mij in je armen
te begraven,
mijn halfontbonden hart
moest eerst
de tol betalen.

Je adem is mijn
land ontvlucht
als een witte vogel
in de nacht geschrokken,
wachtend op de koele hand
van een nieuwe morgen.

Je bracht me
al je machtbedrog,
je waan als
een korte droom,
maar in mijn
schroom vermoeden
heb ik je
mijn slaap verkocht.

Mijn blind zijn
is de eerste klacht
van al je zwellende
beloften,
een masker
door het lot gebracht
aan mijn verhitte dorsten.

Ik vind je in
mijn lege dromen,
verzadig mij aan
je verloren zijn;
je kus is een
bezweet ontwaken
in baringspijn.

Nog eenmaal
zal ik je
ontmoeten,
de duisternis
brengt mij
je land:
de zonden
zal ik strelend
boeten
en de verlangens
houden in mijn hand.

Tip Marugg
Dobbelstenen in Tepalka

Cartomantica

Ik heb melk gedronken
en een berg beklommen
maar vond niet het hazenpad
waar Eros had gesluimerd.

Tussen twee paardenpoten door
had de avondwind gewaaid
tot op mijn ruige borst.

Zo te sterven.

Tussen harde rotsen
met het zonlicht in mijn ogen.

Twee kwatrijnen

Schoon gelijk een schutblad
betrad ik 't kronkelig pad
dat voerde naar Boven;
de kroeg was nog open.

Ik heb gevaren in uw schoot
en zeeziek van de schommelingen
gelachen om de dommelingen
die bang zijn van de dood.

In de goot

Ach,
neem de hemel als getuige
dwing de ketter naar omlaag.
Speel met knikkers
aan je lichaam
en graaf een kuil voor je man.
Het bijwerk aan je body
verricht een ander later wel.

In de straten van tepalka

De lichtgroene maan
blinkt
op dit verplichte zwijgen;
geen zucht verbreekt de aureool
die ik om uw lichaam vlocht.
Witte vlokken
zwemmen in mijn ziel
naar het schuim in de lach der sterren
en voegen zich bij de begeerten
die elke dag weer sterven.
Schaduwen schuiven.
Een lichtstraal
brandt tot op mijn huid.
In de straten van Tepalka
braken vrouwen dobbelstenen.

Spel

Stil sta ik op de stoep.
Het geroffel van het sterven
gaat ten onder
in de muziek van een nieuwe dag.

Alleen met de hete zon
en hoor de naklank
van de vernieling
die ik heb volbracht.

Was God met mij
toen ik stierf
of was het de wind
die mijn zorgen verwoei?

Zij

De gisting van mijn jonge jaren
voel ik dansen
op een bleek refrein
waarin Zij zonnig overlijdt.

Zij was
de dwaze droom
met duizend giften;
de slaap
met nieuwe driften;
het feestmaal
dat op stapel stond.

Haar borsten werden
rose damp,
haar lichaam
transparante stof;
de spaanders van ons minnen
de pauze
voor het slot.

Ik heb niet gewacht
tot zij haar zingen
zou herbeginnen
aan de stille pracht
van een verlaten dodenstrand.

Haar afwezigheid
heb ik voorbereid
door de kille stad
en witte wegen
- door eigen leed en lachen
overstroomd -
af te lopen
en de stomme doden
te vertellen van haar komst.

Zij weet en wacht
en straalt.
Zij weet en wacht
in d'overvloed
waarin de dode leven moet.

Ter dode gebogen
vonden mijn ogen
de barstende gave
die zij nog schonk;
grepen mijn lippen
de koude tover
die in haar blonk;
vervaagden de dromen,
het zwellend visioen,
van slapende borsten
waarop ik
in de gloed van eigen vuur
al haar dagen
al haar nachten
coden zong
die zij verstond
tot aan haar stervensuur.

Het onmetelijk leven
en d'ondoorgrondelijke dood
verstijfden in haar schoot,
waar nu blank en blauw
Tip Marugg
een engelenoog
aan de dodenbanden rukt
van mijn volmaakt geluk.

Charles Corsen
Muziek op de visgraat

Levensideaal

Van wat ik ben
en worden wil?
Precies van groen tot rood!
Maar moest ik sterven in

het licht
dan schreide ik tot de dood:
‘Geef mij,
o geef mij maar geel’.

Vang aan

Vang aan
met vlag en vuist
de schorre melodie
van trage kinderjaren!

Vang aan
met tranend oog
het wenen en het beuken
waarop wij moeten varen!

Vang aan
o, God, vang toch aan
en laat me dan bedaren!

Kwatrijnen van een vlak

Hou me vast
bed en bast
o klam zweten
uit mijn scheel geweten.

Geketend aan een droom
draagt zij vroom
haar lelie handen
naar het standbeeld van de dorst.

En dan
oneven geteld,
weer overgeteld;
en anders niets dan vlakte.

Ontwaken

Mijn jong, dol hart
plaagt me in mijn dromen.
Hoe hard
is de morgenstond
als de haan niet wekt
maar de hond
je wakker likt. Gaapt,
rekt,
en je bent verloren.

Ik gaf

't Was dezelfde maan die scheen,
't was dezelfde mispelboom,
't was hetzelfde hartgeween,
't was dezelfde poeier-droom...
en toch,
het was niet meer dezelfde ik,
die ledig op dat ogenblik,
mijn vuil palet neer lei.

Een hiaat in mijn denken

Het schijnt een eeuwigheid te zijn
sinds dat ik van je mond,
de late druppels held're wijn
in mijn adem vond.
't Was misschien van een bruilofsfeest,
of van een kleurig maskerbal,
of was het slechts een vocht geweest,
dat vloeide uit je gal?
Het lijkt nu maar een verre droom,
dat je mij je lippen, zonder schroom,
te kussen overgaf.

Droeve dronk

Somber rolt mijn droeve dronk
door stomme onbegonnen wegen -
en een donker, jong, zonlicht blonk,
op bellen, in mijn borst gestegen.

Ik voel me toch zo vreemd verloren,
ik tast, vat, en vind niet
de vogel in mijn hand geboren
met verte ogen van verdriet!
Ik hou van dit soort zachte pijn,
ik hou van brood en witte wijn,
ik min mijn droeve dronk.

Dan

Als vannacht
eergisteren wrordt;
en de klacht
van de oude gramophoon
uit hoon
voor voorbije blijdschap
krassend zingt...
de stap van tijd verft
alles zwart
en kerft
wrede wonden op het venster.

Slaapliedje

Wat is dunner dan een kikkerpoot?
WAAAAAAAAAAA
Wat is viezer dan een kikker, dood?

Ik ben boven op de kast geklommen,
ik viel, en,
WAAAAAAAAAAA
ik brak een oor,

Het kan me toch niet veel verdomme
al had ik,
WAAAAAAAAAAA
al had ik maar een oor!

Dit alles om een suikersteel
dit is de zon in een
wolkprieel,
en weet je wat ik krijgen wil?
Een kikkersbot
en
WAAAAAAAAAAA

Zonder inzet

Keer op keer was het mijn beurt te delen
in liefdes kaartspel: Het gedroom.
Telkens trachtte ik te stelen
slechts een troef
soms een zet.
‘Klavervier!’
Het geluk klonk spottend
‘Klavervier,
come on,
leg neer!’
Beschaamd keek ik toen
in al die ogen
want
in mijn hand
rood hartenaas.

Morgen

Morgen
zal je weer bij me zijn,
morgen
als de papaya ritselig zingt,
morgen,
als paarse hanen de zon toekraaien,
morgen,
als ik er niet meer ben?
Morgen!
wat al niet ligt er in één
woord verscholen,
wat nauwe straten, waarin
wij moeten dolen,
wat een jammeren
van te voren!
Morgen!
Morgen zal je weer bij me zijn,
morgen, als ik er niet meer ben?

Keervers

Ik heb een zonde die ik teer
bescherm,
ik heb een zonde!
De klokken luiden 's avonds laat,
ik heb een zonde
en als de zon haar kleuren schiet,
ik heb een zonde
o, zonde
heb ik jou
of is het een keervers
dat telkens,
telkens weent:
Ik heb een zonde!

Op de bank in het park

Lang zat ze op de bank in het park
en wachtte -
de zon kwam op;
de wind zaaide zwarte vlinders
tussen knekels van een hond.
Een schrale kip
bond
een worm een strik om de hals;
een vogel viel uit
hel hoog en
vals
met dubbele trillers
van vergane rijkdom;
en toch zat ze daar op de bank in het park,
en wachtte -
de sterren
spraken bedekt mijn naam,
de grond werd vochtig,
tezaam
met dauw en morgen wind
sprongen de vliegen
uit moerassen
van de dromen op,
ze dansten
(de vlinders vormden allang een krans)
mijn smarten
uit
voor de nacht,
de zon nam hun beden,
en deed hen vergeten
dat na de zon

nog een zon
van een zon zal schijnen,
maar tussen dit hels en hemels lawaai,
steeds zat ze op de bank in het park
en wachtte.

Marigot

Op mijn rug
staar ik door haar vingers
de hemel in
‘de roos is vlug...
de roos is vlug...’
haar lied is vlug vergaan!
O, lied dat vlug
vergaat:
Wie zoent haar purperen hals?
Wie mag nu zingen ronk en
vals
dat de roos is vlug
vergaan?
O, bloem die vlug
vergaat,
hemel zonder God,
hart,
je hebt de spot
van lachende vlinders
van onder de stenen zien komen
laat de zonden aan mij over
geef de hemel aan de
vromen -
geef me bloemen
geef me zingen -
geef me heimwee
geef me haar.

Dromen buitengaats
Luc. Tournier

Ex libris

Paar de man
aan het dier,
impressie
aan steen;

vriendelike
vleierij,
klimt de zon,
er om heen;

blijde van de
trap gesprongen,
terwijl de boze
geesten zongen:

Faun,
beklauwd,
grijnzend,
aangebeden,

de vreselike
beschermer van
gelijkgeschaafde
treden,

luctur et
emergo,
Luc.
Tournier.

Willemstad

Ik stond verkeersagent aan de brug
zij draaide open
onder verkeersbomen kroop een rat
mijn linkerhand wees: ‘hou u tegen’
ik werd als een kruis
aan zijn trippeling geregen.

Toen plofte de zon links verder open
aan alle hout droop het licht
een schitterend Golgotha, een witst gericht
ik werd steeds zwarter
en bewaarde
mijn rechte stand op de aarde.

Daar draaide als klokkeslinger
de brug, die schoor op zee
en scheidde uur, vuur en water,
zonder zichtbare koren
werd het dal bewoond
maar ik kon niets horen.

Bourgondisch slot

Het gekarteld silhouet der toren
in sneeuwvlakten van de hemel,
een helder onverleppend wapenschild,
als een byzantijns maria-icoon,
koel, kuis, krachtiger dan warm,
zo boort zich tomeloos naar voren

het ridderslot, met boer en zwaard,
een godsvoet, die de aard oplicht;
de sfinx van on bewegen
waar wolken op aan drijven;
zijn stolp is de aarde-rok
die nergens zijn huid bezwaart.

Uit drijfmist in het lage veld
wankelt aan beekgeruis
tegen de kruisvensters, kamerkernen
met fondsen droom en macht om
hun dagschemer of kaarsebek;
daartussen lange gangen ongeteld.

Bed en wildtrofee en zachte rijen
wit kant onder vechthanden
die bogen als nietig aanspannen;
een kapelaan die administreert
en wrokkig manslag tegengaat
bij horigen plus vorigen,

die als gekooid voor slacht
in gareel der eigen schepping
hun kennis vergaren langs tanden,
gelijk de steenmuur blaft
naar hier en daar vriendelik geluid,
als vogels boven een hondenjacht.

Machete in de nacht

De blauwe maan
zweept de kade.

Kerosin'vlekken
in de aarde.

Waaier
der
boom.

Serenade
langs de balk
der paden.

De romp der
nachten
krijgt één
oog.

Oren der
karavanen ezels,
dans der
kraters en ketels.

De nacht gilt ‘ia’
in de kreet der machete.

Die dronken handen,
die het bloeden berten.

De daken
schuiven
als de
laatste letter: MA‘N’
Maan.

Door de ruiten
Door de schuiten,
wat er straks sluit
buitelt buiten

de nacht.

Paspoortportretje van september 1939

Tegenover de kathedraal
stond in zijn aambeikleurig pak
de oorlog.
Twee kinderen waren juist overgestoken
en de tram van het genoegen
gleed als een blikslager voorbij.
De koren van de vogels
stonden op Mariannes hoed
en de voedstervader
was portier van de bank
Het begon ongelooflik te regenen
achter de wolken
en dit deed de stof vleugelvlug opwaaien.
Door het getraliede hek van een villa
stak een familie naar buiten.
Het horloge van Notre Dame
sloeg kwartieren.
De ooievaar van het nieuws
stond achter de stille redactiekantoorramen.
De oorlog trad naar voren,
een sputterende stem riep: ‘Vive la France’,
Iedereen voelde zich naakt bekeken.

Een hand

Ik zoek naar een hand die me houdt
maar wij vatten de koe bij de hoorns
ik zoek naar een hand die me houdt.

Ik dreun op de piano volle muziek
maar het laat me inwendig koud
ik zoek naar een hand die me houdt.

Ik zoek naar een hand die me houdt
Gods hand is te leeg en ijl
waar ik als een stof verwijl.

Ik zoek naar een hand die me houdt,
te veel te weinig, bezuiden benoorden
een hand; en nergens anders dan moorden.

Paniek

Mijn wijsvinger is gebroken,
ik stak daaraan mijn ring.
Did you say this is a token
en dat beneveling mij beving?

In een ronde weg voortgeschoven
met tussen de takken vaal licht,
aan het einde wordt gebogen:
‘Waar gij komt, begint het gericht’.

Ik rende naar de chirurg.
Hij wees waar de broodbakker was,
maar toen ik de vinger oprichtte,
was er as in zijn bittere lach.

Het brood is aan kind'ren gegeven.
Hier snelt waar de wieg niet meer stond,
op en neer, op! neer! een schommel,
daaronder verschrompelt het gras.

Binnenkomst in een tentoonstelling

Op de tonen van de verwachting
schreed ik door de antichambre
- langs mijn rechter wang ontvangen
een Révéron van luie ligging -
en trompetten van de angst
bliezen door virule biezen,
kooi, waarin het brandend barnsteen
van mijn sentimenten bruist.
Een kluizenaar is iedere type mens.
Door de kale rechthoeken van deuren
traden machteloos naast elkander
de nieuwe schilder, mijn oude schildervriend;
ik zag de eerste en dacht de tweede,
door de riten, kleur en bogen
van hun kunsten, werd een trio,
werd een trio, werd een hierogryphen-trio.

Herinnering aan mijn broer

Doctorandus, de lettres romanes,
en ik, landverhuizer; nu
tussen beiden de witte vulkaan
van de zee,
ik neem je mee naar de oude tuin
met vogelserre,
de vingers van een pianist
door bengels uit luchten gegrist;
en het verre dreigement
op het vriendelikst uur
van de politie-inspecteur,
onze bovenbuur.

Tien uur overdag,
een roffel, een slag
op de trom
daar komt de huzaar
en zijn officier:

Geeft acht! Geeft vuur!

En ik tuur onder mijn rijk sjako,
haar band snijdt onder mijn keel,
naar de meelvensters
van de bakkerij in zonneschijn,
die als onze toekomst
glanzend, bleek, hoopvol,
en ondoorgrondelik
zijn.

Wat wij ons herinneren
is zuurdesem,
niet tot goed, niet tot kwaad,
pour notre future
en retard
en te laat.

Kleine weense wals

In Wenen met tien kleine meisjes
en een schouder waar de dood op snikt
en een park van opgezette duifjes,

is een stuk van de morgen gelegd
in het museum van de rijp;
is een zaal met duizend vensters.

Ay ay ay ay!
Neemt deze wals met de mond dicht.

Deze wals, deze wals, deze wals,
van zichzelf, van de dood, van cognac
dopend zijn staart in de zee.

Ik min je, ik min je, ik min je;
met de armstoel en het dood boek
in de melankolieke gang,
op de donkere zolder der lelies
en in ons bed van maan;
bij de dans die de schildpad droomt.

Ay ay ay ay!
Neemt deze wals van 't geknakt middel.

In Wenen zijn ook vier spiegels
waarin je mond speelt naast echo's;
is een dode speelbaar voor piano,
die schildert de jongens blauw,
zijn bedelaars langs de daken
en verse guirlanden verdriet.

Ay ay ay ay!
Neemt de wals, die sterft in mijn armen.
'k zie schapen en lelies van sneeuw
in je donker-stille gelaat.

Ay ay ay ay!
Neemt deze wals ‘ik min je voor immer’.
Ik zal met je dansen in Wenen
met een masker dat draagt
de kopstroom van de rivier;
zie mijn oever van hyacinthen!
Mijn mond laat ik tussen je benen
en mijn ziel, in foto's en lelien;
in de donkere golven van je gang
daar wil ik, mijn liefje laten
viool en graf, de linten der wals.

Landschap der stokken

Uitkomende halmen, jonge bomen
twee laarzen van God,
vleugels der vrees,
zon en maan.

De verrassing der klanken
in de moleculaire stroom.

De roomboten van wolken.
De bonte pissen: zaad, zand, zindelik.
En zie daar nu de wandelstokken gaan.

Kom ik u tegen
zijt gij verlegen,
mijn hand is een das
aan de ochtendmond;
ik zoek u, mijn voering,
als een spiegel van mijne vorm
2 ruiten die elkaar nimmer bedekken
maar zijde naar zijde elkaar toerekken,
de scheve stand van tand en hart
is onze overlaat, toeverlaat
en smart.

Rampzalig wandelen de stokken
Geen stok stak ooit als veer
in de duif der aarde.
Vogels vliegen.
Maar wij zijn stokken
in een rond landschap zonder meer.

Landschap van de pissende menigte

Avondzang van Battery Place
Kerels
bleven
alleen
wachtend op de snelheid van de laatste fietsen -
Vrouwen
bleven
alleen
verwachtend de dood van een jongetje bij de
Japanse zeilmaker
Kerels
en
vrouwen
bleven
alleen
dromend met de opengesperde snavels van
zieltogende vogels
met de pen
van de parasol
die prikt
in de pas verpletterde pad
onder een stilte met duizend oren
en
geslonken monden water
in de bergpassen
die
de harde aanval van de maan
weerstaan

Huilde het jochie van de zeilmaker
de harten braken
beangstigd door het getuige en de nachtwake
aller dingen
en omdat nog altijd
duistere namen
rochels en
nikkelen radio's
kreten in de hemelse grond van zwarte voetsporen -

Het geeft niks dat het kind stil wordt
als het met de laatste spijker wordt gespijkerd
de ondergang van de bries in de bloemkroon
van de katoen
doet
er
niet
toe
omdat er een wereld is van de dood
met besliste matrozen
die zich aan de bogen zullen vertonen
en
allen
bevriezen achter de bomen
Nutteloos de draai te zoeken
waar de nacht zijn reis vergat
op een stilte te loeren
die
geen verscheurde kleren
geen schillen,
geen gehuil kent
Het gebrekkig banket van de spin
is alleen al genoeg
om het evenwicht van gans de
hemel te breken

Geen
zalf voor het gekerm bij de Japanse handelaar
noch
voor de geheimzinnige lieden die over de
straathoeken struikelen
De akker
bijt zich in de staart om z'n wortels in
één punt saam te brengen
en de kluit
zoekt in het hondsgras haar angst van
onvoldoende lengte
De maan
de politiemannen
de stoomfluiten van de oceaanschepen
gevels van paardehaar
van rook
anemonen
handschoenen van gummi

Alles
is
gebroken
in de avond
   open benen
   op de terrassen
Alles
is
gebroken
door de tuiten
van een verschrikkelike stiltefontein
   o volk
      hoeren en soldaten
't Zal nodig zijn
te reizen
door de ogen van de idioten
naar vrije velden
waar makke ontluisterde merries fluiten
naar landschappen vol graven
die allerkoelste appels opbrengen
   wil
      het
         mateloze
            licht
               komen
dat de rijken achter hun lenzen schuwen
               de geur van één lijf
                  met
                  de
               dubbele glooiing
                  lelie en rat

en willen de lieden verbanden
die
   pissen
      kunnen
         rondom
            een gekerm
of in de spiegelruiten
waardoor zij nooit herhaalde golven
            kunnen verstaan -.

Stad van glas

Tussen uw borsten ben ik geweest
stad van de zeven heuvels,
hoog was de lucht, zuiver uw geest
en uw geur en uw adem.

Ik ben er voorbij uw vliezen gegaan,
droppen met schietende pijlen,
het uur was dag, aan twee zijden
stond ik, en bevrijdde

de huizen van hun zuiverste noot;
fietsenwinkels en kruisen,
moeder lag hier eenzaam dood
onder de plavuizen.

Geruisloos stond het licht omhoog
langs de venstersluizen
een tram gleed eenzaam, eenzaam zuigend
naar het donkere verglijden.

Weduwe Marie

Ziehier het uur geregeld gaan.
Ziehier het uur genezend slaan
voor u Marie: Orde, bruid
gevorkte tak
twee rozen in het porcelein,
besneeuwde vingers, brekend oog.

Samuel Schrijnwerker
verloor het leven recht en droog.
Zijn brekend oog
zag u, Marie
als bruid, gebogen in de knie,
terug.
Terug!
Hier ligt Samuel Schrijnwerker.
Hier ligt Samuel Marie.

Haar orde stoft het huisraad schoon
als zoekt zij naar een nieuwe woon.

(C'est cruel, Marie. C'est cruel, Marie.
Lui était cruel aussi!)

Rondo

Ik ben
in Biedermeier stijl
aan 't liegen
(dit is een
rondo
slechts om 't wiesen).

Ik ben
in Zierikzee geboren
(dit is een
rondo
waar 'k si hoorde).

Ik ben
in een rieten mand
gelegd
(dit is een
rondo
ik ben uw knecht).

Lied van de negers in Cuba

Wanneer het volle maan wordt
ga ik naar Santiago de Cuba,
ga ik naar Santiago.
in een koets van zwart water.
Ga ik naar Santiago.
Zingen zal het palmdek.
Ga ik naar Santiago.
Wanneer de palm ooievaar wil zijn,
ga ik naar Santiago.
En wanneer de plataan medusa wil zijn,
ga ik naar Santiago,
Ga ik naar Santiago
met de blonde kop van Fonseca.
Ga ik naar Santiago.
En met de roos van Romeo en Julieta
ga ik naar Santiago.
O Cuba! O Rhythme van droge zaden!
Ga ik naar Santiago.
O hete heup en drop van hout!
Ga ik naar Santiago.
Harp van levende stammen. Kaaiman. Tabaksbloem.
Ga ik naar Santiago.
Ik heb altijd gezegd dat ik naar Santiago zou gaan
in een koets van zwart water.
Ga ik naar Santiago.
Bries en alcohol aan de wielen,
ga ik naar Santiago.
Mijn koraal in het duister,
ga ik naar Santiago.
De zee verdronken in het zand,
ga ik naar Santiago,

witte hitte, dood fruit.
Ga ik naar Santiago,
O Rundveekoelte van het riet!
O Cuba; o bocht van zuchten en klei!
Ga ik naar Santiago.

Entourage om Rita

Voor het portret van Bolivar
zit een oude kromme negervrouw
op een stoel en scharrelt gauw
de geest weg, die haar vermoeit,
en zegt: ‘Wie stoeit daarbuiten’,
en strekt de arm naar de ruiten
om de aandacht van zich af te leiden.

Haar hand van knokkels en leer
valt terug op hare dijen;
eeuwigheden zitten neer; bezijen
staat een porceleinen lamp
en boven brandt de Simon harde kleuren,
moccassinbenen, militairen,
zijn hoed op Rita fonkelt sterren.

Door het glas, krap in zink,
komt een plein loeren;
vol zwarte melk, geschminkte hoeren,
bedroefde moeders
door haar moeders toegetakeld;
achter Rita's zachte schakelgeste
zit een bezetenheid en pestte
der jonge herenmeids zedigheid.

Het einderijk der Columbiane,
schommelschedels kort ter dood;
met matte ruiten, licht als lood,
en spoken, kerk en zwetsbordeel.
Hare hand begraaft haar keel
en salueert aan zieke uren,
die adem en geest borduren
op het netwerk dit-is-Rita.

Een pendula tikt dit na.

Melk

Kinderminnen
mulattinnen,
los van zinnen,
zwart beslag
gouden lach,
witte tanden,
kannen melk
gevuld
tot de randen,
laat ons jullie
de wereld verpanden;
een heel geschenk
mijn stille wenk,
waarmee ik,
hoop ik,
niemand krenk?

Marie Sôgie

Daar is Marie Sôgie.

Wie?
Marie Sôgie.
Haar broer was bisschop.
Haar moeder stookte kaarsen
voor haar
op het altaar.
Zij is nu in de hemel,
maar zij leefde er niet naar.

Marie Sôgie
at vis
in een jampot
maar als zij naakt,
in haar lange onderbroek,
rond sprong, keerden de
goudvissen in de vingerkom
zich om.

Al wie de gracie
nam
van Sôgie
werd een geslagen muis,
aan het arseen
van haar rood haar
bloedde de parochie.

Zij was de
poese-aster
in het bouteille
van de verlepte hit,
een bloem
almachtig in wat
een vrouw
bezit.

Tot
Marie Sôgie
de helleveeg
verteerde aan haar hoest
en
óp
naar de kaarsen
steeg.

Zwarte zwartje

Vrouw
die haar man in
brand stak.
Zij is in het gevang.
Haar goedkope kleren
die zij beter kon ont-
beren. Maak haar een
roestige stang.

Roestige stang aan 'n
huis dat zij niet kon
verwerven. Wat
heeft ze zulks gedroomd
dit mens van één-
zaam derven en stil-
staand sterven door
lot en zot gehoond.

Ruitenáás
achter de vensters
van de gevangenis.
O, roep!
van gedroomd le-
ven. Wilde buien-
bliksem die in
sloeg. Zendgraaf.
Zandgraf.

[Nummer 3]

Deze geschreven portretten van Wim van Nuland zijn, onder de titel 'Curaçaose Portretten', voor de eerste maal gepubliceerd in de jaargangen 1941, 1942 en 1948 van het tijdschrift 'De Stoep'.

Redactie Antilliaanse Cahiers.

Francisco

Toen ik hem bezocht, deed hij nors tegen mij.

En de tweede reden, waarom ik in het deurgat bleef staan, was, dat er geen plaats meer was in zijn woonhok.

Het was vol. Rechts van de deur stond een schaafbank, waar hij nog net langs kon gaan, zo smal was zijn verblijf. Beitels en wat andere gereedschappen hingen in een rek aan de muur. Dat was zijn werkplaats. Links naast de ingang een gammel tafeltje met zijn huiselijke benodigdheden erop en eronder. Dat waren blikken, kleine blikken en grote blikken, op de tafel, op de grond. Een gebroken kommetje en een zwart-berookte, geblutste pan. Dat was zijn huiskamer.

Francisco werkte aan zijn schaafbank, toen ik kwam, en hij deed nors. Hij sukkelde maar zo'n beetje met zijn planken, want hij had alleen zijn linkerhand. Die rechter deugde niet, dat kon je zien: hij hield hem zo onhandig en er zat een brede, lederen band om die pols. Hij was zwart als een schoen: van Banda'bao vandaan, dat was duidelijk, en de stoppels van zijn baard waren stug en grijs als beslagen ijzerdraad.

Francisco woonde daar alleen in zijn paleis. Het was niet ver, van zijn atelier naar de huiskamer, en als hij honger kreeg van het sukkelen met de planken, scharrelde hij een maaltijd bij elkaar uit de talloze blikjes met hun opengewrongen deksels.

Waar sliep Francisco toch? In het atelier, dat is zeker, want de huiskamer bood er de ruimte niet voor. Dus op de schaafbank, of er onder, één van de twee.

Maar verder komen we niet met onze zekerheid, want

's avonds gaat het deurtje dicht en als het 's morgens weer opendraait, komt Francisco gelijk naar buiten in zijn blauwe baadje, om op het cementen trapje te gaan zitten en te knipogen tegen de zon.

Dat was een leven van Francisco. Het was op volle kracht, toen Curaçao nog onherbergzaam was voor zijn eigen kinderen en ze ver weg eten moesten zoeken in een vreemd land, of op de deinende planken van een bark.

Francisco heeft gevaren. Hij koos de ree, omdat Curaçao toch zijn enigste land moest blijven. De groene velden van Santo Domingo, ja. De bloemtuinen van Suriname. De plantages van Columbia. Ja, hij wist er alles van. Maar Curaçao, maar Banda'bao met zijn naakte, rood-geschroeide heuvels, dat was zijn land, zijn enigste land. Dat had met schoonheid niets te maken, voelde Francisco. Zijn land was een slachtoffer van de zon, net als hij trouwens: hij was er ook zwart als roet van. Daarom hoorden ze bij elkaar, daarom had hij het lief en wilde geen ander leren beminnen.

Hij koos de zee. Hij koos de bark, die, zwaar van vruchten, het beste van al die landen naar zijn eiland droeg. Zo hoorde het. Zij moesten met hun rijkdom zijn mensen dienen en zijn land, meer niet. Daar zorgde Francisco voor. Hij voer met zijn bark heen en weer, vol of leeg, in gestadige dienst. En 's nachts schoven de sterren hun milde lichten over zijn ogen, als hij op zijn rug lag aan dek met zijn handen onder zijn hoofd.

Dan zag hij veel daarboven. De maansikkel, die schaterlachte, dat zijn kin ver naar voren stak van daverende pret. Hij zag de sterren als zilveren tranen op het zwarte kleed van de nacht. Dat maakte hem bedroefd. En of het waken was of slapen, hij begreep, dat de maan lachte, omdat hij

door een vuige streek schuldig was aan de rouw van de hemel en aan zijn zilveren tranen. Daar moest iets schoons gestorven zijn, dat de hemel zo diep rouwde, iets schoons, dat door het geheim van dit lijkkleed verborgen werd.

Hij herinnerde zich toch duidelijk de zwarte kleren en de zwarte sluier van zijn zwarte moeder, toen een klein zusje op een middag sul was blijven liggen op haar lappen in een hoek van hun hut, nadat het veel dagen waanzinnig had geschreeuwd. Dat was een groot verlies. Moeder en al de vrouwen hadden gegild en gekermd, zoals de gewoonte was. Maar dat was alleen de eerste dagen, dat deden ze trouwens voor iedereen. Doch tot lang daarna zag hij nog tranen blinken op moeders zwarte gezicht, en nog langer was ze zwart als de nacht in haar zwarte kleren. Griezelig vond Francisco dat, als een spook, die vrouwen met hun zwarte, wapperende hoofddoek. Aan het blinken van die tranen dacht hij, als hij de sterren zag op het zwarte gezicht van de nacht. En hij dacht ook aan de ogen van dat zusje: glanzend zwarte bollen met blinkende dingetjes er in. Ach, een lief zusje was het, dat vond hij ook, en nog altijd was er een plaatsje leeg in zijn hart, daar waar de teerheid voor haar had gezeten. Een lief zusje met zwarte pijpvlechtjes en kleine rode strikjes er in. Met twee rijtjes hagelwitte tanden en dikke ronde lipjes.

Hij dacht aan dat dode zusje, 's nachts op het dek van de bark, en aan de grote rouw van zijn moeder en hij meende, dat de maan een grote misdaad moest bedreven hebben, omdat hij alleen zo duivels lachte en heel de hemel zo ernstig was en bedrukt. Misschien, God weet, was de rouw van de hemel niet om een dode daarachter, maar om de mensen op de aarde, die vandaag gestorven waren. Misschien om al de kleine zusjes, die na een laatste, wilde schreeuw met ver-

wrongen ogen bleven kijken naar de balken van het dak, alsof daar de eeuwigheid was.

En de maan die grijnsde. Hij was de moordenaar van die kleine, onschuldige kinderen. Hij lag achterover in de lucht met de hoorn van zijn voorhoofd geveld, klaar om te stoten, om te moorden, om te maaien als een sikkel: weg van de aarde de liefelijkheid van zwarte oogjes, van ivoren tandjes als een rijtje vers gewassen schaapjes. Weg, de liefelijkheid van hun stralende lach boven de hap, uit een rode schijf patia.

Francisco begon de maan te haten tussen waken en dromen. Hij was de misdadiger, die het hart van de moeders in rouw hulde en haar lichaam. Hij was de onverlaat: je kon het zien, de hemel was er ontsteld en stil van. Hij was de gewetenloze, die grijnsde om zijn euveldaden met ver vooruit gestulpte kin.

Maar overdag was Francisco anders. Een mán: zonder dromen, zonder gedachten zelfs, een bonk zwart steen, dat de brand van de zon tartte en die sterker was dan elk karwei. De zon was ook eerlijk. Hij was hard, maar oprecht. Hij wroette niet in het inwendige van een mens, hij spookte niet in zijn kop. De zon heeft Francisco op de bark gezien, hoe hij zijn dekdienst deed onder de schreeuwende bevelen van de kapitein. Hoe hij prutste aan de mast, of nieuwe planken sloeg, waar de ouden het van molm begeven hadden. De zon zag hem gebogen onder de last der vruchten over de loopplank gaan aan de kusten van Zuid Amerika. Later zag hij hem dobberen, alleen in een kleine boot, onder de oevers van zijn eiland, terwijl hij zijn lijnen door het kobalt-blauwe water trok naar de bek van Masbango en Jacob Peper. Later, later, - de jaren gaan zo vlug en het leven is zo kort - zag hij hem op een balandra in de vaart van Bonaire naar

Porto-Rico met een lading, die alleen de zon mocht zien en nog enkele andere ogen, die wat ze zagen, wisten te begraven in het graf der geheimzinnigheid. Met zijn kleine balandra slipte hij in die jaren ontelbare malen door de grove mazen van het net, door de prohibitie om Amerika gelegd. De zon zag, hoe een stoere werker hij was onder haar kletterende gloed: hoe hij de vaten met het fel-begeerde en verboden vocht optorste tegen de hoge wanden van de Amerikaanse kustvaartuigen.

Maar de nacht vond hem immer weker, immer wankel-moediger. Het was een raadsel deze dubbele mens in hem, Francisco zelf begreep er het minste van. De maan werd meer en meer zijn haat, maar zijn verschrikking tevens. Zijn hoorn werd altijd scherper en hij woelde in zijn hersens de wanstaltigste spookbeelden naar boven. Hij sloeg nu zijn sikkel soms pardoes in die kokende brij daar binnen in zijn kop, dat hij duizelde en tegen het dek sloeg achter de mast. En hij bleef er liggen, verdoofd, met tot klauwen gekromde vingers, tot de anderen hem ontdekten of hij zich zelf weervond, wanneer hij na vele uren verbijsterd ontwaakte.

Het was een mirakel, dat hij nooit over boord sloeg, dat zeiden zijn kameraden als ze achter zijn rug over de vreemde zwakten van die sterke kerel fluisterden en ze droegen een medaille van San Expedito aan een touw om hun nek. Dat was, om van betovering gespaard te blijven. Maar eens trof de maan hem, toen hij op een nacht langs het trapje uit de kajuit naar boven klauterde. In het gat aan het dek trof de maan hem midden in zijn hersens en hij stortte omlaag voor een grimmig gevecht in zijn geest, dat vele uren duurde. Misschien, dat de maan, die grijnzend van de pret hangen bleef in de lucht, hem sparen wilde voor nieuwe folteringen,

want ook deze val spaarde zijn lichaam, uitgenomen dan zijn rechterhand, die onder zijn heup lag en die een lederen gordel nodig had om de pols voor de rest van zijn leven.

Dit was dan ook zijn laatste reis. Want welke kapitein wilde met zulk een gezel nog het zeegat uit, daar kwamen immers ongelukken van, en bovendien met die linkerhand was hij minder dan de halve Francisco.

Sedert dien huisde hij in zijn woonhok, tussen schaafbank en spullentafel: alleen, moederziel alleen, want van zijn worsteling met de maan mocht niemand weten. Hij herstelde wrakke schommelstoelen en timmerde driehoeken van plankjes, waar de mensen pakjes sigaretten en brieven spelden op leggen voor de verkoop in hun pakoes. Zo woonde hij in zijn hok van dikke muren, dat vroeger wellicht een regenbak geweest was, maar waarvan de eigenaar door een deurtje en een lichtgat een onmiskenbare woning gemaakt had, omdat huur meer opbracht dan water. En niemand in de slapende stad, die vermoedde, welke wilde, bovenmenselijke gevechten er geleverd werden achter dit gesloten deurtje, in dit onogelijke hol, want zelfs de overheid liet deze Curaçaose Don Quichotte eerbiedig alleen in zijn levensgevaarlijke kamp met de krachten uit de lucht.

Francisco weerde zich tegen de maan. Al lag hij als Goliath neergeveld op de grond, daarom was hij nog niet overwonnen. Hij was een mijn van weerstand tegen die onverlaat, die schuldig was aan de dagelijkse dood van wat onschuldig was op aarde. Hij weerstond de moordenaar van het kleine zusje recht in zijn grijnzende aangezicht, dat zouden zijn tot klauwen gekromde vingers en zijn wilde ogen getuigd hebben aan allen, die hem in die grootse uren hadden kunnen aanschouwen. Hij verloor niet en hij overwon nog minder: hij

weerstond. Hij kwam uit de strijd en opende zijn deurtje, nog duizelend van het gevecht. Neen, die vlijmscherpe sikkel van de maan daarboven grijnsde geen victorie over hem: hij was sterker dan het zusje. Zijn schedel kon hij niet klieven, die was hard als een rots door de balen en kratten, die hij er op getorst had naar het ruim van de bark. Hij verloor geen enkel gevecht, maar wel werd hij moe en zwak. De nachten, waarin weerbare haar en verschrikking met elkander om de overhand kampten, sloopten de krachten van zijn ijzersterk lichaam. Zijn gezicht viel in en zijn linkerhand beefde, als hij de beitel hanteerde. De zon was er getuige van, hoe dag na dag de greep van de maan knellender werd op zijn heldhaftig slachtoffer. Zijn haar verbleekte en zijn verzet zonk ineen. Slechts de verschrikking bleef over, steeds demonischer, en de vrees voor elke volgende nacht, die in zijn hersens vrat de ganse, lange dag. Hij voelde wel, dat de levenstijd, die hem nog restte, niets anders was dan een voorbereiding op het laatste gevecht.

Zo trof ik hem de eerste keer, toen hij nors tegen mij was. Nu begrijp ik het allemaal beter en het spijt me, dat er een ogenblik wantrouwen tegen hem in mij geweest is om zijn bitse woorden. Wat zijn wij mensen toch bekrompen van begrip, dat wij niet beseffen, dat vriendelijkheid iets is van een mens, die onder mensen staat, die tegen mensen vecht desnoods, maar dat dit een nutteloze waarde is voor hem, die de maan tot tegendeel heeft op leven en dood.

Toen kwam het laatste gevecht. Francisco had het deurtje dichtgedaan, toen de hemel al zilveren tranen weende op zijn zwart gelaat. Tot dan toe had hij gezeten op het cementen stoepje, terwijl achter hem aan de muur van zijn hok het gele licht was van een olielampje onder het schilderijtje van

Jezus van de goede Hoop. Hij barstte van de angst, daar was niets meer tegen te doen. Hij kon kijken of niet, dadelijk zou de maan zijn hoorn heffen in het zwarte vierkant van het lichtgat. Het duizelde nu al in zijn hoofd en zwaar zong het bloed aan zijn slapen. Hij leunde op zijn schaafbank en zocht, tastend langs de muur, het kruisje, dat hij had gevlochten van de gewijde palmtak, het vorig jaar in de Vasten. Hij kuste het en knelde het krampachtig in zijn hand tot een uiterste bezwering. Maar het was te laat. De maan rees onweerstaanbaar in het gat en zijn licht veegde over zijn grijze haren. Neergesmakt werd hij, niets minder.

Plat voorover in een schrikkelijk torment, waarin de maan al zijn helse krachten op hem indreef als borende, kervende messen. Zijn gezicht, dat havende de maan deerniswekkend met zijn hakkende hoorn, met de messen van zijn stralen. Heet, heet van bloed was zijn gelaat, maar hij brak niet, neen, hij vocht met de beestachtige moed van zijn stervensnood, waarin de grimmige haat van heel zijn stenen leven nog eenmaal oplaaide tot een storm van verzet.

Hij vocht, zijn handen tot klauwen gekromd, het schuim der razernij als donderwolken op zijn lippen en zijn ogen wild verwrongen in hun kassen. Hij vocht tegen de worstelende grijparmen van de maanpoliep, tegen de moordende hamer van zijn stotende hoorn. Hij vocht. Hoelang? Wie let er nog op uren in zulk een gevecht? De sterren moesten nu zelf maar zorgen, dat ze naar de einder draaiden. De hemel, dat hij verbleekte voor de opkomende zon. De mensen, dat zij ontwaakten tot hun nieuwe dag. Hij had geen aandacht meer te verliezen. Hij had het titanisch gevecht op leven en dood: dat was het lot, dat hij te doorworstelen had en ook geheel alleen....

11

De dag klom naar zijn middaghoogte en zelfs aan zijn deurtje dacht hij niet meer, het bleef gesloten, als het was. Totdat de buren in bange nieuwsgierigheid een breekijzer gebruikten, en de zon was de eerste, die naar binnen slipte en op het lichaam van Francisco keek: plat voorover in zijn blauwe baadje, met zijn gezicht gruwelijk in het scherp der opengewrongen blikken geploft. Francisco, schuimbekkend, met verwrongen ogen en klauwende vingers. Met geronnen bloed op zijn ogen, op zijn wangen, nog zwarter dan het zwart van zijn huid. En de vliegen, die de held ontwijdden, door te eten van zijn zweet, van zijn bloed.

Zo had de zon hem nog nooit gezien. Waar was de man van de zon?

De maan hing flauw te schommelen in de lucht, alsof hij van niets wist. Maar hij had zijn werk gedaan. Hij had de dubbele mens in hem vereenvoudigd tot een enkele: het slachtoffer Francisco.

Maar hij heeft het niet meer geweten in een hernieuwd ontwaken, hij heeft zijn nederlaag niet betreurd.

In de Hemel, waar geen zon is en geen maan, omdat de Heer God zelf de fakkel is en het licht, leeft hij nu voor eeuwig van vrees bevrijd.

En zijn graf is beter voor hem dan het woonhol, omdat het zelfs geen lichtgat heeft.

Benita

Benita heeft een vogelkop.

De kromme snavel van haar neus springt zover naar voren, dat haar oude ogen moeite moeten hebben om het puntje te zien, te meer omdat ze altijd een donker-groene bril op heeft. Daar onder ligt haar mond diep en snibbig weggesneden en de geluiden, die er uit komen zijn als het krassen van een papagaai: dat is haar praten.

Haar huid is blank, maar tanig en gelooid als van een mummie.

Naast haar neus zit een wrat, die zo donker en groot is als een derde brilleglas. Een zwart kapothoedje dekt een dun gordijn van vale haren. Ze is kromgetrokken van de droogte en loopt schoorvoetend achter een lange parapluie, die tot aan haar kin reikt. Haar kleed is wit en wijd, en een zwarte schouderdoek hangt half daarover.

Zo schuifelt Benita door de steegjes achter de kerk. Stokoud! Hoe oud? Niemand, die het weet. Niemand, die het kan raden. Ze is als een knoestige boom, waarvan de jaren door hun overvloed de sporen van het juiste aantal hebben uitgewist. Ze moet wel eeuwig zijn. Wie kan zich nog de tijd herinneren, dat ze niet was zoals nu? Dat ze nog rechtop ging, zonder parapluie en zonder kapothoedje? Immers niemand. Ze is altijd zo geweest en ze zal altijd zo blijven. De dood moet haar vergeten hebben, of misschien is ze te traag om te sterven. Ze schuifelt behoedzaam voort tussen de mensen, die haar voorbij jagen, alsof ze hun dood ontvluchten willen, en ze is de enige die door haar traagheid de dood niet in de armen loopt.

Toch moet de dood eens in haar lichaam geweest zijn. Maar hij heeft zijn werk niet afgemaakt, iets moet hem hebben gestoord. Want haar huid is dood: van perkament. Haar zintuigen zijn dood, haar ogen en haar oren. En ze heeft geen warmte meer, zodat ze in haar wollen kleren bibberend voortschuift onder de tropenzon. Ook zijn haar beenderen dood en droger dan brandhout.

Maar de dood heeft zijn werk niet voltooid. Het hart heeft hij vergeten en dat tikt nog als een klok in een verlaten huis. Zo komt het, dat er een monument van verstarring rondstrompelt onder ons levenden: een mens, die op het hart na dood is, die geen zintuigen meer heeft en geen ontroeringen, die niet meer toornig kan worden of bedroefd, die niet meer liefheeft of haat, maar die geheel is uitgedoofd tot de grijze rust van het stof, waaruit ze eens is opgestaan. Geheel gedoofd! Op het hart na, want dat moet de dood bepaald vergeten hebben.

Wie luisteren wil, kan haar geschiedenis vernemen, want ze vertelt die aan ieder, die ze tegenkomt op straat. Dan heft ze haar hoofd op en kwettert als een papagaai: dat is een stuk van haar geschiedenis.

Maar hoe gaat het bij de mensen Ze hebben het druk. Ze verstaan haar ook niet en zeggen maar ja, ja, om haar ter wille te zijn en vervolgen hun weg. Ze hebben geen geduld om haar klanken te ontcijferen, die herinneren aan het krassen van een nachtvogel en daarom weet niemand, hoe zij al jaren lang voortscharrelt aan de uiterste rand van het leven, aan een kust die elk ander loodrecht en pijlsnel overschrijdt, om dan te verdrinken in de oceaan van de dood. Daarom weet niemand, hoe de dood op een nacht in haar lichaam

geweest is, maar haar weer heeft verlaten, nog voor hij zijn koude hand op haar hart gelegd had om het te smoren.

Haar geschiedenis is ook zo weinig belangrijk. Belangrijk is ander nieuws. Wat het brood kost, dat is belangrijk. Maar dat een wereld van leven en licht zich zingend aan een halm gewiegd heeft, voordat haar graantjes door twee nuchtere stenen tot louter nuttigheid vermaald worden, wie interesseert zich daarvoor?

Dat de stuurman van de bark 'Condor' verdrinkt in het Waaigat, al was zijn leven ook totaal verlopen, dat is het nieuws van de dag. Maar dat de zo gewoon, zo zonder gerucht het lichaam van Benita binnen gaat, om er het leven los te haken van de organen, wie stelt daar belang in? Zelfs wanneer hij voortijdig weer is heengegaan?

Het zijn de dieren, die in hun taal van deze wonderen spreken, van het grote leven, dat stroomt onder onze kleine, menselijke dingen van alle dagen. Het water vertelt er van aan de oevers, waar het murmelend voorbij stroomt. De wind fluistert er over in het groen van de bomen en de wolken schrijven het groot en traag aan de lucht. Maar wij hebben geen tijd en geen geduld om die taal te verstaan. We geloven er ook niet aan, want we halen immers ome schouders op voor de sprookjes, die deze geheimen in mensen spraak hebben omgezet? Zo blijven we arm, omdat we dom zijn.

Misschien is het juist omdat haar geschiedenis vreemd als een sprookje is, dat Benita krast als een bosvogel, maar vast staat, dat de mensen háár even weinig verstaan als alle andere stemmen der natuur, dat ze maar ja, ja, zeggen en verder gaan en tevreden lachen, omdat ze zich in hun domheid zo verstandig wanen.

Maar goed, de geschiedenis van Benita. Wie haar onwaar-

schijnlijk vindt, moet maar naar de film gaan. Daar ziet hij dingen, die waarschijnlijker, hoewel minder werkelijk zijn.

Het is al lang geleden. De galg stond nog op het Rif, van die tijd spreek ik. Witte wolken dreven in de blauwe hemel over de paal van de galg en over de mast van een bark, die met slappe zeilen de gesperde kaken van de Fortmuren binnendreef.

De reis was van Sint Thomas, dat eiland in de Caraïbische zee, waar verhalen van overvloed over gingen op het schrale Curaçao. Wie op Sint Thomas voer, keerde terug met een buidel gouden dubloenen, en wie er familie had, kon leven van de geschenken, die zij zonden. Er moest overvloed zijn daarboven.

Aan boord van de 'Condor' staat Mon desir aan het roer. Iedereen kent hem bij die naam, iedereen behalve het Gouvernement. Maar de namen, die de overheid voor hem heeft opgetekend, hebben niet meer met hem te maken dan een nummer met een bibliotheek-boek. De piraat, die daar wijdbeens achter het roer van de Condor staat, heet Mon desir. Waarom? Naar men zegt, had zijn vader lang gehunkerd naar een zoon. Tenslotte kreeg hij er een. En wat voor een! Maar dat kon hij tevoren ook niet vermoeden. Daarom noemde hij hem Mon desir en zo heet hij tot nu toe.

Het is dus Mon desir, die achter het roer staat. Wat een kerel is dat! Zijn rode hoofddoek deint op en neer als een scheepslicht. Hij is bruin en er loopt een lidteken van onder zijn oog langs zijn mond. Dát vertelt, wat voor een kerel hij is. Zijn gespierde armen staan als jonge bomen op het stuurwiel geplant en die vertellen ook verhalen: blauwe ankers en rode harten staan er op en koppen van jonge vrouwen uit de havens van Zuid-Amerika. Wat een kerel! Het schip

is te klein voor hem. Hij trapt het aan splinters onder zijn voeten. Me dunkt, het ligt achterover naar de plaats, waar hij staat.

Aan de wal, onder de Fortmuren, schrijft een witte doek een geestdriftige groet in de lucht. Hij ziet het en dat waaien gaat door zijn hart. Hij lacht zijn witte tanden bloot en zijn arm staat een ogenblik omhoog als een zuil, die de hemel torst. Daar is hij weer op zijn paard, dat hij heen en weer kan gooien naar het hem lust. Daar is hij weer met de kostelijke geheimen van wat hij heeft beleefd achter zijn blinkende tanden, achter zijn fonkelende ogen. Daar is hij weer: hij doet zijn intocht als een triomfator.

Op de kade, waar de bark zich moe en futloos tegen aan vlijt, krioelen de mensen dooreen. Peonnen met zakken op hun hoofd azen op de goede dingen, die de bark in zijn buik verbergt. Mensen vinden hun dierbaren terug onder uitgelaten roepen en omhelzen. Doch er is maar één die op de stuurman wacht. Een meisje, dat hoog en onbewegelijk staat opgericht in het gewoel en naar de rode hoofddoek ziet: een witte zuil in de branding. Is dat Benita? Maar het is haast ongelooflijk, dat ze zo geweest is. Zo slank en blank in haar witte kleedje en het haar met zwarte wrongen in de hals gelegd. Ze volgt de rode hoofddoek, die boven de woelende menigte moeizaam in haar richting deint als een vuurbaak op zee.

Nu is ze onder de vuurbaak en ze slaat haar armen er om heen. Dag! Dag! Welkom, mijn lieve vuurbaak! En dan deint ze zelf mee, naar ze weet niet welke verten van geluk. Ze deint mee op de geur van de zee en teer en op de reuk van kabeljouw. Ze vliegt voort over golven van vreugde naar een lichtende einder, die altijd verder weg wijkt. Totdat daar

plotseling zijn handen zijn, zijn zware handen op haar schouders, en zijn zwarte ogen, waar ze in lacht. Dat is het einde van haar reis, dit werkelijk geluk, dat zwaar op haar weegt: deze rode hoofddoek met die vonkende ogen er onder, die witte tanden en de machtige armen op haar schouders. Dat is haar geliefde....

En hoog en stralend als godenkinderen, de pinken in elkaar gehaakt, gaan zij door de bedrijvigheid der mensen naar het pontje voor Otrobanda.

Op Otrobanda in de wijk Rochi is een slop dat doodloopt. De huisjes zijn er moe van ouderdom en laten hon daken uitgeput op de scheve deurposten zakken. Voor de ontkalkte muren staan kisten, die blikken bussen dragen met armtierige planten er in en hier en daar hangen afdakjes op zwart-molme palen met keukengerei er onder. Onthaarde honden lopen rond en ruiken in de bakken met afval naar eten. Katten sluipen over verweerde dakpannen en naakte kinderen kruipen over de grond. Dat is de straat, waar Benita woont. En daar is haar huis: haar moeder zit er voor en roert met een verkoolde stok in de rokende pot, waar ze koffieboontjes in brandt.

Moeder is niet tevreden met de keuze van Benita. Ze kijkt ternauwernood op als ze komen, mompelt wat tussen haar randen en blijft met een nors gezicht zitten roeren in de knetterende boontjes. Ze gaan dus maar zonder haar het huis binnen en Mon desir moet diep bukken, want hij steekt ver boven de dakrand uit.

Benita wil ook niet naar rede luisteren: moeder vertrouwt hem niet, dat is de kwestie. Mon desir is de zoon van een Jood en bovendien een varensgezel, die in al de havenbuurten

van Zuid-Amerika thuis is. Neen, ze moet er niets van hebben. Je kunt niet zweren op zo'n man, die je elf maanden van het jaar niet onder ogen krijgt. En dat zeker niet op Mon desir. Daar kon je verhalen over horen, als je tenminste niet tot over je oren verliefd was. Ze kenden hem in de Punda te goed. Een avonturier, zei moeder en ze krulde minachtend haar lippen. Maar bij Benita krulde haar hart. Een avonturier ja, daar was ze juist verliefd op, op een man, die dingen meemaakte, waar een gewoon mens niet eens aan dacht. Ze was verliefd op al die wonderen, waar Curaçao zo arm aan was, maar die in de wereld daarbuiten bestonden. En hij bracht ze als edelstenen mee, voor háár. Omdat hij van haar hield. En zou zij dan niet van hém houden? Was hij slecht, omdat zijn leven rijker was dan dat van anderen? Moeder kon zeggen wat ze wilde, moeder was oud en Benita was verliefd.

Er waren scènes om geweest. Donderwolken hadden gehangen in het kleine huisje, maar wat gaf het? Als de wolken weer wegtrokken, stond het zonnetje van de liefde er nog, en het bleef er staan. Wat had moeder ook tegen hem? De zoon van een Jood! Maar was hij daarom minder katholiek? En dan die praatjes over de Punda: als hij aan wal was, kwam hij hier aan huis en wanneer hij 's avonds wegging, kon moeder hem nalopen, als ze hem niet vertrouwde. Ze zou zien, dat hij naar zijn grootmoeder ging om te slapen.

En daar bleef het bij. Moeder hield haar zuur gezicht en zij haar liefde. Bovendien, alles was al klaar voor het trouwen. Mon desir zou niet meer uitvaren voor hij haar man was, voordat ze omwolkt door tule en rozenblaadjes, aan zijn arm statig door de kerk geschreden was tot voor de trappen van het altaar.

Dat zou een toeloop geven. Uit de stegen en de sloppen

van de berg en zelfs van over de brug zouden de mensen samenstromen in de kerk en buiten op het plein. Hoe ze het wisten daar kwam je niet achter, maar ze zouden er zijn, om hun ogen te verzadigen aan hun kleurige pronk. Want zo iets zag je niet iedere dag op Curaçao. Wie op Sint Thomas voer, kon dat doen, die bracht van één reis genoeg dubloenen mee, om een knoek-huis te kopen. Niet dat ze daaraan dachten. Neen, ze gingen niet uit Otrobanda, maar het feest moest geweldig worden. De toren-taarten zouden hun spits stoten aan de balken van het dak en de rum zou stromen. Iedereen kon binnen komen en gezondheid drinken, als hij zelf maar zorgde, dat hij weer thuis kwam.

Maar niet uit Otrobanda. Benita heeft een huisje gezocht in de buurt en hun meubels stonden bij de Grootmoeder van Mon desir opgeslagen. Een klein huisje was het. Mon desir zou toch maar weinig thuis zijn en daarbij, hij hield niet van veel ruimte om zich heen: hij was de kajuit van zijn bark te zeer gewend. Bovendien kon Benita dan bij haar moeder blijven, want die werd oud en sukkelde erg met haar dikke benen.

Tot zover was dus alles geregeld. Tot zover was alles ook hetzelfde gebleven als bij ieder ander, die ging trouwen. Maar als de nacht was gevallen en een kaarsje van schapenvet flakkerde in de hoek van het kamertje, dan kwam het bijzondere. Dat, waarom zij heel anders waren dan de anderen, waarom Benita juist met hem moest trouwen en geen ander. Want dan nam Mon desir zijn guitaar en zong.

Bruin was hij om de bruine kast van zijn instrument, alleen gloeide zijn rode hoofddoek in het licht en blonk er goud in de hoek van zijn mond. Zijn handen streelden de donker

vonkende klanken en hij zong van verre kusten, waar witte steden in de schaduw der palmen rustten, waar rode wijn als bloed vloeit uit de open wond van een fontein, waar vrouwen met geverfde lippen en rozen in het zwarte haar de rinkelende castagnetten slaan en op hun kleine voeten wippen in de schaduw van een plataan. Dit was een wondere wereld, die openbloeide in de duistere kamer. Uit zijn brede borst ging zij open, zwaar en sonoor, midden uit zijn machtige, gespreide armen, die de guitaar hielden, en waarin deze onbekende wereld lag als aan een wijde baai.

Ossenwagens schokken over de gele wegen de donkere monden van de schuren tegen. Rode appels vallen uit het groene lover, de wijnperskuip loopt bloedig schuimend over.

En in de nacht als de vreugde-vuren branden: rossig de gloed op geheven handen, die met breed gebaar metalen bekers klinken. Rossige gezichten, die verhit op de weldaad der gewonnen vruchten drinken. Rossig de gloed op de paren, die dansen en elkander met wijnloof en bloemen bekransen.

En de maan, die zilver en vol daar boven staat en peinzend de druisende vreugde gadeslaat.

Maar in de gevels der bergen gapen de monden der grotten in het maanlicht en bandieten klimmen omlaag, belust op avontuur. De tromp van hun karabijn staat schuin achter hun hoofddoek, als zij dalen van klip tot klip.

En terwijl de vreugde-vuren branden op de kaalgeoogste landen, terwijl de mannen zwaar van wijn en uitgelaten vreugde zijn, rijzen aan de einder nieuwe vuren, onheilspellende vuren, uit hun daken en hun muren. Vuren, die als handen ten hemel gaan en de bleke maan in het aangezicht slaan.

Hun oogst, waar vuren van vreugde om branden, hun vrou-

wen nog getooid met rozen en kleurige banden, een weerloze prooi voor roofgierige, begerige handen. Zij voeren hen weg: ach! ook het vee is er bij. Tot hoog in de bergen klinkt hun geschrei.

Wee! Wee! De blijde guitaar en de zang zijn verstomd. De mannen zitten zwijgend bij elkaar, de vingers gekromd en de gloed van hun gelaat gedoofd tot asgrauw en lood. Tussen de rokende puinhopen waart de dood.

Zo zong Mon desir. En als de laatste klanken uitgestorven waren, viel de stilte zó beklemmend, dat het de stilte leek van de dood, die ook hier was binnen getreden. Benita rilde en zweeg, totdat uit dit zwijgen een nieuw lied werd geboren, een lied, dat ruiste als een zachte wind en dat alle angst en sidderen wegvaagde met de zoete geur van bloesem en honing, waarover het zong.

En hij zong voor haar alleen. Hij was ‘Mon desir’. Samen waren zij ginds in de vreemde, in de wonderschone vreemde. Samen liepen zij met ineengestrengelde vingers onder het koele lommer der bomen, waar toverbeelden met rozenkleur gloeiden. Zij zagen toe en sidderden van geluk tot in hun vingers en hadden lief.

Was het niet hun liefde, die liefde van twee gewone mensenkinderen, die in een hutje bij het flakkerende licht van een vetkaars je zaten, was het niet hun liefde, die zo wereldwijd was en al deze schone vormen had? Hun liefde was azuren hemel-blauw en goud van de zon. Hun liefde was koninklijk als wuivende palmen, was balsem als de diepe schaduw der kapokbomen. Hun liefde was de gloed van bloemen en vrouwen in kleurige kimono's en lenige torero's, die op hun welgevormde benen lichtzinnig dansten rond hun levensgevaar.

Daarom zong Mon desir van feesten en vechten, van lachen

en verwensing, van zonneschijn en storm, van leven en dood. Ja, hij zong ook van de dood. Veel van de dood. Het was vreemd, de dood bij Mon desir. Benita werd er eng van. De dood zwierf als een angstaanjagend spook door zijn schoonste tafrelen, hij dook op aan het einde van ieder lied. Het leek wel, of Mon desir er van bezeten was. Van het noodlot der ondergang, waarheen al wat schoon is tot ontbinding en verrotting neigt. Het vergalt zijn vreugden aan het feestelijke leven en altijd is er weer de beklemming van het onvermijdelijke ongeluk, die overblijft als as, nadat de brand der kleurigste balladen is uitgedoofd.

En bovendien, aan het einde van de avond, als het kaarsje is opgebrand en in de witte plas van zijn laatste levenssappen wanhopig worstelt met de dood, gebeurt het wel, dat Mon desir de huiver om zijn vorig lied niet wegvaagt met het zorgeloos blije leven van een nieuw gezang. Dan wordt uit de beklemming een angstvisioen geboren, dat het lied van de dood heet: een donker lied, dat de bastonen van zijn guitaar als met vuistslagen doet schokken. Het is het lied van de dood, die over de wereld waart en het leven belaagt. Deed, die evenals de liefde alle gedaanten heeft, omdat hij met de liefde de oorsprong en het einde van het duizendvormig leven is.

De dood, die de machtigste palmen knakt, die de vlammen uit de huizen loeiend naar de hemel blaast. De dood, die met zijn beenderige hand het geverfde gelaat der vrouwen bedekt en die de sterke voet der mannen van zijn steun afwrikt om hen van de hoge klip te pletter te doen vallen tussen de rotsblokken.

De dood, die als een bandiet tussen de struiken loert. Een rode hoofddoek, gloeiende ogen en blinkende tanden. Ha!

Mon desir grijnst om de rilling, die ook hem koud over de rug vaart. Zwarte, onrustige holen zijn zijn ogen bij het dansende licht van de kaars. Zijn rode hoofddoek en de blinkende tanden van zijn brede grijns. Benita kan hem niet meer aanzien, haar hart wordt toegeknepen. Dat gelaat daar zingt! Maar is het geen doodskop met zijn in het duister weggevallen kaken? De dood, die over de wereld gaat en ook haar belaagt?

Op zulke avonden wilde Benita niet in zijn armen zijn. Ze kon het eenvoudig niet, al werd hij ook kwaad. Het is toch te weerzinwekkend de dood te omhelzen, zelfs wanneer hij in de gestalte van een geliefde verschijnt.

Het leven heeft zijn verloop. Langzaam glijdt het omlaag in ontbinding. Het verwelkt, misschien niet zo snel als in een lied, maar wel even onvermijdelijk, en wel veel tragischer.

Zo is ook het leven van Benita vergaan. Als druppels, die gestadig in een emmer vallen, zo vielen de momenten, háár momenten, omdat ze doordrenkt waren van haar belevenissen, in het broze vat van haar bestaan.

Haar trouwdag met zijn uitgelaten, verkwistende feest. Wat was Mon desir onbeheerst, die avond.

Een druppel.

Een miskraam, waar ze in eenzaamheid alle ellende van droeg.

Een druppel.

En over de weinige dagen, die Mon desir bij haar doorbracht: na iedere reis werd het duidelijker, dat hij zijn vreugde bij haar niet vond. Hij wilde niet meer voor haar zingen. Hij was onrustig en zijn ogen zochten de deur.

Een druppel.

Een tweede miskraam. Een misvormd kind, dat ze als beloning voor haar lijden even in haar armen mocht houden.

Een druppel.

Woorden met Mon desir, omdat hij vergat, dat zijn thuis bij haar was, maar het was kwaad twisten met hem, vooral als hij gedronken had.

Een druppel.

Hij gaf ook geen geld meer, zodat ze hard moest werken voor haar eigen onderhoud. Wel was hij onbeschaamd genoeg, om nog geld bij haar te lenen en dat betaalde hij met slagen terug.

Een druppel.... een druppel....

Och, inktzwarte druppels waren het allemaal, zwart van ontgoocheling en zwart van verdriet. En ze drupten gestadig: iedere tel viel er één, en de tellen werden dagen, maanden, jaren, en de druppels vulden met rampspoed de emmer van haar leven, totdat die overliep....

Ze is nu al lang, al heel lang getrouwd. Ze is al grijs geworden in haar trouw en nog kan ze de dagen tellen, die ze samen met Mon desir heeft doorgebracht. En niet alleen haar haren, ook haar gemoed is vergrijsd. Het vuur van verzet tegen haar ellendig lot en tegen hem, die het kruis van haar leven werd, is uitgedoofd tot een grijze berusting, die de werkelijkheid met klare ogen ziet en lijdzaam aanvaardt.

Nu is het eenmaal zo: Mon desir heeft zijn bark en de verre landen, waar zijn mooie liederen werkelijkheid zijn en hij heeft de ruimte van de oceaan. Daarom is haar duister kamertje, waar dagelijkse zorgen wonen, hem te eng. Daarom benauwt hem de boei van haar onhelzingen.

En dan heeft hij de Punda! Ja toch, de Punda! Hij vaart

nog op Sint Thomas en iedere reis brengt hem een rijke oogst van gouden dubloenen, maar die oogst wordt in de Punda verteerd, zij ziet er nooit een plak van. Blijkbaar houden ze daar ook van zijn liederen, want na zijn reizen loopt hij meestal even bij haar binnen, om zijn guitaar te zoeken, terwijl hij haar nauwelijks groet. Maar in het holle van de nacht, als zij op bed ligt, komt hij terug. Hij bonst op de deur en ze laat hem erin, om slaag te krijgen en om hem zijn roes te laten uitslapen.

Ach ja, moeder was stuurs en zuur. Maar Benita boet nu schuldbewust voor haar verliefde eigenzinnigheid. Haar handen zijn gesprongen als verweerde steen, haar gezicht heeft diepe rimpels en haar haar is zo dun: een vaal gordijntje naar twee kanten. Overdag gaat ze schapen slachten op het Rif en als ze 's avonds thuis komt en haar venstertje opent, dan staan daar nog flessen en bakjes, waar ze het een en ander uit verkoopt.

Zo heeft ze iedere dag haar afmattend werk, haar eenzaamheid en haar verdriet om Mon desir. Want zo is ze nu eenmaal. Ze zal niet naar het Fort gaan, om te scheiden, gelijk de buren haar aanraden. Ze verdraagt lieven. Dat hij naar de Punda gaat, dat hij haar afbeult en dat hij haar niet helpt, met geen cent. Het is een hondenleven, maar het is nu eenmaal niet anders. En bovendien: ze doet boete voor haar eigenzinnigheid, die ze nu berouwvol erkent.

Op een dag verscheen Mon desir in haar deur en hij was de oude niet meer. Hij moest erg ziek zijn. Zijn gezicht was grauw en zijn jukbeenderen staken naar voren als klippen bij wegebbende zee. Hij viel neer op zijn bed en kreunde: pijn in zijn maag. Benita kleedde hem uit, - ontzettend, wat was hij mager geworden - en gaf hem te drinken, toen hij dat vroeg. Eten wou hij niet

's Nachts werd het kreunen kennen. Hij ging zitten op zijn bed, petste zijn handen op zijn buik, kromde zich voorover, greep zijn kussen, greep zijn laken, legde zijn benen weer op bed en wist niet, waar hij het moest zoeken. Toen ging Benita naar buiten om de Meester te halen.

Dat werd een vreselijke tijd. Wat hij mocht eten, was peperduur en Benita kon niet naar het Rif gaan om te werken, want hij moest toch iemand om zich heen hebben. Hij had geld in zijn koffer, - Benita had gezien, dat hij het erin deed - maar ze vroeg er niet naar en hij lier de koffer gesloten. Die lijdzaamheid kostte haar duur. De povere spaarcenten, die ze met zoveel zuinigheid van haar armoede had afgewonnen, smolten als sneeuw voor de zon. Bovendien had de meester hem zijn rum verboden en dat was de grootste ellende. Ze werd er gek van. Hij bad en fleemde, vloekte en schold, huilde als een klein kind en wilde uit balsturigheid niet eten ook. Soms dreigde hij, dat hij zich dood zou schieten en dan kon Benita niet slapen van angst, want hij had een pistool in zijn koffer, dat wist ze. Er was geen huis mee te houden. En het werd weken, maanden, maar je zag geen verandering. Benita beet haar nagels af. Als dat zo door moest gaan, dan was ze eerder dood dan hij.

Maar het ging zo niet door: de verlossing kwam even onverwacht als vreemd. Het was een middag, dat de regen neerdrensde over de huizen van Otrobanda. Een sombere dag, zoals er niet veel zijn op Curaçao. Urenlang had Mon desir stil gelegen op zijn rug. Hij keek naar het dak en haalde rustig adem. Het was, of hij naar de regen luisterde, of dat hij over iets nadacht. Benita ging in het huis op en neer bij haar werk. Ze was er verwonderd over. Hij zeurde niet, dat was haar in maanden niet over komen. Ze kon haar rust niet op.

Toen de schemer alle dingen in het huis vervaagde, ging Mon desir op de rand van zijn bed zitten en nam zijn guitaar van de muur. Ze zei hem, dat hij moest gaan liggen, hij had toch al twee dagen niet meer gegeten, hij was zwak. Maar hij stemde zijn snaren, beverig en onzeker, hij had nauwelijks de kracht om de knoppen op te schroeven. Benita voelde haar hart bonsen. Wat deed hij vreemd. En de regen, die traag op het zinken dak klopte: het was, of buiten iemand riep, iemand die heel groot was en machtig, dat zijn signaal zo overal en zo rustig was. Ze kon het donker niet langer verdragen, ze ging naar de hoek en stak de kaars aan.

Toen begon Mon desir te zingen. De laatste flarden van een menselijke stem zongen het lied van de dood. Hees en gedempt, scheen die stem uit een graf te komen en de bastonen zoemden donker daaronder, ergens diep onder de grond.

Benita rilde. Daar kwam de dood haar kamer binnen. Hoor! Hij klopte niet meer op het dak. Nu beweegt hij zich door de schaduwen langs de stoelen op de gang van dit luguber gezang en slaat zijn beenderige hand bij iedere schok der zoemende snaren naar een bloeiend leven, dat wegvalt in het donker en verwelkt.

Wanneer slaat hij naar haar? Hij is haar dood, die daar zit op de rand van het bed. Dat geraamte onder die vale huid, die uitgemergelde knokels, die als dor hout langs de snaren schampen, die afgrijselijk grote holen, waarin nu wel geen ogen meer zijn, Het is alleen nog een mond, een grijnzende mond, waarin tanden ontbreken. En hij grijnst naar haar! Mijn God, daar zit haar dood, in de gestalte van hem, die eens haat geliefde was. Het is haar dóód, die ze al die jaren zo trouw gebleven is, die ze gelaten verdroeg en zo zorgzaam verpleegde.

Maar het lied is uit. Mon desir gaat weer op bed liggen en de guitaar houdt hij naast zich. Maar Benita is het nu te bang in huis, zij herinnert zich ook plotseling, dat ze nog koeienmelk voor hem moet kopen. Ze slaat eert doek om haar hoofd, neemt de kan en ontvlucht een ogenblik de frisse nachtwind in....

Hoe lang mag ze weg geweest zijn? Ze heeft even staan praten bij de vrouw die de koemelk verkoopt, hij haar warme licht, bij haar weldoende rust. Ze heeft even haar angst en haar weerzin weggepraat, meer niet Maar toen ze de deur van haar huisje weer open deed, stond haar hart stil van schrik: Mon desir was er niet! En het overige zag ze met één blik: zijn kleren waren er niet, zijn guitaar was er niet en zijn koffer stond open. De pistool lag er in, zijn zilveren beslag schemerde op de bodem, maar het geld was weg. Even stond zij versteend in een kolk van vermoedens, die om haar heen wervelde, toen ging zij weer naar buiten en sloot haar deur.

Hij kon niet ver weg zijn. Maar waarheen? Ze ging gehaast één, twee straten door. Maar waarheen? Ze struikelde over stenen, ze schopte in plassen. Haar voeten sopten in haar schoenen, het water kroop in haar kleren omhoog, ze rilde van de kou. Daar begon het weer te regenen ook. Maar waarheen dan toch, Benita? Ze klopte aan een deur en vroeg, of ze Mon desir niet gezien hadden. Die mensen zetten grote ogen op en zeiden: Nee, is hij dan weer beter? Toen moest ze alles uitleggen en dat duurde zo lang en het deed haar zo'n pijn, al die verwonderde gezichten. Daarom klopte ze nergens meer, maar liep doelloos door de regen tot ze plotseling aan de Punda dacht, en ze de weg naar de haven ging.

Daar in de muil van de zee, dat grote koude beest, dat

buiten in de nacht lag, daar in zijn kille adem en lekkende speeksel, bewoog zich niemand meer.

Geen wonder ook, bij nacht en ontij. Het weer was waarlijk voor een hond te slecht. Mijn God, wat een ellende!.... Ginds aan de overkant flakkerde hier en daar een licht. Ze ging naar de waterkant. De pontjes schuurden hun flanken aan de kade op de maat van de golfslag, maar er was geen veerman. Toen begon Benita te schreien en ging naar huis.

Door een doolhof van steegjes, door modder en regen, vond ze haar kamertje weer, vond ze haar lichtje weer, dat nog brandde in de hoek. Och, wat warm was zo'n lichtje! Rood en warm. Ze deed haar natte kleren uit en sidderde en klappertandde. Van de kou? Van de koorts? Maar moe was ze zeker, moe om te sterven en zo zwaar. Ze moest maar naar bed gaan, wat zou ze nog op doen? Daar zal ze wel op hem wachten. Och, wat is ze toch koud. Zo, veel doeken over haar heen, dat is het beste.

Eerst bad ze tot de Birgen di Altagracia en keek naar het verbleekte prentje van die Madonna, dat aan de muur hing. Ze bad voor Mon desir, die nu in dat zwart was aan de overkant met die twee lichten er in. Kijk, die lichten knipoogden tegen haar: dat was spot, omdat Mon desir daar achter was en ze hem niet bereiken kon. Het donkere water was er immers tussen.

Die lichten dansten! Ze dansten in het zwart en ze dansten in het water. Eerst dansten ze maar zachtjes, doch hun dans werd wilder en wilder. Ze rukten op en neer en schreven vurige slangen in het zwart en vurige slangen in het water. Ze sleurden haar mee! Zij danste ook, het bed danste en het huis danste, alles danste. Ze gilde van schrik, want waar zou ze heen geslingerd worden door die razenden? Maar ineens

was alle angst overbodig, ineens werd het zalig, want uit de wilde bochten gleed ze plotseling weg in een suizende, strakke vlucht, waarbij het goed en veilig slapen was....

Ze ontwaakte, doordat er op de deur geklopt werd, en tegelijk stokte haar adem in haar keel. Of was dat kloppen in haar hoofd? Dat bonste tenminste met hamerslagen. En het kaarsje in de hoek ging ook al uit, het danste precies op de maat van het bonsen in haar schedel.

Er werd weer geklopt! Was dat Mon desir? Ze wilde opstaan, maar de angst hield haar op het bed geklemd. Neen, neen, dat was de dood! Dat was geen mensenhand, die klopte. Het klonk droger, lichter. Dat moesten knokels zijn.

Ze lag daar met ogen groot van ontzetting, zweet parelde op haar voorhoofd en haar lichaam rilde. Van de kou? Van de koorts? Van de angst?

Toen vloog de deur open en het licht woei uit. Was dat maanlicht, dat door de wolken naar binnen brak? Neen, dat was de bleke dood. Ze ziet nog de witte rijen van zijn ribben. Maar Benita, dat is maanlicht, dat door de jalousieën van de bentana valt! Neen, dat is de dood. Hij strijkt zijn hand al over haar ogen en het is als de streling van een koude wind. En nu ziet ze niets meer, geen maan meer en geen dood. Maar ze voelt hem aan haar oren, ze voelt hem door haar lichaam varen als een kille tocht, en waar hij komt bevriest hij het leven en haar warme bloed. Maar daar weet ze niets meer van...

De volgende morgen schrokken de voorbijgangers, toen ze dat zagen: Benita lag bewusteloos op bed en haar deur stond open. Het verhaal van Mon desir zijn vlucht verspreidde zich snel en de mensen zeiden: De stakker, ze heeft zeker op hem gewacht.

Maar ze hoefde niet te wachten, want Mon desir kwam niet meer terug. Dat werd een veel grotere sensatie.

Een man, die in het vroege ochtendlicht over de Dempel ging, zag op het Waaigat een guitaar dobberen als een bark zonder stuurman. Want de stuurman was weggevaren naar een vreemd land, vanwaar men niet wederkeert en ditmaal stond de dood aan het roer.

Benita is heel lang ziek geweest, op de rand van de dood en ze is daar gebleven, ook toen ze weer opstond en rond ging scharrelen onder de mensen. Men heeft haar nimmer iets van Mon desir verteld uit vrees, dat het haar kwaad zou doen en ook omdat ze zo doof was. Maar ze behoefden haar niets te vertellen, ze vroeg ook nergens naar, want ze wist toch alles. Ze wist zelfs veel meer dan de anderen, ze wist, dat de dood ook in haar lichaam geweest was en dat hij voortijdig vertrok, omdat Mon desir hem riep.

Sedert dien zijn vele jaren vervlogen. De galg is omvergehaald op het Rif en degenen, die van Mon desir wisten, zijn gestorven. Maar Benita is gebleven. In haar witte kleed en zwarte schouderdoek en een zwart kapothoedje op het dunne gordijn van haar grauwe haren. Een groene bril verbergt haar ogen en naast haar neus zit een wrat, die groot en donker is als een derde brilleglas.

Zo schuifelt ze door de steegjes achter de kerk en krast met vogelengeluid over haar geschiedenis tegen een ieder, die haar horen wil: haar geschiedenis, die ongelofelijk is voor velen, maar een waarachtig wonder voor hen, die haar geloven kunnen.

Angelita

Haar doodkistje is een poppendoos, bekleed met blauwe zij en met zilver beslagen. Klein zusje rust er in als een slapende pop.

Het licht glijdt schuin over haar schoon gewelfde slaap naar de bolle wang. Het zit op haar wipneus als op een kussentje en kust de volle lippen, die nog naar zuigen staan. De bruine huid glanst kostbaar als een rijpe kastanje.

Een roze lint, dat het licht in zijn vloeiende welvingen vangt, vleit zich omhoog tegen het zwart tapijt van haar kroezige krullen, om boven, schuin opzij, open te bloeien in de exotische bloem van een strik.

Op de bodem der oogholten, waarboven de wenkbrauwen hun sporen van onschuld trekken, rusten de wimpers van haar geloken ogen als een donzen schaduw. Gouden ringetjes blinken aan de schelpen der oren en haar wipneus met zijn gesperde vleugels - alsof de adem er nog in en uit gaat - is als een kleine vogel, die gereed zit om weg te vliegen en honing te puren uit de bloem van haar half-geopende mond.

Kanten waaiertjes, die op de hals van haar wit kleedje gesteven staan, prikken aan haar kin. Rozen rusten om haar hoofd en op haar handen: rozen, die hun doornen hebben. Maar ze voelt die niet, want ze slaapt zeer diep.

Haar handjes liggen vroom gevouwen op het zuiver gewelf van haar borst en haar lippen staan half-geopend. Wellicht zullen ze straks onverwachts bewegen, en hoe mat dan ook, wat woorden lispelen, die wij niet verliezen mogen, want het moeten wonderen zijn, waarvan ze droomt.

Klein zusje sluimert in een poppendoos van blauwe zij.

Maar daar omheen staan, als de grenspalen van het rijk der groten, zwart-witte kandelaars.

Zij zijn mager en streng, gelijk het wachters van de dood betaamt, en gelijk zij waken bij iedere dood, zo staan ze bij dit kind, ofschoon het niet dood is, maar slaapt. Want de groten kunnen dit niet weren, zo min als al het andere, dat in een kind mysterie voor hen blijft.

Zeggen zij immers niet, dat een kind bedroefd is, omdat het schreit, of dat het onzin praat, wanneer het babbelt? Ze denken zo, omdat zij van het kind een grote maken en zijn contact niet vermoeden met het land, waaruit wij allen kwamen, doch dat slechts weinigen zich herinneren.

Hoe zouden ze dan weten, dat dit kind niet is, maar slaapt? Of zelfs beseffen, dat hier de kandelaars geen dodenwachters zijn, maar de grenspalen van het rijk der kinderen, waarbuiten zij staan, omlaagstarend in het kistje, dat nauwelijks tot hun knieën rijkt.

En wat gaat er om in hun hart? Zo er al een vreemde vreugde in gloeit om een geluk, dat zij niet herkennen, dan ligt die diep begraven onder de as van de bekende droefheid, waarom zij snikken. Want vreugde om een dood is een raadsel voor hen, niet het verdriet, en zij zijn beschaamd om hun blijdschap, maar niet om hun tranen. Misschien staan er oprechten bij met droge ogen, omdat zij niet willen wenen van droefheid, zolang er een vreugde is, die zij niet verstaan. Maar ook zij zijn gevangen in het land der groten en staren omlaag en zien, maar begrijpen niet.

Er is immers veel meer dan deze rozen, dan dit wit en blauw satijn, dit kleine lichaam en dit sluimerend gezicht, dat teder gekust wordt door het licht. Er is alles, wat bedekt wordt door de sluier van een slapend gelaat, wat verborgen

blijft achter het mysterie van een kind. Het is het feest, dat schoner moet zijn dan het gordijn, dat het verhult. Het zijn de juwelen, die kostbaarder zijn dan het schrijn, waarin ze rusten.

Maar wie van de groten denkt dieper dan het schrijn of het gordijn? Zij staan aan de grens van het kinderrijk en kijken er in neer met ogen, die herinneren aan runderen, wanneer zij in het water staren.

Angelita zit in haar schommelstoeltje achter het huis, waar met donkere, vochtige aarde de hof begint. De groene grasplekken van de regentijd strekken zich uit naar de verte met paarse bedden bloeiende uien, waarover de zwarte kleden der boomschaduwen liggen. Gele bloempjes keren hun verbaasde gezichten naar het kind en witte kippen gaan pikkend huns weegs, terwijl de gouden hand van de zon over hun gebogen ruggen strijkt.

Angelita schommelt zachtjes op en neer onder het hoge bladerdak der bomen, waarin bruine mispels schuilen en botergele mango's met een hoge blos op het gelaat, alsof zij zich over hun eigen al te weke rijpheid schamen. En de makaprein, die rozig en gefrommeld naar haar omlaag rijkt als een zoenende mond.

Achter haar is het huis, waarin de groten bedrijvig heen en weer gaan en opzij de zwembak voor de eenden. Een waterpijp loopt er heen en bij de kromming valt gestadig een druppel uit de schaduw in de zon, waar hij plotseling een diamant blijkt, die kapot spat in het gras.

Tussen de rusteloos pikkende kippen stapt een kalkoense haan, die zijn eten vergeet, om groots en belachelijk voor haar te doen. Zijn veren staan overeind en hij cirkelt lang-

zaam mee de staande schijf van zijn staart, waaraan een enkele veer ontbreekt als een geschonden gebit. Hij blaast zich zo gespannen op, dat zijn lange das zwelt van het bloed. Hij blaast en puft, tot er iets in hem uitschiet, en hij voorwaarts schokt als een kapotte machine.

Het is stil in de hof. Want wat betekent het kraaien van een haan of het zilveren sputteren van vogelstemmen in deze rust, die zat is van zon en zwaar van zwoele geuren: van de vochtige reuk der aarde, van reseda en rozen, en van de bedwelmende zoetheid, die de trompetten der lelies daardoor heen bazuinen? In deze vacht van warme geuren wordt alle geluid gedoofd tot het doffe zoemen der vliegen.

Door een heg van cactus-palen, die ginds de veekoraal omgeeft, gluurt een geit met smachtende ogen naar het groen in de hof. Maar hij kan het beloofde land niet binnengaan, omdat een houten driehoek om zijn nek hem de doortocht belet. Verweg, verborgen achter bomen, wier lover vanonder verguld is door de weerkaatsing van de zon in een regenvijver, zaagt een balkende ezel zijn rauwe klacht

Dan dekt de stilte de aarde weer toe: een stilte zo zwaar, dat zij alle geluid verstikt. De stilte van de oneindigheid. Want de oneindigheid is hier: het hart, het middelpunt er van.

In deze hof, omringd door andere hoven, door de cirkel der kustlijn, omspoeld door de blauwe zee, die in steeds wijder kringen wegdeint en vervloeit in de oneindigheid van de blauwe hemel. Want in het hart van de hof zit een schommelend kind, omgeven door het leven van planten en dieren, omgeven door de wijde wereld daarbuiten, die zelf als een klein schip midden in een oneindigheid van verte en hoogte vaart.

Zij schommelt zachtjes in haar stoel en is als het kloppend

hart van dit heelal, dat als een zeepbel om haar wentelt, zich weerkaatst op haar oog en naar binnen zwelt tot een spiegelbeeld in de geheimzinnige oneindigheid van het kinderhart.

Het middelpunt van een zeepbel is ze, die lui en wellustig om haar wentelt, dronken van eigen pracht. In deze bol is alles één: de mensen en de dieren en de bloemen en de zilveren stem der vogels. Een roep, die doordringt uit het huis en een lach. De geuren, die traag aangolven en het goud der zon, dat de aarde vergult. Het zijn de kleuren van één zeepbel, van één wentelende oneindigheid.

Niets of niemand is hier iets anders of een vreemde. Er is geen raadsel en geen ontcijferen. De vliegen zoemen en wat ze zeggen, wist zusje reeds lang in haar hart. De bloemen geuren en de vogels zingen, maar ook dit zijn slechts kleuren, waarvan het kind de plaats en de betekenis in de zeepbel ziet.

Dit is dan ook het raadsel van het leven niet: wat het zingen der vogels beduidt en het geuren der bloemen. Dat is slechts geheim voor hen, die, met de onschuld, het contact met het leven verloren. Het raadsel des levens ligt dieper. Te diep zelfs voor een kind in een schommelstoel, en het werd haar dan ook pas onthuld, toen ze met gesloten ogen en een vroom gezicht in haar poppendoos lag, zelf een dood en voor eeuwig ondoorgrondelijk raadsel voor allen, die geen kind zijn.

De vlieg is een kantoorklerk in pandjes-jas en met een zware bril voor zijn kippige ogen. Hij loopt heen en weer, voor hij iets zegt, omdat zijn uitspraak dan zoveel gewichtiger klinkt.

Nu zit hij op de borst van haar wit kleedje en wrijft nadenkend in zijn handen. Naast hem groeien strikjes als

grote, rode bloemen en langs hem loopt de gouden ketting omlaag, waaraan een sleuteltje hangt. Ginds verrijzen de sneeuwbergen van haar pofmouwen en hoog boven hem als van donkere steen, het versgewassen gezicht, waarop witte velden van achtergebleven poeder liggen.

De vlieg wrijft nadenkend zijn handen over dit alles, wipt naar haar oor en verkondigt kordaat zijn mening.

Jij bent jarig vandaag.

Dan vliegt hij naar het puntje van haar neus en kijkt aandachtig naar haar lippen, vanwaar hij een antwoord verwacht.

Zie je dat aan de strikjes op mijn jurk? vraagt het kind.

Ik zie het aan die vlinder daar. Hij schrijft 'Lang zal ze leven' in de lucht, en de troepiaal zingt 'Happy birthday to you'. Heb je het niet gemerkt?

Ze raden het, omdat ik vanmorgen met Mama naar de kerk ben geweest. Maar vanmiddag zullen ze het zeker weten, want dan komen de kinderen, om te dansen en taart te eten.

Hoeveel heb je? vraagt de vlieg.

Angelita heft een handje omhoog, waarop vijf kleine vingerstokjes staan.

Zoveel, zegt ze.

Je wordt al groot! vindt de vlieg.

De dag is niet ver meer, dat je het huis in gaat, en als je weer buiten komt, versta je onze taal niet meer. De mieren zijn dan hetzelfde als zand voor je en de vogels als stenen, want je bent een andere wereld binnen gegaan.

Wat gebeurt er dan met mij in huis?

Ik weet het niet juist. Het is als een boze betovering, die alle mensen overvalt, wanneer ze groter worden. Ze zijn versuft: hun oog is gesluierd en hun oor verdoofd. Ze zien de dingen nog wel, maar zonder verschil. Alles is hetzelfde.

Hoe dit ook zij: het is wei dwaas, dat je feest viert en blij bent, Angelita, omdat de verdoving naderbij komt.

Ik ben niet blij. Moeder is blij en daarom vieren we feest. De kinderen dragen jurken van papieren bloemen, die kraken. En ze doen net als grote mensen. Dat is lelijk.

Maar waarom worden we betoverd, vlieg?

De vlieg strekt zijn voorpoten naar zijn gezicht, alsof hij zijn bril recht zet, dan strijkt hij bedachtzaam over de panden van zijn jas en zegt:

Hum!

En hoe komt het, dat we ineens vergeten, wat we wisten?

Heb je nooit gehoord, dat je niet met je mond open moet zitten, omdat hij zo blijft staan, als de klok slaat?

Dat heeft moeder mij verteld.

En het is niet waar. Mama maakt je bang, om je te leren, je mond te sluiten. Maar met de grote mensen is het wel zo gegaan. Eens heeft iemand zich laten verleiden: hij luisterde naar een stem, die hem vertelde, dat het veel beter was, groot te zijn. Maar toen hij zijn mond open had, om toe te bijten, sloeg Gods uur.

En toen? Bleef zijn mond toen zo staan?

Neen, maar een groot mens moest hij blijven, zoals hij gewild had, en alle mensen, die na hem kwamen, werden het ook.

Is dat lang geleden gebeurd, vlieg?

O, heel lang. Er waren twee mensen in een hof, die veel schoner was dan deze, en als zij om zich heen keken, zagen ze slechts elkaar, omdat er nog geen andere mensen waren. Zolang is het geleden.

Hun ogen waren groot en hun tanden melkwit. Dat zeg ik, omdat ze altijd lachten, want elke dag was het feest.

Is het dan nu geen feest meer, vlieg? De vlinder is vandaag zo dol, dat hij ‘lang zal ze leven’ schrijft in de lucht, en elke dag dartelt hij even wild.

Het is nog feest, mijn kind, maar de groten weten het niet, omdat ze betoverd zijn. Daarom zijn hun ogen zo klein geworden, en weet de ene mens van de andere niet, wat voor tanden hij heeft, omdat ze niet meer lachen. Maar vroeger was het anders.

Toen ging de zon op als een schetterende trompet, om de mensen te wekken voor een nieuwe feestdag. En als ze van hun groen bed opstonden en de diamanten van de dauw in elkanders haren zagen, lachten ze tegen elkaar, omdat ze in hun droom hetzelfde waren als in werkelijkheid. Want dat is een groot geluk.

Ze juichten van blijdschap, omdat het nieuwe feest zo schoon begon en renden met de jonge paarden naar de rivier. Daar vonden ze de hemel in het water: de zon, de wolken en het blauw, en opnieuw riepen ze van vreugde, want in het water is de hemel dichtbij.

Ze sprongen in de spiegel, om de zon te grijpen, en maakten een feest van het spattende water, dat omhoog spoot als een struik, die de zilveren bessen van duizend druppels droeg. Maar dat zagen ze niet, want ze doken naar de zon, zo diep, dat ze eerst na lange rijd proestend en buiten adem boven kwamen.

En hadden ze de zon?

Ja, in hun handen. Maar ze was gebroken en daarom gooiden ze de scherven lachend naar elkaar.

Toen ze verzadigd waren van nat en koelte, keerden ze terug en vonden hun morgeneten onder de bomen: een berg van vruchten in het vochtige gras. Groene patia's en papaya's,

bol en geel als klonten goede boter, mispels en blozende mango's, aligatorperen en een schelp bananen, waarin paarse trossen wijndruif rustten op het groen kleed van hun bladeren.

Ze neurieden van blijdschap, terwijl ze aten, al hadden ze hun monden vol. En ze zouden niet kunnen zeggen, waarom ze aten: omdat de vruchten zo schoon, of omdat ze zo sappig waren, want de honger kwelde hen niet. Zeker is, dat hun vreugde door beiden gevoed werd.

Nadat hun geluk door het goede eten tot zaligheid verzadigd was, sprongen zij op en riepen de dieren, om de namen te raden, die het best bij hen pasten. Dat was een boeiend spel.

Het beest liet zich gewillig van alle kanten bezien: zijn grote kop en de lange manen aan zijn hals, zijn staart met een kwast aan het eind en zijn vier sterke poten. Dan riep een van hen: een leeuw! en ze klapten in hun handen en lachten, dat het schaterde, omdat de naam zo goed gevonden was.

De leeuw moest tonen, wat hij kon: hoever hij sprong en hoe hard hij brulde. Wat lachten de mensen, als de bladeren van het bos trilden van zijn daverende stem. En hij moest laten zien, hoe groot zijn muil was met de scherpe tanden er in.

Maar vrat de leeuw de mensen niet op?

Natuurlijk niet. Het was toch feest.

Maar waar had hij zijn muil dan voor, en zijn scherpe tanden?

Omdat het mooi is, zo'n grote muil te hebben, vooral als er zulke lange manen omheen hangen. Het was mooi, en dat is genoeg. Is dat geen betere reden dan moord?

Daarna voerden de apen een reidans uit, die het grappigste is, wat ooit op aarde vertoond werd, en een chimpansee gaf

voorstellingen, waarbij hij zulke komieke gezichten trok, dat de mensen kopje buitelden in het gras van onbedaarlijke pret. Daarbij had hij de kostelijkste invallen.

De giraffe moest een kalabas inslikken, die je omlaag zag zakken in zijn lange hals. En tot besluit stak hij zoveel bloemen met hun stelen in de slurf van de olifant, dat hij begon te niezen en de mensen met een regen van kleuren werden bedekt. De olifant vond dat erg grappig. Hij kon er niet genoeg van krijgen en stond er bij te lachen met zijn scheve mond.

Ook de vogels lieten zien, wat ze konden en vormden een schilderij over het water op de verre oever van het meer. Beneden stond een rij van pauwen, die de waaiers van hun staart tot duizend ogen openvouwden. Daarboven een kroon van paradijsvogels, die struiken en bomen bevolkten, terwijl hun staarten als sluiers wuifden in de wind. En nog hoger, tot de top van een spar, die in een toren van edelsteen herschapen scheen, veelkleurige papagaaien en parkieten.

Wolken kleinere vogels dreven er omheen en speelden in koor op hun zilveren fluiten een feestlied, dat over de weerkaatsing van dit vuurwerk danste in de spiegel van het meer.

Wanneer het feest is, duurt de dag maar kort, en al te spoedig werd de zon vermoeid, omdat zij zoveel van haar kracht verbruikt had, om het toneel te verlichten. Ze werd rood van de slaap en liet zich naar de aarde zakken, waar haar bed staat achter de zee.

Maar voordat het licht de aarde verliet, beleefden zij een nieuwe vreugde: hun grootvader kwam aangewandeld tussen de bomen, om hen te bezoeken.

Hadden ze dan een grootvader?

Ja, maar die woonde in zijn eigen huis, alleen in de na-

middag kwam hij, om met hen te wandelen.

Mijn grootvader komt vanmiddag ook, maar dat is omdat ik jarig ben.

Wel, zij hadden feest, alsof ze iedere dag jarig waren. En hun grootvader was een heel schone, met zilveren haren en een lange baard en een roze gezicht vol rimpeltjes, die allemaal lachten. Hij leek op Sint Nicolaas, maar in zijn zwarte pak, zonder mijter en staf.

Ze vlogen naar hem toe, vielen om zijn hals en klommen op zijn rug, zo wild en uitgelaten, dat de oude man er lachend van te hijgen stond. En ze vertelden over het feest van die dag: dat ze een nieuwe vrucht gegeten hadden, waar je warm van werd, hoe dwaas de chimpansee deed en met welke namen ze de dieren hadden genoemd.

Daarna wandelden ze in de hof: de grootvader middenin en de mensen dansten elk aan een hand. Ook dit was een feest, want het is zalig te wandelen, wanneer de zon moe is en de wind fris als het sap van een grape-fruit. Ze sprongen weg, om aan de jasmijn te ruiken, om de rode bloem te plukken van een flamboyant, of een paarse kaars van de azijnboom. En grootvader lachte maar, van genoegen, omdat de mensen zo tevreden waren met het feest.

Doch midden in de hof, toen ze bij een boom met blozende appels kwamen, werd hij plotseling ernstig. Hij hief zijn lange vinger op en zei:

Luister goed. Ik wil niet hebben, dat je eet van deze boom. Heb je dat beiden verstaan?

De mensen schrokken van de verandering in zijn stem en zijn gezicht en ze beloofden het schielijk en schuw. Zo schuw waren ze van de dreiging, die ze in de vruchten voelden, dat ze bevreesd opzij weken, toen ze langs de boom moesten gaan.

Spoedig echter was alles weer lach en dans.

Later, toen de oude man reeds lang van hen was heengegaan en de nacht de aarde toegedekt had voor een zuivere slaap, liepen de mensen zwijgend in het licht der maan en verwonderden zich, dat de planten in hun dromen zozeer van gedaante veranderden. Met hangende handen leunen zij over de muur der vergetelheid en als ze murmelen in de wind, weten ze het niet. Maar de mensen hadden hun woorden niet nodig, om hun dromen te verstaan, en hoewel ze die kon daarna voorgoed vergaten, herinnerden ze zich heel hun leven lang, dat die zeer schoon geweest moeten zijn, daar zelfs de cactus bloeide in zijn slaap.

Lang stonden ze bij deze bloem, die wit was en wonderlijk als de bron van alle geheim, en ze zwegen, totdat de vrouw de stilte verbrak met de naam en zei, dat dit voorzeker de koningin was van de nacht.

Toen plukte de man de bloem en stak die in het donker haar van zijn gezellin, want ook zijn eigen dromen waren niet verre meer.

En ze gingen slapen.

Waarom vergaten de mensen de dromen, vlieg?

Omdat ze groot geworden zijn. Dat is een onherstelbare ramp.

Hoe werden ze groot?

Och, het is begonnen met eenzaamheid. Kinderen moeten niet alleen zijn, want alleen kun je geen feest maken, en alleen gebeuren de ongelukken.

Toch is Eva op een middag alleen gaan wandelen tussen de hoge bomen en bloemstruiken, die loom waren en zwegen, omdat de hitte van de dag op hen woog. Toen

doofde de eenzaamheid het lied, dat op haar lippen speelde en daalde droefheid neer in haar gemoed, met nog iets, dat van grote mensen is: nieuwsgierigheid naar geheimen, waarvan ze goed begrijpen, dat het beter is, ze niet te kennen.

Ze kwam voorbij de boom, waar de grootvader waarschuwend zijn vinger tegen opgeheven had, en gezegd: Van deze niet! Ze keek schuw naar hem omhoog, zoals zij vroeger had gedaan, en toch: welk een verschil in schuwheid was er nu. Deze immers was vol aanvaarding, zoals de andere vol afwijzing was geweest.

Plotseling gleden er woorden uit het lover. Het was niet een klank, die ze kende, van een lach, of een lied, zelfs niet van een eerlijke keel, die sprak. Het was een sissend geluid, waarvan de bladeren niet eens bewogen, maar toch waren het woorden, die vroegen:

Waarom eten jullie niet van deze appels?

Eva bleef staan. De eerste maal was het, dat ze bleef staan om een andere reden, dan dat iets moois haar aandacht trok, en ze antwoordde:

Omdat grootvader ons heeft gewaarschuwd. Hij zei: Van deze niet.

Toen stak een slang zijn kop uit de bladeren. Dezelfde slang, die hen nog kort geleden had doen lachen, omdat hij danste als een stok op de punt van zijn staart, en kon rollen als een hoepel, wanneer hij zijn staart in zijn mond stak. Nu kwam zijn kop uit de blaren en lachte hij met brede bek: een sluw en sissend geluid, dat langs zijn spichtige tong spoot. Het was het griezeligste, dat ze ooit gezien of gehoord had. Hij zei: Omdat die grootvader niet wil, dat je even verstandig wordt als hij, daarom heeft hij je bang ge-

maakt. Maar zou je niet graag groot wezen, zoals hij? Het is maar flauw, altijd een kind te blijven.

Is het prettig, een groot mens te zijn?

O, zeker! Je weer veel meer dan kinderen. Die vinden alles alleen maar mooi of lelijk. Doch grote mensen kennen goed en kwaad, nuttig en nutteloos, echt en vals, en een menigte andere dingen, waar jullie zelfs nooit van gehoord hebt, omdat je nog onnozel bent.

Eva beet op haar vinger. Van schaamte zeker, omdat ze maar een kind was, doch daarom ook van begeerte, om groot te zijn. Ze keek nog eens goed en zei toen:

De appel is mooi.

De slang lachte haar sissend uit. Met kleine schokjes lachte hij en daartussen kwamen de woorden:

Zie je nu wel, dat je onnozel bent? De appel is mooi, maar dat smaakt niet. Hij is lekker, en dat is van veel meer belang, want daarom eet je zijn schoonheid op.

Toen zag Eva, dat er veel dingen waren, waar ze nog dom in was, en om een groot mens te worden, plukte ze een vrucht en at er van.

Met haar mond vol ging ze Adam zoeken en liep zolang roepend tussen de bomen, dat de beet al bruin werd in haar opgeheven hand. Ze vond hem in slaap ergens tussen de struiken en snauwde hem wakker met ongeduldige woorden: dat hij zich met opzet voor haar verborgen hield. Dit was echter niet zo. Alleen haar begeerte om hem te vinden, ver borg hem meer voor haar dan ze wenste.

Ofschoon zijn ogen en zijn gemoed van slaap beneveld waren, weigerde Adam te bijten, toen hij begreep, vanwaar de vrucht gekomen was. Dit werd hun eerste twist, waarin de vrouw overwon en de man zijn nederlaag at, niet omdat de

appel er schoon uitzag met zijn rottende wond, zelfs niet omdat hij honger had, maar omdat Eva een groot mens geworden en bovendien een vrouw was.

Nog had Adam de beet in zijn mond, toen het uur van God sloeg.

Was er een klok, vlieg?

Neen, het was een donderslag, die kraakte en toen ze uitgerold was, was de wereld voor hen veranderd.

Was de hof er niet meer?

Die was er nog wel met alle bomen en bloemen, het gras, het water en de dieren, maar voor de mensen was alles veranderd, Ze waren groot geworden en wisten veel meer, maar tegelijk ook veel minder dan kinderen. Hun ogen waren geopend, maar tevens verduisterd. Ze zagen alles, maar zonder onderscheid. Het verschil, dat zij kenden, liet de dingen hetzelfde: lekker of lelijk, nuttig of nutteloos, goed of kwaad. Maar de schoonheid, die het eigenlijk verschil in gestalte maakt, zagen ze voortaan beneveld. Ze aten, wat ze lekker vonden, ook al was het lelijk, en ze vertrapten, wat schoon was, alleen omdat ze het niet lustten.

Zo waren ze een gevaar voor planten en dieren, die daarom hun vijanden werden: de leeuw sperde zijn vreselijke muil naar hen open, grommend van lust, om hen te verscheuren. En de distels staken venijnige naalden uit, om hen op een afstand te houden.

En wat deed de grootvader, vlieg?

Wat had hij nog te doen? De mensen hadden alles zelf reeds gedaan: hij heeft het zo gelaten.

Het feest hadden ze zelf uitgemaakt en wanneer het feest voorbij is, komen de dagen van tranen: van pijn en kou en honger en dood.

Hij heeft dat zo gelaten, meer niet.

De mensen meenden wel, dat hij hen uit de hof verdreven had, maar ze vergisten zich. Niets heeft hij gedaan. Ze herkenden alleen de hof niet meer, ofschoon ze er midden in woonden, en met verblinde ogen dwaalden ze rond, vruchteloos zoekend naar de plaats, waar van ze de vreugden herinnerden, de plaats die overal was, maar die ze nergens vonden.

Sinds is het zo gebleven. Tot op de dag van heden zoeken ze naar de verloren hof, en ook dit heeft de grootvader zo gelaten, omdat het de mensen zijn, die het vrijwillig deden.

De aarde gaf zijn vruchten niet langer met vreugde, zodat de mensen haar moesten vermurwen in het zweet van hun gelaat, om weinig meer dan distels en doornen te ontvangen als loon. Ze werden gegeseld door regen en wind, verschroeid door de zon en verpletterd door de bliksem.

Van alle kanten bedreigde hen de muil van een vijandige wereld: de muilen der dieren en de muil van het woud. De muil van het water en die van de afgrond, allen drongen ze geopend op hen aan en zochten hen te verslinden.

Daarom leefden de mensen, die vroeger op geen bedreiging bedacht waren, in voortdurende angst. Zij verweerden zich zelf door de dieren met punten te doden en bouwden huizen van steen, om zich tegen hun tanden te beschermen. Van de huizen bouwden ze steden en omgaven die met hoge muren ten teken, dat voortaan vijandschap heerste in een wereld, die voor vriendschap was geschapen. Ook staken zij hun lichamen in een kleed, dat als een pantser was, om de gesel van regen en wind en de brand van de zon te verdragen.

En niet slechts van de vijanden die ze zagen, waren ze bang, maar meer nog van de onzichtbare, die ze zich verbeeldden. De eenzaamheid van bergen en bossen en velden,

maar vooral het duister van de nacht werd door hun opgejaagd verstand bevolkt met duizend kwaadwillige geesten, die in schaduw en duister gehuld, naar hen keken met holten zonder ogen en grijnsden met tanden zonder lippen. Voor dezen waren de mensen nog meer bevreesd dan voor leeuwen en tijgers, omdat zij hen niet doden konden met hun punten en omdat hun kleren, ja zelfs hun stenen huizen, geen beschutting boden tegen de gesels van honger en pijn, waarmede zij sloegen.

Zo radeloos voelden de mensen zich van onmacht en angst, dat zij, die groot geworden waren, om wijsheid te verwerven, dwazer werden dan ze ooit als kinderen waren en hun toevlucht namen tot de bescherming van dingen, die geen enkele macht bezaten.

Welke dingen, vlieg?

De vlieg vloog naar haar borst en schikte zijn bril voor zijn ogen, om beter te zien.

Wat hangt daar aan de ketting om je hals, Angelita?

Het kind neemt het gouden sierstukje in haar vingers en tuurt er naar omlaag met een gestulpt lipje en een kleine onderkin. Ze antwoordt:

Een sleuteltje, vlieg.

Zo. En wat betekent dat?

Ik weet het niet. Ze hebben het mij omgedaan.

Nu wipte de vlieg naar de brug van haar neus en tuurde kippig naar haar huid.

Ja, het is zo. Je hebt een vlek tussen je ogen.

Een vlek?

Ze kwam al met haar hand, om hem weg te wrijven.

Neen, die gaat er niet af, lachte de vlieg. Daar ben je mee geboren. En hoor nu eens, hoe dwaas de grote mensen zijn.

Die vlek noemen ze een doodkist, omdat ze geloven, dat kinderen, die er mee geboren worden, jong zullen sterven. Dat vinden ze een vreselijk ongeluk en om het af te weren, hebben ze een middel uitgedacht, zo dom, dat zelfs de dieren er om lachen. Je peettante moest bij de goudsmid dit sleuteltje laten maken: De sleutel van Sint Petrus heet het, en zolang je het draagt, zul je niet sterven, omdat de hemel voor je gesloten blijft. Zo dom zijn ze.

Je peettante moest het doen, het moest goud zijn en je moet het voortdurend dragen, anders helpt het niet. Heb je ooit groter dwaasheid gehoord? Als het sleuteltje de hemel sluiten kan, kan het hem immers open maken ook.

Kan het de hemel open maken?

Dat is niet nodig. Hij staat de hele dag open.

Waar is de deur dan?

In de zon. Hij staat open en het licht van de hemel schijnt er door. Daarom kun je er niet in kijken, omdat je nog niet gestorven bent. Maar als je wilt, kun je er in. De heiligen gaan er ook door heen, om de aarde te bezoeken.

Waar zijn de heiligen dan?

De vlieg maakt een tocht buiten de schaduw van de boom en gaat op de hoed van een margriet in de zon zitten. Hij kijkt naar de hemel en moet voortdurend zijn ogen uitwrijven, omdat het licht zo schel is, maar hij keert terug met zekerheid.

Ja, vandaag zijn ze er ook. Ze weten bepaald, dat je jarig bent, want er zijn er veel.

Waar dan, vlieg?

Heb je wel eens goed naar de wolken gekeken? Dat zijn engelen, die de heiligen dragen. Ze zitten op hun gemak en varen rustig over de aarde, om alles goed te zien: welke

bloemen in bloei staan, of de mango's al rijp worden en hoe de lammetjes het maken, die in de lente geboren zijn.

Overdag kun je ze maar moeilijk onderscheiden, want dan dragen ze een witten mantel vanwege de warmte, maar als het avond wordt en het blauw van de hemel verkoelt, trekken ze hun mooiste kleren aan en varen rond in rode, gouden, groene en paarse mantels. Heb je dat nooit gezien?

Varen ze dan de zon niet achterna.

Natuurlijk, anders komen ze niet op tijd, wanneer de poort gesloten wordt en moeten ze 's nachts buiten de hemel blijven. Ze maken haast, want het is niet prettig in het donker te zitten, als het binnen feest is.

Is Sint Nicolaas er ook, vlieg?

Ja, met zijn rode mantel, zijn witte baard en een gouden mijter op. In zijn armen draagt hij de geschenken in gekleurd papier gepakt. En Sint Antonius met het Kindje op zijn open boek. En de Birgen di Altagracia, waarvan het schilderij bij jullie in de kamer hangt. Je hebt toch wel gezien, hoeveel kleuren dat heeft? En dan Sint Petrus! Met zijn groot, kaal hoofd, waar alle kleuren op kaatsen, zweeft hij in de buurt van de poort en houdt de gouden sleutel van de hemel in zijn hand.

Want de sleutel van Sint Petrus hangt niet om jouw hals. Daar is hij veel te groot voor, en bovendien: Sint Petrus mag hem aan niemand geven, anders kwam iedereen in de hemel en werd het daar net zo'n rommel als op aarde.

Laat Sint Petrus mij er in?

Wil je dan niet groot worden, Angelita?

Waarom vraag je dat, als je zelf vertelt, dat het zo verdrietig is.

Daar krijgt de vlieg rimpels van in zijn toch al zorgelijk

gezicht en peinzend zegt hij: Ja, dat is zo. Maar de mensen denken heel anders als vliegen. Met de jaren groeit hun verdriet en toch willen ze de jaren, en toch maken ze feest, telkens als ze een jaar meer geleden hebben. Het is vreemd: ze denken blijkbaar anders als wij.

Maar ik wil hetzelfde denken als jij. Kan dat, vlieg?

Nu nog wel, maar niet als je groot geworden bent.

Praat je dan ook niet meer met mij?

Ik praat wel, maar je verstaat me niet meer.

Dan wil ik niet groot worden, zegt Angelita.

En ze staat op, om dat aan haar moeder in het huis te gaan vertellen.

Binnen zijn de mensen druk in de weer. Vanmiddag zal er feest voor de kinderen zijn, om de vijfde verjaardag van Angelita te vieren en dat vergt vele voorbereidingen.

In de keuken maken vrouwen de zwarte taart, die bolo preto heet. Dat is een smedige brei, waarin de ingrediënten verdwijnen uit talloze potjes en flessen, die er omheen staan. Eieren uit de emmer onder de tafel, koffie en rum, pruimen en geconfijte kersen, sukade en gemalen amandelen, krenten en rozijnen, likeur en zwarte stroop. Dit alles wordt gekneed en gebakken tot een machtige, zwarte damsteen, die in een doos van witte suiker zit gesloten, met zilveren balletjes versierd. En wanneer deze pronkstukken in de hitte van de keuken en van een koortsachtige haast gereed zijn gekomen, worden ze in de slaapkamer op het feestelijk gespreide bed geplaatst als stille getuigen van de overvloed, waarin de familie zich verheugen mag.

Dan wordt de zaal in orde gebracht. Aan het boveneind staat tussen groene planten een stoel, waarvan de spijlen en

poten met wit papier omwonden zijn. Dat is de troon, waarop vanmiddag Angelita prijken moet, om de gelukwensen van de kinderen en hun liederen in ontvangst te nemen. Langs de wanden volgen in een brave rij de vele matte stoelen, van heinde en verre geleend, die met de handen in de schoot geduldig de drukte afwachten, die komen gaat.

Moeder vult een paljas van gekleurd karton met chocolade en bonbons. Straks wordt hij met een koord opgehangen aan het plafond en wanneer de feestvreugde al bruist in de zaal, zal ze nog worden opgezweept door de stok, waarmee een geblinddoekt kind tevergeefs naar de paljas slaat, omdat tante met berekende willekeur de man laat rijzen en dalen aan zijn koord.

De kinderen dansen van geestdrift, klappen in hun handen en gillen oorverdovend om elke slag in de lucht, tot eindelijk de paljas verbrijzeld wordt en zijn kostelijke inhoud neerregent op een wilde kluwen grabbelende kinderen.

In dit belangrijke werk van Moeder steekt Angelita haar wipneus en vraagt:

Mama, heb ik een doodkist?

Moeder laat er een bonbon van uit haar handen vallen. Ze kijkt verbaasd in het gezichtje bij haar knieën, tot ze tenslotte nog slechts twee grote, zwart-glanzende ogen ziet, doch geen antwoord voor de vraag, die op haar lippen bestorven staat. Eindelijk, als zwijgen niet helpt, komen de woorden:

Kind, hoe kom je daar in Godsnaam bij?

Dit hier, zegt het kind, en moeder ziet een vingertje rijzen tussen de glanzende kijkers.

Wie heeft je dat verteld?

De vlieg, mama.

De vlieg? Wie is dat?

Ik weet niet. Hij was buiten, in de hof.

Was het een man?

Neen, een vlieg. Hij ging op mijn neus zitten en vloog naar mijn oor, als hij spreken wilde.

Praat geen domme dingen, Angelita. Vliegen kunnen niet spreken.

Vliegen kunnen wel spreken, maar Mama verstaat ze niet, want Mama is groot.

Heeft de vlieg je dat ook gezegd?

Ja, hij is heel knap en heeft een bril op. Hij kwam op mijn jurk zitten en toen hij het sleuteltje zag, zei hij, dat de grote mensen dom zijn, omdat ze denken, dat het de hemel op slot kan houden. En ze vergeten, dat het de hemel dan ook open kan doen. Maar het past niet eens, want het is veel te klein. Hij zei ook, dat ik geen feest moet vieren, als ik jarig ben, omdat het niets prettig is groot te worden.

Foei toch, kind, waar haal je die onzin vandaan? Is het niet prettig, om jarig te zijn? En je krijgt cadeautjes. En de kinderen komen: ze dansen en lachen. Dat doen ze toch niet, als het verdrietig is?

De kinderen lachen altijd. Ook als het niet prettig is, en dat is verdrietig.

Ja, ja, zwijg nu maar liever. Hier heb je een chocolaadje, en verder moet Angelita braaf op haar stoeltje blijven, buiten, want Mama heeft het heel druk.

Ze keert terug naar haar plaats. Het papieren pakje rust in haar opgeheven hand en aan haar pruilende lip hangt koppig de tegenzin, om feest te vieren en groot te worden.

Het feest begon met het aanvoeren van de schatten.

Onder schutse van hun begeleidsters betreden de kinderen

de zaal met ogen, die groot van verwachting zijn. Het hoofdje, dat boven de mantel verrijst, laat de kostbaarheid vermoeden, van wat verborgen is. Zwarte pijpenkrullen, die van olie glimmen, stromen omlaag uit de grote strik langs een gezicht, dat zich voor poeder en rouge en lippenstift geduldig geleend heeft.

De kreten om het blijde weerzien worden gevolgd door de omhelzingen der groten, waarbij twee brede monden over elkanders schouders lachen en handen op de ruggen kloppen.

Hoe gaat het met mijn liefste haar leven?

Wat lang geleden, dat we elkaar gezien hebben.

En hoe gaat het met moeder en Editha en de kinderen?

Zijn ze allemaal gezond?

Wat ben ik blij, je gezicht weer eens te zien.

Na welke begroeting de aandacht van de gastvrouw tot het kind gewend wordt, dat de zaal staat rond te zien met uitgespreide armen, alsof het op een afstand van zich zelf wil blijven, om haar jurk niet te kreuken, die kostbaarder dan zij zelf is.

Moeder duikt naar de grond en stort haar tederste gevoelens uit in een voorzichtige kus en een omhelzing, die de papieren pracht onder de mantel doet kraken.

Ay, mijn liefje, wat ben je mooi.

En hoe maakt mijn kindje het?

Wat ben ik blij, dat je onze Angelita komt feliciteren.

Waarbij het kind naar de verte lacht en zich laat doen als een pop.

Daarna wordt ze met een plechtig gebaar onthuld en gaan er kreten van bewondering op over de papieren creatie, die ze draagt: een kleed van viooltjes, dat haar naam verklapt, want Viola heet ze.

Op gelijke wijze arriveren de anderen. De zaal loopt vol met Lilian en Blanca en Rosa en Iris en Stella en Laura. Met Franklin en Elsio en Lionell en Walter en Tirso en Browlio. Grote en kleine kinderen, die als bloemen, als zigeuners en generaals door het groeiend feestgerucht wandelen.

Als allen verzameld zijn en een laatste, zorgvuldige hand is gelegd aan de schade, die de reis aan het toilet veroorzaakte, wordt onder onwennig handgeklap Angelita in de zaal en naar haar troon geleid.

Ze is een koningin. En dat niet alleen om haar zilver-wit jurkje, met het paarse manteltje er over. Ook haar gezicht, als ze plaats heeft genomen in de armstoel met haar handjes op de hoge leuning, dat koele, geenszins verraste gezichtje, waarmee ze naar haar vereerders staart, is van een koningin, die het verschuldigd eerbetoon van haar hovelingen in ontvangst neemt.

Twee kinderen, een kabouter en een azucena-jurk, worden door de grote naar voren gedrongen en beginnen aarzelend hun toespraak: dat zij gekomen zijn, om de verjaardag van Angelita blij te vieren, om haar van harte geluk te wensen, en om in naam van alle aanwezigen de hoop uit te spreken, dat zij ditzelfde feest nog vele malen vieren mag.

Angelita heeft bezwaar tegen zulk een gelukwens en kijkt vragend naar haar moeder opzij, om te zien, of dat gezicht zich iets herinnert. Doch het heeft schijnbaar alles vergeten, want het knikt haar toe en glimlacht met de brede leegte van een volle maan. Ze wordt er niet veel wijzer van en ziet weer voor zich naar haar hof met een gezicht, dat weinig meer beduidt, dan onderworpen martelaarschap.

Maar de kinderen vatten moed uit de onzekerheid van haar, die hen onzeker maakte en met vaster stem gaan zij

voort, haar te huldigen als de koningin van dit feest. Een koningin zo lieftallig als de lente, waarom ze dan ook als bloemen in haar hof gekomen zijn. Waarom ze haar verzoeken, straks recht te willen spreken en te oordelen, wie van hen de schoonste is. Waarom ze haar tenslotte kronen met de enige kroon, die bij haar gratie past: een krans van roosjes en leliën en violen.

Onder geklap van de aanwezigen komen zij met de kroon op haar toe, en omdat haar moeder weer knikt, buigt ze gehoorzaam het hoofd, om zich te laten kronen tot koningin van wat haar niet bevalt.

Vervolgens worden taart en kruidenwijn verstrekt, die de kinderen, gezeten in de grote muurkring, behagelijk savoureren.

Angelita, achteruitgeleund in haar hoge stoel, zit de muizende katjes aan te zien.

De mensen denken heel anders als vliegen, heeft de vlieg gezegd, en o, zeker, zie ze eens schommelen in hun stoeltje op de maat van hun genoegen. Zie ze eens nippen aan hun kelkjes en stukjes pikken met hun zilveren vorkje van het poscelein: grote mensen zijn het, ook al zijn ze klein. Grote mensen in de dop. Grote mensen in hun dromen en verlangens. Grote mensen, zo gekunsteld en coquet.

Zie Yolanda in de hoek daar. Ze is nog geen tien jaar, maar dat ze graag achttien zou zijn, blijkt uit het rood op haar lippen en op haar bruine wangen. Uit de manier, waarop ze haar pink naar buiten steekt, wanneer ze eet en drinkt, en de manier, waarop ze naar Browlio kijkt en om zijn grapjes lacht. Ze lacht altijd, ook als er niets te lachen valt.

Is dat geen verdrietig gezicht? Is dit nu feest? Alle mensen vinden het zo, de groten en de kleinen. Maar daarom moet

ook wel waar zijn, wat de vlieg zegt, dat zij heel anders den ken als hij.

Toen riep de gramofoon allen ten dans.

Op de maat van Weense en Curaçaose walzen, op de golven van muziek, die zoet als de bolo is en warm als de wijn, vinden de rozen en leliën en clavelen en violetten hun kleine zigeuners en generaals, en dobberen arm in arm door de zaal, verslonden in de ernst van hun bezigheid, gelijk zij dat van de groten zo dikwijls gezien hebben. Als kleine groten, zoals het behoort.

Angelita wordt aangezegd, haar troon te verlaten en als koningin te wandelen temidden van haar dansend hof. Ze doet het en wordt er suf en duizelig van. De rozen komen voorbij, en ze kraken. De lelies, en je kunt de plaats zien, waarop het kind gezeten heeft: daar is het zo triestig verkreukt, Alle bloemen uit de hof schuiven voorbij, maar ze zijn dood en dor en brutaal van kleur en ritselen zo droog, dat je er dorst van krijgt.

Maar erger nog is de verrukking van de kinderen, die dit bedrog de zaal doorvoeren en denken, dat het waarheid is en zich bewust zijn van hun bekoorlijkheid, die lelijk is voor hen, die zien en droevig, voor wie begrijpen. Zij leunen aan elkanders schouders en wentelen rond in een gloed, die van grote mensen is, en die hun ogen zozeer verblindt, dat zij voorbij zweven, zonder Angelita te zien. En zelfs wanneer zij vanuit hun zaligheid een lach of vriendelijke woorden tot haar richten, gaan die niet dieper dan hun mond, want hun hart is reeds ver in het land der groten verdwaald.

En van zulken zal Angelita straks moeten zeggen, wie ze de schoonste vindt.... Haar tegenzin zwerft eenzaam door deze drukte der voldoening.

In een kamer, waar het gedruis uit de zaal slechts een achtergrond voor de stilte is, hoort ze stemmen. Door de op een kier geopende deur ziet ze een margrieten-kleed en een generaal. Het meisje houdt een appel, waaruit ze gebeten heeft, voor zijn gezicht. Het rood van haar lippen kleurt het witte vlees.

Happen, zegt ze, en duwt de natte vrucht, die ze wel uit de ijskast nam, tegen zijn mond. Maar de generaal verweert zich. Hij heeft al zoveel taart gegeten, dat zijn maag opstandig is, en hij had de koele rust gezocht om te bekomen, toen ze hem overviel.

Happen, zegt ze en aanvaardt zijn verontschuldigingen niet. Ze trekt haar wenkbrauwen samen en dreigt:

Flauwe vent! Happen, of ik kijk je nooit meer aan.

Ook dat maakt weinig indruk op de generaal, misschien omdat het zo onwaarschijnlijk klinkt. Hij heeft geen trek en verklaart, dat het lelijk is, appels weg te halen uit de ijskast van een ander.

Maar dat is het juist, waarom hij happen moet: Iris wil niet alleen een zonde doen.

Wat ben jij ineens een heilig boontje, smaalt ze. Happen, dan krijg je een kus.

Toen gaf de generaal zich over. De glans van grote mensen was in zijn ogen en hun lach om zijn mond, toen hij die opende en hapte. Op zijn malende lippen krijgt hij van Iris een vluchtige kus en een tik met de toppen van haar vingers.

De schrik dreef Angelita naar buiten.

In de hof wuifden de bloemen en fluisterden de bomen haat welkom toe.

Wat een bevrijding! Wijdheid en stilte, zuiver daglicht en

de frisse lucht na de benauwdheid van de volle zaal met haar nodeloos lamplicht en de geur van duizend parfums.

En daar was ook de vlieg.

Is het niet prettig binnen? vroeg hij.

O, ik kon het niet uithouden. Gedroogde bloemen allemaal. Geverfde gezichten en geverfde manieren. Kinderen, die als grote mensen doen: dat is het lelijkste van alles.

En, vlieg, nu heb ik gezien, wat je vanmorgen van de eerste mensen vertelde. Iris heeft Lionel verleid, om van een appel te eten, die ze gestolen had. Nu zijn ze zeker voor altijd groot geworden.

Misschien dat ze het al waren, zegt de vlieg nadenkend.

Maar ik wil het nooit worden, zegt het kind beslist.

Dat is een moeilijk geval, meent de vlieg, terwijl hij zich op het hoofd krabt. Je hoeft er niets voor te doen en het gebeurt.

Maar ik wil er wat voor doen. Kan ik niet naar de hemel gaan, vlieg?

Dan moet je door de zon.

De zon is zo hoog.

Luister, Angelita. De zon is hoog, maar ik kan je de weg wei wijzen, want ik weet een plaats, waar ze dichtbij is. Maar eerst wil ik, dat je antwoordt op mijn vraag:

Ben je er heel zeker van, dat je klein wilt blijven?

Heel zeker, vlieg.

Zo zeker, dat je niet gaat twijfelen, ah de zon dichtbij komt?

Zo zeker, vlieg.

Loop me dan achterna.

Door de hof, door de namiddag gingen zij, langs bloemen,

die hun wangen strelend aan haar benen streken. Onder bomen, die van spanning fluisterden.

De vlieg vloog haar vooruit en ging dan op een grasspriet zitten, om te zien hoever ze was. Tot ze kwamen aan de plaats, waar het lover der bomen vanonder verlicht was, omdat ze stonden aan de oever van de regenvijver.

De stem van de vlieg zoemde in haar oren:

Kijk in het water, Angelita, en je ziet de zon even dichtbij als de eerste mensen. Het blauw kun je aanraken met je vinger en nog dichter bij varen de heiligen op de schouders van de engelen.

Zie je de gouden poort? Je bent maar klein, doch minder dan je lengte hoef je te gaan, om er te wezen.

En daar komt Sint Petrus al aangevaren, om je te ontvangen.

Vlug nu, Angelita.

Het kind boog voorover, als om beter te zien. Ze zag haar gezicht dat de hemel inkeek, die plotseling nader kwam en groot werd.

Haar sleuteltje was het eerste, dat de spiegel van het water brak, in het hart van de zon....

Mededeling van de redactie

De uitgave van de ‘Antilliaanse Cahiers’ beoogt schrijvers, geboren op de Antillen, of schrijvers, die hun inspiratie voor een belangrijk deel danken aan de Antillen, een forum te verschaffen.

Wij gaan uit van het standpunt dat de Antillen door historische oorzaken sterke banden onderhouden met Nederland en Europa, zo sterk dat het geestesleven van de Antillen ten dele een Nederlands kenmerk draagt. Anderzijds, hiervan zijn wij eveneens overtuigd, openbaren zich op onze eilanden ook andere, niet-Nederlandse invloeden. In de loop van deze uitgaven hopen we de lezers in staat te stellen ook deze invloeden nader te leren kennen. Het zal ons daarom dan ook een genoegen zijn ook auteurs, die zich van een andere in de Antillen gangbare taal bedienen, met name wordt hier gedoeld op het Papiament, Spaans en Engels, in de gelegenheid te stellen zich in deze cahiers uit te spreken.

Wij zullen er steeds naar streven, naast de herdruk van werken die reeds vroeger zijn gepubliceerd maar nog slechts een kleine verspreiding hebben gehad, ook publicaties te brengen die niet eerder zijn verschenen. Wij hopen aldus op de meest doeltreffende wijze bekendheid in Nederland met de Antilliaanse literatuur te bevorderen en tevens ook de literaire talenten op onze eilanden te kunnen stimuleren.

De eerste drie nummers waren aan introductie en herdruk gewijd. De volgende drie nummers zullen grotendeels in beslag worden genomen door het werk van een onzer belangrijkste jonge auteurs, een auteur, die zich met even grote behendigheid in de drie dimensies van het realisme als de vier dimensies van het surrealisme weer te bewegen.

Den lezers, en in het bijzonder de literaire talenten, zij een gelukkige en vruchtbare zomer toegewenst!

Redactie Antilliaanse Cahiers.

Den Haag
Curaçao
Juni 1956.

[Nummer 4, nummer 1 en 2 van jaargang 2]

Tip Marugg
Weekend pelgrimage
roman

I

Mijn hoofd ligt op het stuur. Het is er met een harde slag tegenaan gekomen, maar ik voel geen pijn. Ik hoor alleen maar dat ene alles overheersende geluid, dat zoemen en gonzen, alsof zich een reusachtig insekt in de wagen bevindt.

Het is het geluid van de wind die in onophoudelijke vlagen langs de wagen giert, van de regen tegen de ruiten en het dak, het lelijke schrapen van de ruitenwissers en het grommen van de motor. Waarom maakt die vervloekte motor zo'n hels kabaal, terwijl de wagen toch stilstaat? De wagen staat toch stil? Ik hef het hoofd op en tracht naar buiten te kijken, maar kan natuurlijk geen bliksem zien. Alleen de donkere nacht en de regen; en een dronken tak die hardnekkig op de ruit slaat. Iedereen is dronken vanavond, volslagen bezopen. Het is toch zaterdagavond! Wie drinkt niet op zaterdagavond? Neem nou die natte tak daarbuiten. Compleet bezopen is hij. De razernij en de volharding waarmee hij op de ruit blijft slaan, zijn alleen de dronkaard eigen. Plotseling word ik door een intens gevoel van medelijden bevangen. Met de dronken tak daarbuiten? Wie had zoiets kunnen verwachten! Maar ik heb gelezen dat dronkenschap seniele gedachten opwekt, O.K. Ik ben dronken en seniel en ik wil wat doen voor die tak. Maar mijn hoofd wordt weer zwaar.

Langzaam laat ik mijn hoofd tegen het stuur zakken en kom dan tot de ontdekking dat mijn voet het gaspedaal nog steeds omlaag drukt. Met een slome beweging en niet zonder moeite haal ik mijn voet weg; het geluid van de motor wordt nu bijna onhoorbaar. Jezus Christus, ik hoop maar dat ik niet heb geslapen en de motor een paar uur heb laten razen. De

verstikkende lucht in de auto wordt ondraaglijk, ik draai de ruit aan mijn linkerzijde omlaag. De koele wind die naar binnen wordt gezogen, doet me goed. Waarom heb ik er niet eerder aan gedacht de ruit omlaag te draaien? Maar met de wind komt ook de regen naar binnen. Het heerlijke, ijskoude water slaat op mijn hand en tegen mijn hals. Er komt steeds meer regen naar binnen en mijn kleren beginnen nat te worden. Reeds wil ik de ruit weer dichtdraaien, maar halverwege trek ik mijn hand terug. Wat geeft het dat de regen naar binnen valt? Wat geeft het dat ik nat word? Word ik verkouden? Of krijg ik misschien een flinke longontsteking te pakken? En wat dan nog? Wat geeft het als het water de zitting van de wagen bederft? Wat geeft het allemaal? Voor mijn part bederft de regen de zittingen van alle wagens ter wereld.

Ik ben niet meer dronken. Ik ben niet dronken geweest, maar dat onzekere, zwevende gevoel in mijn hoofd is nu weg. Komt dat van de slag die ik op mijn hersens heb gekregen of van de koele regenwind die ik met volle teugen inadem? Het doet er weinig toe. Ik heb veel gedronken vanavond, te veel, allerlei rotzooi door mekaar. Maar ik heb van tevoren geweten, nog voor ik dat eerste café uit de lange reeks was binnengestapt, dat ik niet dronken zou worden. Soms weet je dat van tevoren. Je voelt een ontzettende drang om te drinken. Je voelt een hevig verlangen naar iets, maar je weet niet wat het is. Dus drink je er maar op los, maar je weet van tevoren dat je niet dronken zult worden, omdat er iets anders is wat je wilt. Als ik vanavond dronken had kunnen worden op dezelfde manier als al die andere zaterdagavonden, dan zou alles anders zijn verlopen. Ik zou tegen twee uur in de nacht naar huis zijn gegaan of gebracht, de ganse zondag

mijn roes hebben uitgeslapen en maandagmorgen weer prompt om acht uur op mijn werk zijn verschenen.

Mijn werk! God, laat ik nu maar liever niet aan mijn werk gaan denken. Er zijn heus wel andere dingen waar je aan kunt denken als je om drie uur in de nacht ver buiten de stad in een helse regen met je auto in een kuil aan de kant van de weg zit. Maar met de grootste inspanning lukt het me niet een ander onderwerp te vinden waar ik aan kan denken. Waar moet je in 's hemelsnaam aan denken als je om drie uur in de nacht ver buiten de stad in een helse regen met je auto in een kuil aan de kant van de weg zit? O ja, ik heb het. Iets uit je kinderjaren. Als je in de penarie zit en je zoekt iets om aan te denken om andere nare gedachten te verdringen, dan moet je altijd terug naar je kinderjaren. Allicht vind je dan iets. Tenminste bij mij is dat zo. Ik vind altijd iets: De onderwijzer had een papperig gezicht, dat hij steeds probeerde een norse uitdrukking te geven, waardoor zijn gezicht nog koddiger werd. Hij kon de jongens niet aan, de ganse dag hielden ze hem voor de gek. Naar gelang de lessen verliepen, werd zijn papperig gezicht met het uur papperiger en wanhopiger. Des middags kreeg hij er een hoogrode kleur bij en begonnen zijn oogleden en zijn linkeroorlel zenuwachtig te trillen, zodat je dan werkelijk bang werd dat hij op het punt stond morsdood neer te vallen. Maar dan wras ook de verlossing nabij, want hij was ermee belast om drie uur met de schoolbel het sein te geven dat de lessen waren afgelopen en dat iedereen naar huis mocht. Dat ene korte ogenblik wanneer hij de zware handbel opnam en er drie machtige slagen mee gaf, was voor hem het plechtige moment van de bevrijding. De gedurende de gehele dag opgekropte woede en impotentie ontspanden zich in de drie forse slagen van de schoolbel.

Hierna ging hij altijd bij de trap staan om met een zachtaardig, bedeesd lachje op de lippen toe te zien hoe de jongens voorbijholden en de trap afrenden of zich op de leuning naar beneden lieten glijden.

Maar het lukt niet om de nare gedachten voor eeuwig te verdringen. Ze komen terug. Mijn werk! Meestal kom ik even na achten binnen. Dat is wel een tikje te laat en de anderen zijn over het algemeen reeds aan hun bureaus gezeten. Ik heb ergens gelezen dat het constant te laat komen als een typisch tropisch verschijnsel wordt aangemerkt.

‘Goedemorgen’, zeg ik.

‘Goedemorgen’, antwoordt het koor.

Met een geel lapje veeg ik de glasplaat op mijn bureau schoon. Eigenlijk is dit helemaal niet nodig, want de kantoorjongen heeft het reeds gedaan. Maar toch doe ik het elke morgen en ik wrijf het glas met het gele lapje totdat het glimt. Als het glas heel schoon is en je legt er je hand plat op neer, dan kun je daarna duidelijk je vingerafdrukken er op zien.

Na deze boenpartij en het spelletje met de vingerafdrukken haal ik mijn paperassen te voorschijn en begin te schrijven. Soms begin ik ook met de ochtendberichten door te lezen. Maar meestal hoef ik de berichten niet eens te lezen, omdat mijn collega's mij de belangrijkste punten van het nieuws reeds vertellen voor ik er de kans toe krijg.

‘Die vervloekte Russen!’

‘Heb je al gehoord van dat zeilschip dat op de klippen te pletter is gelopen? Aan die rotsige kust aan de noordkant van het eiland is het heus geen plaats om te gaan spelevaren.’

‘De vrouw van Sartre heeft een boek van 800 pagina's geschreven. Een oproep tot revolutie aan de vrouwen. Om

op te staan tegen de onderdrukking van het zwakke geslacht door de mannen. Haha!'

Tegen tien uur komt de jongen met koffie. Altijd een aangename pauze. Dan hoor je andere berichten, die niet in de krant komen.

'Sally en Ronald gaan trouwen en er schijnt haast bij te wezen.'

'Weet je de oude Sjon Hein die in dat grote landhuis woont? Zijn schoonzoon is nu doende bij het gouvernement om de oude smeerlap onder curatele te doen stellen. Sjon Hein heeft namelijk een jonge negerin die hem in de letterlijke zin van het woord een plezierige oude dag bezorgt en het schijnt dat hij bezig is alles wat hij bezit weg te geven aan die gewiekste meid. Natuurlijk moet zijn familie daar maatregelen tegen nemen. Straks blijft er niks meer voor hen over.'

Daarna gaat het werk weer normaal door.

'Wat zou je denken als wij voor aanstaande zaterdag een artikel schreven over de gemiddelde regenval op het eiland? Actueel dunkt mij, wij zitten nu midden in de grote regentijd.'

Oude artikelen over de regen worden dan opgediept en nagelezen, de encyclopedie wordt geraadpleegd, Jansen van de meteorologische dienst wordt geïnterviewd en de fotograaf maakt een paar foto's van buitenwegen die onder water staan. Vrijdagavond is het artikel klaar, keurig met foto's en grafieken.

's Middags is het bijna nooit druk, want de krant is dan op de pers. Enkelen werken dan aan een verslag voor de krant van de volgende dag, anderen aan artikelen voor de editie van zaterdag.

Waarom heb ik dit idioot beroep gekozen? Omdat de jour-

nalistiek meer dan alle andere beroepen een min of meer speelse bezigheid is? Omdat de journalist het niet altijd zo nauw neemt met de waarheid?

Wat zou er gebeuren als ik verdween? Ik bedoel gewoonweg van het eiland verdwijn en maandagmorgen niet op mijn werk verschijn. Natuurlijk gebeurt er niets. Zeker, een of twee dagen zal ik wel het onderwerp van vele gesprekken zijn. In een kleine gemeenschap wordt elk pietluttig voorval het gesprek van de dag. En in de krant zal er ook wel een kort berichtje verschijnen. In de nacht van zaterdag op zondag is onze collega..... Enzovoort. Het gebruikelijke mooie liedje. Een plichtsgetrouwe werker die een moeilijk te vullen leegte achterlaat in zijn vriendenkring. Dat hoort er ook altijd bij.

Nu het zijraampje van de auto omlaag is, kan ik wel naar buiten kijken. Het regent niet regelmatig. Dat komt door de wind. Met korte tussenpozen slaat de regen tegen de wagen en de bomen en de struiken, alsof een enorm watergordijn door reuzenhanden snel over het gehele eiland wordt gesleept, opnieuw en opnieuw. De misvormde grauwe wolken hangen echter doodstil aan de inktzwarte hemel, als de gedrochtelijke koraalstenen die je soms aan de zuidkust ziet wanneer je gaat duiken met je duikbril op. Vreemd, ik heb altijd gedacht dat je de wolken nooit kunt zien wanneer het 's nachts regent. Maar die koralen wolken zie ik nu heel duidelijk. Misschien komt dat omdat dit de eerste keer is dat ik 's nachts naar de hemel kijk wanneer het regent.

Wat zouden al die lummels op kantoor wel zeggen als zij mij hier zagen, om drie uur in de nacht ver buiten de stad in een helse regen met mijn auto in een kuil aan de kant van de weg? Hoe kom ik eigenlijk hier?

O ja, het is natuurlijk in dat eerste café begonnen vanavond. Al mijn avonturen beginnen in een café. Natuurlijk is het niet in een café begonnen vanavond, maar veel en veel vroeger, waarschijnlijk wel bij mijn geboorte. Maar laten we het niet te moeilijk maken en beginnen bij dat café. Ik wil nu alleen aan dat eerste café denken. Hoe laat was ik er binnengestapt? Acht uur? Tien uur? Het regende, toen reeds. Weliswaar niet zo'n ontzettende tropenbui als nu, maar het regende toen reeds onophoudelijk. *Idioot* eiland. Acht maanden lang valt er geen druppel regen en dan plotseling zulk een bui. Ik had mijn wagen zo dicht mogelijk bij de muur geparkeerd en was toen snel naar binnen gehold. De knikkebollende Portugese portier keek mij aan alsof hij vragen ging of ik zonet met een vliegende schotel van de een of andere planeet was gearriveerd. Maar hij vroeg me dat niet. De Portugezen hebben waarschijnlijk nooit van vliegende schotels gehoord. Wel vergat hij niet het entreegeld te innen. Wat een toestand. Je moet betalen om binnen te mogen. Dat hoort bij een nachtclub. Portier en entreegeld. Die horen allebei bij een nachtclub.

Binnen was het erg druk. Natuurlijk was het druk. Het was zaterdagavond en dan zijn alle uitgelezenen van het eiland aanwezig. Zaterdagavond verzamelt de elite zich op deze plaats om te drinken en met elkanders echtgenoten te prutsen. Maandagmorgen is het weekend voorbij en zijn het weer allemaal nette burgers. Zo zal het overal ter wereld wei toe gaan. In Amerika, in Europa en in China. Op andere zaterdagavonden valt het je niet direkt op dat het zo ontzettend druk is, omdat iedereen buiten in de grote tuin om de openluchtdansvloer zit. Door de regen zaten zij nu allemaal binnen. Regen of geen regen, zuipen doen onze man-

nen wel. Wat valt er hier 's zaterdagavonds anders te doen?

Deze vraag had de dokter met zijn dronken kop beantwoord met: ‘Niets anders te doen? Jezus Christus, waarom blijf je niet thuis en maak je je roman niet af? Ik ben er verdomd nieuwsgierig naar. Jij altijd met je hoogdravende verwijten die je het mensdom naar het hoofd slingert. Ik ben er verdomd nieuwsgierig naar.’

Toen ik binnenkwam, zat hij aan een tafel in een hoek samen met een andere vent die ik niet kende. Hij is medicus van beroep, maar lapt zijn geneeskundige praktijk aan zijn laars en wijdt zich met hart en ziel aan de muzen en aan de politiek. Hij weet niet precies wat hij wil en dat is waarschijnlijk ook de reden waarom hij altijd zoveel drinkt. Misschien weet hij wel wat hij wil. Hij is op het eiland geboren, maar heeft lange tijd in Europa gewoond, zodat hij nu twintig jaar ten achter leeft. Meestal is hij wel voor een lolletje te vinden, maar hij heeft ook zeer zwaarmoedige buien. Ik mag hem graag. Toen ik aan zijn tafel ging zitten, verwijderde de andere man zich. ‘Hij is ingenieur’, vertelde de dokter, ‘maar hij heeft altijd zo'n gekke uitdrukking op zijn gezicht en zo'n rare manier van lopen, dat ik hem, wanneer hij er niet bij is, de Dorpsidioot noem.’ Ik vertelde de dokter niet hoe ik hem, de medicus-artiest, noem wanneer hij er niet bij is.

Waar heb ik met de dokter over gesproken? Ik herinner mij het onderwerp van het gesprek niet meer. Wel herinner ik mij veel gesproken te hebben, onafgebroken bijna, zoals ik altijd doe wanneer ik halfdronken ben. Als ik nuchter of compleet dronken ben, krijgt niemand mij gauw aan het praten. Maar als ik enkele borrels op heb, is het anders. Je kunt dan heerlijk met je ellebogen op een kroegtafel steunen, degene die toevallig voor je zit aankijken en dan beginnen te

praten; je lippen woorden laten vormen, de woorden uitspreken en de eenzaamheid uit je hoofd en hart laten sijpelen. Totdat je je lichaam één weet met de dronkemansstemmen om je heen, met de muziek die uit de juke-box komt, met het gerinkel van glazen, met het knetteren van biljartballen en met de reuk van saté. Het hindert niet waarover je praat, de woorden die je uitspreekt zeggen jou niets; zij grijpen naar een onbekende wereld die je op dat moment hard van node hebt.

'Haha!', schaterde de dokter het uit. 'Puberstreken zijn dat. Had ik ook toen ik twintig jaar jonger was. Dat gaat wel over hoor, drink je glas eens leeg. Kellner.'

En langzaamaan word je dronken. En stiller. Totdat je niet meer spreekt en alleen maar luistert. Naar de geluiden om je heen die hun samenhang en vastheid hebben verloren. Je kunt ze niet meer thuisbrengen. Alleen nu en dan doen ze je terugdenken aan een vage plaats waar je vroeger datzelfde geluid, datzelfde lied, datzelfde gerinkel van glazen hebt gehoord, maar je kunt je niet herinneren welke plaats dat was, omdat alles te vaag is.

Dan weer je dat je dronken bent en je probeert te doen alsof je niet dronken bent. Je leunt verder naar voren en plaatst een wijze opmerking. Maar je tafelgenoten schaterlachen om de stompzinnige dronkemanstaal die je uitslaat en je kruipt gauw terug in je schulp. Je neemt een flinke slok en zegt niets meer. Je kijkt voor je uit en luistert opnieuw naar de geluiden die je niet kunt herkennen.

Hoe laat was het toen ik dat café verliet? Het zal wel vroeg geweest zijn, want daarna ben ik in wel twintig andere tenten gewreest. 'Ga je naar de W.C.'?, had Roki gevraagd toen ik langs zijn tafeltje kwam, 'dan moet je derde cactus linksaf!' 'Je hebt niks gedronken vanavond', had Fred mij nageroepen

toen hij mij zonder te wankelen naar de deur zag lopen. Ik had wel veel gedronken, maar ik was niet dronken.

Als je een drankcent verlaat en je komt buiten en je haalt diep adem en je laat de frisse lucht tot diep in je longen doordringen, dan beloof je jezelf nooit meer in de stinkende atmosfeer van drank, sigaretten en bezwete lichamen van een café te gaan zitten. Maar tien minuten later snak je naar een nieuwe borrel.

De contactsleutel van mijn auto kon ik niet zo gauw vinden. Toen ik al mijn zakken tweemaal was nagegaan, kwam ik tot de ontdekking dat ik hem in de wagen had laten liggen. Enkele ogenblikken later lag de nachtclub met haar kleurige lichtjes achter mij. Ik reed hard, tegenliggers kwam ik slechts nu en dan tegen en die weken allemaal zo ver mogelijk naar rechts. Niet dat ik haast had. Ik had net zo goed langzaam kunnen rijden. En met die regen was het ook wel raadzaam om langzaam te rijden. Nergens ter wereld slip je zo gauw als op deze wegen. Och, wat kon er gebeuren? Zou de wagen misschien over de kop slaan en zou ik mijn nek breken? Goeie mop zou dat zijn.

Nu zit ik met mijn wagen tussen de struiken, een paar meter van de weg af. De wagen is in een idiote bocht van het wegdek gegleden en in een ondiepe kuil terechtgekomen. Mijn hoofd is tegen het stuur aan gekomen, maar voor de rest is er niets gebeurd. Op de een of andere wonderbaarlijke manier is zelfs de motor nog aan. Ik heb mijn nek niet gebroken.

Ze komen terug. De gesprekken met de dokter. Onsamenhangend. En je luistert opnieuw naar de geluiden die naar je toe komen.

Haha, puberstreken zijn dat. Kellner, vul het wijnglas van

de poëet, maar doe er in godsnaam whisky in. Laten wij blij zijn vanavond en zingen. Laten wij de materialistische en praktische filosofie van de wereld om ons heen omhelzen. De filosofie van al onze drinkebroers hier in dit café. Laten wij ook aan de vrouwtjes prutsen. Laten wij de wereld adopteren! Kellner, ik kom hier nooit meer terug. Laten jullie tegenwoordig iedereen hier binnenkomen? Waarvoor staat er dan een portier aan de deur? Kijk eens wie er aan de bar zit! Zwarter dan asfalt. Weet je wat we doen? We gaan carnaval spelen. Laten wij verf gaan kopen. Witte en zwarte verf. Wie blank is, smeert zwarte verf op zijn gezicht, en de negers bekladden zich met witte verf. Dan is alles toch opgelost? Maar hoe staat het nou met degenen die blank noch zwart zijn? Ik bedoel de half blanken, de half negers, de lichtbruinen, de donkerbruinen. Moeren die ook witte verf gebruiken? Of moeten zij zich zwart verven? Ik weet de oplossing! Laten zij zich groen verven. De Europeanen hebben toch een groen achterwerk? Haha, die is goed, Kellner! Maar zouden niet alle moeilijkheden opgelost zijn als iedereen zich wit verfde? Je weet dan niet wie blank en wie zwart is. Waarom niet iedereen zwart? Ik hunker naar.... naar wat? Zit je te hunkeren? Stumperd, waarom ga je niet naar bed? Waarom ga je niet weg van hier? Ik bedoel van het eiland. Waarom ga je niet in Europa studeren? Het eiland zal het zonder jou ook wel bolwerken, hoor. Het gaat in ieder geval toch naar de verdoemenis, met of zonder jou.

Even sluit ik de ogen en haal alles naar me toe. De muziek uit de juke-box, de dronken stemmen, het gerinkel van glazen, het geknetter van de biljartballen, de reuk van de saté, de schuine mop van de tafel naast mij, de verf reuk, wit en zwart. Geluiden en geuren die niets betekenen, maar zoveel

waarde hebben, omdat zij tastbaar zijn als de wereld om je heen. Dan draait de mallemolen opnieuw.

Kellner! Verdomme, van service hebben ze nog geen kaas gegeten. Dat is hier overal hetzelfde. Wat zeg je? Ben jij anders? Hoe anders? Hij is medicus, zie je, je moet je anderszijn formuleren, dan zal hij de diagnose vaststellen. Worden de terreinen om de oude landhuizen verkaveld? Zie je daarin een symbolische daad? Wees niet zo kinderachtig, zo kun je in elke handeling een symbolische daad zien. Als een vrijgezel onaneert, verricht hij ook een symbolische daad. Je kunt van alles een symbolische daad maken. Drink je glas leeg. Wil ik je wat zeggen? Je bent nog niet volwassen. Je moet die vervloekte kinderwereld van je in duigen gooien. Het best doe je dat met whisky. Dacht je soms dat alle mysteries van het leven ontsluierd kunnen worden met rekenkundige formules? Denk jij soms dat wantoestanden uit de wereld geholpen zijn, door ze als wantoestanden te brandmerken? Je bent tot een ontdekking gekomen? Vriend, je hebt nog vele ontdekkingen voor de boeg. Puberstreken! Had ik ook toen ik twintig jaar jonger was. Dat gaat wel over, hoor, drink je glas maar leeg. Kellner! Die vervloekte kellner staat maar steeds bij dit tafeltje. Hij is er natuurlijk op uit om straks een flinke fooi te krijgen.

De ingenieur-dorpsidioot kwam terug.

‘Dit noemen ze nou een eerste klas nachtclub. Niet eens een behoorlijk toilet. God, ik ril nog van de viezigheid.’

‘Onze jonge vriend’, zo stelde de dokter mij aan hem voor, ‘onze vriend gaat zich van kant maken. Hij loopt reeds lange tijd rond met vele raadsels in zijn borst, maar nu is hij, vrij plotseling overigens, tot het besef gekomen dat zijn diepste vrees geen persoonlijke vrees is, maar de vrees van een groep,

de vrees van een eiland. Het is de vrees dat de rijd te kort is of dat de tijd misschien reeds voorbij is dat er iets gedaan kan worden. Deze waarheid is zo enorm dat zij belachelijk is. Daarom maakt hij zich van kant. En wat je daar zegt van die toiletten, ik vind het ook een vies zooitje!'

Aan de muur hing een reproduktie van Toulouse/Lautrec. Een mismaakte vrouw in een rare japon. Misschien was die vrouw helemaal niet mismaakt, maar zag ik haar zo met mijn dronken ogen. Wie weet hoeveel dingen er niet zijn die helemaal niet mismaakt zijn, maar die ik zo zie met mijn dronken ogen.

De ingenieur-dorpsidioot sprak bijna niet. Hij beperkte zich tot het van tijd tot tijd maken van de een of andere opmerking, die meestal niets te maken had met het gesprek dat werd gevoerd. Werd er een gesprek gevoerd? De dokter en ik moeten behoorlijk luidruchtig zijn geweest. En ook al de anderen. Wie waren de anderen? Wie waren er nog meer aan het tafeltje?

Maar ik herinner me ook momenten waarop ik heel stil ben geweest en helemaal niet naar de woorden van de anderen luisterde. Toen ik over het hoofd van de dokter heen naar de jaloezieën keek, waardoor de regen naar binnen spatte.

Als kleine jongen hield ik van de regen. God is de wereld aan het schoonwassen, zei iemand eens toen het begon te regenen. Ik vond het mooi gezegd en heb het altijd onthouden. God is de wereld aan het schoonwassen. Gebeurt dat nu ook? Is God nu ook het eiland aan het schoonwassen? Na een regenbui ziet alles er fris en schoon uit. Maar deze vervloekte regenbui houdt nooit op.

Toen ik heel klein was, hield ik er van om direkt na een regenbui te gaan lopen en de koude lucht diep in te ademen.

De cayena-struiken waren dan niet meer donkergroen, maar hadden een lichtere kleur gekregen. De groene verf van de cayena is niet was-echt, heeft de een of andere artistieke kwast gezegd toen ik hem na een regenbui op de lichtgroene struiken wees. Sinds ik deze kinderachtige opmerking heb gehoord, haat ik cayena-struiken, zowel voor als na een regenbui.

Ik hield er van door de straten te slenteren en naar de kabbelende riviertjes aan beide zijden van het wegdek te kijken. Als ik een stuk papier in mijn zak had, maakte ik er gauw een bootje van, dat ik over de rivier liet varen. Zo heb ik verre reizen gemaakt. Naar Amerika met zijn wolkenkrabbers waarin de miljonnairs wonen. Naar Europa waar je geen zwarte mensen op straat tegenkomt. Naar Indonesië met zijn vulkanen waaruit de lava stroomt.

Soms liep de boot vast tegen een grote rots die metershoog uit de rivier opstak. Dan gaf ik er een stoot tegen met mijn voet en vervolgde de reis. Soms ook kantelde het bootje en zonk.

II

Ik heb er vroeger altijd van gehouden brieven te schrijven. Lange brieven. Als kleine jongen op school had de onderwijzer mij het adres gegeven van een jongen in Europa met wie ik in correspondentie trad. Deze jongen bracht mij in contact met andere jongens in zijn land en ook in andere landen. Toen ik eens voor twee gulden vijftig mijn naam en adres in een hobby-tijdschrift liet plaatsen, ontving ik tientallen brieven uit alle plaatsen op de aardbol. Het schijnt dat iedereen ter wereld met een jongen die op een klein eiland in de Caraïbische Zee woont, wil corresponderen. Enkelen vroegen om postzegels van het eiland, anderen om briefkaarten met panorama's van het eiland, en weer anderen om inheemse vlinders. Bijna allemaal vroegen zij waar het eiland precies lag, omdat zij het op geen enkele landkaart hadden kunnen vinden. Natuurlijk heb ik niet aan al deze verzoeken kunnen voldoen. Postzegels en briefkaarten opsturen was tamelijk eenvoudig, maar vlinders was moeilijker. Het is mij nog nooit gelukt een vlinder te vangen. En natuurlijk heb ik ook niet al de ontvangen brieven beantwoord. Ik koos alleen die correspondenten uit die in verre, vreemde landen woonden en van wie ik vermoedde dat zij de meest exotische dingen te vertellen hadden. Maar toch had ik na verloop van tijd zeer veel correspondenten, zo veel, dat ik al mijn vrije tijd aan het schrijven van brieven besteedde. In mijn brieven vertelde ik mijn verre vrienden over mijzelf, over het eiland, over de mensen die er woonden. Vanzelfsprekend klopte wat ik schreef niet in alle opzichten met de waarheid. Dat kwam omdat mijn fantasie, wanneer ik bezig was een brief te schrij-

ven, altijd op volle kracht begon te werken. Ik heb reeds toen al heel wat uit mijn duim gezogen! Ik vertelde hun van de negers die hier in kleine hutjes woonden en die kleine blanke jongens 's avonds schaakten en opaten, en hoe dikwijls ik zelf op het nippertje aan dit lot was ontkomen. Van de grote vulkaan die tot uitbarsting was gekomen en de helft van de hoofdstad van het eiland had verwoest, precies dat gedeelte van de stad waar ik niet woonde. Eens toen ik een boek had gelezen over de Haïtiaanse revolutie, schreef ik hierover vellen vol aan mijn vrienden. Alleen deed ik het daarbij dan voorkomen alsof de opstand kortelings hier op het eiland had plaats gevonden en tot in de kleinste details beschreef ik de bloedige taferelen en gruweldaden, die ik met eigen ogen had gezien.

Maar langzaamaan doofde deze correspondentiewoede en de ene briefschrijver na de ander liet ik in de steek door zijn brieven onbeantwoord te laten. Want ik had een correspondent, die mijlenver boven al de anderen uitstak.

Hij woonde in een Oosters land en zijn vader was timmerman. Natuurlijk woonde hij niet in een Oosters land en was zijn vader geen timmerman. Hij woonde in een grote stad in Zuid-Afrika en zijn vader was architect. Maar als ik aan hem dacht, en dat deed ik veel, dan stelde ik mij altijd voor dat hij in een Oosters land woonde en dat zijn vader timmerman was. Dat kwam allemaal door de aard van de brieven die hij schreef.

In het begin onderscheidde zich onze correspondentie niet van die met de andere jongens. Alleen vroeg hij nooit om postzegels, briefkaarten of vlinders. En hij wist precies waar het eiland lag. Hij bezat een grote, oude Duitse atlas waarin een aparte kaart voorkwam van het Caraïbische gebied, waar-

op de kleinste eilanden vermeld stonden.

Na de eersre brieven ontdekte ik dat hij anders was. Ik begon toen verlangend uit te zien naar zijn brieven. Wanneer ik 's middags van school kwam en thuis een brief van hem vond liggen, dan snelde ik ermee naar mijn kamer om alleen te zijn bij het lezen. Het lezen van zijn brieven bezorgde mij een vreemde gewaarwording. Je voelde iets in je groeien, iets dat de hunkering ontstak naar iets, wat wist je niet precies, maar het was belangrijker dan alle andere dingen die in je jongenswereld te vinden waren. Deze vreemde hunkering is nooit helemaal verdwenen. Nu nog zijn er momenten waarop dat vaag verlangen zich van mij meester maakt, een verlangen naar iets dat ik niet precies kan definiëren.

Onze eersre brieven waren gewone brieven. Ik beschreef hem het eiland; de prachtige stranden aan de zuidkust, de verraderlijke, rotsige noordkust, de rijke plantengroei in de regentijd, het dorre landschap in de droge tijd. Ik vertelde hem van de vele schepen die de haven binnenvoeren en van de vreemde, koddig-geklede mensen die zij aan boord hadden. Hem schreef ik nooit over negerkannibalen of over bloedige revoluties. Ik voelde dat ik hem deze dingen niet moest vertellen, omdat hij wel meteen zou weten dat zij gefantaseerd waren en hem wilde ik niet bedriegen.

Ook hij beschreef mij de stad waarin hij woonde. Het was een grote stad met enkele wolkenkrabbers. Die waren wel niet zo hoog als die van New York, maar ze waren toch wolkenkrabbers. Hij woonde met zijn vader en moeder in een flat in zulk een wolkenkrabber.

Maar toen ik op school eens in een boek een afbeelding zag van een wit Oosters huis met vele bogen, herkende ik dat onmiddellijk als het huis waarin mijn vriend woonde.

In zijn achtste brief schreef hij mij van zijn besnijdenis. Dit vervulde mij met een gevoel van afkeer en zelfs walging, en ik besloot mijn briefwisseling met hem te staken. Ik liet zijn brief onbeantwoord. 's Nachts droomde ik van het vreselijke lot dat mijn vriend had moeten ondergaan. Niet een nacht, maar vele nachten achtereen. Na twee weken maakte zich een gevoel van intens medelijden van mij meester en ik besloot terug te schrijven. Ik schreef een lange, hartstochtelijke brief waarin ik vergiffenis vroeg omdat ik hem zo lang op antwoord had laten wachten en zelfs van plan was geweest hem nimmer meer te zullen schrijven. En ik zwoer hem altijd te zullen blijven schrijven, al werd ik honderd jaar. Hij schreef mij terug dat ik niet zo kwistig moest zijn met zweren en nooit iets moest beloven, waarvan ik niet absoluut zeker was het ook te kunnen uitvoeren. Voor de rest was zijn brief opgewekt en luchtig en vervulde mij met een gevoel van warmte en dankbaarheid. Na het lezen van die brief maakte zich een vredige bewustheid van mij meester en ik ging naar buiten, de straat op. De zon brandde niet meer zo fel en de wind speelde met de Franse bloemen die boven het hek van het plantsoen uitstaken.

Ook de brieven die hierna volgden, vervulden mij altijd weer opnieuw met dat warm en dankbaar gevoel, dat ik elke keer voorzichtig trachtte te bewaren en gedurende lange tijd met mij mee te dragen.

Naarmate de jaren verliepen en ik ouder begon te worden, kregen mijn brieven een ernstige toon. Als je oud wordt, word je ook ernstig. Ook zijn brieven werden ernstiger. Weliswaar schreef hij nog steeds met dezelfde eenvoud en warmte van eertijds, maar in zijn brieven begon hij nu richtlijnen aan te geven, vaag in het begin, later scherper omlijnd.

Op mijn vijftiende verjaardag kwam de ontgoocheling. Zij kwam plotseling en op een raar uur. Ik lag in bed. Ik was nog niet helemaal in slaap gevallen en was ook niet helemaal wakker. Het was op dit onzeker ogenblik, dat vage, korte half-slapend-half-wakker moment wanneer je een grote rij van afschuwelijke maskers voorbij ziet trekken, dat ik tot de realisatie kwam dat ik mij in mijn vriend had vergist, dat hij mij al die tijd voor de gek had gehouden: wij waren niet van gelijke leeftijd. Toen ik nog een kleine jongen was en hij mij zijn eerste brief schreef, was hij reeds een oude man.

Deze ontdekking was geen droom, de volgende ochtend was de overtuiging sterker. Ik was heel boos en had hem kunnen vermoorden als hij niet zo ver weg was geweest. Maar ik staakte onze correspondentie niet; alleen noemde ik hem niet meer Dennis maar meneer Timmerman. En ik vertelde hem toen dingen, waar ik vroeger nooit over had geschreven.

Ik vertelde hem van de Zondagsschool toen ik nog klein was. Elke zondagmorgen werd ik vroeg gewekt. Ik moest flink baden, vet in mijn haar doen en zondagskleren aantrekken. Wanneer dit alles, niet zonder de nodige protesten, achter de rug was en ik op weg was naar de Zondagsschool, voelde ik mij zeer onbehaaglijk. Wie zou zich op zijn gemak voelen wanneer hij van top tot teen is schoongewassen, schone zondagskleren aan heeft en met een hoop vet in zijn haar? Ik had het gevoel alsof iedereen mij aankeek op straat. Daar gaat die clown. Kijk hoe de zon in zijn haren glimt.

Op de Zondagsschool voelde ik mij niet minder onbehaaglijk. Weliswaar hadden de andere jongens ook zondagskleren aan en vet in hun haar, maar wij moesten van die onnozele kinderversjes van buiten leren en eentonige liedjes

zingen. Elke zondag dezelfde eentonige liedjes. Alleen de onnozele rijmpjes waren elke zondag nieuw en schenen nooit uitgeput te raken. En dan de schooljuffrouwen. Wanneer zij niet bezig waren lange fluistergesprekken te voeren met de pianist, stoeiden zij met de grotere jongens. Alleen als de dominee er bij was, trokken zij ernstige gezichten en zongen zij braaf mee. Nee, de enige goede zijde van de Zondagsschool was dat je met Kerstmis altijd een boek van Karl May cadeau kreeg.

Ik vertelde hem van de dominee. Hoe die, na het toneelstuk dat wij hadden opgevoerd ten bate van de een of andere liefdadigheidsinstelling, naar mij toe kwam, zijn hand op mijn hoofd legde en mij zei dat ik een van de beste spelers was geweest. En hoe ik, toen hij sprak, een jeneverlucht in zijn adem ontdekte.

Ik vertelde hem van de school. Hoe ik naast een andere blanke jongen, die ik helemaal niet kende, moest zitten op de voorste rij. Toen ik de onderwijzer vroeg om achteraan te mogen zitten naast een vriendje van me, lachte hij mij uit. Dat vriendje van me had een donkere huidskleur.

Ik vertelde hem ook van de andere onderwijzers die allemaal geestelijken waren. Er waren goeden en er waren slechten onder. De slechten waren slecht en de goeden waren heiligen. Maar juist omdat de goeden heiligen waren, zacht en goedig, had je de overtuiging dat zij rare, bijzondere wezens waren, die maar weinig gemeen hadden met de andere, grote mensen die je kende.

Ik vertelde hem van de catechisatie waar ik een paar jaar na de Zondagsschool elke maandagavond naar toe moest, De lessen werden gegeven in een grote zaal in het gebouw van de vrijmetselarij bij het park. Weer dezelfde bijbelse verhalen

als op school, alleen nu grote-mensachtiger verteld. Maar allemaal weer even vreemd en ver en zonder enige relatie met je eigen leven. Alleen nu en dan kon het interessant worden wanneer de dominee afdwaalde en over sterrenkunde begon te praten. Maar als hij weer over Job begon, luisterde ik maar half mee. Elk ander geluid dat de kamer binnendrong, was welkom. Het geluid van de zee achter het gebouw. Het geroezemoes van stemmen wanneer de bioscoop aan de overkant uit was. Een doordringende claxon. Een schreeuw die uit de gevangenissen onder het stadhuis kwam. Ook hield ik mij bezig met mij af te vragen wat er in al de andere vertrekken van dit vrijmetselaarsgebouw wel te zien zou zijn. Ongetwijfeld de meest geraffineerde gruwelinstrumenten. De vrijmetselaars hadden toch altijd van die gruwelinstrumenten?

Ik vertelde hem van de kerk op het mooie, stille binnenplein tussen de eeuwenoude wallen. Hoe het mij was opgevallen dat er alleen maar blanke mensen naar de kerk gingen en hoe mij werd uitgelegd, dat dat kwam omdat de niet-blanken een ander geloof hadden en naar andere kerken gingen. Maar later ontdekte ik toch kleurlingen in de kerk aan het stille plein. Het viel mij toen op dat zij veel en veel beter gekleed waren dan de blanken, maar dat zij schuw waren en altijd samen ergens in een hoekje gingen zitten. Er waren nog meer dingen die ik vreemd vond. Waarom waren er voor de gewone diensten op zondag nooit meer dan dertig mensen aanwezig, terwijl voor de diensten met Kerstmis en Pasen de kerk tot de laatste plaats toe bezet was en velen zelfs moesten blijven staan?

Meneer Timmerman trachtte steeds in zijn brieven al mijn op- en aanmerkingen goed te praten of uit te leggen. Erg overtuigend was hij niet. In het begin deed ik alsof ik zijn

predikingen aanvaardde, maar enkele brieven later kwam ik eindelijk in opstand en ontketende zich een hevige controverse tussen ons, dit naar aanleiding van mijn opmerking dat de kerk en de leerstellingen die hij zo roemde, enkel bij machte waren een geestelijke atmosfeer te scheppen in de wereld, in plaats van een alles-dominerende kracht te zijn in het bepalen van de koers van ons leven.

In antwoord hierop wees hij mij op zijn eigen leven en zijn lijden. Mijn repliek was grof en ik wist dat ik hem erdoor griefde: hij had makkelijk praten juist omdat hij zijn gehele levensloop reeds kende, in tegenstelling tot al de anderen die hun weg in het donker moesten zoeken zonder die geprivilegieerde positie te bekleden die hij reeds vanaf zijn geboorte in de stal innam. Daarbij kwam nog dat ik hem verweet dat zijn leven, zijn offer en zijn dood nutteloos waren, omdat twee duizend jaar later zijn grote gebod van naastenliefde weliswaar nog als een traditionele waarheid werd aanvaard, bewaard en nauwgezet overgedragen aan elke nieuwe generatie, doch dat het nimmer meer is geweest dan een museumstuk, omdat zijn leer niet die overtuigende menselijkheid bevatte, niet die bron van sterkte voor de mens was om de grondcondities, die het leven betekenis en doel geven, te scheppen.

Deze laatste brief van mij moet verloren zijn geraakt op de post; ofwel zijn antwoord op deze brief. Want een bevredigend antwoord heb ik nooit ontvangen, tot heden niet.

Als het regent, vormen zich kleine riviertjes aan de kant van de straat. Als je een stuk papier in je zak hebt, kun je er gauw een bootje van maken en het op de rivier laten varen. Je kunt dan verre reizen maken. Maar soms kantelt het bootje en zinkt.

III

In het spiegeltje zie ik door de natte achterruit nog even de kleurige lichtjes uit de tuin van de nachtclub. Het lijkt wel of die hele tuin beplant is met kerstbomen. In werkelijkheid zijn er niet zo veel van die rode en groene lichtjes, maar door de waterdruppels die aan de ruit hangen lijkt het wel of er miljoenen zijn. Maar 't is nog lang geen Kerstmis en ik moet maar liever door de voorruit in plaats van door de achterruit kijken; ik zit zowat midden in de stad.

Regenen doet het niet meer. Alweer een van die dwaze dingen. Op de ene plaats regent het dat het giet en tweehonderd meter verderop regent het niet meer. Maar het heeft hier wel pas geregend, want de straten zijn nat. En glibberig.

Ik rijd een paar maal het plein over. Vroeger, toen ik pas een auto had, kwam ik elke avond met een paar vrienden naar dit plein. Wij reden dan twee of driehonderd maal het plein rond om naar de meisjes te kijken die uit de kantoren en winkels kwamen of naar de bioscoop gingen. Maar dat is allemaal honderd jaar geleden.

Het moet al laat zijn, want er is bijna niemand op straat. Zelfs de stenen held in het midden van het plein schijnt te zijn ingedommeld op zijn voetstuk. Maar die dommelt altijd, ook overdag.

Hoe laat zou het dan zijn? In ieder geval nog te vroeg om flauwekul uit te halen. Ik moet het een of ander zien te vinden om me zolang bezig te houden. Van dat eeuwig rondrijden word je op de duur stapelgek.

Ik krijg een prachtidee. Een idioot idee weliswaar en ook een beetje kinderachtig, maar toch raak ik er vol vuur over.

Ik raak altijd vol vuur over mijn eigen idiote ideeën. Ik parkeer mijn wagen tussen twee witte strepen, pak mijn jas van de achterzitting en trek haar aan. Die jas is ondertussen wel een beetje verfrommeld, maar dat geeft niet. Ik steek over en beklim nonchalant de trappen van het Hotel Continental. De slapende klerk in het administratiehokje fluit ik wakker en vertel hem dat ik een kamer wens. Ik spreek Engels. Ik ben zonet aangekomen met het vliegtuig uit Montreal en zal morgenochtend doorreizen naar Trinidad. Mijn bagage heb ik gemakshalve op het vliegveld achtergelaten. 'Ik heb alleen maar mijn kam en mijn tandenborstel in mijn zak', zeg ik en glimlach op zijn Hollywoods, zoals die homosexuele jongelui in tandpasta-advertenties in Amerikaanse tijdschriften plegen te glimlachen. De klerk vliegt er prachtig in.

'An airconditioned room you want, mister?'

'Of course! Met deze hitte op dit god-forsaken island, wat een vraag! En ik wens morgenochtend om zes uur sharp te worden gewekt, want mijn plane vertrekt om acht uur. Om acht uur sharp!'

Hij overhandigt mij een sleutel, die aan een zware metalen plaat is bevestigd, waarop nummer 83 prijkt. Wat een spitsboeven, Het hele hotel telt nog geen drie en dertig kamers en toch krijg je kamer nummer 83 toegewezen.

Aan de bar bestel ik een whisky-soda ('Scotch, please') en stap dan met het glas in de hand naar het terras. Dat is echt Amerikaans. Die lui kunnen nooit rustig gaan zitten en hun whisky-soda opdrinken. Ze moeten altijd een wandelingetje maken met het glas in de hand.

Het terras biedt een mooi uitzicht op het plein, de pontonbrug en de haveningang met aan weerszijden de oude vestingwerken. In elk toeristenpamflet over het eiland vind je dit

terras vermeld. En ook die oude vestingen. Historische monumenten zijn het die ten koste van alles behouden moeten blijven, vanwege de toeristendollars die zij in het laatje helpen brengen. Nou ja, zo erg lang zullen die oude forten er wel niet meer staan. Op de een of andere morgen ontwaakt de een of andere regeringsambtenaar of het een of andere lid van de toeristencommissie of van de kamer van koophandel met het lumineuze idee dat een elektrische mallemolen of een stalen liefdestunnel nog meer Amerikaanse dollars in het laatje zal brengen dan die gedrochtelijke forten en na tien ingezonden stukken in de krant, twintig ernstige vergaderingen in het cultuurcentrum komen de bulldozers en stoten de waardeloze dikke muren ondersteboven.

Ik moet ook denken aan andere historische monumenten die bewaard hadden moeten blijven, maar die nu half in puin liggen: de landhuizen. Waar anders is nog de echte oude sfeer van het eiland beter voelbaar dan tussen de vervallen muren van de landhuizen? Enkele staan er nog overeind, als stille, bedroefde getuigen uit een vergeten periode. Een statig, wit huis op de top van een lage heuvel, aan de voet van de heuvel de groene hofjes. Flikkerende petroleumlampen die griezelige schaduwen op de oneffen witte muren doen dansen; maanloze nachten waarin uit de verte de vreemde, eentonige gezangen van de negerarbeiders klinken.....

Verdomme, laat ik maar gauw mijn glas leegdrinken, anders val ik nog staande in slaap met al dit schemerachtig gemijmer over die schemerachtige landhuizen, die mij geen bliksem interesseren.

Ik neem een flinke slok en kijk eens rond. Ik moet altijd lachen als ik hier kom. Met het doel indruk te maken op de toeristen heeft men de muur van het terras felgeel geschilderd

met overal rode, groene en blauwe ballen en strepen door mekaar. Het is zo schreeuwend lelijk en maakt zulk een gewild-bizarre indruk, dat je whisky er een zoete smaak van krijgt.

Mr. America, die met zijn vrouw aan een der tafeltjes op het terras is gezeten, wenkt mij toe om bij hen te komen zitten. Ik zie met een oogopslag dat hij Mr. America is. Zijn gum-chewing kaken gaan op en neer en in het knoopsgat van zijn jas prijkt een paars lintje van een decoratie dat hij in een 10 ct. store heeft gekocht of anders eerlijk verdiend heeft door gedurende de oorlog zitting te nemen in de een of andere commissie voor voedselvoorziening of iets dergelijks in Washington. Hoe kan iemand in 's hemelsnaam whisky-soda drinken en tegelijkertijd op kauwgum sabbelen?

Zij zijn beiden boven de vijftig, zowel zijn echtgenote als hij. De vrouw is uitermate opvallend gekleed, maar ze heeft mooie ogen. Er zijn maar weinig vrouwen boven de vijftig die mooie ogen hebben. Ik weet dit, want het eerste waar ik naar kijk als ik een vrouw ontmoet, is haar ogen. Deze idiote gewoonte zal wel een van die abnormale dingen zijn, waar ik zo vol van zit en waar die psychiater aan de overkant van de brug wel de een of andere griezelige verklaring voor zal weten.

Aan hun tafeltje gekomen stel ik mij voor en ga zitten. Hij blijkt niet Mr. America, doch Mr. Ford te heten. Ik heb nog nooit een Amerikaan ontmoet, die geen Ford of Smith heet.

Hun doe ik weer hetzelfde verhaal als ik de hotelbediende heb gedaan. Ik ben zonet met de plane van Montreal aangekomen en zal morgenochtend doorvliegen naar Trinidad. Maar het echtpaar kent Montreal en begint mij duizend vragen

te stellen over deze marvelous city. Ik vertel hun echter gauw dat ik Montreal maar amper ken, omdat ik uit Old Smoke afkomstig ben, een stadje in het hoge noorden dicht bij Alaska. En ik maak daarbij een beweging alsof ik de sneeuw van mijn jas afschud. Mr. & Mrs. Ford hebben nog nooit van Old Smoke gehoord. Nou ja, stel ik hen gerust, het is just a small town. Als ik eenmaal begin, kan ik behoorlijk liegen.

'Maar bent u Canadees van geboorte?', vraagt Mrs. Ford.

Ik trek waarschijnlijk een beteuterd gezicht, want met een vriendelijke glimlach laat zij er verontschuldigend op volgen: 'Ik bedoel uw Engels. U spreekt niet slecht Engels, maar dat accent....'

'Oh neen, ik ben geen Canadees. Ik ben naar Canada geemigreerd.'

'Ah, u komt dus uit Europa?' Mrs. Ford is in de wolken.

'Ja, uit Europa, uit Hongarije, uit Budapest om precies te zijn.'

'Budapest? Gosh!! Gaan wij het volgend jaar naar Europa, George? Niet naar Budapest natuurlijk, dat kan nu niet, maar Parijs en die andere verrukkelijke steden. Budapest, how marvelous! Ik ben dol op Hongaarse muziek. Ik ben crazy op zigeunermuziek!'

'Thank you, ma'am. Leuk dat u van onze muziek houdt. Kent u Bela Nedalji? Oh, zijn vioolconcerten zijn goddelijk.' Ik raak vol vuur. 'Zijn no. 3 is vol boeiende effecten en dramatisch getekende situaties. In een climax van bewogenheid leidt hij zijn toehoorders rond door heel mijn Hongarije. Nu eens joyeus en bondig, dan weer tragisch en somber, legt hij beter dan enig andere Hongaarse musicus de ziel van mijn land bloot....'

Neen, nogal wiedes, Mr. & Mrs. Ford hebben nog nooit van

Bela Nedalji gehoord, maar zij beloven mij direct na aankomst in de States zijn platen te zullen kopen, LP-platen. ‘Now, don't you forget that, George!’

Dan vraagt Mrs. Ford of ik getrouwd ben.

Ja, ik ben getrouwd en heb drie kinderen. Three cute kids.

‘Dan bent u wel op jeugdige leeftijd in het huwelijk getreden.’

‘Ja, met mijn achttiende jaar. In Hongarije trouwt men jong. Quite young.’

‘Uw vrouw en kinderen zijn zeker in Canada achtergebleven?’

Ik trek nu een gezicht alsof ik op het punt sta over de balustrade van het terras te springen om mij te pletter te laten vallen aan de voeten van de nationale held op het plein.

‘No’, fluister ik met hese stem. ‘No, ze zitten allemaal in Hongarije.’

‘Behind the Iron Curtain? My God!’

Mr. Ford bestelt dubbele-whisky-soda's en Mrs. Ford begint sigaretten uit te delen.

Als ik eenmaal aan de gang ben, kan ik behoorlijk liegen. Ik vertel hun mijn hele levensloop. Hoe ik een kasteel even buiten Boedapest heb bewoond, het landgoed van mijn vader. God bless his soul, he died in a Russian slave camp four years ago. Hoe ik elke avond met doodsgevaar naar de Voice of America had geluisterd, totdat ik het op den duur niet langer kon uithouden onder communistisch regime en dus op een goeie dag via de Oostenrijkse grens naar de free world vluchtte. De gezichten van Mr. & Mrs. America glunderden van trots. Hoe ik in Canada ben terechtgekomen, en als bordenwasser en krantenjongen ben begonnen, en hoe ik tenslotte ben opgenomen in de leiding van een radio-televisie-

station in Old Smoke. Ik ben nu op weg naar Trinidad om opnamen op de tape-recorder te maken van de calypso en de steekband.

En zo ga ik een hele tijd door. Als ik over mijn eigen leven niets meer kan verzinnen, begin ik over andere onderwerpen en vertel hun welk een grote bewondering ik heb voor de U.S.A. (Gods own country, isn't it?), welk een nobele daad het nobele Amerikaanse volk verricht met de Marshall-hulp, welk een prachtvent senator MacCarthy is, die those stinking communists er zo genadeloos van langs weet te geven.

Maar op het laatst begint deze zotternij mij te vervelen en na de vierde door Mr. Ford betaalde whisky-soda en de zoveelste sigaret van Mrs. Ford, besluit ik weg te gaan. Bij het afscheid nemen van mijn dear friends noem ik hem Mr. Ford en haar Mrs. Mercury. Zij begrijpen de mop en appreciëren die zeer. Een mop die over auto's gaat, snappen Amerikanen altijd direct.

De hotelbediende vertel ik dat ik een luchtje ga scheppen en dat hij niet moet vergeten mij morgenochtend om zes uur te wekken. Om zes uur sharp!

Twee minuten later zit ik weer in mijn wagen en rij de brug op. Ik voel een vaag zwevend gevoel aan mijn hoofd. In het midden van de brug gekomen smijt ik de hotelsleutel met metalen plaat het water in. Nummer 83! De spitsboeven!

IV

Nog voor ik de brug helemaal over ben, begint vlakbij een torenklok te slaan. Ik tel het aantal slagen niet, maar het moet elf of twaalf uur zijn, want er komt geen eind aan het aantal slagen.

Ik houd niet van kerkklokken. Kerkklokken zijn een van de meest vervloekte uitvindingen van de mensheid. Het geluid dat zij geven, maakt mij altijd boos of bedroefd of brengt mij van streek. Neem bijvoorbeeld dat onophoudelijk gelui elke zondagmorgen. Waarom kunnen de mensen niet geruisloos naar de kerk gaan? Als ik in bed lig en de kerkklokken op zondagmorgen hoor luiden, kan ik niet meer slapen, ik lig dan altijd zo'n beetje te denken. Aan de mensen die naar de kerk gaan. De ernstige kinderen die niet weten waarom zij naar de kerk gaan; de volwassenen die waarschijnlijk wel weten waarom zij dat doen. En allemaal zijn zij goed gekleed. De vrouwen hebben haar prachtigste jurk aan, veel zijde en veel verschillende kleuren, de mannen zijn in hun beste pak gestoken en hebben de meest fantastische dassen aan. Een fleurige aanblik biedt al die kleurenmengeling en je wordt er warempel opgewekt van als je er naar kijkt. Ja, op zondag is iedereen keurig gekleed. Ik ben natuurlijk de enige uitzondering. Zondag is de enige dag in de week waarop ik mij niet scheer en geen das draag, omdat ik zondag nu eenmaal niet hoef te werken. Soms neem ik zelfs niet eens een bad op zondag.

Als de kerkklokken lang blijven doorluiden, begin ik soms 'n beetje te mijmeren. Dan zie ik mijzelf soms meelopen op straat met zo'n groepje dat op weg is naar de kerk. Ik heb

mijn donkerbruine pak aan en in mijn hand houd ik een zwartleren kerkboek met mooie kleine gouden letters bedrukt. Ik heb nooit een kerkboek bezeten, maar ik houd van kerkboeken. Die kleine boekjes hebben iets plechtigs en tegelijkertijd ook iets vriendelijks.

Maar van kerkklokken houd ik niet. Het allerergste vind ik kerkklokken die de uren slaan. God, wat moet het voor iemand die aan slapeloosheid lijdt, ontzettend zijn om elk kwartier een klokslag te moeten incasseren. Gelukkig lijd ik niet aan slapeloosheid, maar ik kan me levendig voorstellen hoe erg het moet zijn. Als ik ooit last krijg van slapeloosheid, ga ik ver buiten de stad wonen, in het een of ander hutje zo ver mogelijk van elke kerk verwijderd.

Het luiden van de klokken is nog het meest aanvaardbaar als er iemand ten grave wordt gedragen. Dan luiden zij anders. Op welke wijze anders, weet ik niet, maar in ieder geval anders, bedaard, triestig, soms tevreden, en stemmen je tot nadenken. Of ook tot niet nadenken. Het is een vreemde sensatie om naar zo'n doodsklok te luisteren en dan aan niets, helemaal niets, te denken. Maar dat lukt niet altijd. Meestal denk je wel aan iets. Niet aan onnozele idiote dingen zoals zondagmorgen. Oh neen, een doodsklok doet je denken aan andere dingen, aan een groene zee tussen grauwe rotsblokken die uit het water steken, aan donkere wolken die zich samenpakken en de belofte van een verfrissende regenbui inhouden, of aan een eenzame kabriet die door het invallen van de duisternis is verrast en de weg naar de koraal niet kan vinden.

Maar over het algemeen haat ik kerkklokken.

V

Do Re Mi Bar. Dit is mijn derde drankrent vanavond.

Aan de bar staat een kleurling. Een reus van een vent. Hij heeft het met de barkeeper over de komende verkiezingen. Zijn stemvolume is evenredig aan zijn grote lichaam. Jezus, wat een stem heeft die vent, hij doet de hele zaal dreunen. Maar een kleurling hoeft geen reus te zijn om hard te praten. Ik heb nog nooit een kleurling ontmoet, die zacht kon spreken.

Soms wou ik dat ik een neger was. Nou ja, ik bedoel niet helemaal zwart, maar dan toch dat mijn huidskleur een beetje gekleurd was. Ik stel me voor dat ik me dan wel beter op mijn gemak zou voelen hier. Dit is een negereiland, hoe je het ook bekijkt. De zon, de lucht, de cactussen, de kust en de zee, alles hoort bij het neger-zijn. Een blanke heeft hier niets te maken. De hete zon die hier brandt, is een negerzon. Een blanke, al is het een blanke die hier geboren en getogen is, is er niet tegen bestand en went er nooit helemaal aan. Hij gaat op een zaterdagmiddag naar het strand en begint twee dagen later te vervellen. Een neger vervelt nooit. Ook de lucht en de wind behoren bij het eiland. De altijd waaiende passaatwind is een negerwind en de grauwe wolken 's morgens en de witte wolken 's middags zijn negervolken. De cactus is een negerplant. Groeien er cactusplanten in blanke landen? Ja, in de broeikassen, zoals zij daar ook apen houden in de dierentuinen. Ook de kust is een negerkust en de zee een negerzee. De kust is rotsig, puntig, scherp en verraderlijk, even verraderlijk als de zee die zo makkelijk en zo dikwijls van kleur verandert. Vroeger bezat het eiland mooie, witte stranden, maar al het zand is nu weg, weggehaald in grote

trucks om huizen te bouwen in de stad. De weinige stranden die zijn overgebleven zijn mismaakt en in het weinige zand dat je er nog ziet, bevinden zich glasscherven. Dit is een negereiland, hoe je het ook bekijkt.

Ik denk aan Oswald en moet lachen. Mijnheer Elektronisch Brein noem ik hem soms. Wanneer hij niet dronken is, is hij Mijnheer Elektronisch Brein. Steeds in alles correct en maakt nooit fouten. Nooit verkeerd, nooit in twijfel. Als een koude zielloze machine. Met hart en ziel verbonden aan de methodiek. In al zijn handelingen zit lijn, de juiste lijn; in al zijn daden een methode, de goede methode. Iemand die zich scheert, zijn handen wast en zijn handen afdroogt volgens een methode, de goede methode. Koud, soms hardvochtig, soms egoïstisch. Soms heeft hij ook een hart van goud. Hij mag me graag. Heel graag, geloof ik. Ik denk dat het 'm zit in ons anders-zijn. Omdat wij zo veel in alles van mekaar verschillen. Ik ben soms een wazige dromer, die de meest fantastische luchtkastelen kan zitten bouwen. Dat weet hij en hij vindt het een dwaze bezigheid, maar hij mag me graag. Ik geloof dat het enige waar hij van droomt, als hij tenminste ooit droomt, zijn bankrekening is. Ik heb nooit een bankrekening gehad en ik wil er ook geen. Ik haat bankrekeningen. Als ik ooit de hoofdprijs uit de loterij trek, zou ik nog geen bankrekening openen. Ik zou een gloednieuwe auto kopen en de rest van het geld in mijn zak stoppen en ermee rondlopen en het opmaken ook. Zoiets zal Oswald nooit kunnen begrijpen. Wij verschillen ook in veel andere dingen. Ik ben onberekenbaar, ik mis het constante temperament. Nu eens ben ik zeer luchthartig, lap de ganse wereld aan mijn laars en gekscheer met de ernstigste en heiligste dingen. Dan weer ben ik bepaald zwaarmoedig en kan me ernstig bezorgd ma-

ken over de onbenulligste zaken. Hij beschikt over het constante temperament, een vent van wie je weet wat je aan hem hebt. Ik ben er van overtuigd, dat wanneer hij midden in de nacht zou worden gewekt en hem de vragen werden gesteld, welke de hoofdstad van Indo-China is en hoeveel de Greenwich-tijd met onze tijd verschilt, hij meteen de juiste antwoorden zou kunnen geven. Ik weet die dingen niet eens wanneer ik wakker ben. Hoe meer ik er over nadenk, hoe sterker ik de overtuiging krijg dat hij me graag mag, omdat ik alles ben wat hij niet is: grillig, onbehulpzaam, wreed, pessimistisch, onbetrouwbaar, doelloos, opstandig, cynisch, enz., enz. Niet dat hij deze dingen in mij bewondert. Helemaal niet. Een correct mens bewondert deze dingen niet. Maar juist omdat hij zo geheel anders is, geloof ik dat hij zich aangetrokken voelt tot een persoon die al deze ondeugden en onhebbelijkheden in zo ruime mate bezit. Het vreemde is dat ik hem ook graag mag. Ik heb veel voor hem over en zou veel voor hem doen, ook dingen die ik anders helemaal niet graag doe. Waarom weet ik niet. Misschien ook omdat wij zozeer van elkaar verschillen. Ik weet het niet. Het kan me verdomd weinig schelen ook.

Ik denk aan Oswald en moet lachen. Hij moest nu bij me zitten hier in de Do Re Mi Bar. Ik zou me rotlachen. Want wanneer hij dronken is, is hij Mijnheer Elektronisch Brein af. Dan kan hij de gekste dingen uitkramen en wanneer je hem de volgende dag vertelt wat hij allemaal gezegd heeft, zegt hij dat je liegt. En omdat jezelf ook dronken bent geweest, ga je werkelijk geloven dat je het hele verhaal zelf verzonnen hebt. Het negervraagstuk is zijn geliefkoosd onderwerp. Hij kan er uren over praten. Wanneer hij dronken is, komt hij altijd met hetzelfde verhaal.

‘Ik was gisteren in de club’, zo begint hij altijd. ‘Ik was gisteren in de club en weet je wie ik daar zag? Pancho Zakoetoe! Stel je voor zeg: Pancho Zakoetoe in de club! Hij zat op het terras, waar iedere voorbijganger hem kon zien zitten. Parmantig en glunderend zat hij daar, met een sigaar van twintig centimeter in de mond en een glas whisky-soda in de hand. De Portugese waiter bediende hem. Stel je voor zeg, negers drinken tegenwoordig whisky-soda! Ik weet wel dat hij schatrijk is, maar hij blijft een neger, al ziet hij er niet zo zwart uit. Weet je dat zijn vader een buitenbeentje is van de grootvader van Maurits? Dat heb je niet geweten, hè? Ja, schatrijk is hij nu wel. De onontwikkeldste vent geven ze hier het agentschap van het een of ander merk Amerikaanse auto's en binnen tien jaar is hij schatrijk. Verstand heb je er niet voor nodig. In ieder geval, naar die club ga ik niet meer, ze mogen mij gerust afschrijven als lid. Het laatste bolwerk is gevallen. En wat erger is, zonder slag of stoot gevallen. En wat is het excuus dat men geeft? Wij leven niet meer in 1900, de tijden zijn veranderd. Natuurlijk zijn de tijden veranderd, maar de mensen, zijn de mensen veranderd? Waarom kunnen twee gemeenschappen die driehonderd jaar lang onder eenzelfde dak maar geheel apart van elkaar hebben bestaan, niet worden gehandhaafd? Omdat de wereldopinie dit eist? Om te voldoen aan de onophoudelijke stroom van holle frasen over gelijkheid en broederschap, die sedert het einde van de tweede wereldoorlog door pers, radio en volksvertegenwoordigingen worden rondgebazuind? Negers als lid van onze club, Christus! Dat was een van de weinige clubs die nog over was en ook die is nu naar de verdoemenis. Voortaan drink ik alleen thuis. Ik sla een grote voorraad whisky op en bezuip me thuis. In die club zien ze mij niet meer. Weet je wat men

hier moest doen? Men moest hier het nazi-plan ten opzichte van negers toepassen. Weet je hoe die pientere nazi's het negervraagstuk zouden hebben opgelost? Hahaha! Mieterse kerels, die Duitsers, hersens hebben ze, hersens. Ik zal je het nazi-plan verklappen. De negers zijn vrij, compleet vrij op één kleinigheid na. Ze mogen alles, hebben toegang tot alle plaatsen en alle clubs en mogen alle posten bekleden. Ze mogen alles. Alleen zijn zij verplicht steeds blootsvoets te lopen. Blootsvoets! Zie je de prachtoplossing? Zij mogen alle posten bekleden, alle clubs bezoeken; zij mogen Baltimorepakken dragen, grote sigaren roken en ook whisky-soda drinken. Alleen moeten zij altijd blootsvoets zijn. Vind je dit geen fantastische oplossing voor alle problemen? Maar het mag niet. Wereldopinie. Het Comité voor de Rechten van de Mens (zetel New York, U.S.A.) zou zoiets nooit toestaan. En wij zitten maar met de gebakken peren. En het wordt met de dag erger. Het tijdperk van baas in eigen huis is ingeluid. Iedereen is zijn eigen baas. De era van zelfbestuur. Ik voorspel je, de toestand wordt over enige tijd onhoudbaar. Zie je de paleizen van scholen die als paddestoelen uit de grond verrijzen? Waar dienen die voor? Om mijn kinderen onderwijs te geven? Neen hoor, allemaal voor negerjongetjes. Binnenkort krijgen wij Doctor Zakoetoe, Advocaat Zakoetoe, Rechter Zakoetoe, Ingenieur Zakoetoe, Pastoor Zakoetoe! Wat dan? Ik vraag je, wat dan?'

Er lopen er niet veel meer rond als Oswald. Hij is ongeveer de alleenvertegenwoordiger van de oude protestantse geslachten van weleer, de plantage- en slavenhouders en kooplieden; hardvochtig, degelijk, diep-Christelijk, efficiënt. De oude geslachten die met ijzeren hand de scepter zwaaiden over groene hoven, zwarte slaven en witte landhuizen. Zij vormden toen

de pylers waarop de eilandelijke gemeenschap rustte. Zij waren koningen, en hun koninkrijk was het economische centrum van een klein geïsoleerd wereldje op zichzelf: het landhuis met de plantage. Waar zijn zij nu?

De groene hoven zijn niet meer; al het grondwater is opgezogen en de waterputten zijn zwarte, droge wonden waarin bij tijd en wijle een sterke windstoot somber loeit. Alleen in de regentijd zie je nog kleine maïsvelden en komkommerstruiken. De emancipatie maakte een einde aan de slavenklasse, de industrialisatie verplaatste de hartslag van het eiland van de plantage naar de fabriek, en de eertijds trotse landhuizen zijn nu verminkte bezienswaardigheden geworden, gedegradeerd tot gewild object van kleurenslides-enthousiastelingen.

Dwaalt er nog tussen die vervallen ruïnes een spook rond die geen rust kan vinden? Brandt de tropenzon minder fel op die gescheurde muren, waaruit het gele ijselsteen naar buiten brokkelt dat lang geleden als ballast met de zeilschepen uit Europa werd aangevoerd?

Wat is er van die oude families overgebleven? Een klein deel is hereuropeest door huwelijk met Europeanen en staat daarom verder van het eiland af dan ooit tevoren. Een groot deel is vernegerd door huwelijk met kleurlingen en is hierdoor opgenomen geworden in het proces, waaruit eens wellicht een sterke, jonge mulattengeneratie kan worden geboren die het pfysieke vermogen en vooral de psychische evenwichtigheid zal bezitten voor de opbouw van het eiland. De rest, misschien het grootste gedeelte, sterft de langzame verrottingsdood van alle minderheidsgroepen die haar behoeding zoeken in haar verdwenen superioriteit. De jongste generatie van deze laatste groep bestaat uit slappelingen, die hemels-

breed verschillen van hun stoere voorvaderen, waarvan zij enkel en alleen de familienaam hebben geërfd. Slappeling is het juiste woord. Want juist deze groep had mede die kracht kunnen leveren die het eiland zo hard van node heeft voor zijn genezing. Slappelingen die hun tijd verprutsen met slot-machines, tennis- en schermwedstrijden, drinken en dansen, en alleen maar vrij durven spreken en hun hart durven luchten op het gewijde grondgebied van hun statige, honderd jaar oude clubgebouw.

VI

Zonder dat ik mijn voet van het gaspedaal wegneem, begint de wagen plotseling vaart te minderen en ontzettend te schokken. Wat voor fraais gaan we nu krijgen? Ik breng hem aan de kant van de weg tot stilstand. Natuurlijk gaat dit niet zo makkelijk. Erg nuchter zal ik wel niet zijn, want de banden maken een vreselijk kabaal tegen de trottoirrand. Ik durf er een eed op te doen dat er minstens een halve kilo rubber aan het trottoir is blijven vastzitten.

Maar in ieder geval, daar sta ik nu dan aan de kant van de weg met een auto die niet meer verder wil. Om te lachen. Om te schaterlachen. God, wat een mop. Wat een prachtmop! Na jaren wikken en wegen kom je tot het besluit dat zelfvernietiging de enige oplossing is. Zelfmoord is niet alleen de belangrijkste daad in je leven, maar ook onherroepelijk de laatste. Je bekijkt het feit dus van alle kanten, je leest nietszeggende boeken over de psychologie van deze daad en je stelt eindelijk en te langen leste een mieters programma op om op grandioze wijze naar de verdoemenis te gaan. Je pikt een datum uit en je begint met de afwerking van het programma. En wat gebeurt er dan? Door een kleine technische storing in de motor van je auto valt je plan in duigen. Je staat dan in de stromende regen aan de kant van de straat in de slapende stad. Wat moet er dan gebeuren? Wat moet je dan doen? Moet je de wagen netjes afsluiten, door de regen naar huis lopen, thuis warme thee en citroensap drinken tegen verkoudheid, in je warme bed kruipen, de volgende morgen met een brede glimlach op kantoor verschijnen, je collega's goedemorgen wensen, aan je bureau gaan zitten, met een

geel lapje de glasplaat schoonboenen, de automonteur opbellen, een artikel over de gemiddelde regenval op het eiland schrijven voor de krant van zaterdag, om half vijf naar huis gaan, de automonteur betalen en een compliment maken dat hij de wagen zo goed heeft gefixt, smakelijk eten, een mooi boek lezen, 's avonds naar de bioscoop gaan, naar huis gaan, in je bed kruipen, op kantoor verschijnen, iedereen goedemorgen wensen?

Wat een ontzettende ezel ben ik! Natuurlijk wil de auto het niet doen. Ik weet al wat haar scheelt. Blijkbaar ben ik dan toch niet zo erg dronken, want ik kan nog nadenken. Ik heb natuurlijk twintig uur lang steeds met de motor in de eerste versnelling gereden en die vervloekte motor is nu zo heet als de pest. Alles wat ik dus te doen heb, is rustig een half uurtje wachten totdat hij is afgekoeld. Dan zal hij weer normaal starten.

Nou, daar zit ik dan. Dertig minuten pauze in een natte straat in een slapende stad.

Aan de overkant staat een school. Het is niet mijn school. Ik bedoel het is niet de school die ik als kind heb bezocht. Mijn school staat helemaal in het andere deel van de stad. Maar het doet er weinig toe. Alle scholen zijn gelijk. Allemaal gelijk. Allemaal hebben ze dezelfde hoge trappen met smalle treden waar elke dag de een of andere zwakke jongen van tuimelt. En allemaal hebben zij dezelfde onderwijzers en dezelfde leerlingen. Vooral dezelfde leerlingen, Ik haatte als jongen de school niet zozeer om de onderwijzers als wel om de leerlingen. Waarom moet iemand in 's hemelsnaam naar school gaan? Waarom kan hij niet thuis op de een of andere manier onderricht worden? Waarom wordt hij verplicht de hele godganse dag temidden van zo'n bende te zitten? Ik kan

mij met de beste wil van de wereld niet één medescholier herinneren waar ik prettige gedachten aan heb bewaard, of die mijn vriend was. Niet één. Allemaal, stuk voor stuk hadden ze wat Maurits zat de hele dag aan zijn neus te prutsen. De hele dag, zonder overdrijven. Nu is hij gouvernementsambtenaar. Zou hij nog de hele dag in zijn neus zitten pulken? Juancho had een gezicht vol met puisten en wat erger was, zijn haar glom altijd ontzettend. Ik ben er zeker van dat hij elke morgen een half potje pommade in zijn haar smeerde. Wanneer hij in de zon liep, begon het goedje te smelten, zodat zijn voorhoofd afschuwelijk glom. Met hem sprak ik nooit. Wie weet kreeg ik dan ook zo'n afschuwelijk glimmend voorhoofd.

Neen, dan was Emilio beter. Die had mooi blond haar. Echt blond. Hoe hij daaraan kwam, wist niemand, want zijn ouders waren allebei Venezolanen. Maar Emilio had weer de fout dat hij nimmer groeide. Drie jaar heb ik met hem in de klas gezeten en altijd is hij even klein gebleven. De grote jongens noemden hem ‘dwerg’ en zeiden dat hij later in het een of andere circus terecht zou komen. Maar Emilio is nooit clown in het circus geworden, want op een goede dag is hij gestorven. Zo maar doodgegaan, zonder één dag ziek te zijn geweest. De onderwijzer vertelde ons dat Emilio de dag tevoren had gevoetbald en toen hij erg bezweet was, was hij in zee gesprongen en daardoor nog dezelfde avond overleden. De hele klas is naar de begrafenis geweest en alle jongens hebben stilletjes gehuild. Ik herinner mij de doodkist waarin zij hem begraven hebben, heel goed. Zij zag er helemaal niet uit als een doodkist, maar had meer de vorm van een koffer, een kleine koffer, want Emilio was heel klein van gestalte. De volgende dag waarschuwde de onderwijzer ons dat wij

altijd flink moesten uitrusten voor we in het bad gingen, want het is altijd heel gevaarlijk om te baden wanneer je bezweet bent. De eerstvolgende keer dat ik had gevoetbald, ben ik drie dagen lang niet in het bad geweest. Zon indruk had het verscheiden van de arme Emilio op mij gemaakt.

Dan had je Gobi. Was Emilio een dwerg, Gobi was een reus. Hij was groter van gestalte dan de jongens in de hogere klassen en hij had zwart haar op zijn borst, waar hij natuurlijk zeer trots op was. Hij zat op de achterste bank in de klas en in die buurt stonk het altijd. Gobi was de grootste, maar ook de vieste jongen van de klas.

En zo kan ik wel doorgaan. Al mijn medescholieren hadden iets dat mij afstootte. Oh ja, de grootste schooier ben ik nog vergeten. Ik weet niet meer hoe hij heette, maar hij had geniepige, zwarte ogen en was van Arabische afkomst. Hij wist veel van vrouwen af en ook leerde hij alle kleine jongens van de school hoe zij reuze lol konden hebben met zichzelf wanneer zij 's avonds alleen in bed lagen. Neen hoor, alle scholieren van alle scholen zijn hetzelfde.

Met de onderwijzers kon ik beter opschieten. Natuurlijk niet met allemaal want daar waren ook behoorlijke ploerten onder. Maar er waren ook enkele goeden. Neem de zanger bijvoorbeeld. Hij gaf ons Engelse les. Hij neuriede bijkans de ganse les en wanneer hij niet neuriede, vertelde hij ons van de prachtigste dingen over het leven in Engeland. Hij noemde Engeland altijd de beschaafdste natie ter wereld. Zijn verhalen moeten een grote indruk op mij hebben gemaakt, want ik heb nu nog grote sympathie voor Engeland. Ik vind Engeland de beschaafdste natie ter wereld.

Je had ook die leraar natuurkunde. Die had veel interesse voor de folklore en allerlei oude en rare dingen van het

eiland. Voortdurend vroeg hij ons naar nadere bijzonderheden over de gekste dingen en alles wat de jongens hem vertelden tekende hij op in een klein zwart boekje, dat hij altijd bij zich droeg. Hoe dat boekje nooit vol raakte, heb ik niet kunnen snappen, want het was maar een klein boekje en hij maakte er elke dag aantekeningen in. Vooral de jongens die van het platteland kwamen, vroeg hij honderd uit, want die wisten het meest van die gekke dingen af. Op deze wijze kwam ik vele dingen te weten, waar ik misschien anders nooit van gehoord zou hebben. Van de tamboer- en oogstdansen; van de opoffering van zwarte, mannelijke dieren aan de aard- en brongeesten; van de grote scholen kleine vissen aan de kust die het begin van de regentijd aankondigden; van slaapwandelaars, die alleen bij volle maan hun bed verlaten en ronddolen; van de huishonden die, wanneer iemand gaat sterven, tot diep in de nacht blijven janken tegen de wassende maan; van de kinder achtige vertellingen van de idiote spin; van de vreemde nachten met een heldere sterrenhemel, waarbij de sterren niet twinkelen; van de grote, zwartgrauwe vogel die er zijn specialiteit van maakt kleine kinderen op de achtste dag na de geboorte te ontvoeren. En nog van vele andere zaken die ik al lang weer vergeten ben.

Diezelfde onderwijzer hield er ook een klein museumpje op na, waarin hij wel duizend dode vogels en insekten en andere zeldzame voorwerpen had. Tweemaal ben ik hem 's zaterdags, wanneer wij vrij waren, gaan helpen in dat museum. Maar ik ben er maar tweemaal geweest, want ik werd misselijk van die grote, lege, stille school op zaterdag. Hoe dat komt weet ik niet, wrant ik haatte alle leerlingen van die school, maar een school zonder leerlingen is duizendmaal erger dan een school vol schreeuwende leerlingen. De lange

gangen, de schoongeveegde trappen en de lege banken in de klassen hebben iets mysterieus en maken je ziek. Je krijgt er een raar gevoel van in je maag. Daarom ben ik niet meer voor de derde keer geweest Per slot van rekening was ik niet verplicht om te gaan, want we waren vrij op zaterdag.

De moeilijkheid was dat ik geen raad wist met mijn vrije tijd op zaterdag en zondag. Ik hield helemaal niet van de school, maar als er geen school was, wist ik helemaal niet wat ik moest aanvangen. Natuurlijk speelde ik wel eens met mijn kameraden, maar als je acht keer hebt gevoetbald, begint voetballen je de keel uit te hangen. Zo is dat met alles. Als je iets een paar keer doet, begint het je altijd te vervelen. Ik heb van alles geprobeerd, postzegels, een aquarium, een hond, vogels doden met de katapult, correspondentie met jongens en meisjes uit alle delen van de aardbol, maar alles gaat na een maand of zo vervelen. Ik ben zelfs op een keer een privé-studie voor medicus begonnen! Ik schafte mij een schrift aan, waarin ik aan het begin van elke bladzijde met mooie krulletters de naam van een aandoening neerschreef: hoofdpijn, kiespijn, buikpijn enz. Onder elke aandoening schreef ik de kruiden en medicijnen die geacht worden de pijnen te verlichten. En ik leerde ze allemaal van buiten. Als wij onder de taalles het woord tandpijn tegenkwamen, kon ik stilletjes een heel rijtje van drieëntwintig medicijnen opratelen. Maar tenslotte ben ik toch geen dokter geworden. Een andere keer wilde ik dirigent worden. Ik speelde toen een oude plaat van Tchaikovsky wel twintigmaal achtereen op een gammele gramofoon en maakte daarbij met een dirigeerstokje in de hand allerlei koddige grimassen. Maar tenslotte ben ik ook geen dirigent geworden. Tenslotte ben ik niets geworden.

Wat ben ik geworden? Ik zit ergens op een kantoor en

schrijf stompzinnige artikeltjes over onnozele onderwerpen waar niemand erg in geïnteresseerd is. Wat doe ik in mijn vrije tijd? Ik rijd rond in mijn wagen, duizendmaal door dezelfde straten van dezelfde stad. Ik ga naar de bioscoop. Ik lees boeken. Soms speel ik poker. Meestal drink ik. Dat is alles. Ik verdien mijn salaris met het schrijven van idiote artikelen en in mijn vrije tijd rijd ik rond, ga ik naar de bioscoop, lees ik boeken, speel ik poker en drink ik. Wat ik in de toekomst worden zal? Iemand die zijn brood verdient met het schrijven van idiote artikelen en zijn vrije tijd verprutst met rondrijden, bioscoop, boeken, poker en drinken.

Voor sommige mensen is het helemaal niet moeilijk wanneer zij vastzitten en geen uitweg meer weten. Zij hebben een recept, een doorlopende prescriptie voor de oplossing van al hun moeilijkheden. Ik ken een meisje, Olga heet ze, dat een vurige vereerster is van de heilige Antonius. De heilige Antonius lost alle moeilijkheden voor je op als je hem vereert en in hem gelooft. Als Olga haar gouden oorringen kwijt is, koopt zij een kaars en laat die de hele dag branden voor het beeldje van Sint Antonius op haar kamer. 's Avonds wanneer zij naar bed gaat, vindt zij die oorringen terug onder haar kussen. De heilige Antonius helpt ook met andere dingen. Olga vertelde mij eens dat er slechte vrouwen zijn die tot deze heilige bidden wanneer zij zich eenzaam voelen. Maar dat zijn slechte vrouwen en Sint Antonius heeft niet graag dat men zulke dingen vraagt, zegt zij. Ik herinner me dat ik eens bij Olga kwam en haar Antoniusbeeldje buiten in de koraal zag liggen. Zomaar in de koraal in de gloeiende zon. Eerst wilde zij mij niet vertellen wat dat nou wel moest voorstellen, maar toen ik aandrong, kwam ik er achter. Zij had drie dagen lang tot Sint Antonius gebeden en haar gebed werd niet ver-

hoord. ‘Gisteren heb ik hem de hele dag met zijn gezicht tegen de muur laten staan, maar omdat hij mij nog niet gaf waar ik om vroeg, heb ik hem vandaag in de hete zon gezet.’ ‘Waar heb je dan om gevraagd, Olga?’ Maar daar ben ik nooit achter kunnen komen.

Maar meestal verhoort Sint Antonius je gebed als je hem vereert en in hem gelooft. Alleen, hij verhoort enkel als je om onbelangrijke dingen vraagt, zei Olga.

Zal de wagen het nu doen? Zal de motor reeds voldoende zijn afgekoeld? Ik druk op het kleine zilveren knopje en de motor slaat aan. When better cars are built, Buick will build them! Alle slagzinnen van alle fabrikanten en handelaren zijn je reinste onzin en bedrog, alleen de slagzin van Buick doet het vanavond. Met een machtig zoemend geluid glijdt de auto weg. Ditmaal draag ik er zorg voor de motor over te schakelen in de derde versnelling. De banden maken een heerlijk geluid op het natte asfalt.

Ik moet de een of andere bezigheid zien te vinden voor de eerstvolgende twee of drie uur. Waar naar toe? Ergens gaan zitten drinken of rond blijven rijden? Er valt niet veel rond te rijden. Dit is maar een kleine stad. Goed bekeken valt er op het hele eiland niet veel rond te rijden. Dit is maar een klein eiland. Het beste zou zijn de wagen ergens in het hart van de stad, in de handelswijk, te parkeren en daar wat rond te dolen. In die buurt valt allicht wat te beleven. Het regent nu toch niet zo hard meer.

Ik parkeer de wagen op het plein, dat de naam draagt van de een of andere obscure Europese held, van wie geen enkele bewoner van het eiland weet wie hij is of wat hij gedaan heeft voor het eiland om hem op deze wijze te eren. Dit is het raarste en aantrekkelijkste gedeelte van de stad. Je hebt de

brede handelsstraat met haar grote moderne gebouwen, prachtige, rijke etalages en tientallen reclamelichten, maar als je even een zijstraat inloopt, bevind je je meteen in een achterbuurt. Hier krioelt het van kleine, smalle steegjes, zo smal dat een auto er onmogelijk door kan, zelfs niet een van die kleine Engelse prulwagentjes. De huizen zijn hier hoog en wanneer je 's avonds door deze steegjes loopt, is het raadzaam goed uit te kijken, ook naar boven. Je kunt nooit weten wat er uit de hemel op je hersenpan komt vallen.

Deze achterbuurt is een van de weinige plaatsen in de stad, die iets van de oude sfeer van het eiland heeft behouden. De beschaving waagt zich slechts schoorvoetend door onwelriekende steegjes. Maar vanzelfsprekend is ook hier veel veranderd. Tegenwoordig hebben de negerhoeren op de bovenverdiepingen radiotoestellen en elektrische ijskasten. Je kunt er dus zelfs koud bier krijgen nu. Vroeger alleen maar witte rum, waar je de volgende dag doodziek van was. En de muziek. Die vrouwen hebben thans de nieuwste Cubaanse en Amerikaanse platen. Vroeger had je echte bands, weliswaar slechts drie of vier man groot, maar die mannen wisten de gekste capriolen uit te halen met hun muziekinstrumenten. Sommige van die instrumenten zie je al lang niet meer. En dan, wanneer het jaar ten einde liep, had je de tamboerdansen. Vele jongelui uit de beste families van het eiland hebben deze wilde tamboerdansen bijgewoond, met alle daarbij behorende uitspattingen. Nu zijn zij hooggeachte handelslui en velen zitten in de wetgevende vergadering en spenderen hun avonden, nu zij oud zijn geworden, met het houden van redevoeringen over de volksmoraliteit en het opstellen van nieuwe wetten die de sexuele, ophitsende tamboerdans verbieden.

Ik moet plotseling denken aan René. René zit niet in de

wetgevende vergadering. Hij is dood. Ik herinner mij helemaal niet meer hoe hij er uit heeft gezien, ik weet alleen dat ik als kleine jongen naar zijn begrafenis ben geweest. Het was een mooie begrafenis met heel veel mensen en heel veel bloemstukken, want hij behoorde tot een van de vooraanstaande families van het eiland. Uit gesprekken die ik toentertijd stilletjes heb afgeluisterd, ben ik min of meer te weten gekomen hoe René gestorven is. Hij is uit een van deze bovenverdiepingen met zijn hersens op de harde keien terechtgekomen en was op slag dood. Sommigen beweerden dat hij door een jaloerse rivaal uit het raam is geduwd, maar de dader is nooit bekend geworden. Anderen zeiden dat hij in een waanzinnige poging om aan de bloedwraak van de tamboerdans te ontkomen, getracht heeft over de straat heen het raam van het tegenoverliggend huis binnen te springen, doch dat de steeg net iets te breed voor hem was.

In ieder geval, die amoureuze René is al lang dood en begraven. Het is zaterdagnacht en in de talrijke café's die deze steegjes rijk zijn, zal ik wel kennissen ontmoeten. Deze buurt heeft nimmer haar aantrekkingskracht op de jongelui van de min of meer gegoede families verloren.

Ik had het niet mis. In de Bolero Bar zie ik Leo, Abe, Ben en Jack zitten. Wat Abe hier doet snap ik niet erg, want als er ooit een homosexueel op het eiland heeft rondgelopen, dan is dat wel Abe. Toch is het geen kwade vent en hij heeft altijd van die rake opmerkingen die iedereen aan het lachen brengen. Ben is sympathiek, maar heeft een leeg hoofd, absoluut leeg. Over paarden, vissen en baseball weet hij alles, over andere dingen niets. Daarbij komt nog dat hij er een hobby van gemaakt heeft om te huilen wanneer hij dronken is. Het is geen prettig gezicht een volwassen jongeman te

zien huilen. Maar hij doet het altijd als hij dronken is. Hij klaagt dan dat hij zo zielsveel van zijn moeder houdt, maar dat hij nooit vriendelijk met haar is. Leo is weer anders. Die bekommert zich niet om zijn moeder. Als die dronken is, praat hij over vrouwen en over godsdienst. Niet dat hij er zo erg veel van afweet, noch van vrouwen, noch van godsdienst Maar met hem valt tenminste een gesprek te voeren. Het best kan ik opschieten met Jack. Hij is een trouwe partner geweest bij tenminste 80 pet van mijn dronkemanstochten door de stad. Alleen heeft hij twee grote gebreken. Hij heeft altijd vieze nagels en vingers, en wat erger is, hij is er ook trots op en vertelt aan iedereen die hem horen wil, dat hij in zijn vrije tijd schildert en dat daarom zijn handen nooit schoon kunnen zijn. Nou ja, hij schildert wel eens in zijn vrije tijd wanneer hij niet aan het zuipen is, maar een fatsoenlijk doek heb ik nog nooit van hem gezien. Hij heeft namelijk de weg van de minste weerstand gekozen en schildert primitief-abstract op een gewild bizarre manier. Zijn tweede, grote gebrek is dat hij altijd goed gehumeurd is. Als er iets is waar ik volstrekt niet tegen kan, dan is dat iemand die steeds een goed humeur heeft. Ik snap dan ook in 's hemelsnaam niet hoe het komt dat ik zo dikwijls met hem uit ben geweest.

Natuurlijk is het viertal in de wolken mij te zien. Iedereen is altijd in de wolken mij te zien. Ik ga erbij zitten en heb binnen het kwartier mijn derde whisky voor me. Drinken kunnen ze alle vier. Het gesprek gaat over de baseballwedstrijden om het wereldkampioenschap die in de Verenigde Staten aan de gang zijn. De Yankees staan met vijf punten voor. Ik heb de laatste twee jaar geen enkel gesprek aangehoord dat over iets anders ging dan over baseball, Rusland of vliegtuigongelukken.

Na mijn derde whisky begint het viertal mij te vervelen en zit ik er over na te denken op welke manier ik ze kwijt kan raken. Dat zal heus niet zo makkelijk gaan. Zij zullen mij met mijn wagen, die hen straks naar huis kan brengen, niet zo gauw laten verdwijnen. Maar in ieder geval, haast heb ik niet. Tijd zat Misschien dat ik na nog een paar whisky's zelf ook over baseball begin te praten.

Dan begint Leo plotseling met een beker met dobbelstenen te rammelen. Leo begint altijd met een beker met dobbelstenen te rammelen wanneer hij in een kroeg zit. Waar hij dat ding zo gauw vandaan tovert, weet niemand.

'Zullen we even kijken wie dit rondje betaalt?', vraagt hij enthousiast en begint onstuimiger met de beker te rammelen. Maar niemand slaat acht op zijn woorden; Jack is bezig een van zijn amoureuze escapades te verhalen, die natuurlijk van A tot Z gefantaseerd is. Leo trekt een intens bedroefd gezicht en luistert mee. Hij heeft een markante kop, die Leo, een Romeinse kop bijna, zoals die afbeeldingen in de geschiedenisboeken vroeger op school. Hij heeft rood, halfkroes haar.

Zijn gezicht wordt droeviger, het verhaal van Jack begint hem te vervelen of het kan ook zijn dat hij datzelfde relaas reeds een paar maal heeft moeten aanhoren. Hij roept de waiter en bestelt een 'fles bier zonder glas'. Als hij halfdronken is, bestelt hij altijd een 'fles bier zonder glas'. Hij zet de fles dan aan zijn mond en drinkt de hele fles leeg, zonder haar eenmaal van zijn lippen te nemen. Hierna kijkt hij altijd triomfantelijk in het rond en daagt iedereen uit hem dit na te doen. Het lijkt makkelijk, maar het valt niet mee zo'n fles bier achter mekaar op te drinken. Vooral niet als je de hele avond whisky hebt gedronken.

Wanneer Jack eindelijk klaar is met zijn verhaal, waagt

Leo het nogmaals met de dobbelstenen te rammelen en de vraag te stellen: ‘Zullen wij erom gooien?’ Ditmaal vindt zijn voorstel luide bijval. De flessen en glazen worden aan de kant van de tafel geschoven en het spel begint.

Leo eerst. Hij rammelt met de beker, blaast in de beker, kust de onderkant van de beker, blaast sigarettenrook in de beker, en gooit twee azen. De tweede keer komt er een derde aas bij, maar daar blijft het bij, ook na de derde worp. Met een vies gezicht geeft hij de beker over aan Abe. Abe neemt de beker aan en wil dan weten hoe de spelregels zijn.

‘Er zijn geen spelregels, Abe’, legt Leo uit, ‘een baby kan dit ook spelen. Je hebt alleen maar met die bus te rammelen en stenen op tafel te smijten. Wij vertellen je wel of je gewonnen of verloren hebt.’

Abe glimlacht schaapachtig, rammelt met de beker en smijt de stenen op tafel. Dat wil zeggen, drie stenen komen op tafel terecht, de twee andere rollen naar de hoek in de buurt van de bar. Iemand haalt de twee stenen. Abe rammelt opnieuw en gooit. Hij gooit vier vrouwen en allemaal op tafel.

‘Vier hoeren, Abe!’, roept Jack uit. En daarna, hatelijk, tot de anderen: ‘Vier hoeren, zeg, wat moet Abe wel met vier hoeren beginnen?’

Iedereen lacht.

Abe is geen kwade kerel. En hij heeft een mooie zuster. Ik ben eens op een avond met haar wezen rijden. Wij zijn ver buiten de stad gegaan en hebben de wagen op een lage heuvel geparkeerd om samen naar de opkomende volle maan te kijken. Wat een kinderlijke bezigheid eigenlijk! Ik zou de gezichten wel willen zien die Leo, Ben en Jack zullen trekken als ik hun vertel dat ik met Abe's zuster naar de opkomende maan heb zitten kijken. Maar zulke dingen houd je voor

jezelf en vertel je niet aan anderen. Trouwens, welke naïveling gaat nou in 's hemelsnaam op een heuvel zitten om de volle maan te bewonderen? En toch doe je zoiets met Abe 's zuster. Herta heet ze.

Het is mooi geweest. We hebben er lang gezeten en veel gepraat. Het landschap dat voor ons lag, zag er schoongewassen uit door de kleine regenbui vroeger op de avond. Bomen, struiken, heuvels en weggetjes, met hier en daar het vage lichtje van een petroleumlamp, dat een alleenstaand huisje verried. De maan gaf zoveel licht dat je alles kon onderscheiden, bijna als overdag, alleen veel mooier omdat het scherpe zonlicht er niet was. Op een paar meter afstand van de wagen bloeide een prachtige pita. Het deed je denken aan een sierlijke, oude kandelaber in een deftig herenhuis. Aan de voet van de heuvel was een trankeer van wabitakken, waarachter de kabrieten sliepen. Ook de bomen verderop kon je duidelijk onderscheiden: de forse tamarindebomen met hun machtige takken; de barba-di-joncuman, waarvan de peulen bij de geringste windstoot een klapperend geluid maakten; en dan overal de cactuszuilen, als dunne wiegelende pilaren die altijd op het punt staan om te vallen.

'Het ruikt hier heerlijk', merkte Herta op. 'Ruik je het niet?'

Er waren geen sterren, alleen de grote maan aan de grote, grijsblauwe hemel, geen matglas maar toch zodanig gekleurd dat je er net niet door kon kijken.

'In Europa is de hemel nooit zo', merkte Herta op. Herta en Abe komen uit Europa. Bij de laatste overstromingsramp zijn een oom en een tante van hen verdronken.

Het was een schone avond die op de een of andere geheimzinnige wijze een heerlijke, suggestieve macht in zich hield.

Hoe dikwijls je het ook ziet, een volle-maan-nacht in de regentijd ver buiten de stad is altijd nieuw en altijd weer verrassend.

‘Ben je dronken of zit je te dromen?’ Het is Abe die de beker met dobbelstenen onder mijn neus houdt.

In twee worpen versla ik zijn vier vrouwen met vijf negers. Ik heb altijd geluk met dobbelstenen. Misschien dat ik er daarom zo beroerd voor sta met andere dingen.

‘Nu zal ik jullie eens laten zien hoe het moet’, zegt Jack terwijl hij enthousiast de beker overneemt.

Welk net meisje, dat hier op het eiland geboren is, gaat 's avonds alleen met je mee, ver buiten de stad, om naar de opkomende, volle maan te kijken? Zoiets doet alleen een Europees meisje, dat niet is grootgebracht in een kleine, eilandelijke gemeenschap en dat is opgegroeid zonder de spiedende ogen van altoos-chaperonnerende oude tantes. Ik was er Herta dankbaar voor dat ze met me was meegegaan.

Wij hebben lang gepraat, over allerlei dingen, en ik was zeer openhartig. Gewoonlijk ben ik helemaal niet openhartig als ik een gesprek met iemand voer. Over het algemeen probeer ik altijd degene met wie ik spreek, te misleiden. Als het een dom iemand is, overdonder ik hem door over gekke dingen te spreken waar hij geen snars van afweet, en als het iemand is die een grotere ontwikkeling heeft dan ik, breng ik hem van de wijs door mij excentriek aan te stellen en te doen alsof ik er een zeer aparte denk- en levenswijze op na houd. Gewoonlijk lukt het wel.

Maar met Herta was ik openhartig. Met haar voelde ik mij op mijn gemak. Wij hebben over allerlei onderwerpen gesproken, ook over het eiland. Als vreemdelinge zag zij het eiland natuurlijk met geheel andere ogen.

Waarom ik zo oprecht met haar was en sprak over dingen die voor mijzelf nu nog niet recht duidelijk zijn, snap ik niet. Waarom haar wel en niet mijn andere vrienden en vriendinnen die ik tienmaal beter en tienmaal langer kende dan zij? Mijn andere vrienden die, net als ik, hier op het eiland zijn geboren en getogen en mij dus beter zouden begrijpen. Waarom met een vreemdelinge gesproken over het eiland en de verwarrende dingen en toestanden die mij de kluts deden kwijtraken? Zouden de anderen mij beter hebben begrepen dan Herta? Beschouwde ik Herta als vreemdelinge? Koos ik haar uit om over deze dingen te spreken omdat zij anders was en niet tot het eiland behoorde en dus vroeg of laat weer voorgoed zou weggaan en het eiland geheel zou vergeten?

Jack blijft zijn woord getrouw en slaat mijn vijf negers met niet minder dan vijf koningen. Ben is nu aan de beurt.

'Het ruikt hier heerlijk', merkte Herta op. 'Ruik je het niet?'

Wij waren uitgepraat. Ik boog mij naar haar toe en begroef mijn gezicht in haar haar. 'Je haar ruikt heerlijk, Herta', zei ik.

Ik kuste haar. Zij kuste terug. Op dezelfde vlotte en gewone manier waarop zij het gesprek had gevoerd. Op dezelfde vlotte en gewone manier waarmee zij had ingestemd om met me mee te gaan rijden. De terughoudendheid, het preutse tegenstribbelen en de daarop volgende hartstochtelijke en totale overgave van de andere meisjes hier in dergelijke gevallen had zij niet. Omdat zij van nature zo was? Of omdat zij vreemdelinge was, vreemdelinge in een voor haar vreemde, tropische omgeving?

Een oorverdovend gejoel stijgt op van de tafel, Ben heeft vijf azen in een worp gegooid en moet de traditie getrouw

iedere aanwezige in de kroeg op een drank trakteren. Ben vat dit dure grapje gemoedelijk op.

Dan ontdekken wij Mencha, die aan de bar staat. Mencha is nu een oude vrouw, maar vroeger moet ze er heel anders hebben uitgezien. Zij is de bekendste hoer van het eiland. Nu zij oud is geworden, houdt zij er een soort harem op na van zestienjarige meisjes. Zelf leeft zij nu alleen maar van haar romantische reminiscentiën en vertelt aan iedereen die het horen wil, dat zij het is geweest die met de huidige bankdirecteur, de huidige chef van het havenbedrijf en tachtig andere notabelen van het eiland voor het eerst 'in zee' is geweest toen de jongelui de achttienjarige leeftijd hadden bereikt.

Leo oppert het plan om allemaal tezamen naar het huis van Mencha te gaan. Abe begint zenuwachtig te giechelen en vraagt of hij ook mee moet. Ben stelt hem gerust door hem de verzekering te geven dat wij daar alleen maar gaan zitten drinken en dat het daar vrolijker toe gaat dan in deze vieze kroeg. Eerlijk gezegd voel ik er helemaal niets voor om mee te gaan, want ik weet drommels goed dat het bij Mencha thuis viezer is dan in deze kroeg.

Maar natuurlijk zwicht ik voor het voorstel. Ik zwicht voor alle voorstellen.

Ben gaat Mencha roepen bij de bar en een paar minuten later zijn wij op straat. Het regent nu helemaal niet meer. Het kan zijn dat het wel een beetje regent, maar dat de druppels niet doordringen tot deze smalle steeg.

Om de hoek bij het Chinese restaurant zien wij Marcel. Hij is stomdronken en bezig een verkeersbord krom te buigen. Hij is daar zo ernstig mee bezig dat hij ons niet in de gaten heeft. Wij houden ons stil en kijken toe. Wanneer het bord

totaal omgebogen is, haalt Marcel een zakdoek uit zijn zak en begint hiermee het bord minutieus af te vegen. Zo is Marcel. Zelfs wanneer hij stomdronken is, denkt hij nog aan de kleinste details. Hij is bezig zijn vingerafdrukken weg te vegen. Jack geeft plotseling een schreeuw: POLITIE!

Maar hij vergist zich. Marcel schrikt niet en hij kiest het hazenpad niet. Hij richt zich op in zijn volle lengte en gaat deftig naast het omgebogen bord staan. Dan ziet hij ons en begint te grijnzen. Ik ben er van overtuigd, dat wanneer er werkelijk een politieagent was gekomen, Marcel een redevoering van een kwartier zou hebben afgestoken met als onderwerp de vervloekte straatjongens van tegenwoordig die zo maar uit louter baldadigheid nuttige gouvernementsgoederen vernielen.

Op de vraag van Abe of hij dat verkeersbord nou heeft vernield uit protest tegen mechanisatie van de wereld, doet Marcel de geniaalste opmerking die ik ooit uit zijn mond heb vernomen: 'Wat voor nut had dat verkeersbord? Er kan toch geen verkeer door deze smalle steeg?'

Wij zien nu de gitaar. Hij staat tegen de muur en ook Marcel bekijkt zijn eigendom met een gezicht alsof hij het nu voor de eerste maal van zijn leven ziet.

'Dat is waar ook', roept hij dan vol vuur, 'Ik heb jullie hulp nodig. Ik zoek de hele avond al naar jullie. Weet je wat we gaan doen? We gaan Jeanne een serenade brengen. Jullie moeten allemaal meezingen, maar een ding moeren jullie plechtig beloven. Wanneer het lied uit is en zij laat mij naar binnen, dan gaan jullie braaf weg. Horen jullie dat? Dan gaan jullie braaf weg. Zoiets doe je toch voor een goede vriend?'

'En haar echtgenoot?', vraagt Ben.

‘Vanmorgen met de schoener vertrokken’, antwoordt Marcel triomfantelijk.

Wij geven Mencha een briefje van vijf en sturen haar weg. Zij veroorlooft zich enkele minder fraaie opmerkingen aan het adres van onze moeders, maar gaat toch weg.

Niettemin is er van die hele serenade niets terechtgekomen. Halverwege het sentimentele Spaanse liedje, met zoveel pathos voorgedragen, ging de deur van Jeanne's huis open en stapte een in uniform geklede jongeman naar buiten.

‘Je bent te laat, Marcel’, plaagt Leo, ‘de Koninklijke Marine is je voor geweest.’

VII

Ziezo, dat mooie vijftal ben ik kwijt. Gelukkig maar. Als ik een gezelschap verlaat, welk gezelschap dan ook, voel ik me altijd opgelucht. Dit gevoel heb ik steeds gehad. Zelfs ook met mijn meisje. Honderd jaar geleden had ik een meisje, een lief klein meisje met heerlijk zacht haar. Ik was graag met haar, maar wanneer ik haar verliet, voelde ik mij altijd opgelucht. Goed beschouwd, geloof ik dat ik mijn roeping ben misgelopen. Ik had kluizenaar moeten worden. Kluizenaar in de woestijn. Of monnik. In een dier oorden waar je de ganse dag alleen in een cel zit opgesloten en nooit praat en nooit drinkt en nooit rookt. Alleen dat nooit drinken zal wel niet meevallen.

Midden op straat ligt een hond, een enorm zwart ding. Warempel, het valt mee, ik kan met mijn dronken kop nog goed zien. Zal ik voor dat beest stoppen of zal ik hem kapotrijden? Misschien wil dat beest wel dood. Waarom gaat hij anders midden op straat liggen?

Maar de hond wil niet dood. Op het laatste nippertje springt hij opzij. Mijn linkerspatbord gaat rakelings langs zijn achterlijf. Jammer eigenlijk, de vliegen hadden anders morgen mooi feest kunnen vieren.

‘Dag, Karpattenkoning!’

Ik houd niet van honden.

Het regent nu niet zo hard meer. De ene minuut regent het zo hard dat je denkt dat de tweede zondvloed is begonnen en de andere minuut is het weer plotseling opgehouden. En dan begint het weer opnieuw; en zo gaat dat maar door.

Op de voorruit van de wagen zie ik de natte kringen van het tafelblad uit de kroeg waar ik zonet gezeten heb. Ik heb

dat wel meer. Wanneer ik mij van de ene plaats naar de andere verplaats, neem ik altijd een paar beelden met mij mee. Soms is dat wel leuk, als het aangename beelden zijn. Maar soms kan dat ook vervloekt vervelend zijn.

De weg gaat steil omhoog. Boven gekomen laat ik de wagen stoppen. De daken van de huizen aan beide zijden van de weg lijken net de treden van een grote trap die voor een reus is gebouwd.

Ik ontdek dan dat alle ramen gesloten zijn en dat het behoorlijk warm in de auto is. Ik draai het zijraampje omlaag aan de kant waar de regen niet naar binnen kan. Aan de muur aan de kant van de weg hangt een grote, blikken reclameplaat. Drink Coca Cola ice cold. Bij elke regenvlaag maken de druppels die er tegen slaan een prettig geluid. Net alsof iemand bezig is zijn gitaar te stemmen.

In de verte, over de huizendaken heen, ligt de inktzwarte zee. Ik ontdek de vage lichten van een groot schip dat de haven nadert. Tientallen schepen uit alle delen van de wereld komen de haven binnen en vliegtuigen uit Amerika en Europa landen dagelijks op het vliegveld. Ten zuiden van het eiland, zo dichtbij dat je als het helder weer is de kustlijn kunt onderscheiden, ligt het enorme vasteland van Zuid-Amerika met zijn bruisende leven, zijn fantastische rijkdommen, zijn ingewikkelde intriges en zijn komische revoluties. Maar toch, op de een of andere geheimzinnige wijze blijft het eiland onaangetast, afgescheiden van de rest van de grote wereld, door de zee die het omringt.

Dan begint het harder te regenen. En regelmatig. De gitaar-akkoorden op de Coca Cola-plaat worden nu een onophoudelijk, eentonig gestotter. Ik moet hier weg.

VIII

Radar Bar.

In de verste hoek van de zaal zit Chandi, dronken en helemaal alleen zoals hij altijd is. Chandi heeft nooit een drinkgezel en daar zijn twee goede redenen voor. In de eerste plaats zijn de mensen hier zeer bijgelovig van aard en geen van hen die het ooit zou wagen aan hetzelfde tafeltje te gaan zitten met Chandi of, wat erger is, zich door hem te laten aanraken. In de tweede plaats draagt Chandi de reuk van zijn beroep constant met zich mee. Er zijn van die mensen die altijd de reuk van hun beroep met zich meedragen. Waar zij zich ook bevinden of hoe zij zich ook kleden, je herkent hen direct aan de reuk. Zoals bijvoorbeeld de man die mijn haren knipt en die steeds naar poeder en goedkope pommade ruikt. Of zoals alle priesters die eeuwig en altijd een vage reuk van uitgedoofde sigaren om zich heen, hebben.

Chandi is doodgraver. Ik weet niet hoe het in andere landen is, maar op dit eiland zijn alle doodgravers dronkaards. En Chandi is de grootste zuiplap van allen. Maar dat hoort bij het vak. Je kunt iemand, wiens dagtaak bestaat uit het graven en later weer opvullen van grafkuilen, moeilijk kwalijk nemen dat hij veel drinkt. Chandi is ook niet zo oud als de andere doodgravers die ik ken. Ongeveer veertig, schat ik, maar ik kan het ook mis hebben, want met kleurlingen kun je meestal moeilijk zeggen of zij 35 of 55 zijn. Chandi is niet dom, zoals een doodgraver hoort te zijn. Hij heeft zijn jeugd in Bogotá doorgebracht en schijnt daar tamelijk goed onderwijs te hebben genoten. Hoe hij uit alle beroepen ter

wereld juist het doodgraversvak heeft gekozen, is mij een raadsel.

Vreemd dat ik al deze dingen weet van een doodgraver. Maar ja, op dit eiland weet iedereen alles van iedereen.

Plotseling krijg ik de opwelling om bij Chandi te gaan zitten. Het is een drang, gek weliswaar, die zich hevig doet geiden en mij een vreemd gevoel geeft. Ik ga bij Chandi zitten. Ik laat hem mij aanraken. Dat brengt mij geluk vanavond en zal alles goed doen verlopen. Ik heb het nooit aan iemand gezegd, maar ik ben zelf ook zeer bijgelovig. Natuurlijk niet op dezelfde manier als de anderen, die een slecht voorteken zien in elke grote spin, elke zwarte vlinder en elke hond die met de snuit naar de maan huilt, maar ik hou er een eigen bijgelovigheid op na. Zoals nu. Ik ben er van overtuigd, dat wanneer ik bij Chandi ga zitten en mij door hem laat aanraken, alles vanavond vlot zal verlopen.

Chandi kijkt helemaal niet verbaasd op als ik aan zijn tafeltje ga zitten en ik ben er hem dankbaar voor. Ik ben helemaal niet in een humeur om uitleg te geven of om te gaan redetwisten. Het enige wat Chandi doet, is even een beweging maken met zijn lippen alsof hij een groet uitspreekt, maar er komt geen geluid uit zijn mond. De jongen bij de bar brengt twee glazen jenever. Waarom hij dat doet, snap ik niet. Ik heb niets besteld en Chandi heeft een glas bier voor zich. Daar komt nog bij dat ik de hele avond whisky heb gedronken. Maar ik voel er op het ogenblik helemaal niets voor om te gaan redetwisten of zelfs maar te praten. Ik drink mijn jenever en ook Chandi drinkt de zijne; het bier laat hij staan.

Dan voel ik de reuk die Chandi met zich mee draagt. In de zware alcohollucht die van zijn kant van de tafel lang-

zaam naar mij toe komt, in die warme, zware uitwaseming ontdek ik wat ik zoek en neem ik, misschien een beetje bang, maar toch blij de ijle kilheid van de dood waar en haal diep adem. Chandi zelf lijkt mij op dit ogenblik heel dichtbij en toch tegelijk oneindig ver.

Ik zeg: 'Laat ons bij elkaar blijven, Chandi', maar hij hoort mij niet.

Ik begrijp nu ook waarom Chandi altijd zo alleen is. Er zijn mensen die steeds eenzaam zijn en ook altijd eenzaam zullen blijven, waar zij zich ook bevinden. Er zijn mensen die geen aanleg hebben voor vriendschap en daarmee verwante gevoelens, maar het is toch wel vreemd dit juist bij een doodgraver aan te treffen.

Ik wil hem dan ook kwetsen en stel hem de vraag die hem volgens mij het onaangenaamst in de oren moet klinken. Ik vraag hem mij wat te vertellen van zijn beroep. Maar ik vergis me. Ik kwets hem niet. Hij begint te vertellen. Hij vertelt mij dat de meeste mensen een verkeerde voorstelling hebben van zijn vak. Het woord doodgraver vervult hen reeds met afgrijzen, omdat zij zich voorstellen dat een doodgraver de ganse dag met lijken omgaat. Niets is minder waar. Een doodgraver heeft voor zover het lijken betreft, alleen maar te maken met de kisten waarin zij zitten en later met de oude botten.

'Ik ben dronken, Chandi', zeg ik.

Dan begint hij over kerkhoven te spreken. Eerst spreekt hij verbitterd over de afscheiding die ook na de dood bestaat. Een protestants kerkhof voor de protestanten, een katholiek kerkhof voor de katholieken, een joods kerkhof voor de joden. Daarna wordt mijn vriend de doodgraver poëtisch. Het mooiste uur van de dag vindt hij even vóór zonsondergang, wanneer

de laatste plechtigheden aan een open graf plaatsvinden. Het kerkhof is dan stil, de hele wereld is dan stil. Alleen de eentonige, biddende stem van de dominee die over de gebogen hoofden van de omstanders gaat. Het is een droevig moment; de zon gaat onder en de overledene wordt op zijn laatste rustplaats bijgezet. En als de mensen vertrokken zijn en het kerkhof leeg is en het reeds halfduister is geworden en hij de laatste hand legt aan het graf, bekruipt hem een gevoel van intens medelijden met de dode. ‘Soms spreek ik dan met de gestorvenen’, zegt hij.

Hij spreekt dan niet meer en wij drinken jenever. De grammofoon bij de bar speelt een inheemse plaat. Ik haat die eentonige, inheemse walsen.

‘Tien jaar geleden was dit eiland nog bewoonbaar, Chandi’, zeg ik, maar Chandi weigert na te denken.

Dan zeg ik weer iets, het moet iets ergs zijn, want het is iets dat Chandi haastig doet opstaan om te verdwijnen. Wanneer hij langs mijn stoel passeert, raak ik zijn mouw aan met mijn linkerhand, de hand van het hart.

Vanavond zal alles vlot verlopen.

IX

‘De duistere zang van de duistere dood?’

Hoe kom ik aan deze zin? Waar heb ik die gelezen? Ik kan het mij niet meer herinneren. Alleen deze ene zin onthoud ik nog: ‘De duistere zang van de duistere dood?’

Ik heb dat wel eens meer. Ik lees iets en vind het heel mooi en heel interessant, maar vergeet het weer gauw. Behalve één zin, die mij dan plotseling en meestal op de aller-idiootste momenten weer te binnen schiet. En ik kan mij dan nooit herinneren waar ik die zin gelezen heb.

‘De duistere zang van de duistere dood?’

X

Er is een landhuis, dat een voorname rol speelt in mijn jeugdherinneringen. Het lag op een lage heuvel, zoals de meeste landhuizen, en het had vele boogramen. Vanuit de verte leek het wel of het hele huis enkel uit witte bogen bestond, zovele waren er. Het huis had vele grote vertrekken en drie lange gangen. Wanneer je door een van deze gangen liep, maakten de hakken van je schoenen een hoog geluid op de harde stenen vloer. Maar dat kwam niet dikwijls voor, want meestal liep je blootsvoets door het grote huis. Je ging zelfs zonder schoenen aan tafel.

Aan de rechterkant, tussen het woonhuis en de oude schuren, lag een binnenpleintje, een schaduwrijke patio waar het altijd heerlijk koel was, omdat de zon er nooit binnendrong. In het midden van het pleintje stond namelijk een enorme oleanderboom, waarvan de lange, brede takken de ganse patio overdekten. Wanneer deze boom in bloei stond, verspreidde zich een zachte, zoete geur door het hele huis, ja zelfs tot in de keuken aan het andere eind van het gebouw. En wanneer je dan uit een van de ramen uit de bovenverdieping neerkeek op de boom, dan lag het hele pleintje verscholen onder het witte dak van de oleanderbloesems. Zelfs de groene bladeren zag je bijna niet meer, omdat ook die verdrongen werden door de blanke bloemen. Als kleine jongen heb ik eens in een gezelschap van grote mensen de wens geuit onder zulk een bloeiende oleanderboom te worden begraven. Kleine jongens kunnen zulke wonderlijke uitspraken doen! Natuurlijk heeft iedereen mij toen uitgelachen. En toch vind ik het, ook nu, niet zulk een dwaze gedachte.

Toen reeds verkeerde het landhuis in min of meer vervallen toestand. Ons kinderen was het ren strengste verboden op zolder te komen; men was bang dat wij een van de losse dakpannen op onze hersens zouden krijgen. Maar natuurlijk kwamen wij er toch, want de zolder was voor ons het meest fascinerende gedeelte van het hele huis. Van tijd tot tijd kreeg je wel stukjes gedroogde kalk op je hoofd, maar als je voorzichtig over de losse vloerplanken liep, gebeurde er verder niets. Het was die kalk welke ons meestal verried, want als wij aan tafel gingen en men ontdekte van dat witte spul in ons haar, dan wist men meteen dat wij op de verboden zolder waren geweest. Maar dat is slechts een paar maal voorgekomen, nadien gingen wij na een speurtocht op de zolder altijd naar Ia in de keuken, die ons haar zorgvuldig schoonmaakte voor wij aan tafel gingen. Ia was een goede ziel. Ze was kokkin en ze had altijd de een of andere lekkernij voor me. Ik hield toen veel van haar, ofschoon ik haar ervan verdacht dat ze stilletjes behoorlijk dronk. Dat deed ze, meende ik, omdat zij groot verdriet had, want enige tijd tevoren was haar man op een vroege morgen toen het nog halfdonker was, in de put gevallen en verdronken. Niemand had hem in de put zien vallen en twee dagen lang werd er ijverig naar hem gezocht. Reeds begon men aan te nemen dat hij om de een of andere reden het hazenpad had gekozen en stiekem aan boord van een schoener naar Venezuela of Colombia was vertrokken, toen zijn lijk in de put werd ontdekt. Ik heb zelf gezien hoe ze hem naar boven trokken. De politie is er ook aan te pas gekomen en heeft zowel Ia als de andere arbeiders op de plantage urenlang ondervraagd.

Het liefst gingen wij op zolder even vóór de zon onderging, want op dat uur begonnen de vleermuizen uit hun

schuilplaatsen te komen. Ieder van ons was dan gewapend met een katepult en onze broekzakken hadden we vol kleine platte steentjes, die wij overdag speciaal voor dit doel op het strand hadden verzameld. Wij waren meestal met ons drieën, mijn twee neven en ik, en er waren dagen dat wij samen meer dan honderd vleermuizen kapotschoten. Maar ze raakten nooit op. Elke keer waren er weer evenveel. Een van mijn neven, Wim heet hij en hij zit nu in de kerkeraad, kreeg er altijd spijt van wanneer wij de gedode vleermuizen allemaal op een hoop stapelden om ze te tellen. Hij zei dan altijd dat het wreed was dat wij deze onschuldige diertjes doodden en dat hij nooit meer zou meekomen op zolder. Maar de volgende keer was hij er weer prompt bij. Ik heb nooit enig schuldgevoel gehad wanneer ik vleermuizen doodde. Ik vond ze vieze dieren en kon er wel duizend doodmaken. Maar er waren wel diertjes die ik nooit kon doodmaken. Zoals bijvoorbeeld die kleine schuchtere vogeltjes met grijze vleugeltjes en een gele buik. Zij hebben geen naam; ‘geel buikje’ zegt iedereen en dan weet je meteen welke vogel zij bedoelen. Op een ‘geel buikje’ heb ik nooit geschoten.

Soms ging ik ook op mijn eentje op zolder; soms zelfs wanneer het reeds helemaal donker was geworden. Vreemd is dat eigenlijk, want er waren honderden kleine dingen waar ik toen bang voor was of die ik niet alleen durfde doens maar op die grote, donkere zolder was ik nooit bang. Ik ging dan meestal op een van de grote vensterbanken liggen en tuurde naar buiten. Als er maan was, kon het prachtig zijn. Dan keek ik naar de glinsterende zee in de verte; het leek wel of er ook in het zwarte water sterren waren, verzameld in een brede lichtbaan die van de kust tot aan de horizon reikte en die dan langs de hemel omhoogklauterde tot aan de maan.

Of ik keek naar de wuivende boomtoppen die een ritselend geluid maakten, of naar de mysterieuze dwaallichtjes die zich zo razendsnel van de ene plaats naar de andere verplaatsten. Soms ook sloot ik de ogen en luisterde naar de wind. Ik had er vroeger nooit op gelet, maar ik kwam toen tot de ontdekking dat de wind wel duizend verschillende geluiden kon maken.

Ook nu nog luister ik op idiote momenten graag naar de wind. De wind hoort bij het eiland. Het is een wind die nimmer vermoeid raakt en die als een forcerende adem over het eiland blaast, fris en dun in de koele regentijd, loom en heet in de warme septemberdagen, zwaar en sterk in de orkaantijd. De wind die de taaie wabi- en dividivi-bomen verslagen het hoofd doet buigen; die de met vruchten beladen barkjes op zijn vleugelen neemt en de golven doet klieven; die soms als een grote, onzichtbare bezem de hitte wegveegt en daarvoor in de plaats de koelte van de zee het land opduwt; de wind die de met katoen bedekte zaden, die uit de langwerpige vrucht van de kapokboom springen, opvangt en als kleine bruine vogeltjes boven de wildesaliestruiken laat drijven.

Het is dezelfde wind waar je ook naar luisterde toen je nog een jongen was en in je bed lag in dat grote huis op de heuvel en je zo eenzaam voelde; die 's nachts geheimzinnig murmelde tussen de slapende bloesems van de oleanderboom op het binnenplein. Of die onrustig woelde in de toppen van de flamboyan-bomen en de platte houtige peulen angstig deed klappertanden, en die dan langs de witte muur klom en een zolderraam opende en als een dief naar binnen gleed en het raam weer achter zich dichtsloeg. Je hoorde de vloer licht kraken onder zijn zachte tred en je hoorde een vleer-

muis wegfladderen, die hij had doen wakker schrikken. Daarna hoorde je hem de trap afkomen, een voor een kraakten de treden. Dan was hij op de galerij en vloog door een van de zijbogen weer naar buiten, terug naar de oleanderboom in de patio en daarna naar de kokospalmen aan de voet van de heuvel.

Eenmaal, toen je een beetje ziek was en de slaap niet kon vatten, was hij de galerij overgestoken en had de gang betreden. Bij je kamerdeur was hij blijven staan en je hoorde zijn gejaagde ademhaling. Een grote angst maakte zich van je meester, want je begreep toen dat hij kwaad in de zin had. Hij maakte de kamerdeur open en stapte naar binnen. Maar het was de wind niet meer, het was een vrouw, een ontzettende negerin: de wind had zich in de gedaante verscholen van Ia, de kokkin die altijd allerlei lekkers voor je in de keuken had.

Ia kwam dichter naar je toe en noemde jou haar lieveling en vroeg of je nog koorts had. Maar je was doodsbang en durfde haar geen antwoord te geven en deed net alsof je sliep. Zij klom bij je in bed en je voelde haar zware, zwarte lichaam op je drukken, maar haar gezicht was anders, dat was niet Ia's gelaat, dat was niet de vriendelijk glimlachende Ia uit de keuken. Je wilde schreeuwen en om hulp roepen, maar Ia's gezicht, dat verwrongen masker, was te dichtbij, de afstand tussen jouw gezicht en het hare te klein om enig geluid door te laten. Je voelde een zware hand die zo hevig door je haren streek dat zij begonnen te schroeien en tegen je rechteroog sloeg een dikke, warme adem van witte rum. Je brandende haren vielen omlaag, over je gezicht, je borst, je buik en je benen en de brandlucht uit de stekende wonden over je gehele lichaam mengden zich met de walglijke stank

van witte rum. Je probeerde je adem in te houden om die verderfelijke damp niet in te ademen, maar het lukte niet Door je neusgaten, door je mond, door al je poriën zoog je de weerzinwekkende stank naar binnen. Het was alsof duizend scherpe cactusnaalden je huid openscheurden en diep in je lichaam drongen om het bedwelmende vocht te lozen.

Je sloot je ogen en je wist toen dat je een cactuszuil aan het beklimmen was. Je voelde de vlijmscherpe doorns de huid aan je dijen openscheuren, maar de pijn hinderde niet meer; je had nu alleen maar oog voor de fiere, rijzige kolom die je beklimmen moest, steeds hoger. Dan was je aan de top en een felle bliksemslag doorkliefde de hemel buiten en zette de plantage, het huis en je kamer in lichtelaaie. De zuil sidderde en met haar het hele huis.

Je keek schielijk naar beneden om de jongen te zien die je aan de voet van de kolom had achtergelaten, maar je zag niets. Alles was donker.

Toen kwam de regen. De grote, ijskoude druppels vielen langs de groene groeven van de cactuszuil naar omlaag en je liet jezelf mee naar beneden zakken. De zuil boog zich toen als een vermoeide wabi-boom die zijn door de zon vergrijsde kop langzaam naar beneden neigde.

Je keek om je heen om de nieuwe dingen te zien, maar alles was onveranderd gebleven: dezelfde lelijke scheuren in de witte muren van de kabrietenstallen; dezelfde zoete geur van de oleanderbloesems; dezelfde lichtschuwe vleermuizen op zolder; dezelfde eentonigheid van zon en wind.

Alles was onveranderd gebleven. Alleen noemde Ia, de kokkin, je sedert die nacht voortaan altijd ‘meneer’.

XI

In Delicias brandt nog licht. Zal ik daar een poosje gaan zitten? 't Is niet mijn geliefkoosde bar; de familiaire barkeeper is een oerlastige vent en de bedienden zijn onbeschoft. Maar ik moet er toch wel even binnen. Vanavond breng ik toch een afscheidsbezoek aan alle bars van het eiland? Ik hoop alleen maar dat ik er niemand zal ontmoeten die zich aan mij vastklampt met het doel enkele gratis borrels van mij te krijgen of die mij met dronkemanspersistentie wil dwingen een aantal gratis borrels van hem te drinken. Voorlopig heb ik geen behoefte aan gezelschap en wil het liefst alleen zijn.

Ik parkeer mijn wagen. Het valt niet mee een plaats te vinden, de hele rechterhelft van de straat is met auto's bezet. Ik vind een plaatsje, maar gevaarlijk dicht bij een parkeerhalte voor autobussen. Het is te hopen dat et geen rotzooi van komt met de politie. Daar moet ik vanavond voor oppassen. Geen rotzooi met de politie.

Wanneer ik Delicias binnenstap, is er plotseling een vaag moment. Mijn benen worden loodzwaar. Het wordt zwart voor mijn ogen en er is een raar, verdraaid onprettig gevoel in mijn maag. Ik grijp snel de rugleuning van de eerste de beste stoel vast en knijp hard, heel hard. Langzaam voel ik dan de misselijkheid weggaan. Voorzichtig doe ik mijn ogen open. Ik kan weer duidelijk zien, de leuning van de stoel en mijn handen die haar omklemd houden. Van dat harde knijpen zijn mijn handen bij de knokkels spierwit geworden en het duurt even voor ik de leuning kan loslaten. Dan kijk ik verder naar voren. Neen, er zit niemand op de stoel Nog

verder. Ook de tafel voor de stoel is leeg. En ook de stoel die na de tafel komt. Ik kijk niet verder. Ik ga zitten.

De bediende staat naast me. Hij zegt niets en ik zie hem ook niet, want ik heb mijn ogen weer gesloten, maar ik weet dat hij naast me staat. Wat doet die vervloekte vent er? Ik wil alleen zijn en met niemand praten. Waarom kan ik niet mijn hand voorzichtig over de tafel schuiven, er een vol glas vinden en dat dan heerlijk opdrinken zonder een woord met iemand te wisselen? Maar de enige manier om iets te drinken te krijgen is als je bestelt. Zo is het nu eenmaal, niet alleen in deze bar, maar ook in alle andere bars ter wereld.

'Een whisky-soda?'

Ik knik en voel hem weggaan. Natuurlijk wil ik whisky-soda. Waarom moet die knul dat nog vragen? Ik heb de hele avond toch whisky-soda gedronken?

Ik ben dronken. Dat heb ik toch gewild? Ik drink toch met opzet zoveel vanavond? Waarom ook weer? O ja, om alles te vergeten. Om alles te vergeten of om zoveel mogelijk in het geheugen terug te roepen?

Waar blijft die vervloekte bediende? Duurt het een eeuw voor men een whisky-soda klaarmaakt? Als hij nog lang wegblijft, ga ik weg, ga ik ergens anders zitten waar ze fatsoenlijke service geven. Er zijn genoeg tenten die nog open zijn. Mijn auto staat ook fout geparkeerd, dus erg lang kan ik hier in ieder geval niet blijven.

Waar was ik zonet ook weer over aan het denken? Ik weet het verdomd niet meer. Dat komt wel eens meer voor. Je bent bezig met de een of andere gedachte en dan komt er plotseling iets tussen dat de intimiteit verbreekt. Daarna kun je met de beste wil van de wereld de draad van je gedachten niet meer achterhalen.

Waar blijft mijn whisky-soda? Zal ik die luie waiter eens opzoeken en hem een pak rammel geven? Ik denk aan Jack en moet lachen. 'I love a barfight', zegt hij altijd. Hij heeft die opmerking ergens gelezen. Hemingway waarschijnlijk, net iets voor Hemingway, en gebruikt het altijd als het tot een handgemeen dreigt te komen in een bar waar we zitten te drinken. Maar goed beschouwd hebben we slechts zeer weinig bar-fights meegemaakt. Als je de politieberichten in de krant van maandag leest, zou je denken dat men gedurende het weekeinde niets anders deed dan vechten in bars. En toch, als trouwe bezoeker van dergelijke gelegenheden maak je zelden een vechtpartij mee. Vreemd is dat eigenlijk.

Zelf heb ik nooit in een bar gevochten. Niet omdat daartoe geen gelegenheid was. Oh neen, als je in een bar zit te drinken, doen zich tientallen voorvallen voor waar je om zou kunnen vechten. Maar zodra er oorlogsgeweld in de lucht hing, heb ik me altijd strategisch op de achtergrond teruggetrokken. Uit zelfbehoud wel te verstaan. Een vuistslag van de eerste de beste snaak op mijn hersenpan zou voldoende zijn om mij voor een paar weken in het ziekenhuis te doen liggen.

Voor zover ik mij kan herinneren, geloof ik dat ik maar één keer in mijn leven heb gevochten. Maar dat is nu ontzettend lang geleden, toen ik nog een kleine jongen was op school. Ik heb mij deze vechtpartij altijd herinnerd, niet zozeer omdat het mijn enige knokpartij is geweest, alswel omdat iets bijzonders was voorgevallen tijdens dit handgemeen. De reden waarom Chali en ik toen hebben gevochten, weet ik niet meer, maar op een gegeven moment stormden wij op elkaar in en sloegen er op los. Het werd een prachtige bokspartij. Binnen enkele seconden hadden vele jongens zich in

een grote kring om ons heen verzameld en riepen ons aanmoedigende kreten toe. Chali was een negerjongetje dat lenig was als de pest en dat goed kon vechten, maar op de duur begon ik hem toch de baas te worden. Ik had meer uithoudingsvermogen; toen rookte ik nog niet. Ook de andere jongens om ons heen waren bijna allemaal kleurlingen en plotseling riep een van hen: 'Geef die vuile Europeaan op zijn donder, Chali, sla hem kapot, die tot Europeaan!'

Toen gebeurde er iets heel ergs. En heel idioots. Op het moment dat ik die woorden hoorde, vielen plotseling alle woede en alle vechtlust van mij af. Een vreemd gevoel maakte zich van mij meester, een gevoel van trots, van verhevenheid boven deze jongens, boven deze straat, boven deze omgeving. Maar meteen daarop bekroop mij een ander gevoel: schaamte.... Maar veel tijd om hierover te filosoferen kreeg ik niet. Dit moment van verwarring werd door Chali meteen benut om mij met een keiharde klap te vloeren. Ik kwam met mijn hoofd tegen de rand van een huisstoep terecht en het bloed dat uit mijn hoofdwond kwam, maakte een einde aan de strijd. Chali was de eerste die zich naar mij toe boog en in zijn zenuwachtigheid haalde hij zijn zakdoek te voorschijn en begon daarmee het bloed van de stoep te vegen. Ik heb nu nog een leuk souvenir aan dit duel: een klein wit plekje ergens achter op mijn hoofd waar geen haar meer wil groeien.

Waar blijft nou die vervloekte whisky.... Ik kom tot de ontdekking dat mijn whisky-soda voor me op tafel staat. Hoe heeft de bediende 'm dat gelapt? Ik heb hem helemaal niet zien komen. Heeft hij zeker langs radiografische weg gelapt, zoals men tegenwoordig ook raketten, geleide projectielen en al dat spul bestuurt.

Waar was ik? Dat gevecht met Chali. Ja. Na die vechtpartij en dat gat in mijn hoofd heb ik een zakmes gekocht en steeds bij me gedragen. Want ik vermoedde dat Chali en enkele van die andere jongens opnieuw ruzie met mij zouden zoeken zodra mijn hoofd weer helemaal genezen was. Maar ik heb dat zakmes nooit gebruikt. Voor Chali niet, want die verdronk een paar weken later tijdens het zwemmen bij de mangrovestruiken aan de kust, maar ook voor de anderen niet. Ik wist wel, toen ik het zakmes kocht reeds, dat ik het nimmer zou gebruiken, maar je hebt een veilig gevoel als je met een mes in je zak rondloopt Dat is het zelfde als met de revolver die ik nu heb. Ik heb haar twee jaar geleden aan boord van een Argentijns schip dat in de haven lag, gekocht. Ik weet dat ik nooit het lef zal hebben, wat er ook gebeurt, om op iemand te schieten, maar het is een prettige sensatie als je zo'n ding in je zak hebt zitten en jezelf de bezitter weet van een dodelijk vuurwapen.

Mijn glas is leeg. Ik zwaai in de richting van de barkeeper en een halve minuut later heb ik een nieuwe whisky-soda. Wat een bende is het hier! De ene keer moet je een uur wachten en de andere keer word je in een oogwenk geholpen.

Dat is de fout met mij. Ik merk te veel op. Waarom moet ik steeds letten op de kleinste, onbenulligste dingen? Waarom moer ik steeds alles analyseren? Waarom al die vreemde herinneringen vanavond aan langvervlogen jaren? Christus, welke idioot gaat nou in een bar zitten om te gaan mijmeren over allerhande flauwekul? Welke volwassene maakt zich in 's hemelsnaam druk over een vechtpartij die hij als kleine jongen heeft meegemaakt? Misschien als ik niet alleen was, als ik nu iemand bij me had met wie ik kon praten over gewone dingen, over baseball, vliegtuigongelukken of Rus-

land, dat het dan wel beter zou zijn. Larie! Ik ben alleen en vanavond wil ik verder ook alleen blijven. Whisky is de beste vriend. Whisky is het beste geneesmiddel als je zonderlinge gedachten hebt. Idiote gedachten kunnen niet tegen whisky.

Het zou leuk zijn als Edmee nu bij me was. Nu, aan deze tafel. Om een poosje met haar te praten. Over gekke, onbelangrijke dingen zoals zij dat zo goed kan.

Edmee is een hoer. Nou ja, natuurlijk niet zoals die andere vrouwen in dat kamp bij het vliegveld. Oh neen, dat helemaal niet. Maar ze houdt wel van een geintje. Overdag werkt ze braaf op de een of andere gouvernementsafdeling, maar 's avonds haalt zij nu en dan wel eens een streek uit. Niet dat ik haar dit verwijt. Volstrekt niet. Ik vind haar een leuk, lief meisje en lang geleden was ik zelfs hevig verliefd op haar. Zij heet Edmee, maar ik noem haar altijd ‘dama di anochi’, omdat zij me altijd doet denken aan de mooie bloem van deze plant. De dama di anochi is een plant met slappe stengels, die langs de muur omhoogkruipt en zich vastklampt met kleine hechtworteltjes. Edmee kan zich ook behoorlijk aan je vastklampen. De bloem van deze plant, een sierlijke, blanke, wijde kom die 's avonds opengaat en 's morgens reeds verwelkt is, is de prachtigste bloem van het eiland. Maar veel mensen hebben haar nooit gezien. Als je de nacht alleen maar gebruikt om te slapen, kun je haar nooit zien. Als ik deze bloem zie, moet ik steeds aan Edmee denken. Zij heeft een bleke, bijna ziekelijk bleke gelaatskleur, die extra afsteekt tegen haar gitzwarte haar. Zoals de witte dama di anochi afsteekt tegen de grijze muur van de woning van de ouders van Maurits. De oogwimpers van Edmee zijn lang, fantastisch lang. In het begin wilde ik niet geloven dat ze wel echt waren, maar nu ben ik er intussen wel van overtuigd. Die oog-

wimpers doen me denken aan de wolharen bij de stekels en op de vruchtbeginsels van de dama di anochi.

Wat ik het meest van Edmee bewonder, is dat zij zich weet te kleden. Je ziet hier schatrijke vrouwen rondlopen die de duurste dingen aan hebben, maar die er uitzien als lompe boerinnen. Edmee echter weet zich met kleine, leuke dingetjes er altijd extra elegant uit te doen zien. Ik weet niet veel van vrouwenkleding af, maar ik geloof dat de grootste fout hierin zit, dat de meeste vrouwen niet weten wat haar persoonlijk goed en wat haar slecht staat. Edmee weet dit precies. Neem bijvoorbeeld die grote oorbellen die altijd in de weg staan. Het merendeel der vrouwen ziet er clownachtig uit als ze te grote oorbellen aan hebben. Maar Edmee staan ze goed. En dat weet ze. Hoe groter hoe beter. Daarom heeft zij dan ook steeds van die enorme bellen aan haar oren hangen.

Edmee heeft eens iets heel lelijks uitgehaald. 't Is nu ongeveer een jaar geleden, maar ik vergeet het nooit meer. Het was op een hete zondagmiddag dat de telefoon thuis rinkelde. Edmee. Ze deed zeer opgewonden.

‘Gelukkig dat ik jou direct aan het toestel krijg’, sprak ze gejaagd. ‘Luister, is je wagen toevallig O.K.? Wil je me dan direct komen halen? We gaan buiten de stad, naar het platteland.’

‘Gaan we ergens memmen, Edmee? Dat is reuze....’

‘Neen, ezel, we gaan niet zwemmen. Kom je me direct halen? Ik sta bij het publieke telefoontoestel op de hoek bij de kerk.’

Ze verbrak de verbinding.

Tien minuten later zat ze in mijn wagen. Ze vertelde dat we naar de plantage van Janshi gingen. Zij wilde het aloë-

veld van Janshi van nabij zien en ook hoe zij daar aloë-hars bereidden. Ik kon mijn oren bijna niet geloven. Edmee, het stadsmeisje dat tot nog toe alleen maar geïnteresseerd was in Amerikaanse films en tijdschriften, wilde plotseling weten hoe aloë-hars bereid werd!

Het was een heel eind rijden. Onderweg deed ze onrustig. Maar praten deed zij bijna niet, wat ik in het geheel niet van haar gewoon was. En ze werd echt kwaad toen ik haar een vluchtige zoen gaf achter de grote oorbel.

Janshi was een en al vriendelijkheid, te vriendelijk zoals al die mensen altijd zijn. Je zou er verlegen van worden als je niet wist dat het altijd zo was. Die mensen hebben een felle haat voor alle blanken als groep, maar hebben grote achting voor de blanke als enkeling.

Natuurlijk had hij er niets op tegen dat wij zijn plantage bezichtigden. We mochten overal over het aloë-veld lopen zoveel we maar wilden.

De lelijke aloë-plantjes met hun scherpgetande, leerachtige bladen stonden in kaarsrechte rijen op het veld. Je zou zeggen dat er wel een miljoen van die plantjes waren, want het was een zeer groot veld. Janshi liep zelf ook mee achterop en hij beantwoordde alle vragen van Edmee. De roodbruine bladeren zijn de bewaarplaatsen voor de hars, waarvoor de plant gekweekt wordt. In de droge tijd worden die bladeren dicht bij de stengel afgesneden en dan met het snijvlak naar beneden gekeerd boven de lekbakken opgehangen. Langzaam vloeit het slijm er dan uit en wordt het overgegoten in de kookpannen. Nadat men het gedurende een halve dag heeft laten indampen, wordt het ingedikte sap in met papier beklede kisten overgegoten om geheel te verharden. Hierna zijn ze gereed voor de export.

Dat hele verhaal over de bereiding van aloë-hars interesseerde mij maar matig, maar Edmee was een en al oor. Zij vroeg toen aan Janshi of hij ook wist wat voor medicijnen men precies uit dat hars bereidde. Neen, dat wist Janshi niet. Ik waagde het op te merken dat aloë in de geneeskunde als laxeermiddel wordt gebruikt, maar Edmee keek mij toen zo boos aan, dat ik verder mijn mond hield.

Toen wij eindelijk weggingen, vroeg Edmee of zij twee aloë-bladen mocht meenemen. Natuurlijk kreeg zij die. De vuile plek, waar het sap werd gemorst, is nu nog duidelijk te zien op het vloerkleed van mijn wagen.

Pas later werd mij dit uitstapje naar de aloë-velden van Janshi geheel duidelijk. Edmee werd namelijk ernstig ziek en van een praatgrage nicht van haar kwam ik te weten dat het blad vlees van de aloë een pijnlijk, doch probaat abortusmiddel is.

XII

Een neger stort niet gauw zijn hart uit. En zeker niet voor een blanke uit de stad. Later vertelde Betto mij dat de oude Chu mij graag mocht en dat ik voornamelijk zijn vertrouwen had weten te winnen, omdat ik die middag zo smakelijk en met zoveel animo had meegegeten in de hut. Het maal had bestaan uit gezouten vlees, de met vlees gevulde diepblauwe vruchten van de berenhein en die geelbruine maisbrij die zoveel op het platteland wordt gegeten. Ja, ik had mij dat eten goed laten smaken, niet omdat ik het zo heerlijk vond, maar omdat ik zulk een ontzettende honger had.

Wij waren die zondagochtend op jacht geweest, Betto, Lou en ik. Even vóór zonsopgang waren wij reeds uit de stad gereden. De hele ochtend hadden wij door de velden gezworven en tegen het middaguur waren wij doodmoe bij het huisje van de oude Chu aangekomen. Ik was tenminste bek-af. Het is heus geen grapje dat je elke week kunt uithalen, zo urenlang ronddwalen in de hete zon tussen de vlijmscherpe cactussen. Daar kwam nog bij dat ik van die hele jachtexcursie zegge en schrijve één konijn had meegebracht, een oud mager beest op de koop toe. Uiterlijk zagen Betto en Lou er niet vermoeid uit, je zou bijna zeggen dat ze er even fris uitzagen als bij ons vertrek in de vroege morgen. Blijkbaar raakten zij nooit uitgeput van het lopen in de hete tropenzon.

In ieder geval, tegen een uur of twaalf kwamen wij bij het hutje aan, waar wij ons het door Chu bereide maal goed lieten smaken. Chu was blij dat zijn twee zoons thuis waren. Niet dat je dat op zijn gezicht kon lezen, want zijn gerimpeld negergelaat was altijd ondoorgrondelijk. En hij had van die

vreemde ogen die je soms ook bij oude zeelieden aantreft, ogen die steeds de horizon schijnen af te zoeken. Maar op de een of andere wijze voelde je dat hij blij was dat Betto en Lou thuis waren. De twee woonden en werkten in de stad en slechts om de zoveel maanden kwamen zij een zondag bij hun oude vader doorbrengen. Niet dat ze dan de hele dag bij hem thuis bleven. Meestal brachten zij hun geweren mee en waren de ganse dag in de velden aan het jagen.

Na de maaltijd en nadat wij met zijn vieren ongeveer een uur lang in de schaduw naast de hut hadden gezeten, zonder veel te praten, sprongen Betto en Lou op en waren zij gereed om opnieuw de wildernis in te trekken. Ik bedankte er echter hartelijk voor om in de hete middagzon nogmaals naar konijnen en leguanen te gaan speuren. Betto probeerde mij nog over te halen mee te gaan, maar het lukte hem niet. Het tweetal vertrok en ik bleef alleen achter met de oude man.

Ik probeerde een gesprek met hem aan te knopen, maar het lukte niet erg. Ik merkte op hoe vredig het hier was, de stilte en de heerlijke schaduw naast de hut. Hij knikte met het hoofd maar sprak geen woord. Ik merkte op hoe weinig leguanen en konijnen er thans in deze buurt waren. Over een paar jaar zou er wel geen enkele meer te vinden zijn. Hij beaamde dit door een gebaar te maken met zijn beide armen, doch zonder de mond te openen. Toen gooide ik het over een andere boeg. Ik begon te praten over zijn jongens, over Lou en Betto. Ik vertelde hem onder andere dat Lou in de stad bekend stond als een van de beste automonteurs en ik zag meteen de trots op zijn gerimpeld gelaat. Ik sprak ook over Betto, over de winkel waar hij werkzaam was en wat voor een grapjas en een lekkerbek die Betto altijd was.

Hij bemerkte dat ik zijn zoons goed kende en begon toen te

praten. Korte opmerkingen eerst, daarna lange verbalen. Dat Lou een goede automonteur was geworden, was niet te verwonderen. Reeds als kleine jongen had hij er altijd van gehouden met stukjes ijzer en draad en wieltjes te prutsen. En als de windmolen defect raakte, was het altijd Lou die het ding weer opknapte. Hij vroeg mij hoe de jongens zich gedroegen en hij sprak zijn misnoegen uit over het feit dat zij hem zo weinig kwamen opzoeken. Eenmaal op zijn praatstoel gezeten, bleef hij maar vertellen, aan één stuk door. Ook wanneer hij een vraag stelde, wachtte hij niet eens op mijn antwoord, maar ging meteen weer verder over wat anders.

In het begin sprak hij enkel over Berto en Lou en over zijn overleden vrouw. Toen die twee klein waren en zijn vrouw nog in leven was, hielpen zij hem met z'n allen op het maïsveld wanneer de regentijd aanbrak. En wanneer het oogsttijd werd, dan was het groot feest. Van heinde en ver kwamen de kennissen meehelpen de jutezakken met de zware maïskolven te vullen en in optocht ging het daarna naar de schuur. Dan begon het feest pas goed. Alle aanwezigen verzamelden zich op het grote erf achter het huis. De kleine houten ton met witte rum ging dan van mond tot mond. Ook de vrouwen dronken dapper mee. Soms werd er gedanst, voornamelijk door de vrouwen. Gekke dansen waren dat, op het eentonige ritme van de muziek van hoorn en tamboer. Soms was er ook een gitaar bij. Wanneer het later werd en de sterke rum zich deed gelden, maakte iedereen muziek. Elk willekeurig voorwerp waar men de hand op wist te leggen, werd als muziekinstrument gebruikt. En dan zong de oeroude Jani. Jani was wel honderd jaar of ouder. Hoe oud precies wist niemand, hij zelf ook niet, maar hij moest wel

erg oud zijn, want hij had nog als slaaf gediend op de plantage aan de voet van de grote berg. Het waren meestal komische liederen die Jani zong, en allen moesten luidkeels lachen om de woorden van het lied en de gebaren die Jani bij het zingen maakte. Hij zong van de schone gemalin van de blanke meester die het leven schonk aan een kind met bruine huidskleur. Met luide stem zong dan iedereen het refrein mee:

Zwarte aap, wat doe je daarin?
Zwarte aap, hoe kom je daar?
Zwarte aap, wat doe je daarin?
Een zwarte aap in een wit huis!

Trots vertelde Chu mij ook dat zij eens met hun drieën, hij, Lou en Betto, een put hadden gegraven. Het had wel erg lang geduurd en van tijd tot tijd hadden ze wel erge pijn in de rug gekregen, maar de put kwam klaar. Chu wees naar de overkant, waar de grond lager was. Daar lag de put. Maar hij gaf al lang geen water meer.

‘Er zit geen grondwater meer in de bodem.’

't Is niet alleen die put. Alles is nu veranderd. De maïskolven zijn niet meer zo groot en zwaar en de watermeloenen hebben hun zoete smaak verloren. Chu's vrouw is nu overleden en Betto en Lou wonen in de stad. Bijna alle jongemannen van het platteland werken nu in de stad. De oude mannen zijn achtergebleven om het land te bewerken. Maar het land zelf is niet veel meer waard. Niet meer zoals vroeger.

Chu wees in de richting van de grote asfaltweg naar het westen. Hij had daar in de buurt een stuk land gehad in de omgeving van de pastorie. Dat land had hij maar aan het gouvernement verkocht, omdat er toch niets meer aan te doen viel.

Van dat stuk land hebben zij nu een groot sportveld gemaakt, waar 's zondags na de kerkdienst de jongens en meisjes gaan voetballen en korfballen. De jongens hebben dan leren voetbalschoenen aan en de meisjes witte rubberschoenen. En allemaal hebben ze felgekleurde sporthemden aan, al naar gelang de club waartoe zij behoren. Clubs met Engelse namen. Three Stars Club. Fourth July Club. George Washington Club.

Chu sprak weer: ‘Zondagsavonds geven ze soms bioscoopvoorstellingen op dat veld’.

Chu was er nooit geweest en hij had ook het vaste voornemen om er nooit naar toe te gaan. Hij kende alleen de stomme film van vroeger, toen er op koninginnedag gratis voorstellingen werden gegeven op het grote plein in de stad. Op die dag trok iedereen naar de stad om de volksfeesten bij te wonen, de militaire parade te zien en naar de filmvoorstelling te kijken.

Chu was geen voorstander van de films van tegenwoordig die zoveel lawaai maakten. Die films leerden het publiek slechte dingen en propageerden doodslag en diefstal. Lonie, zijn buurvrouw, was eens wezen kijken en zij had Chu alles verteld van de film van die avond. Niet dat zij er erg veel van had gesnapt, maar Lonie kon goed lezen en zij had al de Spaanse teksten op het doek nauwkeurig gelezen.

‘Je had eens moeten horen, Chu’, had Lonie gezegd, ‘hoe twee zoons tegen hun vader en moeder te keer gingen. De allervuilste woorden. Je gelooft het nooit als je het zelf niet hoort.’

Maar Chu geloofde haar gretig en haatte sindsdien de bioscoop nog meer. Uit de beschrijvingen van Chu kwam ik er achter dat Lonie hoogstwaarschijnlijk ‘De dood van een

handelsreiziger' had gezien en ik moest er hartelijk om lachen. Krankzinnig toch om zulk een rolprent voor deze eenvoudige mensen op het platteland te draaien.

Chu vertelde ook dat eens op datzelfde veld een muziekavond was gegeven. Enkele goedgeklede heren waren met een stel vreemde apparaten uit de stad gekomen en hadden platen gedraaid. Maar het was heel vreemde muziek die zij ten gehore brachten.

Dan sprak Chu weer over het land. Over de regen die maar niet kwam en over de komkommerplantjes die verschrompelden en afstierven nog vóór zij vruchten gaven. En terwijl Chu sprak en ik naar hem keek, naar zijn gerimpeld gelaat dat niets zei, begreep ik maar al te goed waarom Betto en Lou naar de stad waren getrokken, naar de hoge lonen van de industrie aldaar. Wat hadden zij hier nog te zoeken? War was het land nog waard? Zij hadden maar naar hun oude vader te kijken om te zien hoe zij er zelf ook zouden uitzien over dertig jaar, wanneer zij thuis bleven. Oude mannen met gerimpelde gezichten, die niets zeiden.

Er is veel veranderd op het platteland.

Vroeger, wanneer je 's zondags of op een vrije dag de drukte van de stad ontvluchtte en verpozing zocht op het platteland, kwam je verfrist en gesterkt terug. 's Avonds, wanneer je weer thuis was, rook je nog de vage reuk van overrijpe mispels in de hofjes. Of de zware lucht die nabij de giftige manzaliña-bomen hing, de prikkelende, welriekende geuren van geneeskrachtige kruiden, de soms aangename, soms onaangename lucht bij de kabrietenstallen, de scherpe vislucht in het vissersdorp, de damp uit de natte, omgeploegde aarde, de lucht in een negerhut.

Niet veel blanken hebben een echte, bewoonde negerhut

betreden. Het ruikt daar constant naar iets, wat weet ik niet. Het is geen aangename geur, maar het is ook helemaal geen stank. Het is iets dat daartussen ligt, iets dat waarschijnlijk hoort bij het neger zijn.

Het platteland heeft veel geuren, maar langzaamaan worden ze verdreven. Door de hoge schoorstenen in de stad die dag in dag uit hun verderfelijke, zwarte rook uitspugen, die door de wind naar alle hoeken en gaten van het eiland wordt gedrongen. Door de honderden auto's die over de plattelandswegen rijden. Door de motoren van de tientallen bootjes van de stadsmensen die 's zondags de blauwe baaien invaren. En door de plattelandsbewoners zelf, die in al deze geuren, die eeuwenlang hebben behoord bij het platteland, de inferioriteit van het platteland ten opzichte van de stad zien. Dezelfde minderwaardigheid die zij ook zien in hun oude gebruiken, in hun oude muziek en liederen, in hun onschuldige toverpraktijken en bijgeloof, in hun fabels, sprookjes en oude vertellingen die door de overlevering van geslacht op geslacht zijn overgebracht en die nu niet meer verteld worden.

Wanneer je een gesprek voert met een oude neger van het platteland, dan merk je meteen dat hij dom en simpel is. Dom en simpel naar de begrippen van je schoolkennis, van de boeken die je hebt gelezen, van de moderne gemeenschap waarin je woont. Maar eenvoudig, goed en wijs naar de begrippen van een andere wereld; een oude wereld, toebehorend aan een rijk, primitief, vernuftig oervolk, dat thans bedreigd wordt door de oppervlakkigheid en de kunstmatigheid van het eigen opgroeiend negergeslacht.

Een neger van de oude stempel, wiens vertrouwen je hebt weten te winnen, kan je in eenvoudige doch ernstige woorden vertellen op welke dag en op welke plek je het best kunt

vissen, welk aftreksel of afkooksel van geneeskrachtige kruiden je tegen allerlei kleine kwalen moet innemen, en nog duizenden andere dingen, fantastisch soms, waar je nimmer van gehoord hebt. Hij kan je vertellen van de vele voortekens van de naderende dood en hij kan je een uitleg geven van de betekenis van het eentonige, eindeloze, lelijke gefluit van de spichtige, grauwe vogels. Hij kan je verhalen van de boze geesten die in de vasten in het vage licht van de opkomende maan ronddwalen en van de afgevallen navelstreng van een kind, die zorgvuldig onder de deurpost van de ouderlijke woning moet worden begraven, omdat het kind anders de kans loopt krankzinnig te worden. En ook waarom twee zwangere vrouwen nimmer samen moeten wonen of samen uit wandelen moeten gaan. Hij vertelt je van het plotselinge overlijden van de districtsmeester, omdat de grote boom op het voorerf van diens woning werd geveld, een daad die onherroepelijk de dood van het gezinshoofd tot gevolg heeft.

Al deze dingen, de nuttige en de belachelijke, de koelzakelijke en poëtische, de wrede en de kinderlijke, al deze dingen waren verankerd in de ziel van de neger en openbaarden zich in al de levensuitingen van het plattelandsvolk. Nu wordt door de zoon van de oude neger met schaamte en verachting er op neergezien. Hetgeen door de ouderen als een waardevol bezit angstvallig werd bewaard voor hun nageslacht, wil de nieuwe generatie zo snel mogelijk vergeten, en in het tijdperk van een paar decennia gaat een oud inheems cultuurbezit voor immer verloren. Door de betere scholing, door het politiek ontwaken werd in het hart van de nieuwe generatie een nieuw minderwaardigheidsgevoel geboren, dat de grote stuwkracht is die haar alles wat haar

bindt aan het verleden - en uiteindelijk terug te voeren is tot de slaventijd en de tijd daarvoor - zo snel mogelijk wil doen vergeten. Alles dat de herinnering terug kan roepen naar dit verleden, moet verdwijnen. En zij maakt zich een volksvreemde beschaving eigen, die leeg is omdat zij niets eigens heeft.

De nieuwe neger verschilt van zijn ouders niet alleen in uiterlijke gedragingen, maar ook en vooral in innerlijke eigenschappen.

XIII

Op Mario's huwelijksdag heeft het geregend.

De dag was prachtig begonnen. In de morgenuren was het helder en zonnig weer geweest, maar tegen de middag kwamen grijze wolken uit het oosten aangedreven. Langzaamaan werd het zonlicht doffer, hetgeen natuurlijk een domper zette op de feestvreugde in het huisje. Tegen drie uur was de zon geheel verdwenen en begon het te regenen, een zachte motregen in het begin, die echter weldra overging in een fikse bui.

Het kleine huis was vol mensen, niet alleen de moeder en zusters en andere vrouwelijke familieleden van Mario waren er druk bezig, maar ook de moeder en zusters en tantes en nichten van de bruid, die allemaal van heinde en ver waren gekomen om mee te helpen de laatste hand te leggen aan de voorbereidingen voor het grote feest van die avond. Toen de zon achter de wolken was verdwenen en alles er op wees dat het zou gaan regenen, deden zij allen alsof zij daar niets van merkten en gingen gewoon door met haar werk. Maar toen de eerste druppels begonnen te vallen, werd het stil in het huisje, heel stil. Men ging weliswaar door met het werk, maar niemand sprak meer. Elkeen kon de gedachten van de anderen lezen, maar niemand die deze gedachten durfde uitspreken. Het was de moeder van Mario die eindelijk de stilte verbrak met de woorden: ‘Laat Mario halen. Het huwelijk moet worden uitgesteld.’

Toen kwamen de tongen los. Iedereen was het volkomen eens met Mario's moeder om het huwelijk naar een andere dag te verzetten, want allemaal wisten zij maar al te goed

wat regen op een huwelijksdag voorspelde. Iedereen wist toch af van het geval van Coba en Marti? Coba was daags na haar huwelijk overleden. En van Nilo en Gacha die tijdens de oorlog waren getrouwd? Het was begonnen te regenen op het moment dat de bruidsstoet in de kerk arriveerde, maar de pastoor had van geen uitstel willen horen en het huwelijk werd voltrokken. Maar wat kwam er van terecht? Nog hetzelfde jaar schonk Gacha het leven aan een bijna geheel blank jongetje met blauwe ogen. Het viel niet moeilijk te raden dat de vader een soldaat moest zijn van de United States Forces. Een paar dagen na de geboorte van het kind liet Nilo zich aanmonsteren op een oceaan tanker en sindsdien heeft Gacha niets meer van hem vernomen. Alleen zijn oude moeder ontvangt een of twee keer per jaar een beduimelde postkaart uit Recife of Singapore.

'Het huwelijk moet worden uitgesteld', herhaalde Mario's moeder, 'laat Mario vlug halen.'

Mario is eigenlijk de enige kleurling die ik echt mijn vriend kan noemen. Hij is een van de heel weinigen die de hinderlyke terughoudendheid, die men bij bijna alle kleurlingen aantreft, mist of althans in geringe mate bezit. Want al heeft een blanke het vertrouwen of zelfs de vriendschap van een kleurling weten te winnen en hoe ontwikkeld deze kleurling ook is, de afstand tussen blank en zwart wordt van de kant van de kleurling nimmer, bij geen enkele gelegenheid, over het hoofd gezien. Het is misschien niet altijd een gevoel van minderwaardigheid, maar van anders zijn; een ontastbare barrière tussen twee afwijkende werelden, die wellicht alleen na zeer lange tijd en enkel door biologische interpolatie tot conglomeratie zal kunnen worden gebracht. Mario heeft kortom iets spontaans en natuurlijks over zich, dat deze terug-

houdendheid volkomen op de achtergrond heeft geschoven.

Ook in een ander belangrijk opzicht is Mario geheel verschillend van de anderen. Het politieke gedoe dat de laatste jaren de kop heeft opgestoken en thans hoogtij viert, laat hem steenkoud. Hij weigert zich te laten meevoeren. En wat mooier is, hij lacht de anderen uit die wel meedoen aan de poppenkast.

Neem bijvoorbeeld Cai, de broer van Manos overleden vader. Cai haat Mario uit geheel zijn hart, want Mario drijft altijd de spot met hem. Cai was op jonge leeftijd naar de stad gekomen en had zijn leven lang met een karretje door de straten gelopen om van huis tot huis lege flessen te kopen, die hij later tegen een iets hogere prijs aan de limonadefabrieken verkocht. Cai ziet in een jas het teken van respectabiliteit en misschien ook van intellect. Sedert hij werd aangesteld als leider van de La Fama-wijk voor de Progressieve Volkspartij loopt Cai altijd met een jas aan. Zijn oud beroep heeft hij laten varen en hij is nu 'salesman' in ijskasten en radiotoestellen voor een grote zaak in het hart van de stad.

Mario heeft ook nog twee neven die door de politiek prominent zijn geworden. Poli en Fetchi. Poli heeft na de overwinning van zijn partij bij de verkiezingen een baan gekregen op het douanekantoor en heeft zich toen eensklaps als schrijver ontpopt. Van zijn hand verschijnen geregeld in het partijblad gloedvolle artikelen over arbeidersvakbewegingen, over discriminatie en over het beledigende feit dat de meeste grote zaken op het eiland in handen zijn van buitenlanders. Vanzelfsprekend zijn al deze artikelen zeer stumperig van stijl en zitten zij vol domme tegenstrijdigheden, maar de lezers waarvoor zij bedoeld zijn, merken daar toch niets van.

Fetchi, de andere neef, is na zijn verkiezing tot lid van

het eilandscollege van zijn zwarte vrouw gescheiden en in het huwelijk getreden met een vrouw met lichtere huidskleur.

Mario lacht ze allemaal uit.

's Zondags ga ik wel eens met Mario rijden. Wij rijden dan wat rond over de plattelandswegen en luisteren naar de idiote liedjes die uit de autoradio komen. Wanneer dit ons begint te vervelen, zetten wij koers naar een van de baaien. Meestal zwemmen wij maar een kwartier of twintig minuten en gaan dan op een rots in de schaduw zitten. De fles rum die wij bij dergelijke gelegenheden meenemen, wordt dan ontkurkt en meestal ook geheel geledigd. Wij schieten goed met elkaar op, Mario en ik. Ik mag hem heel graag en hij mij, daar ben ik van overtuigd.

Het is nu ongeveer een jaar geleden dat wij weer aan het strand zaten, toen Mario eensklaps zijn linkerhand in de hoogte stak.

‘Jij bent wel een goede opmerker’, zei hij met een geheimzinnig glimlachje, ‘je hebt niet eens gezien dat ik vandaag een ring aan m'n vinger heb.’

Hij schoof de ring van zijn vinger en lier mij die zien. Het was een gouden ring, een rare ring moet ik zeggen. In doorsnede had hij de vorm van een driehoek en aan de binnenkant stond met kleine lettertjes gegraveerd: Sira - diciembre 16 de 1953.

‘Verleden zondag ben ik verloofd.’

‘Met Sira, die in het sanatorium werkt?’

Hij knikte.

‘Daar moeten wij op drinken, Mario. Sira is een heel lief meisje.’

Die dag zijn wij, toen onze fles rum op was, in het nabijgelegen dorpje in de ‘5de julio bar’ gaan zitten drinken.

Die dag hebben wij ook meer dan gewoonlijk gesproken. Of dat kwam doordat wij die dag meer dan gewoonlijk dronken of door het heuglijke nieuws van zijn verloving, weet ik niet, maar in ieder geval werden wij allebei stomdronken en ons gesprek ging over trouwen en alles, zowel de goede zijden als de narigheden, wat daarmee samenging. Hij legde mij de vorm van de ring uit.

'Een trouwring is rond, omdat de liefde geen begin en geen einde heeft en hij heeft een driehoeksvorm, evenals het deksel van een doodkist, omdat man en vrouw elkaar trouw moeten blijven tot in de dood.'

Dat was zeker geen dronkemanstaal. Ik vond het een mooie verklaring.

Toen wij iaat in de namiddag weer naar huis gingen, waren wij behoorlijk dronken, maar de wijngod Bacchus en de heiligen Christoffel en Hermandad stonden blijkbaar op goede voet met elkaar, want wij kwamen heelhuids en zonder brokken aan de wagen in de stad aan.

Ondanks de regenval en de felle protesten van zijn moeder, zusters, tantes, nichten en achternichten en die van de moeder, zusters, tantes, nichten en achternichten van de bruid, is Mario toch zeven maanden later op de door hem bepaalde datum in het huwelijk getreden met Sira. Natuurlijk was ik 'best man'.

'De grootste vriend van de bruidegom moet altijd als best man optreden', zei Mario.

'Ben ik je grootste vriend, Mario?'

Hij zette grote ogen op. 'Wie anders?'

Onder luid en onophoudelijk getoeter met de claxons reden wij op de avond van de trouwdag in een stoer van acht glimmende auto's door de straten van de stad, bruid en

bruidegom, strooistertjes, bruidsmeisjes, bruidsjonkers, en ik. Eerst ging het naar het bevolkingsbureau, daarna naar de kerk. Als best man viel mij de eer te beurt de bruid de kerk binnen te leiden. Mario had de pastoor hiervoor dispensatie moeten vragen, omdat ik niet katholiek ben. Ik was echt trots toen ik met de bruid aan mijn arm naar het altaar schreed, want Sira zag er werkelijk beeldschoon uit in haar lange bruidsjapon met krans, sluier en bloemen. Na de huwelijksinzegening ging het weer onder hels getoeter van de auto's naar huis toe.

Mario en Sira namen plaats onder de prachtige troonhemel van witte zijde, kant en klatergoud, en het feest nam een aanvang. Iedereen had zilveren lovertjes in zijn haar en op zijn kleren zitten en iedereen amuseerde zich best. Alleen de moeders van Mario en Sira pinkten nu en dan een traan weg.

Ondanks de regen op hun trouwdag gaat het Mario en Sira tot nog toe opperbest in hun huwelijk. Maar je kunt nooit weten wat er nog kan gebeuren, want het is een slecht voorteken als het op je huwelijksdag regent.

XIV

Eisenhower Bar.

'Whisky! Dubbel!'

Er is een droom, schrikwekkend maar fier, die de dromer geheel overmeestert en die daarna weer snel afbrokkelt en hem alleen achterlaat in een ijle ruimte, waarin het lang duurt eer hij de weg terug naar de werkelijkheid heeft hervonden. In deze droom speelt de tijd geen rol. Of misschien een heel voorname rol, want de beelden die voor de geest komen, laten het verleden, het heden en de toekomst samenvallen en doen de dromer daardoor een belevenis van oneindigheid en almacht ondergaan, die onbereikbaar is in wakende toestand. In deze ongescheidenheid van tijd geraakt de dromer in een bovennatuurlijke extase, omdat door de opheffing van het tijdpunt alle contact met zichzelf en met zijn medemensen verbroken is en alle steunpunten zijn weggevallen. Hij is jong en oud, hij is verlost, onbegrensd, en voelt de bruisende kracht van alvermogen in zich. De straf voor deze droom is de pijnlijke heroriëntatie in de werkelijkheid zijn nietigheid, die hem omringt wanneer hij de ogen opent.

Op dit ogenblik voel ik deze macht in mij, niet zo sterk als in de droom, want in wakkere toestand is dat niet mogelijk. Het gevoel is gekomen toen ik zonet door de regen reed. Ik zag de natte muren van de huizen aan beide zijden van de straat, het natte asfaltdek van de weg dat door de koplampen van mijn wagen werd beschenen en fel glinsterde. Ik zag de booglampen aan de toppen van de lichtmasten en door de regen leek het alsof zij in een lichte mist gehuld

waren. Ik zag de trottoir-banden, hier en daar afgebrokkeld, en ik voelde plots de vreemde kracht uit de droom. Niet de kracht die schept en het goede beloont, maar de kracht die breekt, de kracht die stormen en aardbevingen doet plaatsvinden. Ik moet mij wreken.

Is het mogelijk zich aan de troosteloze hel van beklemmende angsten en onzekerheden, waarvan men zelfs de aard niet geheel en al doorgrondt, te ontworstelen? Kan men de gespannen verwachting naar een ongedefinieerd iets waarin men steeds heeft geleefd tot zijn uiteindelijke oorsprong terugvoeren, verdelgen, en daarna opnieuw beginnen? Neen, daartoe bezit ik noch de kracht noch de macht. Maar wel bezit ik het vermogen, nu op dit ogenblik, vanavond, wraak te nemen zowel op de horreur van deze omstandigheden, als op mijn eigen zwakte en impotentie mij boven deze omstandigheden te verheffen. Ik zal mij wreken.

Ik wil mij wreken. Op alle uurwerken, kerkklokken en stoomfluiten; op alle vergaderingen, feesten, afspraken en verjaardagen; op briefwisselingen en op visitekaartjes; op jubileumspeldjes en lintjesregens; op de pensioenregelingen en het spaarfonds; op oorlogs- en andere plechtige herdenkingen; op de bioscoop, de kerk, het sportstadion en alle andere publieke centra; op openbare politieke bijeenkomsten; op infantiele radiohoorspelen en de daaraan gekoppelde eindeloze reclamereeksen; op de mensen en de dingen die mij steeds op de hielen zitten.

Ik benijd de planten, de aarde, de rotsen hun rust; de kalmte en de vrijheid van gekromde taaie dividivi-bomen, van sierlijke, slanke kokospalmen, van de eeuwige, harde steenblokken van de ruïnes van het fort bij het vissersdorp, van de droge, korrelige aarde. Ongejaagd en onopgejaagd.

Welk mens heeft deze rust op dit eiland waar iedereen iedereen kent? Ik wil een restaurant of bar binnenstappen waar ik rustig kan gaan zitten, zonder dat ik iedereen moet groeten en zonder dat iedereen weet wie ik ben. Ik wil op een zaterdagavond mezelf glorieus bedrinken en de daaropvolgende zondag heerlijk uitslapen, zonder dat maandagmorgen mijn moeder, mijn chef en al mijn buren precies weren hoeveel, wat en waar ik gedronken heb. Ik wil 's zondags op het strand gaan liggen en naar de diepblauwe hemel kijken tot mijn ogen pijn beginnen te doen van het felle zonlicht. Maar op zondag zijn de stranden bezaaid met schreeuwende kinderen. En dezelfde zondag die ik uit tweeënvijftig andere zondagen heb gekozen en aan dezelfde baai die ik uit twaalf andere heb gekozen, bevinden zich ook mijn collega Hernandez, die mij uitnodigt kennis te komen maken met zijn vrouw, mijn vriend Richard, die al de ganse morgen op zoek is naar een drinkebroer, en de drie meisjes die bij de telefoondienst werkzaam zijn, die met de bus zijn gekomen en die zich nu aan mij vastklampen om straks mee terug te rijden naar de stad.

'Whisky! Dubbel!'

Is er wel een plaats op dit eiland waar je met rust gelaten wordt? Overal waar ik kom, is het hetzelfde liedje. Daar heb je de krantenman. Daar heb je de zuiplap. Daar heb Je de dichter. Zoals vele andere jongemannen op deze leeftijd, heb ik op mijn achttiende of negentiende jaar de domme puberstreek begaan een stel gedichten te schrijven. Het beroerde is dat ik ook de stomme fout beging er in toe te stemmen dat ze werden gepubliceerd. Sindsdien ben ik gebrandmerkt als dichter. Ha, daar heb je de dichter. Overal waar ik kom. Ha, daar heb je de dichter. Zoals bijvoorbeeld die omroepleider van het radiostation. Waar ik hem ook met zijn eeuwige taperecorder

ontmoet, altijd moet hij me vragen of ik hem niet wat nieuwe gedichten wil geven. Hij zou dan een keurig programmaatje samenstellen, zelf mijn gedichten voorlezen, met gitaarmuziek als achtergrond. De sufferd. Hij denkt dat hij een grote voor drachtkunstenaar is, maar hij heeft een afschuwelijk eentonige stem. En hij heeft van die lege ogen die je aankijken alsof hij vijf minuten geleden van de noordpool is aangekomen.

Je hebt ook die wulpse vrouw van de rechter, Mevrouw Cultuur in hoogsteigen persoon. Wanneer krijg ik wat gedichten van je? Eens toen ik nogal dronken was, heb ik haar voorgesteld dat ze tien nieuwe gedichten van me zou krijgen als ik een nachtje met haar mocht slapen. Gelukkig is zij niet op dit voorstel ingegaan. Ik heb geen tien nieuwe gedichten.

En zo loopt er nog een heel stelletje rond, dat mij steeds achterna zit. Hoe al deze mensen en al deze dingen te ontvluchten? Soms droom ik van een klein, rustig eiland, een eiland met een altijd blauwe hemel en omringd door een altijd blauwe zee. En met veel zon. Dan realiseer ik mij plotseling hoe belachelijk deze wensdroom is: ik WOON op zulk een eiland met blauwe hemel, blauwe zee en zon. Ligt het dan dus niet aan de plaats, maar aan mezelf? Nogal wiedes, ik heb dat toch altijd geweten! Ik heb voldoende boeken over psychiatrie en dergelijke aanverwante onderwerpen gelezen. Droom je van een heerlijke ontvluchting naar een zonnig eiland? En woon je op zulk een eiland? Gemakkelijk genoeg verklaard. Dan is dat eiland uit je dromen het symbool voor de nog onbekende landschappen in je eigen ziel. Klaar als een klontje!

Whisky. Whisky. Whisky. Whisky. Whisky. Ik wil mij wreken op alle uurwerken, kerkklokken en stoomfluiten; op alle vergaderingen, feesten, afspraken en verjaardagen; op

briefwisselingen en op visitekaartjes; op jubileumspeldjes en lintjesregens; op de pensioenregeling en het spaarfonds; op oorlogs- en andere plechtige herdenkingen; op de bioscoop, de kerk, het sportstadion en alle andere publieke centra; op openbare politieke bijeenkomsten; op infantiele radiohoorspelen en de daaraan gekoppelde eindeloze reclamereeksen; op de mensen en de dingen die mij steeds achterna zitten. Ik haat de buurt waarin ik woon. Ik haat de verkoop van strikjes voor kankerbestrijding, voor orkaanslachtoffers en voor kerkrestauraties. Ik haat inzamelingen voor het Leger des Heils, voor het Rode Kruis, voor de Gebrekkige Kinderen en voor de Ouden van Dagen. Ik haat de veilig-verkeersweek en de sportweek. Ik haat de dierendag, de moederdag, de vaderdag, de Baden Powell-dag, de Luther-dag en Allerzielen en Allerheiligen. Ik haat de predikingen van tweedracht die alle liefde de keel dichtknijpen. Ik haat de speelse zondigheid van de moderne gemeenschap. Ik haat de hypocrisie van mijn vrienden. Ik haat de vormelijkheid van rituele godsdienstoefeningen. Ik bemin niemand, want ik vind geen object voor mijn liefde. Ik ken geen patriottisme, want ik heb geen land om patriottisch voor te zijn. Ik leef in het voortdurende besef dat ik mijn tijd verpruts, gruwelijk verpruts.

In idiote momenten heb ik soms het verlangen dat er sneeuw viel. Dat alle dingen op het eiland gehuld zouden worden door een dunne laag blanke sneeuw, die alles tot in de kern zou verkoelen. Daarna moer de tropenzon verschijnen en de sneeuw langzaam doen verdwijnen. Even zou dan alles behangen zijn met kille guirlandes van koude, glinsterende juwelen. Daarna zou alles droog en nieuw en schoongewassen zijn. Maar dit is natuurlijk een idiote gedachte. Trouwens ik heb nooit sneeuw gezien.

Nu zit ik hier in een kroeg en drink whisky. Eisenhower heet de kroeg nota bene. Wat is er buiten de kroeg te zien en te beleven? Natte straten, natte huizen, regen, verblindende autolichten. Ben ik dronken? Zonet heb ik bijna een moord gepleegd. Het heeft niet veel gescheeld of ik heb een jongen van een jaar of vijftien van het leven beroofd. Er was geen enkele reden toe. Zo maar. Hij stond aan de kant van de weg in de regen en ik heb gestopt en hem een lift gegeven. Zodra hij in de auto was gestapt, kwam het idee in me op. Ik breng deze knaap naar de noordkust en gooi hem in de golven. Maar ik heb het maar niet gedaan. Ik heb de auto ergens gestopt en hem weggestuurd.

Ik zag hem bij een bushalte staan. Hij hield een krant boven het hoofd om zich te beschermen tegen de neervallende regen. Ik stopte de auto.

'Meerijden?'

'Ik moet buiten de stad wezen.'

'Geeft niet. Stap maar in.'

Het was een knul van een jaar of vijftien. Hij was zijn gezicht aan het afdrogen met zijn zakdoek. Zijn gezicht had nog die jeugdige, vragende en toch overmoedige uitdrukking die alle kinderen hebben en alle grote mensen missen. Het was toen dat ik er toe besloot hem mee te nemen naar de noordkust. Wat deed de jongen op dit uur op straat?

'Ik moest dringend naar de apotheek met een recept van de dokter Mijn moeder is ernstig ziek.' En toen brutaal: 'Wat doet u op dit uur op straat?'

'Ik zal het je haarfijn vertellen. Waar ik vandaan kom en waar ik naar toe ga. Je kunt met me mee. Ben je bang?'

'Bang? Waarvoor?'

'Goed zo.'

Hij haalde uit zijn zak een pakje dat gewikkeld was in dat dunne blauwe papier dat ze in alle apotheken gebruiken, en legde dat op de zitting tussen ons in. Naast mijn fles whisky.

Al heel gauw lag de stad achter ons. De weg was nu kaarsrecht, zonder een enkele bocht. Op dit gedeelte van de weg kun je gedurende enkele minuten boven de honderd rijden. Uit de radio kwam de klagerige stem van een Amerikaanse cowboy, die zich eenzaam voelde en steeds het gelaat van zijn meisje in de vlammen van het kampvuur zag.

De jongen naast me had een donkere huidskleur, gitzwart krullend haar en knappe gelaatstrekken. Een mulat noemt men zulke mensen als ik mij niet vergis. Er lopen er heel wat rond op het eiland met gemengd bloed. Dikwijls vind je er mooie typen onder; vooral bij het vrouwelijke geslacht tref je soms heel lieve meisjes. Meisjes met een zachte huid, lang, zwart haar met grote, zwarte ogen. Zij kunnen heerlijk glimlachen, maar haar gelaatstrekken zijn toch schoner wanneer zij ernstig of bedroefd kijken. Hilda was zulk een meisje en zij keek meestal bedroefd. Niet dat ze werkelijk bedroefd was, maar ze had wel steeds een bedroefde uitdrukking op haar gezicht. Ik heb dikwijls met Hilda rondgereden in de gammele, groene Studebaker die ik vroeger had. Zelfs als de radio een vrolijk melodietje speelde en het volle maan was, keek Hilda bedroefd. Wanneer ik haar kuste, verscheen er wel een glinstering in haar ogen en een fijn lachje op haar lippen, maar zelfs dan ontdekte ik altijd een vage zweem van weemoed op haar gelaat. Ik heb Hilda dikwijls gekust.

'U ging mij vertellen waar u naar toe ging.'

'Ja, dat is waar ook. Maar ik zal je eerst over Hilda vertellen.'

Waarom zou ik met dit pruljochie over Hilda spreken?

Wat had hij er mee te maken? En wat had ik over Hilda te vertellen? Ik heb haar in geen twee jaar gezien. Vreemd eigenlijk, dat je op zo'n klein eiland iemand in geen twee jaren ziet. Maar zo gaat het met alle mensen waar ik iets om geef. Ze gaan niet weg van het eiland en ze gaan niet dood, maar ze raken verloren. Je ziet ze niet meer.

'Wie is Hilda?'

De jongen keek mij vragend aan, blijkbaar belust op een sappig verhaaltje. Bijna stopte ik de wagen om hem eruit te gooien.

'Weet je waar ik nu naar toe ga? Naar de zee!'

'Op dit uur?', vroeg hij ongelovig. 'Naar welke baai?'

'Naar geen enkele baai, ik ga naar de noordkust.'

'O, u gaat vissen.' En toen: 'Heeft u wel eens eerder aan de noordkust gevist? Het is er heel gevaarlijk, al is het vandaag volle maan. Verleden jaar is mijn neef aan de noordkust verdronken. Zij hebben zijn lijk nooit gevonden. Zij vinden niemand terug die daar verdrinkt. De zee is er te woest en er zijn ontzettend veel haaien. Bent u niet bang alleen te gaan op dit uur?'

Ik antwoordde niet. De ruitenwissers begonnen een raar geluid te maken op de voorruit.

'Er zijn veel slakken bij de rotsen aan de noordkust', vertelde de jongen. 'Eens heeft Juancho een hele emmer vol thuis gebracht. Een hele emmer vol met die schelpen. Mijn moeder heeft ze gekookt en daarna hebben we thuis allemaal, elk gewapend met een dunne draad, de slakken uit de schelpen zitten trekken. Met peper en zout smaken ze heel lekker.'

'En het eten van dat spul is goed voor je mannelijkheid', vulde ik aan.

De jongen keek naar de fles whisky die tussen ons in lag

en ik begreep dat hij zeggen wilde: ‘Je bent stomdronken en weet voor de helft niet wat je zegt’, maar hij zei: ‘Ik woon een halve kilometer verder Als u dan stoppen wilt?’

‘Ik ga niet verder Dat stukje kun je wel lopen.’

Ik bracht de auto tot stilstand. Hij keek me vragend aan.

‘Ik ga niet verder. Dat stukje kun je wel lopen.’

Hij trok de deur snel open en verdween met een dank-uwel-voor-de-lift in de regen.

Waarom ik de jongen wegstuurde en hem dat laatste eindje lier lopen in de regen, wist ik niet. En ik weigerde er ook over na te denken. Ik geloof dat ik toen in slaap ben gevallen. Niet lang, een half uur of drie kwartier. Niet meer. Toen ik wakker werd, hoorde ik een kind schreien. Ergens ver in een gesloten huis. Ik bracht de motor weer op gang, draaide de auto en reed naar de stad terug. Naar de bar van mijnheer Eisenhower.

Ik kan niet uitstaan dat een kind schreit. Ik houd niet erg veel van kinderen, maar ik kan ze niet horen schreien. Als een kind schreit, zou ik het alles kunnen geven om op te houden. Gek is dat, want ik houd helemaal niet van kinderen. Als ze heel klein zijn, lijken ze op kreeften en als ze groter worden en beginnen te praten, worden ze oervervelend. Ik herinner me die mop met Olga's kind. Ik weet niet meer hoe ze heet. Lana Turner of Jane Russel of iets dergelijks. Tegenwoordig hebben alle kinderen Hollywood-namen.

Ik was Olga op een middag gaan opzoeken. Ik zat in de huiskamer en Olga was bezig in de keuken. Olga is altijd bezig in de keuken. Haar kind kroop over de vloer in de huiskamer. Zij was een mormel van een maand of zes, zeven, en uit haar neusgaten kroop constant de viezigheid naar buiten. Dat kind is altijd verkouden. Vanaf de dag van haar geboorte kruipt er viezigheid uit haar neus. In ieder geval, een tijd lang kroop

ze rustig over de vloer en ik schonk geen aandacht aan haar. Maar plotseling gaf ze een ontzettende schreeuw en begon geweldig te janken. Zonder ophouden. Olga schreeuwde iets vanuit de keuken, maar nam niet eens de moeite haar hoofd om de hoek te steken om te zien of haar dochter misschien haar nek of iets dergelijks had gebroken. Ik knipte een paar maal met mijn vingers, maar het kind schonk daar niet de minste aandacht aan en bleef maar huilen. Ik had al het besluit genomen er haastig tussenuit te trekken, toen ik een gulden in mijn broekzak ontdekte. Het was een glimmende, zilveren gulden. Ik stopte hem in de handjes van het schreeuwende kind en het werd meteen stil. Ik schrok er van.

Maar het ergste moest nog komen. Het kind keek niet eens naar de gulden, maar stopte hem direct in haar mond. Niet langzaam zoals een klein kind dat behoort te doen en zodat ik de kans zou hebben gehad om haar handje tegen te houden. O neen, met een rappe beweging zat de gulden in haar mond. Toen begon het kind te hoesten en te proesten en te kuchen en viel achterover, pal op haar hoofdje. Olga's kind heeft een donkerbruine huidskleur, maar op dat ogenblik werd zij blauw. Blauw en paars. En steeds maar hoesten en kuchen. Ik weet niet meer wat ik Olga toeschreeuwde, maar ik hoorde een atoombomontploffing in de keuken en Olga kwam de kamer binnenstormen. Meteen lag ze naast het kind en stak haar hand in het kleine mondje. Niet haar vingers, maar haar hele hand stak ze in het kleine mondje. Maar toen die hand er uit kwam, had ze de gulden. Ik durf er een eed op te doen dat ze de gulden helemaal uit de darmen van het kind heeft opgevist. Het mooiste van de grap was dat Olga hierna mijn gulden in haar zak stopte en met het kind in de keuken verdween.

Ik houd helemaal niet van kinderen.

XV

Ik ben verhuisd naar de bar van hotel Miramar. Meneer Eisenhower is naar mij toegekomen en heeft me verteld dat ik moet ophoepelen, omdat hij zijn zaak gaat sluiten. Dat is altijd het beroerde. Wanneer het laat wordt, sluiten alle normale drinktenten en kun je alleen terecht in de heel dure gelegenheden waar de politie nooit komt of in de heel goedkope waarvan de politie het bestaan niet weet. Miramar behoort tot de superklasse, hetgeen wil zeggen dat de bedienden geuniformeerd zijn en de whisky-soda's tweemaal zo duur kosten.

Gezeten aan een tafeltje op het terras van hotel Miramar bekruipt mij een angstgevoel. Het is geen nieuw gevoel. Misschien is angst niet het juiste woord, het is meer een besef van verlatenheid, van deernis en van schuld. Van tekortkoming jegens mijzelf en alles wat mij omringt. Ik voel mij mateloos ellendig in de bewustheid van het deel van de aansprakelijk-idioot gevoel overigens. Komt natuurlijk van het drinken. Als ik nuchter ben, heb ik zulke gekke gedachten niet of kan ze makkelijk verdrijven. Dat is de fout met mij. De meeste mensen worden vrolijk of zelfs belachelijk wanneer zij dronken zijn. Ik word belachelijk op een andere manier. Als ik drink, veel drink, zie ik de dingen scherper. Niet scherper in de zin dat ik zonder te zwaaien kan lopen of dat ik iedere kennis die ik ontmoet, direct herken en bij zijn naam kan noemen. Neen, scherper in mijn hoofd, in mijn hart. Ik ervaar de dingen dan heviger. Een soort mentale herkauwing van daden, impressies, plannen, beelden, gesprekken. En hoe langer de herkauwing voortduurt, hoe vager het contact met

de dingen en de mensen die mij omringen, hoe moeilijker de aanpassing aan de wereld van deze dingen en deze mensen. Wacht, een psychopaat ben ik, dat is het juiste woord, een vervloekte psychopaat die niet opgewassen is tegen de dingen die hem omringen.

Ligt alle schuld bij mij? Dit is mijn eiland, maar het is mij te vreemd. Ik hoor er niet thuis. God, wat ben ik dronken. Wie kan berusting vinden in zijn hulpeloosheid het goede dat verdwijnt tegen te houden en het slechte dat opkomt te weerhouden? Wat is goed, wat is slecht? Wie kan gelijke tred houden met alles dat zo gauw en zo dikwijls verandert? Dit is een surrealistisch spookeiland, zo contrastvol en zo ontastbaar, dat het onwezenlijk wordt.

Dit hotel. Dit terras. Op tien meter afstand ligt de zwarte zee, die onophoudelijk en eentonig de kleine stenen en schelpen op het strand doet krassen. Wanneer de muziek even ophoudt, hoor je het duidelijker. Stel je voor dat je de hele nacht naar dit geluid, dit krassen, moet luisteren. Je wordr er vast krankzinnig van. En dan de mensen op dit terras. Wat voor mensen zijn het? Spreken zij de taal van het eiland? Je hoort Spaans, Frans, Nederlands, Engels. Bij het zwenbassin zit een groep Noorse zee-officieren en aan de bar hangt een drietal luidruchtige Amerikanen. Wat zoeken de mensen hier? Waarom zijn ze zo verschillend gekleed? Er zijn elegante dames met prachtige avondjaponnen, die haar blote schouders laten zien. Mannen in dure kostuums en in minder dure pakken. De Noorse zeelui hebben korte broeken aan. De harige mannenbenen passen beslist niet in deze omgeving met al die charmante dames. De Amerikanen bij de bar hebben schreeuwerige hemden met Hawaiï-motieven aan. Die kleurige hemden vertonen veel overeenkomst met de muurschildering boven de

bar. Wat die muurschildering precies moet voorstellen, kan ik niet dadelijk snappen, maar je herkent een stel zeilschepen uit de tijd van de boekaniers. De luidspreker blert Zuid-amerikaanse muziek, nu en dan afgewisseld met een wals van Strauss of een Engelse slow fox. De bedienden zijn geüniformeerd en de whisky-soda's kosten tweemaal zo duur.

Wat doet dit terras met al deze vreemdelingen hier? Waar zijn zij morgenochtend? Wat doen ze voor de kost? Wanneer gaan ze weer weg? Zullen zij zich later het eiland herinneren? Geeft het eiland hun iets mee?

Natuurlijk behoort dit terras met alles wat er op zit en alles wat het vertegenwoordigt bij het eiland. Het wordt tijd dat de bewoners van het eiland zich gaan realiseren dat dit geen landelijk stadje is met vriendelijke gevels, lachende negermeisjes, pittoreske waterkarretjes en leuke, smalle straatjes, maar een haven- en industriestad, bruisend van leven, opgenomen in de maalstroom van het moderne leven. Een bekende litteraire figuur - zijn naam kan ik mij natuurlijk niet herinneren - heeft eens gezegd dat de stad een vloek is tegen de ongerepte schoonheid van de natuur. Deze romantische opvatting moet men trachten te boven te komen. Het eiland moet zijn stad aanvaarden.

't Is niet alleen dit terras. Er zijn tientallen terrassen. En ga op een van de pleinen staan op een druk uur. Wat zie je? Wie zie je? Wat voor taal spreken zij? Hoe zijn zij gekleed? Jezelf. Waar sta je? Bij welke groep? Ben je thuis of ben je vreemdeling?

Voelde ik me thuis in die kroeg met Chandi? Voel ik me thuis op mijn werk? Of in die andere kroeg met Abe, Ben en de anderen? Of met Mario in die kroeg buiten de stad? Of in de hut van Chu? Hier op dit terras? Er bestaat een groot

geheim dat ik nooit heb kunnen ontsluieren. Het geheim van hetgeen mij gevangen en afgescheiden houdt. Dat mij mijn angstgevoel zal doen verliezen. Bestaat er zulk een geheim? Wie kent een volk en een eiland naar hun diepste aard beter dan hij die er zelf uit is voortgekomen? Waarom dan deze scheiding die mij apart doet staan? Waarom dan de innerlijke onrust en de gevoelens van wantrouwen en niet begrijpen en niet begrepen worden? Of ben ik er dan niet uit voortgekomen?

Het zijn niet alleen de mensen. Neem de woningen, de huizen. Wie ontsluiert ooit het mysterie van de huizen? Wie zal mij ooit vertellen waar de vreemduitziende negervrouwen naar kijken wanneer zij 's avonds urenlang door de omlaag-geschoven jaloezieën van haar woningen gluren? Waarom heeft Doy, de timmerman, mij nooit in zijn huis binnengelaten wanneer ik vroeger als kleine jongen een boodschap van mijn vader voor hem bracht? Waarom brandt er in Flor's huis in alle kamers licht, met uitzondering van het voorvertrek dat aan de straat grenst? Wat betekent de bedrijvigheid heel vroeg in de ochtend op de stoepen van de grote herenhuizen bij het binnenwater, wanneer oeroude, mismaakte mannetjes op rolstoelen door de dienstmeiden naar buiten worden gebracht en weer gauw naar binnen worden geschoven als de stad ontwaakt?

Ik ben in honderden van deze woningen geweest, maar ben er niet wijzer op geworden. In de rijke herenhuizen heerst een sfeer van voornaamheid, pompeus aandoend bijna, maar je krijgt onherroepelijk het raadselachtige gevoel dat er iets angstvallig voor jouw ogen verborgen wordt gehouden. In de kleine huizen; de grote spiegel met zware vergulde lijsten vlak boven de moderne stalen stoel; het prentje van het

H. Hart dat naast de ijskast aan de muur hangt; de grote, rose schelp die bij de deur ligt; het stuk droog brood dat aan een spijker boven de deur hangt.

Op dit eiland weet iedereen alles van iedereen, maar de huizen zijn ondoordringbare vestingen waar niemand ooit kan komen.

Al deze huizen vormen tezamen de stad; de tweehonderd jaar oude herenhuizen, de vuile krotten op de heuvel, de nette woningen van de preutse protestantse middenstand aan de andere kant van de haven, de moderne villa's van de slimme joodse zakenlui, de idiootkleine volkswoningen die door het gouvernement zijn gebouwd, de grote winkelzaken met aan de voorkant grote glazen gapingen die fel licht uitstralen. Samengebundeld liggen de gebouwen in het midden van het eiland, rond de vaargeul naar het binnenwater dat schip na schip opslokt. Er bestaan momenten waarop je meent deze stenen massa te herkennen en te begrijpen. Als in het rossig licht van de ondergaande zon de huizengevels een oranje rand krijgen en in het water langs de kaden een paarsrode gloed te zien is. Maar dit teer, wezenlijk ogenblik duurt te kort. Vlak daarna gaan de straat- en etalageverlichtingen aan. De zon verdwijnt, de nacht gaat beginnen. Eén voor één maken de geluiden zich los van het dagrumoer; het snerpend geloei van de brugsirene, dat overdag een van de vele stadsgeluiden is, wordt nu indringerig en rustverstorend; de zware slagen van de fortkerk, overdag overstemd door andere geluiden, krijgen een plechtige voornaamheid; uit de buurt van de werven komt bij tijd en wijle het scherp-knarsende geluid van de lieren van de schepen die aan het ontladen zijn; uit de microfoon buiten het gebouw van het radio-omroepstation begint muziek te komen. Later: het zware geronk van de

militaire trucks die de passagierende soldaten naar het kamp terugbrengen; het lome geluid op het trottoir van de hakken van de schoenen van een politie-agent die zich dood verveelt; de schrille vrouwenlach uit een van de donkere steegjes; de puffende motor van een loodsbootje in de haven. Heb ik nog weg gekund? Kan ik nog weg? Of houden de geluiden mij vast?

Hoe kunnen de mensen en de huizen en de stad anders zijn, als het eiland, de natuur, met dezelfde geheimzinnigheid te werk gaat? Het eilandelijke landschap vertoont dezelfde mysterieuze, contrastvolle aspecten. Neem het enorme verschil in voorkomen van het eiland in de regentijd en tijdens de droge maanden. Nauwelijks zijn de eerste regenbuien gevallen of de kale, grauwe heuvels worden omtogen met een groene mantel van struikgewas, kruiden en gras, waartussen miljoenen vriendelijke anglo-bloemen een goudgeel tapijt vlechten. Vreemde, trechtervormige, paarse bloemen bedekken de bermen van de wegen en de bomen die verdord en afgestorven leken, krijgen een heldergroen gewaad. De indjubomen, die nooit bladerloos zijn, werpen duizenden gekromde, gele peulen naar omlaag en de bloeiende barba di joncuman gaat een sterke geur verspreiden. De vuurrode bloemen van de hoge flamboyan schitteren als grote bloeddruppels in de zon en de parasitische hilo di diabel begint zijn klimpartij over het lage struikgewas. Even plotseling als het groen verschijnen ook gelijktijdig honderden witte vlindertjes en kleurige, kleine vogeltjes met lange snavels, vogels die zich maar steeds bewegen en nooit uitrusten. Dan houden de regens op. In een paar weken verliest het landschap alle kleur en dommelt in, een schrale, grauwe slaap van vele maanden.

XVI

Soms kun je uit je Buick stappen en een huis binnengaan en daardoor een wereld betreden, zo totaal anders dat je overdonderd raakt en jezelf afvraagt of je niet beland bent in een donker, verborgen hoekje van de grote wereld, dat aan de aandacht van de ontdekkingsreizigers en de zendelingen is ontsnapt.

Het was op een zaterdagmiddag dat ik Mario thuis was gaan afhalen om samen te gaan zwemmen. Op mijn getoeter verscheen niet Mario, maar zijn oude moeder in de deuropening.

Is Mario thuis? Mijn vraag werd niet beantwoord. Je krijgt nooit een direct antwoord op je vraag. Na haar omslachtige groet, waarvan zowel de keuze van de woorden als de wijze waarop zij werden uitgesproken van zulk een overdreven onderdanigheid getuigde dat zij een gevoel van wrevel opwekten, nodigde zij mij zeer beleefd doch uiterst dringend uit om binnen te komen.

Mario heeft mij nog nooit gevraagd zijn huis binnen te komen en als hij nu thuis was geweest, zou zijn moeder het ook niet hebben gedaan. Ik ken Mario's moeder en zijn drie zusters slechts zeer oppervlakkig. Zijn idiote broer zie ik wel eens op straat. Mario heeft namelijk ook nog een idiote broer. Ik weet niet of hij ouder of jonger is dan Mario, maar dat het een half-gare is, weet ik zeker. Mario heeft mij eens precies uitgelegd hoe zijn broer zo is geworden. Toen hun vader stierf, was Mario op zee. Hij voer toen als kwartiermeester aan boord van een olietanker en heeft noch het overlijden noch de begrafenis van zijn vader meegemaakt. Toen de vader op

sterven lag, heeft Mario's broer aan het sterfbed plechtig moeten beloven nimmer de ouderlijke woning te zullen verkopen of zelfs te zullen verhuren aan vreemden. Maar nog geen jaar na de dood van zijn vader verkocht hij het huis en het bijbehorende terrein aan een Europeaan, die in die buurt een proeftuin ging aanleggen. Zelf vertrok hij met zijn moeder en drie zusters naar de stad. Dat was een grote fout, De belofte aan een stervende moet men altijd nakomen, anders vindt de dode geen rust in het graf en keert zijn geest terug om de levenden te verontrusten. En het duurde dan ook niet lang of de geest van de overleden vader had Mario's broer te pakken. Op een dag keerde hij niet naar huis terug van zijn werk. De moeder en zusters maakten zich de eerste dag niet ongerust, want hij bleef wel eens meer een hele nacht weg. Maar 's morgens was hij nog niet thuis. En de daarop volgende ochtend nog niet! Toen maakten zij zich wel erg ongerust en werd een aanvang gemaakt met het zoeken. Alle familieleden en vrienden werden verwittigd van het verdwijnen van Mario's broer en in ploegen van twee of drie zocht men de gehele stad en omgeving af en deed overal navraag naar de verlorene. De politie werd er niet bij gehaald, want je kon nooit weten wat er eigenlijk was gebeurd. De tweede dag werd hij gevonden bij de kust nabij de oude, ongebruikte kalkoven. Hij lag bewusteloos op de grond tussen de mangrovebossen en er was schuim op zijn mond. Het duurde een hele week voordat hij enigszins opknapte, maar sedertdien is hij idioot gebleven. Hij is zijn verstand niet helemaal kwijt; hij is steeds soezerig en volkomen ontoerekenbaar. De belofte aan een stervende moet men altijd nakomen.

Mario's moeder bracht mij in de huiskamer en ik moest

gaan zitten op een stoel met een heel stijve leuning. In een hoek van de kamer waren twee van Mario's zusters. De ene zuster zat op een stoel, terwijl de ander achter de stoel stond en bezig was het haar van haar zittende zuster te kammen. Zij waren bezig het haar te kammen voor de kerkdienst van zondagochtend. Zij sloegen geen acht op mij.

Ik begon mezelf af te vragen wat Mario's moeder wel van mij wilde hebben. Zij praatte al maar door. Over de regen die maar niet kwam en over het vele verkeer dat er nu op het eiland was in tegenstelling met vroeger toen 'n auto een grote bezienswaardigheid was. Maar ik wist maar al te goed dat al dit gepraat slechts gezwam in de ruimte en enkel de traditionele inleiding was tot hetgeen zij op het hart had en niet meteen durfde uiten. Deze mensen zijn nooit terzake en zullen nimmer op de man af zijn wanneer zij iets belangrijks hebben te vertellen. Zij moeren beginnen met te praten over een tiental onbenullige onderwerpen, vóór zij eindelijk uit de bus komen met hetgeen ze te zeggen hebben.

'Ik zal even kijken hoe Calina is', onderbrak Mario's moeder plotseling haar verhaal en meteen verdween ze uit de kamer. Calina is Mario's oudste zuster.

Ik bleef alleen in de kamer. Dat wil zeggen, de twee andere zusters waren er ook nog, maar die sloegen geen acht op mij. In de kamer hing de zoete, weeë lucht van de kokosolie, die de zusters bij het kammen gebruikten. Deze olie wordt voor heel veel doeleinden gebruikt. Behalve als haarvet wordt zij ook gebruikt tegen hoofd- en tandpijn, bij het bakken van vis en als laxeermiddel. Dat weet ik allemaal van Olga. Ik heb haar eens deze olie zien bereiden. Met een fijne rasp had zij eerst de kopra tot een zachte massa gemaakt, wat water op het witte spul gegoten en het daarna met haar beide

handen goed uitgeperst. Het melkachtige water dat ze hierdoor verkreeg, zette ze in een ijzeren por op het komfoor om het geval te laten koken totdat de dikke olie ontstond.

Mario's moeder kwam terug. Of ik astublief even mee wilde komen naar de slaapkamer? Wat moest ik in 's hemelsnaam in de slaapkamer doen? Nu pas keken de twee zusters die mekaar aan het kammen waren, mijn richting uit. Maar nu sloeg ik geen acht op haar. Ik volgde de moeder.

Was het de zoete, weeë lucht van de kokos-olie die in de huiskamer hing, de slaapkamer was duizendmaal erger. Hier hing een zware lucht van kruiden en wierook, die bijna ondraaglijk was, mede omdat de ramen van de slaapkamer zeer waarschijnlijk in geen dagen waren open geweest. Op het bed, dat de helft van het slaapvertrek in beslag nam, lag een ziek meisje van een jaar of tien. Naast het bed zat Calina in een grote leuningstoel. Calina had zulk een fantastisch grote buik dat ik bijna rechtsomkeer maakte om me snel uit de voeten te maken, omdat ik eerst dacht dat zij op het punt stond te bevallen en dat de moeder mij had binnengeroepen om assistentie te verlenen bij deze verlossing.

Maar Calina glimlachte mij vriendelijk toe; zij stond niet op het punt te bevallen. Zij had grote, rustige ogen.

‘Magda is nog steeds ziek’, zei ze met een zachte stem en legde haar hand op de rand van het bed. Ik had nog nooit van mijn leven van Magda gehoord, laat staan dat zij ziek was, maar ik knikte meewarig in de richting van het bed waarop het zieke kind lag, dat mij met angstige ogen aanstaarde.

‘Je hoeft niet bang te zijn, lieveling’, sprak Calina tot haar, ‘mijnheer is geen blanke dokter. Hij is een vriend van Mario.’

Deze vriendelijk uitgesproken woorden deden onmiddellijk alle vrees uit de ogen van het meisje verdwijnen. Van onder het deken waarop zij lag, staken enkele takjes en groene bladeren.

'U bent een goede vriend van Mario, is 't niet?', vroeg de moeder. Ik antwoordde bevestigend en toen vertelde zij mij dat Magda reeds geruime tijd koorts had en dat zij nu op een door de curioso met kruiden geprepareerd bed lag en dat deze haar vanochtend met een pap van olie en sterk-riekende kruiden had ingewreven, hetgeen zeker zou helpen.

Toen kwam eindelijk de aap uit de mouw.

'Ik heb Meneer gevraagd om binnen te komen om ons een grote dienst te bewijzen. Heeft Meneer er iets op tegen zijn hand op Calina's buik te leggen en die er een ogenblik op te laten rusten?'

Pas na enige tijd en na de nodige uitleg, ook van de zijde van Calina, werd mij duidelijk wat van mij gevergd werd. Het bleek dat Calina over haar tijd heen was en dat het kind in haar schoot nu door een vreemde moest worden betast om de bevalling op gang te brengen. Met een gevoel, dat ik mij onsterfelijk belachelijk maakte, ging ik weifelend naar Calina toe. Zij maakte de voorkant van haar kimono los. Ik boog mij enigszins voorover en stak aarzelend mijn rechterhand uit. Met een vriendelijke glimlach op haar lippen nam Calina mijn hand, schoof die tussen de kimono en drukte toen met allebei haar handen mijn hand stevig tegen zich aan.

'Voelt u het kind bewegen?', vroeg de moeder gejaagd.

'Ja, het kind beweegt', loog ik. Natuurlijk voelde ik niets bewegen. Ik voelde alleen Calina's lichaam dat strak en hard en warm was.

De moeder slaakte een zucht van verlichting en haar ge-

zicht werd als dat van een kind zo blij. Calina liet mijn hand los en keek mij heel dankbaar aan. Zij had tranen in haar ogen, maar ze keek nu niet meer naar mij; haar ogen waren gericht op een kalender die aan de muur hing en waarop een afbeelding was van de H. Maagd.

De moeder leidde mij de kamer uit. Wil meneer astublieft niets van het gebeurde aan Mario vertellen? Afgesproken, Mevrouw, ik zal er niets van aan Mario vertellen.

In de huiskamer waren de twee zusters nog steeds bezig met kammen, alleen waren zij nu van plaats verwisseld. Ik groette de moeder, die mij zouder ophouden aan het bedanken was voor de grote dienst die ik Calina had bewezen, en zei dat ik nu dringend weg moest.

Buiten haalde ik diep adem.

XVII

A B C Bar.

Iedereen heeft iets raars dat hij doet wanneer hij erg dronken is. Leo haalt altijd dat gijntje uit met een fles bier die hij in één teug leegdrinkt. Jack neemt altijd zijn waterdicht horloge van zijn pols en stopt dat in zijn glas met whisky-soda. Hij laat dan trots aan iedereen zien dat het ding toch nog blijft lopen. Ik ken een vent, Ludwig, hij is van Duitse afkomst, die, wanneer hij dronken is, altijd naar bed wil met een negerinnetje van vijftien of zo mogelijk nog jonger. En zo heeft iedereen zijn eigenaardigheid wanneer hij dronken is. Oswald begint met luide stem zware moppen te vertellen; Henri wordt ook luidruchtig, maar op een andere manier, hij begint links en rechts provocaties te uiten; Nilo is het tegenovergestelde van de twee, hij wordt doofstom als hij dronken is.

Wat doe ik wanneer ik dronken ben? Ik drink geen fles bier achter mekaar op; ik stop mijn polshorloge niet in mijn whisky-soda en ik ga niet naar bed met vijftienjarige negerinnetjes. Ik begin geen vuile moppen te tappen, ik daag niemand uit en ik word ook niet doofstom. Wanneer ik dronken ben, pleeg ik altijd zelfmoord. Wanneer ik dronken ben, word ik vreemdeling; ik voel dan dat ik niet thuis hoor in de kring of op de plaats waar ik mij bevind. Wanneer ik dronken ben, voel ik altijd een ontzettend gemis, komt altijd weer dezelfde hevige drang naar ontvluchting terug en probeer ik altijd een plaats te vinden waar ik veilig zal zijn. Daarom pleeg ik altijd zelfmoord op zaterdagavond.

Veel hangt er natuurlijk van af wat je drinkt en hoe je

drinkt. Als je bijvoorbeeld bier drinkt, drink je jezelf in slaap. Na een paar uur word je loom en zwaar en val je in slaap en je walgt van je papperig lichaam dat mijlenver naar bier stinkt. Met whisky is het geheel anders. Na anderhalf of twee uur drinken voel je dat je dronken begint te worden. Je krijgt de drang om de dingen om je heen kapot te slaan en je komt tot de ontdekking dat de mensen je beginnen te ontwijken omdat zij iets wilds in je ogen zien. Uit deze onzekere, en misschien ook gevaarlijke, toestand moet je zo gauw mogelijk zien te komen. Dat lukt je alleen maar als je door blijft drinken en het tempo versnelt, want een weg terug is er dan al lang niet meer. Hierna bereik je een andere fase. Je gang is dan niet zeker meer en je ogen beginnen de dingen anders te zien, niet onduidelijk, maar anders. Je begint nieuwe kleuren te ontdekken en je fantasie begint op volle toeren te draaien. Voor een schrijver of dichter is dit de beste toestand om te schrijven, lijkt mij. Dat zal ook wel de reden zijn waarom je zo dikwijls leest dat dichters en andere artisten aan de drank verslaafd zijn. Wanneer je in deze toestand de richting van de juke-box uitkijkt, waarvan de kleuren steeds veranderen, zie je miljoenen kleurige kolibries die onophoudelijk met de vleugels trillen en nooit moe worden. Of je ziet de dartele kustlijn bij een vissersdorp die in het zich bewegende licht van de ondergaande zon tienmaal van kleur verandert alvorens moe van het stoeien in een donkere slaap te vallen. Deze heerlijke fase van de dronkenschap is moeilijk te bestendigen. Als je in deze toestand te veel drinkt, gaat zij weg, drink je te weinig dan verdwijnt zij ook. De grote kunst bestaat hierin dat je net genoeg moet drinken om deze gesteldheid te bewaren. Dat lukt nooit. Je raakt kleurendronken en door je exaltatie houdt alle verstandelijke bemoeienis tot

handhaving van deze rijke, zinnelijke sprookjeswereld op; je begint sneller te drinken en vervalt dan vanzelf in de laatste fase, die zonder kleur is.

Je weet dan dat je tot het oneindige toe door kan blijven drinken en je aanvaardt de grauwheid om je heen, niet omdat dit voldoening schenkt of een prettige toestand is, maar omdat door het wegvallen van het kleurenpatroon de echte, grauwe wereld, zo gewoon, zo vanzelf, zo vertrouwd, weer naar voren is gekomen. Niets kan je dan meer schelen. Je bent je dan niet meer volledig bewust van de plaats waar je zit of van de mensen en de dingen die je ziet. De handelingen die je verricht, doe je automatisch, zonder erbij na te denken. Als je de ene bar verlaat om naar de andere toe te gaan, steek je je hand in je zak, je haalt geld te voorschijn en stopt het wisselgeld weer terug in je zak, niet omdat je weet dat je betalen moet voor de drank die je hebt gebruikt, maar omdat al deze handelingen horen bij het verlaten van een bar. Als je in je auto zit en naar een andere bar toe rijdt, houd je steeds angstvallig rechts van de weg, niet om geen brokken te maken, brokken kunnen jou in deze toestand niet schelen of zouden je misschien juist wel reuze interesseren, maar omdat rechts houden automatisch hoort bij het autorijden. Wanneer je de ene bar verlaat en naar de andere gaat, dan doe je dat niet om in een andere omgeving te gaan zitten, want alle bars zijn even grauw. Je doet het ook niet om andere mensen te zien of te ontmoeten, want in deze toestand wil je niemand zien. Je doet het om jezelf ervan bewust te laren worden dat de tijd verloopt. Want als je op dezelfde plaats blijft zitten, kunnen vijf uren in een half uur om vliegen en dan sta je plotseling om drie uur in de nacht ergens op straat en kunt nergens meer naar toe omdat alles gesloten is.

Uit de grauwheid komt een lange beeldenrij getreden: mensen, dieren en dingen. Gezichten, groteske gelaten waarop tienvoudig de zonden van de dragers staan vergroot; gelaten ook waaruit twee ernstige, donkere ogen je toespreken, of twee blauwe glazen ogen je doordringen; gestalten, mismaakt, recht van lijf en leden, blank, zwart, gekleurd; stemmen die door de wind tot je worden gevoerd en door de wind weer worden meegenomen; huizen, met daken van gedroogde maïsplanten, met ruime patio's waarin keurig geklede jonge-mannen Spaans-uitziende señorita's het hof maken, trotse, witte burchten die vanuit de hoogte waarop zij zijn gebouwd, fier de aan hun voeten gelegen hoven domineren; een kaarsrechte cactusheg die eigendom en vriendschap van twee buren in tweeën splijt; een grijze duif, een zwarte kabriet, een kolibrie die zijn kleurenpracht heeft verloren. Mensen, dieren en dingen, een nimmer eindigende reeks van beelden die je dronken hersens opvangen. Elk nieuw beeld houd je vast. Je draait het naar alle kanten en laat het weer wegglippen als het niet is wat je zoekt. Andere houd je langer aan. Een enkele probeer je zelf voorgoed vast te houden. Dit zijn de beelden die je bevrediging geven, of een gevoel van veiligheid verschaffen, of die een mooie herinnering terugroepen. Die beelden houd je vast zo lang je kunt. Je probeert het beeld werkelijkheid te doen worden, zodat je een stukje verleden dat waarde heeft, opnieuw kunt beleven. Maar het lukt nimmer. Nooit speel je het klaar zulk een beeld lang aan te houden of te bestendigen. Het mooie beeld wordt weggeduwd door het erna volgende beeld dat een ontgoocheling is en dat je snel laat passeren. En al de waardevolle beelden die in het niet vergaan, laten een grote leegte achter, zo groot dat de hierna komende beelden je niet meer interesseren en je die

onverschillig en onopgemerkt aan je laat voorbijgaan. Het is dan dat je zelfmoord pleegt.

Wanneer het voor de eerste maai heeft plaats gevonden, weet je niet meer. Dat is nu al zo lang geleden. Misschien is het de eerste keer wel een droom geweest. Deze droom heb je steeds aangevuld, elke dronken zaterdagnacht is er een nieuw gedeelte aan toegevoegd geworden. Je hebt de droom herdroomd en herdroomd, je hebt hem verlengd en uitgewerkt tot in de kleinste details. De droom heeft een naam: Het Verloren Eiland. Op het ogenblik ziet hij er als volgt uit:

De dronken zaterdagnacht ligt achter je in de stad. Je auto staat aan de noordkust geparkeerd en je wacht op de zon.

Verderop, achter de rotsen, gromt de zee als een gewond monster dat in een grote grot ligt te stuiptrekken, elke doffe smartkreet honderdmaal herhaald door de honderdvoudige echo in de zwarte onderaardse ruimte onder de rotslaag. Hoe dikwyls heb je hier overdag niet gestaan? Bij elke grote golfslag hoor je het dof-dreunende geluid en voel je de aarde onder je voeten trillen, terwijl het woedende schuim metershoog opspat en als fijne, scherpe zandkorrels tegen je gezicht slaat. Maar je hebt hier nooit in het donker gestaan. Dat kreunen van het gewonde monster klinkt nu anders, angstwekkend, beklemmend, kwaadaardig, waarschuwend.

Bij het flauwe maanlicht is er niet veel te zien. Rechts de grote vlakte van de noordkust, overdag een uitgestrekte vlakte van droge, roodbruine aarde waarop de zon fel schittert, maar nu een inktzwarte massa die verderop langzaam omhooggaat en steiler wordt en ver, heel ver weg, de sterloze hemel raakt. Links de kleine inham, omringd door grijze rotspunten met hier en daar de grillige contouren van een dode boom, die spookachtig de armen uitstrekt. Uit de bladerloze takken ko-

men lang-vergeten herinneringen naar je toe, maar het zijn herinneringen die vaag en onwaar, oud en dood zijn als de dode boom waartoe die takken behoren. Het zijn oude dromen zonder zegen en zonder zin, je bent blij dat zij terug zijn gekomen en dat je ze herkent, maar ook bedroefd en verward omdar zij zonder betekenis zijn en je het verband niet meer weet tussen deze jeugdherinneringen en je leven nu: op een groene heuveltop een zilveren kasteel met vele boogramen, dat door een zwerm zwarte vogels wordt bestormd, je sluit Je op in het ruime slaapvertrek en gaat op bed liggen en luistert ingespannen naar de wind, maar een van de zwarte vogels dringt de kamer binnen en klimt als een parasitische plant langs je bed omhoog en klampt zich aan je vast met zijn kleverige boomwortels; de groengele schacht van een bloeiende pita, waarlangs je omhoog probeert te klimmen om de duizend kleine bloempjes te bereiken, maar je haalt de top nooit, omdat het sap dat uit de poriën sijpelt, je telkens weer naar beneden doet glijden. Dromen waar je zelf geen persoonlijk aandeel in had: schelpen op het strand die de ganse dag op en neer zijn gewiegd door het water en die 's avonds vermoeid liggen te schitteren in het maanlicht; groene oleanderbladeren die zich des avonds tegen de jaloezieën drukken om elk woord dat in het grote huis wordt gesproken op te vangen. Dromen ook, die heel persoonlijk waren: Altagracia, wier zachte, bruine handje sterk in de jouwe drukt en wier natte haar langzaam door de wind wordt gedroogd; Marian, schoner dan de schoonste bloem, maar in wier gelaat je keer op keer dezelfde kilheid ontdekt, de kilheid die altijd schijnt samen te gaan met blauwe ogen. En dan, nog veel en veel langer terug: de fiere cactuszuil die kaarsrecht de lucht in stak en waar je overdag bescherming vond, maar die 's avonds je

vijand werd omdat hij er niet was en je aan je lot overliet in een groot bed in een grote kamer in een groot, wit huis.

Achter de inham gaat de roodbruine vlakte over in een wildernis van koraalpuim en rotssplinters, die opklimmen tegen het grillige kalkplateau waarin zich de geheimzinnige druipsteengrotten bevinden. Uit deze grotten, uit de buik van de stenen massa, dalen nieuwe dromen, nieuwe pijnen: een papieren bootje dat verre reizen maakt naar vreemde landen; een briefschrijver die in een Oosters land woont en wiens vader timmerman is; een kerkklok die op zondagmorgen gaat luiden; een grote, stille school waarvan de klassen, de gangen en de trappen leeg zijn; een kleine schoolkameraad die in een koffer begraven wordt; je haar ruikt heerlijk, Herta; een doodgraver die, op een leeg kerkhof in het halfduister, wanneer alle mensen vertrokken zijn, door een gevoel van intens medelijden bevangen wordt en zich tot een gesprek met de ontslapenen laat verleiden; een bloeiende oleanderboom die zijn zachte geur door het gehele huis verspreidt; de oude vader van Betto die in geuren en kleuren vertelt hoe vroeger een echt oogstfeest werd gevierd; de duistere zang van de duistere dood?

En in de wagen waarin je nu zit, met grote, witte letters geschreven op de voorruit, de allernieuwste toekomstdroom en twijfel: dat passagebiljet dat je in je zak hebt zitten, is dat voor een enkele reis naar Montreal of is het een retour-passage?

Je weet niet of het komt van het onheilspellend geluid van de golven op de kust of van de vage droomflarden die naar je toe dwarrelen, maar je vindt plotseling dat het te donker om je heen is geworden en je doet de koplampen van de auto aan. Twee vreemd-gele bundels vallen naar voren en verenigen

zich verderop tot een scherpe straal die de nacht en de kust in tweeën splijt: links en rechts de stapels rotsblokken met daartussendoor, kaarsrecht als een geasfalteerde weg, het gladde rotsplateau dat in de golven glijdt.

Je bent geen held. Je voelt je verlaten, alleen in een afgelegen oord, in een onbewoonde wereld. Je voelt je ontzettend eenzaam, en belachelijk. Je ziet de kaarsrechte straat van harde steen die naar de zee leidt en je vindt het hele geval zo krankzinnig en zo goedkoop dramatisch, dat je er om zou kunnen bulderen van het lachen. Maar je herinnert je dan dat je nog nooit om andere dingen hebt gebulderd van het lachen. Waarom zou je het nu dan doen? Laten de anderen straks lachen. Laten Jack, Oswald, Mario, Leo, Maurits, Lou, Ben, Betto, Ludwig, Sja en alle anderen die je kennen, plotseling van achter de wagen te voorschijn komen, laten ze een grote kring om je heen vormen en laten ze allemaal schaterlachen om de klucht die zich gaat voltrekken wanneer de zon opkomt.

Mijn drang naar zelfvernietiging is niet alleen onafscheidelijk verbonden met mijn diepste wezen, maar gaat ook innig samen met de plaats waar ik woon, de plaats waar ik ben opgegroeid. Mijn leven lang heb ik het besef van een vroege dood met mij meegedragen, een wetenschap, die des te heftiger klemtoon gaf aan het permanente pessimisme en de duurzame droefheid die zich niet alleen in al mijn levensdaden uiten, maar ook altoosdurend mijn denken en dromen bepalen. Niet dat ik mijzelf wijsmaak dat de ganse wereld, dit ganse eiland, een tranendal is. Dit zonnige eiland is geen tranendal voor wie er thuis horen. Maar het is juist het bewustzijn van het bestaan en samengaan op eenzelfde eiland van de onvervalste negerlach, van uitbundige tamboerzangen,

van de daverende danspartijen in de clubs, van de ondeugende amourettes van mijn vrienden met negerinnetjes, van de politieke hartstocht, van de dolle carnavalsviering, van de vrolijke vakanties en van de enorme picnics aan de baaien met de inherente droefheid in mijn hart en de ondraaglijke en onbegrijpelijke drangredenen die mij dwingen apart te staan, dat des te schrijnender de vraag op de voorgrond brengt: hoe het eiland te aanvaarden, hoe het eiland mij te doen aanvaarden?

Ik bewaar in mijn hart vage herinneringen van mooie momenten van geluk uit mijn jeugd. Van maanavonden waarop het zilveren binnenwater glinsterde en een halfkoude zeewind mijn huid heerlijk deed huiveren. Van ogenblikken waarop plotseling de tropenzon minder fel ging branden en er een dansend ritme was in mijn vlugge jongenspassen. Van nachten wraarop ik insliep met een lachend hart, omdat de nieuwe dag een belofte inhield. Maar dat is allemaal nu zo lang geleden.

Enkele jaren terug, misschien is het ook slechts enkele maanden geleden, hunkerde ik nog naar een evenwichtig en gelukkig leven en vocht ik met al mijn krachten om bij mijzelf een besef van verwantschap met deze plaats te vinden of te hervinden, ten einde die innerlijke rust en zekerheid te verwerven die de grondslag van zulk een bestaan moeten vormen. Ik zag de toestand waarin ik verkeerde, als een soort dwalen van tijdelijke aard, waarna ik de juiste weg weer vinden zou. Ik probeerde, hard, totdat ik er de futiliteit van inzag en mij bewust werd dat een persoonlijke aanleg en een verloren geboorteplaats geen zaken zijn die men door middel van een stel oefeningen of foefjes, of met zonlicht of met een helderwit strand, kan verschalken: mijn sombere

eenzaamheid was eeuwig en erfelijk, het verloren paradijs voor altijd verloren.

Hierna gooide ik het over een andere boeg. Ik trachtte zo oppervlakkig en onverschillig mogelijk te worden in mijn denken en in al mijn daden. Ik snakte ernaar dat Wereldoorlog III zou uitbreken, omdat ik mij uit de afgelopen oorlog nog zeer goed herinnerde dat een wereldbrand de ideale sfeer creëert voor de toepassing van mijn nieuwe gedragslijn van onverschilligheid en oppervlakkigheid. Ook ditmaal kwam ik bedrogen uit. De oorlog brak niet uit en ik kon de komedie niet volhouden. Het enige wat ik uit deze periode heb overgehouden, is een formidabele capaciteit voor alcohol.

Het is nu reeds geruime rijd geleden dat ik tot de slotsom kwam dat die de enige uitweg is. De daad die ik op het punt sta te verrichten door met wagen en al de zee in te rijden, is geen waanzinnige, dronken opwelling, De idee tot zelfvernietiging is er reeds lang geweest, ver en vaag in het begin en onmiddellijk wanneer zij opkwam vol afschuw verworpen en van mij afgestoten. Maar langzamerhand groeide deze gedachte en kristalliseerde deze uitkomst. Zelfs toen ik in de vrijwillige dood door mijn eigen hand onwrikbaar de enige redding zag, aanvaardde ik dit besef slechts onder voorbehoud. Wekenlang leefde ik met deze gedachte en bekeek haar van alle kanten. Alle bezwaren en bedenkingen tegen deze daad confronteerden zich met het voordeel van deze handeling en de oplossing die zij bood. De verschrikkelijkheid van deze weken van strijd, van zelfverwijt, van geestelijke en morele ellende en van kwellende twijfel kan ik niet onder woorden brengen. Maar de tweestrijd werd gestreden en ik kwam zowel sterk als zwak uit de strijd. Zwak, omdat alle weerzin voor de daad thans voorgoed verdwenen

was. Sterk, want alle onzekerheid was vernietigd. Ik had zelfmoord aanvaard, niet als ontvluchtingspoging, niet als gemakkelijke uitkomst, maar als de enige uitweg die nog was overgebleven, als de normale gang van zaken. Alles had geleid naar deze daad.

Het is geen makkelijke daad. Ik bedoel daar niet mee dat zelfmoordenaars helden zijn. Verre van dat. In de ogen van de meeste mensen is zelfvernietiging een laffe daad en waarschijnlijk is dat ook wel zo. Wanneer ik zeg dat zelfmoord geen makkelijke daad is, dan bedoel ik daar heel wat anders mee. Want zelfs wanneer men zelfmoord oprecht heeft aanvaard als de wijze waarop men zijn leven zal eindigen, blijft somtijds het gevaar nog bestaan dat op het laatste nippertje alles in de war loopt, het gevaar van het in opstand komen van het lichaam tegen vernietiging. Als het besluit tot zelfmoord niet oervast tot in al je vezels verankerd ligt, blijft altijd de mogelijkheid bestaan dat op het laatste moment het lichaam rebelleert en zich verzet tegen de dood door een ongekende energie op te leveren, die op dat beslissend ogenblik groter kan zijn dan de kracht van de geest die tot aanvaarding van deze daad heeft besloten. Het lichaam moet lange tijd voor de feitelijke vernietigingsdaad gedicteerd worden de dood te accepteren. Pas wanneer zowel geest als lichaam zich er volledig bij heeft neergelegd, is deze daad te volvoeren.

Ik heb verscheidene malen met anderen over dit onderwerp gesproken. Niet dat ik ooit aan iemand deze droom heb geopenbaard, maar dikwijls wist ik aan gesprekken met anderen een zodanige draai te geven dat dit onderwerp werd besproken. Hetgeen dan opvalt, is het feit dat de meeste mensen zelf niet weten hoe zij tegenover deze daad staan. Zelfmoord schijnt een van de handelingen in dit leven te zijn die nog in

een soort geheimzinnig waas is gehuld en die de achterblijvers altijd overstuur doet raken. Anderen kunnen met betrekking tot deze handeling de meest fantastische onzin uitkramen. Slechts van één mens heb ik eens een gezonde, waardevolle opinie gehoord, een jonge priester, die de zelfmoordgedachte op felle, doch degelijke wijze bestreed en verwierp op grond van zijn geloof. Misschien, als ik katholiek was.....

Eensklaps ligt de vlakte van de noordkust voor mij: als bij toverslag is de nacht verdwenen en de dageraad aangebroken. Je leest in boeken altijd dat het 's morgens langzaamaan licht begint te worden, dat de nacht geleidelijk aan van kleur verandert en brokje bij brokje wordt opgeslokt door het schuwe morgenlicht. Maar dat is met waar. Het is plotseling licht geworden. Met een forse duw heeft de zon de nacht weggestoten. De twee lichtbundels uit de koplampen van de auto krijgen iets spookachtigs in het nieuwe morgenlicht.

Een nieuwe dag is aangebroken. Wat heb ik gisteren allemaal gedaan? In de morgenuren heb ik op kantoor gezeten. 's Middags ben ik bij de kapper geweest. Idioot eigenlijk dat ik gisteren mijn haar heb laten knippen. Waarvoor in 's hemelsnaam? Maar ik herinner me nu dat ik ook mijn nagels heb geknipt en gevijld. Even idioot. In de kapperszaak ging het gesprek tussen de kapper en de klanten over een bekende stadgenoot die de vorige dag in het krankzinnigengesticht werd opgenomen. Hij schijnt een beruchte Don Juan te zijn geweest, maar zijn echtgenote heeft nu een einde aan zijn uitspattingen gemaakt door 's morgens in zijn koffie enkele druppels te doen van een speciaal daartoe door de vrouw bij de havenkroeg geprepareerd afkooksel. Nog dezelfde middag stuurde de dokter de man naar het gesticht.

Wat heb ik nog meer gedaan gisteren voordat ik uitging 's avonds? O ja, ik heb thuis mijn boekenkast opgeruimd en een hoop papieren verscheurd, waaronder enkele romans die ik in de loop der jaren ben begonnen te schrijven, maar nooit heb af gemaakt. Er was geen enkele bij die langer was dan dertig getikte vellen.

Jammer eigenlijk, dat ik nooit een van die romans heb af gemaakt. In dat geval zou ik nu iets hebben achtergelaten, iets dat misschien tot anderen zou spreken en hen zou raken. En nu? Nu ik geen boek achterlaat? Zal ik nu niemand raken? Een paar misschien? Of zelfs maar een? Vreemd, op dit moment krijg je een dwaas gevoel van importantie en voel je heel vaag dat er wel degelijk mensen zullen zijn die je, wanneer je straks verdwenen zult zijn, niet zal ophouden te raken. Door een oud gesprek, door een gedeelde ervaring of droom, een handdruk, een geslachtsdaad, of door eenvoudig samen te zijn geweest in hetzelfde vertrek, in dezelfde straat, in dezelfde stad, op hetzelfde eiland.....

Ik draai al de ramen van de wagen omhoog, breng de motor op gang en rij de zee tegemoet. Nu je erover rijdt, merk je dat het rotsplateau helemaal niet zo glad is als het wel leek. De banden maken een raar geluid op de natte, puntige, oneffen vloer van steen.

Alles verloopt prima. Het gaat zelfs veel en veel sneller en makkelijker dan je je had voorgesteld. Te snel en te makkelijk. Je voelt de neiging op de rem te drukken om even te pauzeren, maar je ziet er van af. Neen, vooral niet pauzeren. Met een ruk druk je het gaspedaal verder omlaag. Je hoort een sissend geluid en de auto kantelt scherp naar voren.

Maar er is niets gebeurd. Je hebt het stuur nog vast en je

rechtervoet is nog steeds op het gaspedaal gedrukt. Alleen heeft de voorruit een grijze kleur gekregen. De auto is nu iets naar links gekanteld, maar toch nog bijna helemaal horizontaal, alsof je nog over de weg reed. Maar je weet dat de wielen nu nergens op rusten en dat de wagen niet vooruit maar naar beneden gaat. Op verschillende plaatsen sijpelt het water naar binnen, maar je bent zelf nog kurkdroog. Je krijgt een misselijk gevoel in je maag. Dan begint het water naar binnen te stromen, ergens van onderen. Je knijpt het stuur krampachtig vast en kijkt strak voor je, tegen de zwarte voorruit aan. Het water komt steeds hoger en je hebt moeite om achter het stuur te blijven zitten. Je buigt je helemaal naar voren en klemt je met beide handen vast. Je voelt het water aan je hals en om de een of andere reden ben je daar verbaasd over. Dan laat je het stuur los, geheel uit vrije wil. Meteen voel je jezelf omhoog gaan, snel omhoog, steeds maar hoger. Het lijkt wel of je kilometers aflegt, steeds maar stijgen, steeds de hoogte in.....

Ik heb ergens gelezen, dat wanneer je op het punt staat de verdrinkingsdood te sterven, je gehele levensloop zich in zeer snel tempo voor je geestesoog afspeelt. Dit is niet waar. Tenminste, je beleeft niet al je levensbezigheden in versnelde volgorde opnieuw, maar je ervaart op dat korte ogenblik, het verdrinkingsmoment, de totale som van al je levensdaden. In één moment zie je je complete leven van A tot Z.

Maar je weet al lang niet meer waaraan je denkt. Je kunt aan niets meer denken. Of aan honderd dingen tegelijk. Je ziet duizend beelden. Je hoort duizend klanken. Je ziet miljoenen fluorescentlampen en het naakte, felle licht vervult je met een ontzettend angstgevoel. Je denkt aan mensen, niet aan een bepaald iemand, maar vliegensvlug gaat een

oneindige rij van gezichten aan je voorbij. De meeste herken je niet eens. Het zijn niet alleen gezichten. Je ziet ook andere dingen die snel naar voren schieten en weer even snel verdwijnen; de koddige lamp die in je kamer hangt, grammofoonplaten, slanke cactuszuilen, een onbekende bloem, een groot gebouw, trottoirbanden die hier en daar zijn afgebrokkeld, een zwarte asfaltweg, een gele vlek die de maan is, een rode vlek die de morgenzon is. Houden de beelden nooit op? Je hoort de eentonige zang van negerwerklui. De doffe slagen van een verre tamboer. Je hoort het oudejaarsavondkabaal. Je ziet de kille blauwe ogen van Maurits. Miljoenen harde ogen. Van al de anderen uit het werelddeel aan de andere kant van de oceaan. Het bruine, ernstige gelaat van Hilda. Mario's witte tanden. Miljoenen witte tanden in lachende negermonden. Je voelt een hevige liefde voor het vreemde, voor alles wat vreemd en onbekend is, en je voelt een machtig verlangen naar grote afstanden.

Nu hoor je een allesdoordringend, oorverdovend gerommel, dat aangroeit tot een allesverslindend geluid. Je oorvliezen springen kapot. Alles is weg. Geen gedachten, geen beelden meer. Alleen het lawaai, dat grote geluid dat alle andere geluiden heeft opgeslokt. De zintuigen registreren niet meer, maar op de een of andere wijze weet je toch wat er is voorgevallen. Je weet wat er in dit laatste ogenblik is gebeurd. Een onderwater-vulkaan is tot uitbarsting gekomen. De zee is een kokende watermassa geworden die in gierende woede tegen de kust slaat en het eiland in zijn voegen doet trillen. De tot razernij gekomen branding splijt de spelonken in de rifwanden en doet gapende, zwarte wonden ontstaan die zand en steen en rots naar buiten spuwen. Huizenhoge golven beuken tegen de rotsmuren, die eeuwenlang weer en wind

hebben weerstaan, maar die nu worden weggeduwd om het allesverslindende water doorgang te geven. Het waanzinnige water wint. Het eiland, dat een ziedende massa van rots en water is geworden, wordt opgeslokt en verdwijnt, langzaam eerst, daarna sneller, sneller de diepte in. Even blijven de kapotte heuveltoppen nog zichtbaar, maar ook die worden weggezogen naar omlaag.

Het werk is gedaan en de zee komt tot bedaren. Waar eens het eiland heeft gelegen, schitteren nu zilveren golven met witte franjes in de tropenzon.

XVIII

Een eiland blijft nooit een eiland. Op de een of andere morgen komt de zon op en maakt de bewoners wakker en zij zien met verbaasde ogen dat hun eiland geen eiland meer is.

Aan wie de schuld? De pastoor? De vroede vaderen? De oude kolonisator? De nieuwe krantenuitgever? De bioscoopeigenaar? De schuldige is niet aan te wijzen, want het verraad van iedere bewoner is even groot geweest. Allemaal hebben zij met gekruiste armen toegezien hoe honderd jaar oude bomen, die nooit omgehakt hadden moeten worden, door Portugese werklieden werden geveld naar de aanwijzingen van een zwetende Europese voorman in een kort wit broekje en met een enorme tropenhelm op.

De eerste boom die het slachtoffer werd, was de indju even voorbij de ingang van het katholieke kerkhof. Het was een statige, oude boom, hoe oud wist niemand, misschien was hij wel de oudste boom van het eiland. De boom had iets imposants en tegelijkertijd ook sombers over zich en in de nacht liet hij elk kwartier een van zijn gekromde, gele peulen vallen, die in de nachtelijke stilte een vreemd, knapperend geluid maakte op de stoep voor het kerkhof.

Op een vroege morgen waren de voorman en de werklieden gekomen. Een van de werklieden klom in de boom en een ander wierp hem een zwaar touw toe, waarvan hij het ene uiteinde aan de kroon van de boom vastknoopte. Toen hij weer naar beneden was geklommen, tekende de voorman enkele krijtstrepen op de stam en het kappen begon. Inmiddels had zich een grote groep toeschouwers bij de boom verzameld, vrouwen, kinderen en ook enkele mannen, die met

zeer veel belangstelling de handelingen gadesloeg, De indju is een taaie boom die zich niet makkelijk gewonnen geeft. Eerst tegen een uur of tien, de zon stond toen reeds hoog aan de hemel, gaf de boom zijn eerste zucht. De mannen die bezig waren met het kapwerk pauzeerden en de toeschouwers maakten enkele passen achteruit. Het werd doodstil. De omstanders gingen niet alleen achteruit uit veiligheid omdat de boom op het punt stond om te vallen, maar ook omdat de zonderlinge, vreeswekkende zucht die de boom had geslaakt, hen automatisch terugdreef. Twee politie-agenten spreidden de armen wijd uiteen en maanden de menigte verder terug, om plaats te maken voor de voorman en de drie werklieden die het touw, dat aan de boom bevestigd was, opnamen en strak trokken. De voorman zwaaide met zijn arm en de twee werklieden die bij de boom waren achtergebleven, hervatten het hakwerk. Nog drie- of viermaal zuchtte de boom en kwam toen omlaag. Iedereen had verwacht dat dit gepaard zou gaan met een oorverdovend geraas en dat de aarde zou beven wanneer de zware stam de grond raakte. Maar de grond trilde niet. De lange, sterke takken die het eerst de grond raakten, vingen de stam op, zodat deze de grond niet raakte.

De eerste oude boom was gevallen en het eiland was geen eiland meer, De stille, hoge wachter bij het kerkhof was verdwenen en het uitzicht in de hele omgeving was anders geworden, ruimer en met meer licht. De boom was gevallen en met hem was een eind gekomen aan vele andere dingen. Droeve begrafenisstoeten passeerden op hun weg naar het kerkhof niet meer onder zijn machtige takken en op zaterdagavonden kwamen dronken mannen niet meer bij de dikke stam slapen. Wanneer het regende, konden de visvrouwen geen beschutting meer vinden onder zijn beschermende tak-

ken en de kromme, gele peulen vielen niet meer om het kwartier op de stoep.

De val van deze boom was de laatste kans van de bewoners om in opstand te komen. De mannen hadden die nacht hun machetes kunnen slijpen en nog vóór zonsopkomst op post kunnen gaan staan bij de andere bomen, in afwachting van de voorman met zijn werklui en hun bijlen en touw. Maar de mannen hebben hun machetes niet geslepen. Uit de huisjes op de heuvel kwamen die nacht de doffe, eentonige slagen van de tamboer, met af en toe een schrille stem, die zong:

> De oude Papa is gestorven
> met een dik touw om zijn nek.
> De oude Papa is gestorven
> zijn buik werd opengehakt.

Na de indju volgden andere bomen en na de bomen kwamen nieuwe dingen: levensgrote reclameplaten aan de kant van de buitenwegen, waarvan de schreeuwerige kleuren schril afstaken tegen het dorre landschap; een idioot klein kerkje aan de overkant van de haven met het idiote bordje 'God is Liefde' boven de deur; een vuile olielaag ging het binnenwater bedekken; de stranden werden mismaakt, zware trucks reden af en aan en haalden het zand weg; een zendstation werd gebouwd en hoge masten rezen uit de grond en brachten dat jaar zeer veel regen; honderden windmolens werden gebouwd die dag in dag uit het grondwater opzogen; de kibra-hacha bloeide niet meer.

En de mensen volgden de nieuwe dingen, want het eiland was geen eiland meer. Mannen en vrouwen die vroeger met elkaar leefden en kinderen kregen buiten het huwelijk om, gingen nu niet alleen trouwen, maar lieten zich ook weer officieel scheiden als het huwelijk op ruzie uitliep.

XIX

Ik zit in de Droefheid Bar. De eigenlijke naam van de bar is wel anders, maar ik noem hem zo omdat dit een passende benaming is. Bar, ik doop u Droefheid! Alle mensen die er zitten, zijn toch bedroefd?

Het zijn er niet veel, een ketel aan de bar die een gesprek voert met de barkeeper, een oud mannetje aan een tafel in een hoek en dan die jonge vent. Het bedroefdst zier de jonge vent er uit, die alleen aan een tafeltje zit en treurig voor zich uit staart. Hij heeft niet alleen een droeve uitdrukking op zijn gezicht, maar zijn hele houding drukt neerslachtigheid uit; hij zit in een kring van droefheid. Hij heeft een mager gezicht, een onopvallend, nietszeggend gezicht als je er even naar kijkt, maar als je het nauwkeuriger opneemt, zie je dat hij toch geen alledaags gezicht heeft. Behalve zijn droeve ogen, valt ook zijn mond op. Hij heeft dunne, maar wellustige lippen, met aan de mondhoeken een wrede trek. Hoe kan iemand tegelijkertijd bedroefd en wreed zijn? Ik zal het hem vragen.

'Hoe heet je?'

Er verschijnt een flauwe glimlach op zijn lippen, maar die glimlach maakt zijn gezicht nog bedroefder dan voorheen.

'Waarom zit je hier zo alleen te drinken?'

'Jij drinkt toch ook en je bent toch ook alleen? Om welke reden zit jij hier te drinken? Nou, om dezelfde reden doe ik het ook.'

Terwijl hij spreekt, krijgen zijn ogen iets onrustigs en opstandigs, Zijn lippen bewegen niet wanneer hij spreekt en hij kijkt mij niet aan. Hij staart treurig voor zich uit. Naar de

muur. Naar de spiegel. Waarom zetten ze in 's hemelsnaam een grote spiegel in een drinkgelegenheid?

'Hoe heet je?' vraag ik de spiegel.

Hij antwoordt niet. Hij heeft gelijk. Wat doet het er toe hoe hij heet? Ik vraag het alleen maar omdat ik wil weten wie hij is. Uiterlijk lijkt hij op een Europeaan. En toch als je hem goed bekijkt, weer niet. Zou hij hier op het eiland geboren zijn? Maar dan waren zijn voorouders wel Europeanen. Daarom ziet hij er dus zo lamlendig en verdrietig uit. Hij leeft in een leegte. Eerst heeft hij natuurlijk geprobeerd zichzelf te vereenzelvigen met de Europese cultuur van zijn voorouders en toen dat niet lukte, met de negercultuur van het eiland waar hij geboren is. Ook dat is niet gelukt. Nu drijft hij tussen de twee in en leeft in een leegte. Arme drommel.

Nu staat de vent op. Hij loopt naar de bar om zijn rekening te betalen. Het lijkt wel of zijn voeten de grond niet raken. Wat een rare gang heeft die vent. Het lijkt wel of hij op eieren loopt.

'Hoeveel heb je gedronken?' vraag ik.

'In deze tent drie biertjes. Ik heb vanavond alle kroegen van het eiland afgelopen en steeds whisky-soda gedronken, maar hier heb ik bier gedronken. Drie flesjes.'

'Drie biertjes, dat is twee gulden vijfentwintig.'

Met dezelfde idiote gang wandelt hij voorbij mijn tafeltje naar de deur.

'Waar ga je naar toe?'

'Waar ik naar toe ga? Wat een vraag! Maar ik zal het je vertellen. Er bestaan drie mogelijkheden. In de eerste plaats kan ik naar huis om heerlijk uit te slapen en morgenochtend fris en opgewekt op mijn werk te verschijnen. In de tweede plaats kan ik naar het vliegveld rijden, daar ergens in het

stationsgebouw een dutje doen en morgenochtend met het vliegtuig van 11 uur naar Canada vliegen. Ik heb het passagebiljet en alle andere papieren bij me. In de derde plaats kan ik naar de noordkust rijden, daar op de zon zitten wachten en zodra het voldoende licht is geworden over het gladde rotsplateau rijden en met auto en al in de golven verdwijnen. Zoals ik reeds zei, heb ik een ruime keuze. Maar natuurlijk ga ik naar huis. Waar kun je anders naar toe op dit uur?'

Nu zijn ze met hun drieën achtergebleven, de barkeeper, de man die aan de bar zit en het oude mannetje. O ja, ik ben helemaal vergeten de vent die zonet is weggegaan, een zeer belangrijke vraag te stellen. Ik ben toch journalist? Als je iemand interviewt, behoor je toch altijd de stereotiepe vraag te stellen:

'Wat zijn uw hobbies?'

'Hobbies?' De jongeman kijkt verwonderd op. 'Ik heb geen hobbies. Wat ik graag doe? Ik doe niks graag. Niks doen, ja, dat doe ik graag. Ik houd er van om onder de schaduwrijke tamarindeboom te liggen en naar de wolken te kijken. Soms pluk ik ook wat vruchten, als de takken maar laag genoeg hangen. Ik vind het zure vruchtmoes heel lekker.'

'Dat zijn dus je hobbies: de schaduw van de tamarindeboom en het zure vruchtmoes van de tamarindevrucht.'

Interview afgelopen. Nou dat mannetje aan de tafel in de hoek. Jezus, wat een lelijk mens. Midden op zijn hoofd beginnen zijn kroesharen paars te worden. Zijn oud gelaat heeft duizend plooien, die zijn gezicht echter niet de pseudo-eerbiedwaardige voornaamheid die bijna altijd samengaat met plooien, maar een komische uitdrukking geven. Wat zou hij voor de kost doen? O ja, hij heeft vroeger natuurlijk op

Cuba gezeten. Alle oude stadsnegers hebben vroeger op Cuba gezeten. Allemaal hebben zij daar in de suikerrietvelden gewerkt en allemaal hebben zij daar een fantastisch fortuin verzameld. Maar allemaal zijn zij toen zij rijk waren geworden, door de een of andere Cubaanse schurk bestolen geworden en allemaal zijn zij platzak naar hun eiland teruggekeerd, een last voor hun families. Maar toch, als ik hem goed bekijk, geloof ik dat ik het mis heb. Hij heeft niet het gezicht van iemand die jarenlang in het buitenland heeft gewoond. Zulke kerels herken je meteen aan hun gezicht, aan hun uiterlijk en aan hun opschepperige manier van praten. Deze oude vent heeft het gezicht van de arbeiders die de ganse dag in de fosfaatmijnen hakken. Van de landbouwers die indju- en wabitakken tot houtskool branden, van de vissers die een gevecht van anderhalf uur voeren met een grote moelá aan de lijn, van de havenarbeiders die met langwerpige kruiwagens grote kisten naar de opslagloods brengen, van de bestuurders van de ferryboten die honderdmaal achtereen hetzelfde traject van 150 meter bevaren, van de metselaars die met een strooien kwast, aan een lange stok bevestigd, het witsel op de muren schilderen.

Ik kijk in de spiegel en denk aan de blanke jongeman die op dit moment, vijf minuten over half twee in de nacht, tussen de cultuur van zijn Europese voorouders en de negercultuur van het eiland waar hij geboren is, drijft. Arme drommel.

Hoe zou de oude man aan het tafeltje heten? Zijn naam is Chu en zijn put geeft geen water meer; hij heet Chandi en is doodgraver en spreekt met lijken; hij is Mario en vaart als kwartiermeester aan boord van een olietanker; zijn naam is Janshi en hij gaat van huis tot huis met zijn karretje om lege

flessen op te kopen; hij heet Juancho en verzamelt slakken op de gemene rotsen aan de noordkust.

God, wat ben ik dronken. Als die vervloekte spiegel er niet was, zou ik het alleen maar voelen, maar nu zie ik ook hoe dronken ik ben. Wat had die vent ook weer gezegd? Die vent die tussen Europa en Afrika zweeft? Hij heeft drie mogelijkheden zei hij: naar bed, naar Canada, naar de noordkust. Welke van de drie zou de beste keuze zijn? Wat zal zijn keuze zijn? Naar bed, naar Canada, naar de noordkust.

Hoe ben ik er in 's hemelsnaam roe gekomen bier te gaan drinken? Ik heb de hele avond toch whisky-soda gedronken? Ik ben zeker niet dronken genoeg!

Als ik erg dronken ben, krijg ik soms datzelfde gevoel als die ene keer toen ik in de grote druipsteengrot nabij het vliegveld ben geweest. Het is een gek en naar gevoel. Het zonlicht is weg en je snakt naar verse lucht, maar je zit bekneld in een donkere kelder van de aarde. In het flauwe schijnsel van de flambouw van de gids komen van alle kanten dreigende, puntige zwaarden op je af, druipsteenkegels die van de zolder en de zijwanden hangen en uit de grond oprijzen. Een nachtmerrie, waarin de angstige droom je eigen leven en de drukkende last je eigen lichaam is.

Waarom moet dat gevoel nu komen? Ik zit hier toch vrij en blij te drinken? Er hangen hier toch geen druipsreenkegels aan het plafond en de zijwanden? Ik zit toch in een bar met felle neonverlichting? Ik wou dat ik een goede vriend had. Geen drinkebroer, die heb ik er genoeg. Een oudere, bezadigde man, met wie ik kan praten. Of een vrouw. Geen vrouw die er constant op uit is, mij mee naar bed te nemen, maar een oudere, bezadigde vrouw met wie ik kan praten.

Flauwekul! Praten? Waarover zou ik moeten praten? Een

praatgraag ben ik nooit geweest en ik heb nooit de behoefte gevoeld mijn hart uit te storten. Trouwens, wat voor antwoord zou ik krijgen op mijn vragen? De predikingen van oudere, bezadigde mannen en vrouwen zijn allemaal gelijk. Diezelfde brave predikingen vind je ook in een pocketbook, die je voor vijftig cent in de boekhandel bij het park kunt kopen.

Maar toch kan een goede, oudere vriend zijn waarde hebben, Hij hoeft niets te doen. Hij moet er alleen maar zijn. Je moet het besef hebben dat hij er altijd is. Zoiets als bijvoorbeeld de olijfboompjes die men in de koraal plant om de huisgenoten voor allerlei ziekten te behoeden.

Ik ga weg. Deze tent is mij te bedroefd. Alle mensen die er zitten, zijn bedroefd. De kleur van het vertrek is bedroefd. Wie laat toch in 's hemelsnaam een bar in zulke droeve kleuren schilderen? Ik betaal twee gulden vijfentwintig voor de drie flesjes bier die ik heb opgedronken en loop naar buiten.

Bij de deur zie ik het bordje hangen. Het is een klein wandbordje van delftsblauw met het opschrift: ‘Wie niet als vriend hier binnenhuppelt - Wordt er gauw weer uitgeknuppeld’. Ik heb het bordje reeds honderdmaal gezien en het altijd een onnozel ding gevonden. Maar nu denk ik er plotseling anders over. Even kijk ik om of niemand mij ziet. De barkeeper en de man aan de bar zijn ijverig aan het praten en het oude mannetje uit Cuba knikkebolt. Met een bliksemsnelle beweging haal ik het bordje van de muur, stop het onder mijn hemd en stap gauw naar buiten. Er zijn dingen die je snel en direct moet doen, voordat je tijd krijgt redenen te verzinnen om het niet te doen.

Het regent niet meer, maar de straat is nog nat. Ik heb het gevoel alsof mijn schoenen de natte straat niet raken,

alsof ik op eieren loop. Brother I'm drunk. Dead drunk.

Ik denk aan Altagracia en krijg een raar gevoel in mijn maag. Maar dat komt van de drank, niet van Altagracia.

XX

Wij deden er meer dan anderhalf uur over van de stad naar de plantage. Het was een leuke rit. De radio in de auto speelde sentimentele Zuidamerikaanse bolero's en wij spraken over allerlei onbenullige, maar prettige dingen. Bij de Santa Anna Bar stopte ik even en kocht twaalf flesjes Coca-cola en een kleine fles rum. Daarna reden wij weer verder. Altagracia opende twee van de Coca-colaflesjes en goot uit elk een gedeelte van de inhoud buiten het portier. Daarna opende zij de rumfles en goot op meesterlijke wijze zonder te morsen wat rum in elk van de Coca-colaflessen, in de mijne een scheutje meer dan in de hare. Wij dronken het heerlijke drankje en luisterden naar het liefdeslied van Leo Marini, wiens stemgeluid even zoetig was als de rumcola. Toen Altagracia echter na een klein halfuurtje weer een nieuw drankje bereidde, waren de Coca-cola's warm geworden en de rumcola smaakte afschuwelijk.

Bij de ingang van de plantage was er een ketting over de weg gespannen. Na een paar keer toeteren, kwam een oude negerin uit het hutje aan de kant van de weg. Ik betaalde haar het entreegeld en ze nam de ketting weg. Altagracia nam het kartonnen doosje met de resterende Coca-colaflessen en gaf dat ook aan de vrouw.

‘Zij zijn toch warm geworden’, zei zij tegen mij.

De afstand van de ingang van de plantage naar de baai was niet zo lang, maar de weg verkeerde in zulk een abominabele toestand, dat wij er wel zeker een half uur over deden. Bij de baai aangekomen, parkeerde ik de auto op een open plek. Wij verkleedden ons en daalden langs de stenen trap,

waarvan de treden door een vaardige metselaar uit de rots waren gehouwen, naar het strand af.

Het blauwe water was heerlijk koel. Vooral Altagracia amuseerde zich danig. Ze zei dat ze in geen maanden aan zee was geweest en ze bleef constant in het water, ook toen ik het water verliet en op het strand ging liggen. Iets verderop was een groep mensen aan het zwemmen, maar voor de rest was het strand verlaten. Op zondag is het anders. Dan mag je blij zijn als je een plaatsje vindt waar je rustig kunt zwemmen of liggen.

Na enige tijd kwam Altagracia uit het water en we wandelden samen het strand over. Wij beklommen de lage rotsen aan de linkerzijde van de baai en gingen daarboven zitten en keken naar de zee, waarop de zon schitterde. Op een paar meter van ons af stak een geweldig rotsblok dat de vorm had van een paddestoel uit het water. Het deed je denken aan de atoombomontploffingen die je wel eens ziet bij het nieuws in de bioscoop. De enorme rots had een bijna ronde vorm en steunde op een korte zuil van amper een halve meter dik. Honderd jaar lang hebben de golven deze rots aan alle kanten bestookt en langzaamaan de zuil gevormd. Hoe lang zou deze dunnende kolom de stenen kolos nog kunnen dragen?

De zon werd te heet en wij klommen weer naar beneden, niet terug naar het strand, maar naar de andere zijde van de rots waarop wij zaten, daar waar kleine golven eeuwig aan de zwarte onderkant van de rotsige kust likken. Er was totaal geen strand. Wij liepen door het water dat hier een grauwe kleur had en wij moesten voortdurend uitkijken waar wij onze voeten plaatsten, want het krioelde er van de zeeappels. Ik hield Altagracia's hand vast en zij probeerde steeds haar

voeten precies op de plaatsen te zetten waar ik mijn voeten wegnam. Maar op een gegeven ogenblik durfde zij niet verder en wilde terug.

‘Laten wij nog een eindje doorlopen tot bij de punt van de landtong, Altagracia. Daar vinden wij wel ergens een kleine grot waar wij kunnen uitrusten.’

‘Maar dat is nog een heel eind’, sputterde zij tegen, ‘en de zee is altijd ruw by zo'n punt die in zee uitloopt.’ Maar ik haalde haar over en wij liepen door. De zee werd werkelijk hoe langer hoe ruwer en wij bleven zo dicht mogelijk langs de kust.

Een onverwachte golfslag deed Altagracia plotseling haar evenwicht verliezen en met een schrille gil ging zij kopje onder. Ik trok haar meteen weer naar boven, maar zij klampte zich doodsbang aan mij vast.

‘Ik wil terug. Ik wil terug.’

Zij had beide armen om mij heen geslagen en ik voelde haar zachte, natte lichaam regen mij aan. Ik sloeg mijn rechterarm om haar heen en drukte haar steviger tegen mij aan.

‘Altagracia....’

Toen zag zij de opening van een grot en meteen was alle vrees verdwenen. Zij rukte zich van mij los en begon vooruit te snellen naar de grot toe. Ik bleef enige ogenblikken staan en keek haar na en vergat haar toe te roepen om uit te kijken voor zeeappels.

De grot was niet groot, nog geen vier meter diep. Zij was wel dieper, maar na een meter of vier werd zij zo laag dat je dan alleen gebukt en daarna slechts plat op je buik verder kon. De grot was vol zand, warm en stralend wit. Ik ging naast Altagracia liggen en de eerste ogenblikken spraken wij niet. Zij was nog een beetje moe van de tocht. Ik keek naar

haar. Haar prachtige huid, die de zachte kleur had van de schil van een rijpe mispel, stak wonderlijk mooi af tegen het witte zand waarop zij lag. Zij had een moedervlek aan haar hals. Een kleine, donkerbruin vlekje, dat de vorm had van een schubappel. Toen haar moeder haar in de schoot droeg, moet zij sterk hebben verlangd naar schubappels, welk verlangen toen niet bevredigd is geworden. Daarom heeft Altagracia nu die vlek op haar hals. Ik boog mij naar haar toe en gaf haar een vluchtige kus op de schubappel.

'Altagracia, je bent mooier dan....'

'Heb je de fles met rum meegebracht', onderbrak zij mij, 'of heb je die in de auto laten liggen?'

'Ja, hij ligt in de auto. Waarom? Wou jij rum drinken?'

'O neen, ik niet. Maar ik geloof dat jij een flinke borrel nodig hebt', en met deze woorden smeet ze bliksemsnel een handvol zand in mijn haar.

Ik deed alsof ik erg boos werd en greep haar vast en maakte van de gelegenheid gebruik om haar een tweede zoen te geven, ditmaal niet vluchtig. Zij spartelde wat regen, maar toen ik haar vastgreep en dichter naar mij toe trok, stootte zij zich met beide armen krachtig los. Zij ging bij de ingang van de grot zitten en had een boze trek op haar gezicht.

'Heb je me daarvoor naar deze grot gelokt?', sprak ze woedend. 'Heb je me daarvoor gevraagd mee naar het strand te gaan? O, ik had het wel moeten weten. Waarom zou je me anders meenemen naar een verlaten strand, ver van de stad? Jullie zijn allemaal gelijk.'

'Wat zijn dat nou voor idiote praatjes, Altagracia. Ik heb je gevraagd om mee te komen omdat ik het prettig vind met je te gaan zwemmen. Wat geeft het dat ik je een kus heb gegeven? Je lag daar zo wonderschoon in het zand.

Je dun lijfje, je zachtbruine kleur tegen het witte zand....'

'Juist. Precies wat ik dacht. Mijn bruine huidskleur. Ik ben maar een kleurlinge en kleurlingen dienen alleen maar om door jullie te worden....'

'Hou je mond! Verdomme!'

Ik ging overeind zitten en was kwaad. Wat was er over Altagracia gekomen? Waarom de plotselinge verandering? Zij was de hele middag toch heel lief geweest? Of is het misschien mijn schuld? Lust ze het niet dat ik haar gekust heb. Waarom zegt ze dat dan niet ronduit zonder er een hoop flauwekul bij te halend?

'Waarom zou ik mijn mond houden? Zeg ik misschien de waarheid niet? Ik wist het wel. Ik wist het wel! Met welk ander doel zou jij een gekleurd meisje meenemen naar het strand? Zou je me ook op zondag in je wagen meenemen en met me door de drukste straten van de stad rijden? Neen, dat zou je nooit doen. Ik ben alleen maar goed voor een verlaten strand waar niemand ons zier. Waar alles....'

Altagracia heeft mij lief. Zij houdt van mij, maar zij haat mij omdat zij weet dat ik nooit met haar kan trouwen.

'Altagracia, je wilt niet en daarmee is de zaak toch afgelopen? Wij blijven even goede vrienden. Zullen wij weer teruggaan naar het strand?'

'O, ik denk niet alleen aan mezelf. Ik denk aan al die stomme meisjes die in de val lopen, die zo makkelijk in de val lopen. Een blanke jongeling in een glimmende wagen. Natuurlijk lopen zij erin.'

Ik stond op het punt iets heel lelijks te zeggen, maar ik bedwong mezelf.

'Wat heeft blank en bruin er in 's hemelsnaam mee te maken? Ik ben een man, Altagracia, blank of bruin heeft er

niets mee te maken. Je bent een leuk meisje en ik heb je gekust en naar me toegetrokken. Is dat nou iets om er zoveel kabaal over te maken?'

'Heeft blank en zwart er niets mee te maken? Zou je ook een van je blanke vriendinnen, een van die blanke poppetjes uit de goede families, hebben meegenomen naar het strand? Zou ze alleen met je zijn meegegaan? En als zij met je was meegegaan, zou dan ook hetzelfde zijn voorgevallen? Zou je haar naar een grot ver van de kust hebben gelokt en haar hebben proberen te verkrachten? Of mag dat niet met blanke poppetjes? Moeten die zorgvuldig rein en onschuldig worden bewaard voor het huwelijk en moeten jullie je ondertussen maar vermaken met de gekleurde meisjes? O, ik ken dit alles zo goed. Ik weet honderd gevallen....'

Een huizenhoge golf sloeg de grot binnen en nam Altagracia, die in de opening zat, op en smeet haar in het zand, vlak bij de plaats waar ik lag.

'Heb je je bezeerd, Altagracia?'

Maar reeds sloeg een tweede golf naar binnen en na haar een derde en een vierde. Ik greep haar vast.

'Wij moeten hier snel weg, Altagracia. De vloed is opgekomen en de grot loopt meteen vol.'

Maar zij trok mij mee naar achteren de grot in.

'Als wij naar buiten gaan, slaan de golven ons tegen de rotsen. Wij moeten dieper de grot in', zei ze en er was grote angst in haar gejaagde stem.

Ik verkeerde in grote twijfel. Wat te doen? Wij konden het wagen naar buiten te snellen en proberen al zwemmende het strand te bereiken, maar als het vloed is, kunnen de golven gemeen hoog zijn, vooral als er veel wind is. En vooral bij zulk een landtong, die alle golven opvangt. Zoals Altagracia

zei, zouden wij grote kans lopen tegen de steile rotskust te worden te pletter geslagen. En als wij in de grot bleven? Als de vloed hoog werd, zou waarschijnlijk de hele grot vollopen. Ik voelde er veel voor toch maar een kans te wagen en de grot te verlaten. Maar een nieuwe golf sloeg ons allebei tegen de grond en automatisch kropen we verder de grot in, steeds maar verder, totdat wij plat op onze buik lagen en niet verder konden. Het was alsof wij ons in een bedompt-warme kamer bevonden. Achter ons aan de ingang van de grot hoorden wij de golven slaan, maar hier lagen wij droog. Zouden wij ook droog blijven? Of zou de grot vollopen? Ik moet bekennen dat ik even bang was als Altagracia. Zij was aan het bidden. Haar lippen bewogen niet, maar ik wist dat zij aan het bidden was.

Na een half uur lagen wij er nog. Of het kon ook drie kwartier of een uur of twee uur zijn geweest.

'Als de grot had moeten vollopen, dan zou het reeds lang gebeurd zijn', stelde ik Altagracia gerust. 'Er kan nu niets meer gebeuren.'

'Wij hadden hier nooit moeten komen', zei ze.

'Wij moeten nu wachten totdat het water zakt en de wind gaat liggen. Dat zal nog wel een poos duren. Maar er kan nu niets meer gebeuren.'

'Wij bereiken de stad nooit meer voor het donker wordt.'

'Zodra het water zakt, gaan wij terug. Ik zal hard rijden, misschien dat wij dan voor donker in de stad zijn.'

'Zouden er geen schorpioenen in deze grot zitten?'

'Neen, die zitten nooit zo dicht bij het water.'

'Hoe weet je dat?'

'Hebben ze mij verteld. Ik weet het van de vissers.'

'En slangen?'

‘Neen, er zitten geen slangen hier.’

‘Hoe weet je dat?’

‘Hebben ze mij verteld.’

‘Ik heb ontzettende dorst.’

‘Ik heb trek in een stevige borrel.’

‘Zullen we nog lang hier moeten blijven?’

‘Wie weet. Ik hoop van niet. Zodra het water gaat zakken en de wind gaat liggen, gaan we weg.’

‘We hadden hier nooit moeten komen.’

‘We gaan meteen weg. Zodra het water gaat zakken.’

‘Ik heb ontzettende dorst.’

‘Ik heb trek in een borrel.’

‘Ik ben bang van schorpioenen.’

Wij lagen naast elkaar in het lauwe zand. Vlak boven onze lichamen was de harde rotswand, iets verderop het geheimzinnige zwart waar de grot ophield. De lucht was dun en heet en maakte onze ademhaling moeilijk. Altagracia lag naast mij, haar zachte, bruine huid op het warme, witte zand. Ik trok haar naar mij toe, niet zacht en liefdevol, maar op een ruwe, grove manier. Ik had het niet willen laten gebeuren, maar op dat ogenblik was ik een krankzinnige, een bruut, die met ruwe handen greep naar wat weerloos naast hem lag, in een donkere grot, plat tegen de aarde gedrongen, hulpeloos en half verstikt door de ijle lucht die diep in de buik van de aarde hing. Ik had het niet willen laren gebeuren, maar het was de schuld van het koude water dat nu en dan tot aan mijn tenen reikte en zich weer snel terugtrok; het waren de windgeluiden buiten de grot die tot mij doordrongen in een vreemde, onbegrepen taal, als de onheilspellende prelude van een grove tamboerdans met zijn prikkelend ritme; windgeluiden die de grot binnenschoven en gestalte kregen, de lange, scherpe

stekels van de zwarte zeeappels, de acht glibberige vangklauwen van de poliep die zich aan mij vastzoog. Het was mijn doorstane angst voor verdrinking en de lelijkheid van de omgeving; het gevoel geheel onttrokken te zijn aan de ogen van de wereld, in een donker hol, in een draaikolk van zand en zee, van drang en drift. Het was omdat ik waanzinnig naar een sigaret verlangde om alles te onderdrukken en omdat de sigaret er niet was.

Daarna bleven wij lange tijd op dezelfde plaats liggen, roerloos en zonder te spreken. Waarom zouden wij ons verroeren? Konden wij ons nu nog verroeren tussen deze rotswanden? De lucht was nog ijler geworden, onze ademhaling nog moeilijker. Het was Altagracia die het eerste sprak. Haar lichaam bewoog geen spier. Zij bleef in dezelfde houding liggen, het gezicht half begraven in haar handen en in het zand. Hoe kan zij zo toch ademhalen, dacht ik. Het was alsof haar stemgeluid uit het einde van de grot kwam. Ze zei:

'IK wou dat de grot nu volliep. Of dat deze rots naar beneden kwam en ons allebei verpletterde.'

Ik kon haar geen ongelijk geven. Ik wou het ook. Maar ik zei niets. Wat moest ik zeggen? Arm meisje. Deze vervloekte grot. Het vervloekte water dat ons gevangen hield. Arm meisje. Gevangen. Half onder het zand. Zonder frisse lucht. Wie waren wij? Een blanke en een kleurlinge? Of een man en een vrouw? Een man en een vrouw, plat op hun buik, gevangen, diep binnen de aardkorst. Waarom zou de aarde deze kleine opening niet toesluiten? Wat weerhield de rots ervan om naar beneden te tuimelen en ons allebei te verpletteren? En ons voor eeuwig gevangen te houden? Plat op onze buik. Of bestond er misschien een andere uitweg? Zouden wij niet naar voren kunnen schuiven, steeds naar voren in

het warmer wordende zand van deze onderaardse gang, totdat wij het rijk onder de aarde bereikten waar het altoos donker was en waar wij hand in hand konden opstaan en voortbestaan als man en vrouw, omdat het daar altijd donker was? Of misschien leidde de onderaardse gang naar boven, naar de vrijheid van het licht en het weer uit elkaar gaan. Als wij voorzichtig naar voren schoven, zouden wij weldra de spleet zien, waardoor het licht naar binnen drong. Wij zouden er naar toe kunnen krabbelen en door de spleet naar buiten schuiven. Wij zouden dan boven op het rotsblok staan, in het zonlicht, en diep ademhalen en weer elk onze weg gaan.

Wij hebben bijna drie uur in de grot gelegen. Pas toen het donker om ons heen werd, trok het water weg.

'Wij kunnen nu veilig terug, Altagracia', zei ik.

Zij antwoordde niet. Wij schoven terug naar de uitgang van de grot. Het zand was nat en ijskoud. Toen wij weer konden staan, nam ik haar hand en leidde haar naar buiten. Buiten was het nog niet helemaal donker, de dag was aan het smelten in de vuurrode gloed in het westen, alvorens op te lossen en verloren te gaan in de somberheid van een nieuwe nacht. Een kille wind dreef over het water.

'Ik zal je terug dragen, Altagracia. Dan krijg je tenminste geen zeeappels aan je voeten.'

Weer antwoordde zij niet, maar ik nam haar op en droeg haar terug naar de kust. Zij was zwaarder dan ik mij had voorgesteld en ik was doodmoe toen wij het strand bereikten. Wonder boven wonder trapte ik op geen enkele zeeappel.

Pas toen wij ons gekleed hadden en in de wagen zaten en terug naar de stad reden, sprak zij weer.

'Zet de radio aan', zei ze, 'en laat hem hard spelen.'

Zij leunde achterover in de zitting en sloot de ogen.

XXI

Ik weet niet op welke wijze ik in de Bolero Bar ben beland, maar ik zit er nu in ieder geval. Ik herinner me niet whisky te hebben besteld, maar er staat een glas whisky voor me op tafel. En wanneer ik het opdrink, wordt het glas opnieuw gevuld. Ik weet niet in welke zak ik mijn geld heb zitten, maar wanneer ik straks wegga, zal ik wel betalen. Ik weet niet hoeveel geld ik bij me heb, maar ik weet wel dat ik voldoende heb om eeuwig te blijven doordrinken. En als het geld toch nog mocht opraken, dan heb ik mijn polshorloge nog, waterproof, shockproof, antimagnetic. En mijn Parker 51. En het gouden Amerikaanse muntstuk dat ik al jaren bij me draag voor ‘good luck’.

Er valt iets uit mijn zak. Hoe kan er in 's hemelsnaam iets uit mijn zak vallen, terwijl ik toch netjes aan deze tafel zit? Wat is er gevallen? Mijn zakboekje? Draag ik een zakboekje? Een stelletje loterijbriefjes? Heb ik vandaag dan loterijbriefjes gekocht? Was het misschien een brief? Neen, ik heb in geen jaren een brief ontvangen. Plotseling weet ik het! Wat een idioot ben ik. Hoe kan ik ooit zoiets vergeten? Dat ding dat gevallen is, is natuurlijk de enveloppe met mijn passagebiljet en andere papieren. Morgen vertrek ik per vliegtuig naar Canada. Morgen emigreer ik naar Canada. Montreal here I come!

Wie kan er ooit van dit eiland emigreren? Wie kan er nu nog weg? Morgenochtend ben ik dood. Morgenochtend zit ik op kantoor. Eind van de maand zit ik nog op kantoor. Eind van de maand krijg ik mijn salaris uitbetaald. En het daaropvolgende eind van de maand zit ik nog op kantoor en krijg

ik weer mijn salaris uitbetaald. En het daaropvolgende ook. Wat wil je nog meer? Elk eind van de maand een bom geld om te verkwisten.

Wat doe je als je iets dringend nodig hebt en je kunt het niet vinden omdat je niet weet wat je zoekt? Pleeg je dan zelfmoord? Of emigreer je dan naar Canada? Emigreer je dan naar een andere plaats om een nieuw leven te beginnen, onder andere, nieuwe omstandigheden? Of blijf je eeuwig zoeken, totdat je er bij neervalt?

Het vervloekte is dat je thans een man bent, een volwassene, en ook geacht wordt als een volwassene te handelen. Vroeger, toen je nog een kind was, had je makkelijke uitwegen voor alle moeilijkheden, uitwegen die je weliswaar niet begreep, maar die er toch waren en die makkelijk te vinden waren. Een kinderwereld is vol makkelijke uitwegen. Vroeger toen je klein was en de eerste vreemde sensaties van de opzwellende geslachtsdrift in je voelde groeien en dit je een zonderlinge beklemming gaf omdat het een totaal onbekend en nieuw gevoel was, had je een uitweg. Je kon het witte huis uitvluchten en behoeding zoeken bij de cactussen. Je ging zitten en je keek naar de donkergroene zuilen die hoger, veel hoger dan jezelf waren, en die recht en stijf de lucht in staken. Voor de zoveelste maal bekeek je dan de diepe groeven in de staande zuilen, waarlangs de druppels naar beneden gleden wanneer het begon te regenen. En je keek naar de dorens, de grijze, scherpe naalden die de groene kolom beschermden. En je stelde je de schrijnende pijn voor die je zou voelen als die dorens de huid aan je dijen zouden openscheuren. Maar deze gedachte aan pijn maakte je niet bang, integendeel, plotseling was je vergeten waarom je daar gekomen was en ging je terug naar huis.

Maar je bent nu geen kind meer. Je bent een volwassene en een volwassene weet toch alles en loopt toch niet met raadsels rond? Wat doet de president van de Verenigde Staten als hij voor raadsels komt te staan? Pleegt hij dan zelfmoord? Of emigreert hij dan naar China?

De president van de Verenigde Staten kent geen raadsels in zijn leven. Hij is volwassen. De premier van Canada ook niet, hij is ook volwassen. Alle presidenten, alle premiers, alle koningen zijn volwassen en hebben geen raadsels. Maar je hoeft het niet zo hoog te zoeken. Alle bankdirecteuren, alle zakenlieden, alle gouvernementsambtenaren toch ook? En de pijpfitters, de horlogemakers, de kantoorklerken, de timmerlieden ook. En de schoonmakers en de straatvegers. Raadsels? Raadsels! Je hebt een goede baan. Je hebt een goed salaris. Je hebt een slee van een auto. Je kunt trouwen met een lief meisje uit een van de beste families van het eiland. Je bent niet dom, je hebt talenten en je kunt het nog ver brengen als jezelf maar wilt en je best doet. Om de zoveel jaar heb je buitenlands verlof. Je kunt Zuid-Amerika, Noord-Amerika en Europa leren kennen. Je hebt vrije geneeskundige behandeling en je zit in het pensioenfonds. Raadsels?

Er zijn momenten waarop ik wil vloeken. Ogenblikken waarop ik gruwelijke, godslasterlijke woorden met luide stem wil uitschreeuwen. Wil toeschreeuwen naar de lichtgroene wandtegels waar ik de hele dag tegenaan zit te kijken. Het zijn niet alleen de tegels. Ik zit de hele dag tegen mensen aan te kijken die niets voor mij betekenen. En andere dingen. Ik zit aan een stalen bureau. Als je de laden opentrekt, maken zij een schurend geluid. Ik kan niet tegen dat geluid.

En andere dingen. Op straat. Een klein Engels wagentje rijdt voorbij. Aan het stuur een man van middelbare leeftijd.

Hij heeft een glunderend gezicht waarop zelfgenoegzaamheid en onderworpenheid staan te lezen, en hij rookt een sigaar. Naast hem een dame van middelbare leeftijd met een gezicht waarop zelfgenoegzaamheid en onderworpenheid staan te lezen. Achter in de wagen zes kinderen, leeftijd van 3 tot 11 jaar. De auto is weer voorbij, maar ik sta er nog, als een idioot die een geestesverschijning heeft gezien. Man, vrouw en een Vauxhall vol met kinderen, Jezus Christus!

Er zijn zoveel andere dingen die mij van streek kunnen brengen.

Mijn buurjongetje komt voorbij. Hij is gestoken in zijn padvinders-uniform en op zijn rug draagt hij een volbepakte rugzak. ‘Wij gaan de Grote Berg beklimmen, mijnheer!’ Hij is een en al enthousiasme.

Ik zit in de bioscoop en zie de ogen van Montgomery Clift, rare ogen, doordringend, maar ze verbergen iets. Wat verbergen ze?

Ik ontvang een kerstkaart van een meisje, dat ik drie jaar geleden in San José, Costa Rica, heb ontmoet.

‘Buenos días, señor, feliz día’, zegt de Columbiaanse winkelier als ik 's morgens in mijn auto stap om naar kantoor te gaan. Feliz día! Waarom moet de man dat zeggen?

Ik open het ochtendblad en lees uit een advertentie dat Karel en Magda zich hebben verloofd.

Ik zie een Portugese tuinman een heg van bloeiende cayena-struiken scheren.

Ik zie oude Pé voor zijn huisje zitten. Hij fluit een oude wals en is bezig met het verzagen van cadushi-stammen tot plankjes, waarvan hij mooie kistjes maakt.

Andere dingen, kleine dingen.

De wierookgeur die op oudejaarsavond uit alle huizen komt.

De onbeschofte taai die de brutale taxi-chauffeurs uitslaan.

De buitenwegen die verdronken liggen onder de waterplassen.

De Franse bloemen die in de wind bewegen.

De driejarige dochter van Alexander, die mij oom noemt.

De altooszingende zee en de altooswaaiende wind, die soms, vooral in de nacht, kunnen leiden tot niet te verdragen spanningen.

Andere dingen, grote dingen,

Ik denk aan de luidruchtige negerin om de hoek, die verleden zaterdag haar pleegdochter de huid volgescholden heeft en het huis heeft uitgestuurd. Het meisje is zwanger. Vanaf haar tweede jaar heeft de vrouw dit meisje bij zich in huis genomen en als haar eigen dochter grootgebracht. En nu is zij zestien en zwanger. Maar de pleegmoeder is niet boos omdat het meisje geen maagd meer is en een onecht kind ter wereld gaat brengen, neen, zij is razend omdat het mooie huwelijksfeest waarvan zij zo lang heeft gedroomd, een feest met toeterende taxi's, met strooistertjes in witte japonnetjes en met in goud bedrukte uitnodigingskaarten, nu geen doorgang meer kan vinden.

Ik denk aan de kleurling in de Mamacita Bar. Keurig pak en een deftige, komische hoed, die hij niet afneemt. Waarom is hij zo gekleed? Hij staat bij de bar en drinkt orange-juice. Waar gaat hij naar toe? Voor de bioscoop is het reeds te laat. Hij gaat nergens naar toe. Het is zondagavond, daarom is hij zo keurig gekleed.

Ik denk aan Altagracia. Altagracia met haar zachte, bruine huid en grote, zwarte ogen. Hoe wij naast elkaar lagen, haar lichaam tegen het mijne aan, en niet spraken, niets durfden zeggen, behalve nu en dan een totaal nietszeggende opmer-

king: ‘Ik heb dorst’. ‘Ik ben bang voor schorpioenen.’ ‘Ik wil een sigaret.’

Ik denk aan Damboran, die een vrouw met slecht haar trouwde en toen niet langer onder-directeur van het scheepvaartbedrijf mocht zijn en werd overgeplaatst naar een filiaal in San Juan, Puerto Rico.

Ik denk aan de gevoelens van jaloezie, achterdocht en haat, die in plaats van te verminderen en langzaamaan te verdwijnen, in hevigheid toenemen naarmate de blanke en zwarte groepen dichter tot elkaar komen.

Ik kan hier niet blijven. Ik moet weg. Ik moet vooral dat passagebiljet niet verliezen. Morgenochtend om 11 uur vertrek ik naar Canada. In een DC 6.

XXII

Hoe zou Canada er wel uitzien? Hebben ze daar ook dwaallichten die 's avonds langs de kust scheren? Blijft daar de regen ook een jaar lang weg als ze eeuwenoude bomen omkappen voor de aanleg van nieuwe wegen? Drinken ze daar ook aftreksels van geneeskrachtige kruiden? Bezitten de tweelingen in Canada ook de macht om iemand hevige pijn in de buik te doen krijgen?

XXIII

Mijn hoofd ligt op het stuur. Het is er met een harde slag tegenaan gekomen, maar ik voel geen pijn. Ik hoor alleen maar dat ene alles overheersende geluid, dat zoemen en gonzen, alsof zich een reusachtig insekt in de wagen bevindt.

Langzaam hef ik het hoofd op. Nu regent het niet meer. De maan is verschenen en doet de regendruppels op de voorruit glanzen: honderd paar glinsterende pupillen staren mij aan, ik herken ze stuk voor stuk en prevel zacht de namen aan wie ze toebehoren.

Wanneer het gonzende insekt plotseling wegvliegt en in de nacht verdwijnt, wordt het vreemd stil in de auto, een verontrustende stilte alsof een zieke bij het benauwend hoesten eensklaps de adem heeft verloren. Ik schuif een ruit iets omlaag en hoor de wind buiten huilen. Ik voel mij eenzaam. Het is een gevoel van eenzaamheid dat niets te maken heeft met het feit dat ik om drie uur in de ochtend ver buiten de stad met mijn auto in een kuil aan de kant van de weg zit. Het is een gevoel van verlatenheid dat niets te maken heeft met de winderige regennacht waarin wabibomen en wildesaliestruiken waanzinnig met hun natte takken zwaaien.

De koplampen van de wagen zijn nog aan en werpen een felle lichtbundel op een enorme indjuboom. Het is een eeuwenoude boom die iedere eilandbewoner kent, ook de stadsmensen die er 's zondags langs rijden wanneer zij naar een van de baaien in het westelijk deel van het eiland gaan. De hoofdweg maakt hier een bocht, want bij de aanleg ervan hebben de arbeiders geweigerd een vinger uit te steken om deze boom te vellen. Er is toen heel wat heibel over geweest.

Zelfs in de wetgevende vergadering is het geval ter sprake gekomen en de Europese dagbladredacteuren hebben er in de kranten over geschreven, op schampere toon weliswaar, maar het eind van het liedje was dat de boom ‘om zijn folkloristische waarde’ behouden bleef en dat de asfaltweg op deze plaats in een bocht eromheen loopt.

Want dit is geen gewone boom. Het is een boom met een onzichtbare macht en die spreekt tot hen die hem kunnen verstaan. Zou de boom ook tot mij spreken en zou ik hem kunnen verstaan? Wat zou hij mij kunnen vertellen? Van een verloren eiland in een onwerkelijke wereld waar het mogelijke met het onmogelijke, de werkelijkheid met het verlangen, het geloof met het bijgeloof hand in hand gaan? Van goedhartige, gulle mensen met vriendelijke, lachende gezichten, mensen die auto's, ijskasten en radiotoestellen bezitten, die Amerikaanse films zien en die canasta-drives houden, maar die toch nog steeds negen achtereenvolgende nachten met prevelende lippen in een grote kring om het huis van hun vijand lopen, die nog steeds de bruha een grotere macht toeschrijven dan hun katholieke heiligen en die nog steeds meer vertrouwen hebben in een aftreksel van kruiden dan in penicilline?

Of zou de boom mij toeroepen: Wat zoek je hier? Je hoort niet thuis op dit eiland. Als je over straat loopt, doet de sterke wind je lange haren in je gezicht vallen. Als je naar het strand gaat, brandt de felle zon je huid stuk en de zoutige damp die uit de zee opstijgt, doet je lippen barsten.

Of zou hij zeggen: Je bent een vriend en je bent thuis. Je houdt van de massale rotsklompen die op de avontuurlijkste wijze op de heuvelhellingen zijn gestapeld. Je houdt van het bulderen van de golven tegen de loodrecht uit zee oprijzende

noordkust. Je houdt ervan te lopen op de smalle strook witte koraalsteentjes die de zee aan de zuidkust op het strand heeft geworpen. Je houdt van de coup de theâtre van de kibrahacha met zijn plotse kleurenpracht die de andere bomen in het dorre landschap verrast. Eentonige wirimuziek maakt je niet wrevelig en de negermeisjes met haar ingewikkelde haardracht die de schedel in keurige, symmetrische rechthoeken verdeelt, vind je niet bespottelijk. Mario, een neger, is je vriend. Stap uit je wagen en ga met opgeheven hoofd in de regen lopen. Ga met een gerust geweten in de frisse nachtwind lopen. Je bent thuis.

Zou de boom mij ook kunnen horen wanneer ik tot hem spreek? Wat zou ik hem te vertellen hebben? Van de dingen van het eiland die ik haat? Van de halfontwikkelde volksleiders die innerlijke onrust en gevoelens van argwaan en jaloezie creëren in de harten die er vroeger vrij van waren? Van de halfblanken die zich als lid van de eilandelijke gemeenschap superieur achten door hun 'goede' gladde haren en hun lichtere huidskleur? Van de volbloed-negers die hun 'slechte' kroeshaar met de meest belachelijke middelen trachten te camoufleren?

Of zou ik hem vertellen van de dingen waarvan ik houd? Van de bonte kleuren in de stad die fel tegen elkaar staan. Van de oude huizen aan het binnenwater in het oostelijk gedeelte van de stad, huizen die in een leuke trant zijn gebouwd, zodat het lijkt alsof men eerst de patio en daarna daaromheen alle vertrekken heeft gebouwd. Van de woelige, gevaarlijke steegjes in het hart van de handelswijk. Van het grillige rotslandschap aan de noordkust. Van de fiere kapokbomen nabij de fosfaatberg. De schaduwrijke tamarindeboom. De sierlijke flamboyans. Van de vele dingen waarin je

tegelijkertijd Noord-Europa, Spanje en Afrika herkent?

Of zou ik hem vertellen van de dingen waarover ik in twijfel verkeer en zelf niet weet of ik ervan houd of ze haat? Van de snelle industrialisatie en al de dingen die deze met zich meebracht, waartegen de eilandbewoners niet opgewassen zijn. Van de veranderende samenleving en waarde der dingen. Van het gevoel van overeenstemming dat mij naar een uitheemse volksgroep dringt. Van de roep van mijn eigen hart die mij deze richting verbiedt. Van de gesloten, aparte negerwetenschap, die ondoordringbaar blijft voor niet-negers. Van de plaats die ik zelf tussen dit alles inneem?

Ik doe de koplampen van de wagen uit en schreeuw de grootste vloek die ik ken, de beruchte Zuidamerikaanse vloek die te pas en te onpas op het gehele continent wordt gebezigd. Maar of de vloek aan het adres van de indjuboom of aan mijn eigen adres is gericht, weet ik niet.

Dan breng ik de motor op gang. Even lijkt het alsof de accu het begeven heeft, dan slaat de motor aan en zonder al te veel moeite breng ik de wagen weer op de weg. Ergens vlakbij begint een mitrailleur te ratelen. Het zijn de klodders modder die van de banden worden geslingerd en tegen de spatborden slaan. De lampen doen het natte wegdek glinsteren. Elke boom en struik aan de kant van de weg zwaait me toe.

Ik zou de indjuboom hebben kunnen vragen hoe of het morgen zal zijn. Hij weet toch alles? Waar zal ik morgen zijn? Hoe zal de wereld er morgen uitzien? Ik zou hem hebben kunnen vragen hoe het over tien jaar zal zijn. Hoe zal het eiland er over tien jaar uitzien? Zullen de verschillende bevolkingsgroepen zijn samengegroeid? Zullen de bewoners voldoende genezen zijn om tezamen een nieuw, mooi eiland

te scheppen? Of zullen zij in een onveranderlijke onrust en onstandvastigheid leven? Zullen zij hun eiland nimmer herkennen en verloren laten gaan?

Wat zal de keuze zijn van de jeugd, die zich tussen twee werelden gesteld ziet? Zal het eiland over tien jaar nog herkenbaar zijn? Of zal het ten offer zijn gevallen aan.... Aan wat? Aan een macht die sterker is dan de kracht van de eilandbewoners? Een macht die volgens oeroude wetten te werk gaat en waartegen niemand is opgewassen?

Een kapotte muur zal dan als een oud litteken dat geen pijn meer doet, de plek aangeven waar eens een huis met boogramen, gevels, een grote stoep en een monumentale ingang heeft gestaan, een huis dat eens het economische en beschavingscentrum was van een klein geïsoleerd wereldje op zichzelf. Braakliggende maïsvelden zullen in de onbarmhartige tropenzon kermen. De door de droogte opengescheurde zoutpannen zullen met de wind meehuilen. Elke morgen zal het daglicht over de heuvels kruipen en in de eerste flauwe fluistering van iedere nieuwe dag zal er een ijle weemoedige herinnering zijn.

In de verte worden de lichten van de stad zichtbaar. Jezus Christus, rijd ik dan naar de stad terug? Ik was toch op weg naar de noordkust? Hoe laat zou het zijn? Ga ik naar huis terug? Ergens heel ver slaat een kerkklok. Ergens heel ver maken mensen zich gereed om naar de kerk te gaan. Ben ik nog dronken? De eerste huizen. Dan meer huizen. De natte straten. Niemand op straat. Het is nog donker. Ik moet nu snel naar huis. Ik ben doodmoe en val bijna om van de slaap. Als ik de weg neem die over de heuvel loopt, ben ik eerder thuis.

De weg gaat steil omhoog; op een gegeven ogenblik moet

ik overschakelen in de tweede versnelling. Boven op de heuvel gekomen breng ik de wagen tot stilstand. Rechts beneden ligt de stille stad, links het binnenwater

De grillig-gevormde landtongen in de idyllische binnenbaai zijn bezaaid met gecompliceerde installaties, stalen tienarmige monsters die 's avonds duizenden vuurslangen doen dansen op de dunne olielaag die het water bedekt. De dwaallichten die eens hier langs de kust scheerden, zijn verdreven of misschien verloren geraakt tussen al die kunstmatige lichtpunten. Lichtpunten, die in strakke rijen zijn samengevoegd tot vreemdsoortige beelden, die de ganse bevolking in hun hypnotische ban hebben. Lichtrijen die in winderige regennachten, wanneer zich kleine golven op het binnenwater vertonen, worden omgetoverd tot kronkelende lichtslierten die met wind en water meeschommelen en door de neervallende regen worden samengevoegd tot een schitterende lichtkolk: de magische lichtcycloon die de agrarische bedrijven, de zoutwinning, de veeteelt, de hoedenvlechterij en andere huisindustrie heeft opgeslokt.

Duizenden kleine lichten worden samengebundeld tot een felle lichtkolom die omhoogschiet naar de hemel en door de altijd aanwezige wolken wordt verder gekaatst, over de baai, over de stad, over het eiland, ver buiten de kusten, totdat zij als een flauw schijnsel in de gehele kom der Caraïbische Zee zichtbaar is. De schepen verstaan dit lichtteken en zetten zwijgend koers naar het eiland. Door de smalle vaargeul die de stad in tweeën splijt, komen zij in eindeloze stoer: als trage, stalen robotten die aan het slaapwandelen zijn en gehoorzamen aan de wil van het kunstvuur dat zijn roepsignalen over het bekken heeft uitgezonden. Schip na schip, zo vol geladen dat het lijkt alsof een kleine golfslag vol-

doende is om ze naar de bodem van de zee te doen verdwijnen, glijden zij als brommende kolossen de baai binnen en zoeken een weg in het raderwerk van pieren en boeien om een rustplaats te vinden waar zij de zwarte vloeistof die hen tot berstens toe vult, kunnen lozen. Reeds heft het vraatzuchtige monster op de landtong een van zijn vangarmen op en slurpt gulzig het slijmerige vocht dat hem in leven houdt. Een grommend geluid, het voldane geluid van het dier dat verzadigd is geworden, stijgt op uit de mysterieuze stalen stad wanneer in de glinsterende aluminiumdarmen de spijsvertering aanvangt.

Onderaardse aderen planten dan de gonzende hartslag over naar de stad aan de ingang van de haven: naar de woelige, rommelige winkelpanden waar opzichtig geklede Amerikaanse toeristen met beschilderde gezichten aan microscopisch-kleine flesjes parfum ruiken; naar de bedrijvige schoenermarkt op de plaats waar eens de trotse stadswallen beschermend hebben gestaan en waar thans ongure Venezolaanse koopmannetjes tegen een kleurige achtergrond van rode tomaten, bruine bananen, harige kokosnoten en afschuwelijk riekend gezouten vlees, met zangerige stem hun koopwaar aanbieden; naar het grote bankgebouw met zijn twee leuke torentjes, waarbinnen mooie meisjes met rode lippen en grote borsten en mannen met zure gezichten gevangen zitten achter het traliewerk en veroordeeld zijn om voor eeuwig met bliksemsnelle bewegingen op ingenieuze toetsenborden te slaan of stapels bankbiljetten door de vingers te laten ritselen om daarna op de een of andere magische wijze het juiste getal te prevelen.

Naar de duizend andere dingen die de stad maken wat zij is: de stad als bunkerhaven, de stad als doorvoerhaven, de

stad als toeristenhaven, de stad als smokkelhaven. De bedrijvige stad met haar zakenpanden en pakhuizen, haar dok- en metaalbedrijven, haar andere kleine industrieën en haar rommelige straten met opgestopt verkeer. De stad als beschavingscentrum en als verwilderingspunt van het eiland.

Met haar oude binnenstad waar moderne vandalen de historische sfeer en het romantische karakter vernietigen door vierkante Amerikaanse winkel paleizen uit de grond te doen verrijzen; super-functionele gebouwen, doch die erbarmelijk arm in kunstwaarde zijn vergeleken met die welke zij met de grond hebben gelijkgemaakt en die het erfgoed waren dat het eiland werd nagelaten door oude bouwers die een eigen vorm hadden gevonden. De vercommercialiseerde stad waar sierlijke gevels plaatsmaken voor ontsierende reclameborden, waar in chaotische stijlverwarring oud schoon opzij wordt gedrukt.

De stad met haar bruisende leven en haar magnetische kracht die vreemdelingen tot zich trekt: Brits-West Indiërs, die in dit eiland zien hetgeen zij zich gedroomd hebben en nog dromen dat hun eigen eiland eens zal worden; Venezolanen, smokkelaars, politieke vluchtelingen of beroepsredenaars; ijverige Portugezen die elk dubbeltje opsparen om eens een stukje land in Madeira te kopen en koning te zijn; kleine, hardwerkende Chinezen in de restaurants en wasbedrijven, die 's avonds in benauwde zolderkamers vreemde pijpen roken en seksuele handelingen plegen in imaginaire bamhoevelden; Europese technici, onderwijzers, priesters en dominees; luidruchtige Guyanezen, vechtlustige Colombianen; hoeren uit Santo Domingo; Syrische kooplieden; Indiase handelaars.

De stad met haar brug die openzwaait voor het zeeverkeer

en weer dichtdraait voor het land verkeer. De brug als symbool van bedrijvigheid, van handel, industrie, toerisme en scheepvaart, van opbouwende toekomst. De brug, niet alleen als samenvoeging van twee stadshelften, maar ook als de mystieke synthese van de stad, van het eiland. De brug als trofee, als het zegeteken dat iedereen het wonder verhaalt: het eiland is geen eiland meer, maar is verbonden met de grote wereld.

Dit is mijn stad. Dit is mijn eiland. Sta ik alleen?

Allen zijn wij een deel van een stad, een deel van een eiland, van een land, van de wereld. Nu, op dit ogenblik, dronken en doodmoe en slaperig als ik ben, is er iets, in mijn binnenste, helemaal op de bodem van mijn ziel, wat weet ik niet precies, maar het is iets dat wij allemaal hebben, de een meer de ander minder, iets dat altijd ongeschonden en onaangetast is gebleven, iets kostbaars, - is het een gebed, een herinnering, een liefde? -, ik weet het niet, het is iets dat op de bodem van mijn ziel is, steeds bedolven geweest onder duizenden onbeduidende en bijkomstige dingen, op de achtergrond en verloren geraakt in een eindeloze reeks van naarstige eendere dagen in de on wezenlijke maalstroom van tien, twintig verknoeide jaren, maar dat nooit helemaal gesmoord is geworden, dat brandende is gebleven, een kleine warme vlam die nu haar onzekere stralen uitzendt, weifelend eerst als om het terrein te verkennen waarop het vuur branden moet. Is het een gebed, een herinnering, een liefde?

Het is dezelfde vlam die gaat branden wanneer je ver weg bent, heel ver weg van de plaats waar je thuishoort, de plaats die jou toebehoort. Het is het gebed dat je prevelt voor de dierbaren die je niet kunt zien en tot wie je niet kunt spreken omdat zij oneindig ver van je zijn als je oude-

jaarsavond moet doorbrengen met vreemden die niets voor je betekenen. Het is de herinnering aan vertrouwde dingen, cactussen, zee, zonlicht, die opkomt wanneer je je bevindt in een onwerkelijke omgeving, in een herfstlandschap met gure wind. Het is de liefde die je voelt voor de vele dingen die je onachtzaam bent voorbijgelopen omdat je ze zo dikwijls tegenkwam, maar die je hevig gaat missen als zij vervangen worden door nieuwe, vreemde dingen die je onnatuurlijk lijken omdat je niet met ze bent opgegroeid.

Het is de vlam die gaat branden als je je geheel hebt losgemaakt - of denkt te hebben losgemaakt - uit je omgeving en alle dingen hardhandig hebt opzijgeduwd. Op dat moment worden de onzekere stralen uitgezonden en voel je ze in je branden. Het is iets dat naar boven komt en je aandacht vraagt en je dwingt iets te doen. Iets. Wat? Wat heeft dit te betekenen? Is het misschien een woord dat je eens hebt uitgesproken, dat toen geen betekenis had, maar dat nu wordt teruggekaatst, in zijn volle betekenis? Of een handeling: een onvriendelijke daad die je nog moet goedmaken; of misschien ook een goed werk, slechts half gedaan, dat nog moet worden voltooid. Of een gepleegde misdaad, tegenover anderen, tegenover jezelf, die nog moet worden hersteld. Het is een warmte die je de geruststelling geeft dat hoe terloops ook de meeste handelingen in je leven mogen zijn geweest, er toch een dunne, haast onzichtbare draad door het verwarde patroon loopt.

Een gloed, oud, vergeten, bijna verloren geraakt, maar op de een of ander miraculeuze wijze nog vol levenskracht en levenskrachtgevend. En je kijkt naar omhoog, naar de sterrenhemel en verwondert je erover dat de sterren nu, tegen het aanbreken van de dag, zo veel groter zijn en zo veel meer

twinkelen dan in het midden van de nacht. En je kijkt omlaag: links de nimmer slapende stalen stad met haar gecompliceerde installaties en duizenden lichtpunten; rechts de huizenstad die weldra uit een verkwikkende slaap zal ontwaken en zal beginnen te leven en te werken. Dit is mijn stad. Dit is mijn eiland.

Ik denk aan de bula-duifi: hij heeft sterke vleugels en is vrij om weg te vliegen. Maar waar hij ook heen vliegt, tot zijn dood toe draagt hij het merk met zich mee: een zwarte kring om de hals. En hij blijft. Hij blijft en bouwt en bemint en brengt jongen voort.

Ik breng de wagen weer op gang. Dadelijk wordt het licht. Er is nog niets te zien, maar je voelt dat het gaat gebeuren, dat de nacht ten einde is. De wind zal sterker beginnen te waaien en langzaam zullen de sterren zich terugtrekken en geheel verdwijnen. De yerba-stinki struiken zullen ophouden die onaangename geur te verspreiden en de parkieten zullen met een scherp gekrijs uit hun onbekende slaapplaatsen opstijgen. Dit lelijke gekrijs zal de nacht openscheuren en de nieuwe zon doen komen. De dag zal dan beginnen. Een andere dag met fel zonlicht.

[Nummer 3-4, jaargang 2]

Alette Beaujon
Gedichten aan de Baai en elders

De eerste dag

In de schemering van de laatste dag
verlang ik naar de eerste
die de goden
onhandig
met onmeetbare kracht
hebben volbracht
Die eerste morgen op aarde
teken van eeuwigheid
in tijd
een begin in oneindigheid

Telefoto

Pijn breekt uiteen
in duizend angsten
gloeiende scherven
van licht op water
Pijn
nog warm en wazig
van holle oogkassen
als complexen van niets
Pijn
in zwevende lichamen
van schreiende kinderen
Pijn van vroeger
een onnoemelijk teveel
een onmogelijk hervatbare
stroom
van gewurgde momenten
Pijn
van niet één zijn
met jou
een splitsing van kleuren
in doodgetrapte illusies

Slagbaai

We hebben
toen 's middags de zon
wat minder fel werd
gezwommen
in zout helder water
over rode riffen
en wie zand

Pas toen het avond werd
zijn we ons gaan wassen
onder de pomp
tussen de twee huizen
in de reeds koele passaat

Wij zijn buiten
gaan zitten
Ons haar is nog vochtig
van het water
en de avondbries
is strelend koel
ongelooflijk zoet
na de zoute hitte
van de dag

Ik voel mij
als Orpheus
in een delirium
van heerlijkheid
verheven zelfs boven de sterren
lichtjaren verwijderd

De zee ruist voortdurend
in ritmische
rijmen
Zij heeft in de late middag
het strand verkracht
met geweldige golven
van schuim en zand

Als je beweegt
knarst de stoel
op de witte steentjes
om het huis
Wij begrijpen
dit oneindig ogenblik
van éénzijn
door onmeetbare tijden
van zijn en worden

Huizen langs de Amstel

De huizen
van de binnen-Amstel
beginnen bij
het uitgesproken
mannelijk symbolische
van de toren op de Munt
Als hele oude hoertjes
zijn zij bij het wachten
ingedommeld
van haar zeer verwarde make-up
spreekt nu slechts
haar sierlijk-hoge kapsels
van krulletjes
in eeuwen-oude gevels

Bij het gedreun
van een voorbijkreunende
tram
sidderen ze even onbewust
en concentreren
op haar innerlijke leven
van hotels pensions en studenten
burgers en lichte meisjes
artisten en eennachtprijsjes
Zuster Anna op de hoek
wordt volkomen genegeerd
ze neigen weer zeer charmant
in de richting van de Munt

Wanneer in de zomer echter
de Amstel weer lustig
en brutaal
zijn vrijpartijtje begint
hellen zij ver naar voren
om zich in
zijn begerige ogen
weerspiegeld te zien
als enig uitverkoren

Griekenland

In Griekenland
wil ik beelden
vangen in verf
op perkamenten
van vlezige stengels
Rode bloemen
soliloqueren
onder gouden wielen
en glazen hielen
van Jason en Achilles

Op nymfen loeren
goden en
gouden stieren ontvoeren
mooie maagden
met
masturbatie
mania

Een blinde
in Delphos
tussen marmer-meren
zegt goden te eren
in stikkende snikken
bloedend schuim
van
weeïge wierook wolken

Geraamte

Geraamte
van mijn huis
gekweld
- door de wind
Bezwijk niet
voor de vlammende woede
de kermende pijn
en
de orgische dans
van de golven
voor je deur

Geraamte
van mijn leven
mijn lichaam
mijn weten
verbreek niet
de harmonie
van zijn vlees
op mijn vlees

Geraamte
van mijn huis
op grillig-smekende
klippen
Ik verlang
naar de cadans
en het ritme
van de branding
aan je schoot

Epidaurus

At Epidaurus
would the beast
and the man
match the strength
of blood
substance
and form

In caves of
tortured marble
my flesh
finds his flesh
with the desperate
choke
of the drowning infant

We hide
the end
of our search
the struggle
to insanity
behind
the mirror
of the eye

The sea

The sea
is the blood
of corals
on sand
the gall
of aloe
on burnt land

Agony
and
extasy
at sundown
the life
of darkness
on planets

The sea
is the silence
and blind ness
of putrified
fish
on the clutching
cliffs
that bind het
to seek
and possess het
in the rhythm
of the tides

Sunset

The last
sea bound beams
of defeated Sol
on pink birds
in a morass
of crushed charcoal
by a mother's hand
th'uneasy heat
of the land
quivers
into hysteria
as languid
lingering
blackened bats
become a frightened
fluttery column
of impotent sight
at a blast of light
from an unfound door

Pasen

Zingende psalmen
van Petrus
en
ontloverde
palmen
voor
gekruisigde hoofden
Heilig Pasen
van
paters-in-pijen
in
processies
tijden
van pijnloos lijden
en loven
in Christenkerken

Agaven

Een onmetelijke vlakte
agaven
ligt voor ons
in de zon
zoemende zoete dromen
van een onverstoorde plantensoort
verbegraven
in de wildernis

Wegen en gangen van de geiten
zijn niet meer
te onderscheiden
tussen de lange logge
bogen
van de gave groene vlakte
in de verte
waar de heuvels samenkomen
rode aarde
het bloed van de agaven
ligt hier overal
reken dat de mens
en de tijd
ook zijn geweest

Nu rusten zij
gaaf in beeld gegoten
reeds vroeg ideale vorm genoten
sensuele lijnen
sappig groene vrouwen
geel
van de rode vlakte
de vruchtende stengels
blootgelegd

Vingertoppen

Het is zo zuiver
alles te voelen
de vingertoppen zijn vormend
en tasten
en vinden de vorm en het wezen
van de dingen

Wij kunnen vaak strelend
weten
wat de ander ziende
moet vergeten
het binnenste eigen
en het buiten zich voordoen
heeft hoekjes
waar de ogen niet komen
in de haast
verder te zijn

Wij beleven innerlijk
het beeld en de vorm
van de massa
in de ruimte
als wij behelzen kunnen
de betekenis van het zijn
in ieder afzonderlijk

Schimmen van een vissersziel

Schimmen komen
zware oude grauwwitte
waterzeilers
schepen van piraten
zielen
machtige graven
onbewoonde baaien duiken op
achter lichte rotsen
in de blauwgroene scheidingen
langs de kust
het zand uit de bergen
loopt hier onder water uit
edelstenen voor de vissen

Broedende opstanden
in de bastige ziel
dromende rituelen
de handen spelen
warte strepen op het kleed
witte eenzaamheid van het donkere leven
zo ver gedreven
Soms tuurt hij naar de kust
het beeld kleeft in de warmte
van het water en de zon
hij is al te ver gekomen
en drijft
niet naar de grauwe schoeners
nog verder zelfs
de primitieve vissen daar beneden
riepen hem
en hij keerde niet weer

Logeren

De kamer van mijn tante was warm
van mensen lucht
en heerlijkvreemde geuren
donker door de groene bomen
bij het raam
vreemde vrouwentafelspiegels
lichtgroene en roze kleedjes
Nieuwsgierig bang vluchtte ik
telkens weer naar de
mooie zoemende tuinen van het licht
het hofje buiten
in de bloemenzoete zon
Heel alleen droomde ik
onder de vruchtenbomen
sappige verleiding in de zachte
zwarte aarde
kleine dijkjes waar het water liep
waren hier de hinderlagen
op een draafconcours voor jonge paarden
met vriendelijke vogels heb ik
toen gezongen

En het hofje was een bos
waar ik angstig dwalen kon
vreemde vruchten plukkend
op weg naar een heel stil plekje

Vanzelf

- Vanzelf voeren de wolken voorbij
hoog boven de deur
van het wonderhuis
waar het wemelde van wensen
uit de kinderwereld

De zon weerkaatste wit
uit het water
in de blauwe wierkoralen
van de zee
die spoedig vormen namen
van de vriendelijke vissen
stralen
happend
in de rare ramen
daar beneden
in het wonderhuis

Noctophilen

Zachtkens in de tropen
zijn de noctophilen weggekropen
in de schaduw
van welbeschenen velden
in de maan
de grote helden
van de duizelige dichterkunst
zij zaten samen
en dwongen de afgunst
van kleinere zielen
die in angst voorover vielen
in het schaarse licht
van de ster
van Bethlehem
enige eeuwen het
gekomen in de dromen
op aarde
om de mensen zoon in God
te Openbaren
met Maria te baren
de eenvoud van de nacht
waarin de noctophilen zacht-
kens weggeslopen zijn
de schijn van het leven
de zon
was te fijn

Balling

- De verlegen stilte van de grote vlakte
doopte de omgeving
van mijn eigen dromen weer
de zoute hete eenzaamheid
van een kinderfantasie

Het ongerijmd verlangen
en een onverzadigd drietal
daden van mensen
voor de goden in dit land
overheersend
onheilspellend

De stikkende hitte
van een verzengende zon
joeg mij uit dit vergezochte
vrome Atlantis
waar ik vaak vertoefde
met mijn meer dan eens
beleefde dromen

Sprookjes

Zoude ge willen weren
hoe de blauwe vissen
groene kinderen kregen
aan de witte monding
van de amazones in Brazilië
hoe de grote bomen groeien
tot de toppen van de wolkenwarenhuizen
gelooft ge graag de wijzen
van Sicilië
die hierop an woord wisten

Er is veel meer nog
dan rode vissen
gele bloemen
zware bijentrossen aan een raat
of wespennest
ze prikken in het spel
verborgen in de mooiste planten

Wit-hete sterren zeggen iets
een echo
heel ver in de koele nacht
soms kunt ge met ze zingen
als er niemand bij is
stil
ze zeggen zo veel zo zoet
zo fijn
een vaag gevoel
alleen en zo klein
te zijn
gevallen in de ruimte

Verwonding

Een zieke pop
rolt tegen de stenen trappen
vloeit verder steeds
en is van vorm veranderd reeds
bij de naderende stappen

Papier en de illusie
schaduwen van mijn gedachte
brachten de donkere fusie
van mens en ziekte vracht
van het leven soms kleurloos
als deze oude roos

Ochtend

In de verse ochtend
zijn de blaren vochtig nog
al heeft het gister niet geregend
de dieren druilen
beslagen behaarde domme neuzen
snuiven de groene morgen
droevig in
en de hele lucht is wakker
boven de akkers
van mijn vader

Nocturne

Heb je het vlindertje wel gezien
dat bij schemeren uit vrijen gaat
heel stil
subtiel verschil
in lichte kleuren

De lauwe lichten van de late middag
riepen haar
zij zweefde maar
lui genietend in de warme lagen
van de lucht bij avond

Uitgeput in de morgen
na het paren
fladdert zij terug
het leven lag zo zwaar
op het hartje van de vlinder

Spel

Ik heb gesproken
van vage wensen
van vlinders
die ons vragend raken
trillend
de vleugels laren glijden
langs
bloemen

Zo heb ik mee het denken
gespeeld
waar ik bloemen blozen zag

Ik heb gestreeld
de eenvoud
van de eerste droom

Avond

De torenschim
schuwt de lage lichten
bij avond
en gloeit rokend weg
in eenzaamheid
een legende
aan de horizon

en de herder slaapt
niet meer

Holland

Ik zag meeuwen dwarrelen
op het water
en ik plukte bloemen
in de lucht

In een grijs en
schaduwtroebel land

Witte sporen
grote grijze strikken
op het water
fladderende avondduiven
wintervogels
in het schuim
van de zee

Holland

Avond
Wanneer het zo vroeg
donker wordt
snellen de mensen
naar huis

de lichten loeren lui
neer
op de pleinen
en staren dof voor zich uit
op eenzame hoeken
van de straten
gele gaten
in de vuile plassen
overal

Morgen
En de vroege morgen
is nog nacht en
naakt
god's gedachte
paradox
van fietsers op de weg

In de vieze ramen
van de grijze treinen
schijnt het licht
traag
moeizaam
en verscholen

Vandaag

Vandaag regent het raak
een muur om je heen
een brille wasem
ik kan niet zien
en leef weer alleen
boven alles
in een droom
een deining trappend
in de blinde zee

Ik vreesde

Ik vreesde
de bleke blanke bloemen
ranke takken in je haar
glinsterend van het vocht
van vele kille avonden

Ik ben bedroefd
als druiven dofglanzend
in de altijd
gloeiende
granaatappelzonnen
op het dorre land

Insomnia

Gespannen schreeuw ik
en niemand is er

en nu wil ik alles
vergeten
niet meer vragen
er komt misschien een dag
morgen
en ik zal vergeven
de pijn
het waken

Morgenmanen

Manen in de morgen
en bloemen
een wolk
en wierook in de wereld
en het zwijgen

wij wandelen
op watermarmeren pleinen
het waait over de vlakte

een droom en klassieke beelden
in de oude boeken

Tropenmensen

Wij blijven overnachten
en vliegen morgen verder
we weten nooit wanneer
en gaan maar weer
gevleugelde gedachten

Het hele gore noorden
sluipt koud en donker samen
daar zijn wij geweest
op een bruiloftsfeest
met broeiende woorden

Als het zuiden koren zaait
zijn wij verre vogels
thuisgekomen na de lange winter
van sneeuw ijzegrijs daarginter
de hele meeuwenmassa kraait

Wij gaan er kleuren kopen
het denken komt nooit vrij
maar leeft er domweg dorstig mee
ons hemelhuis was blauw gedwee
zijn wij gebleven in de tropen

Ode to Alexander

In the memory of Western masterminds
our flowers mean but little
in the light of thousand godly days
of eastern philosophers
founders of the race
of murmuring pillars of the west
the Greek theology
mythology of the beautiful

Hail the rising Persian dances
in the deep dark violet
of antiquity
the love of Persephone flowed
to the sluggish Nile
the sandstorms in Egyptian deserts
conquered
kings of the Ionian golden sun
and pushed forward from the retreating
lines of battlefire
to the great fortunes of Indian plains
a perpetual purple glow

The flowers grew mighty
and gave shadow
to the fighting men
in beady battledress
on Arabian mares sailing
to meet the adversary
advancing in the dark
light stars on their countenance
heroes of the continents crept in fear
at last
for the great host of heavenly
in vaders had come from the north

The common fold
wich boasting banners in the night
in the trenches of Thessaly
gathered to summon unruly
radiance of the lower gods of Sicily
where Greece grewgreat
with greedy offerings
to the mighty symbols of het passion

Thus she taught the youth
to follow
and consumed the carnal reformation
in ascencion crucified
with arrid anathemas of the mind
Flowers grew and covered them
asleep
in sound perplexity

The seagull

Would it be easier
to find the call of the gulls
in the night
or the blasts of noisy
rhythmic songs of the dark doors
where the heat sings forth
the waves of secret thoughts
in passages of the brain

The birds the beasts
would crash
the squeamish saints
with more heavenly thoughts
than they ever dreamt of in this world
of our dreams

The seagulls are the
strongest birds
and never waver in the air
their squealing
stutters
in the air
penetrating the soft brain
of the lower birds
their screaming blasting
noisily
fill our brains
they are the reigning glory
of the maker
and so believe themselves
croaking in the winds at nightfall

In cold heaven they are
huge proportioned strongly winged
magnitudes
and smaller prouder stronger still
in hellish tropic heat
the blasted noisy rhythmic songs
in narrow streets of a yellow fiery
sanctuary

A dreadful dream

In a dreadful dream last night
ninety-nine heavens
fell on me
and in the crash I viewed
the secret of the marvelous magnitude
of angels
they were earthly creatures
dressed in white
with wings
infinite feathered thoughts
in human brains flying
in sourmilky clouds of godly grace

Each wave was structured in the wind
of some sane sage
as has not the earth
this day
dreadful grace
in cradles of eternal moments
those philosophers believe in
moments of darkblue and transparent
clearly grey and light
were one
and not a word we say was true
in this other world

No words were whispered
or thought
for words were not
and men were not
energy and physiology I saw
were psychologie myths
and merely meant to foster me
and thee in
weathered wombs ignored of thought

Rage

Rages, storms and ragged
strangers
knock at my conscience
casually
and I write and
care not
I carry within me
unrealized the pain and suffering

of ghastly strangers
in the night
no lodgings for the thoughts
of others
but the ego of creation
sitting arrogantly
boorish pride
pedantic peasant
without the beauty of great pain
and sufferings of others

ignored like judas of
apostles
apparent in the ignorance
of death and loneliness
If I could but tear away
that indifferent weary watch
in the dark
the dread of
things not mine
the fear of foreign
pain and suffering

I could write and wear
a ketter garment
not the greed of saintliness
untouched
of greater things
would I partake
and never perish in
my foolishness
forsworn

Vroege morgen

Ik heb er vele vroege vrije
morgens
zien rijzen
uit de vochtbeslagen bomen
op de rotsen

In de golven
schotsend
op het zand
heb ik verre vissen
toegeroepen
die er in de ochtend
spelen kwamen
met de late kleine
stenen kinderen
van het strand

Ze waren waaiertakken
tropenbloementrossen
in de stroom van winter en wind
zachtkens deinend
in de zoete zee
tussen mijn tenen

En ik had niet de moed
te wenen
om de wrede tijd
die hier
een eind aan maken kwam

Nu groef ik niet meer
de golven in de morgen
maar ontwaak in de nacht
met minder mooie dromen
en verlang steeds
naar het spelend zand
om mijn benen spoelend
wazige wieren zeemeerminnen
harenslierten
uit het diepe donker blauwe
een onschuldig stoeiend
ondiep zonnige chaos

Nachtstemming

Verder heerst er 's avonds
op het platje bij mijn raam
als de wind maar even zingt
en speelt
een onbegrensd plezierig draaien
van de geesten in de nacht

Ik kan ze heel goed volgen
als ik luister
hoor ik altijd wat
zij zijn dan ook allen
onbeholpen zat
en stoeien met de steentjes
op hun lichte kinderbeentjes

Hele rijen Pangevormde
gekken
gieren mee
in grote kringedansen
Als het sneeuwt
tintelen de ogen
door mijn raam naar binnen
en dan had ik ook wel mee
gemogen
denk ik
als zij 's morgens weggezogen
worden
door het rijke licht

Nachtgeboren naakte nare geesten
zijn ze niet
alleen de zoete beesten
mogen 's avonds uit
zij komen dan
vertier verzadigd
elke ochtend weer
door te reizen op stralen
naar de slaappaleizen
van de zon

Middagdroom

Het verlaten verre ochtendlicht
woei naar de kusten van mijn droom
en het brandde daar
tot as
de middagzon rustte in de bomen
aan de baaien
tot zij niet meer was

Het ritme van de gore schaduwvelden
in de avondblauwe wolkenmeren
wekt het verlangen
van de zoete nonnen
maar het hart kan zich hier
niet weren
en ik ontwaakte in de hellebronnen

Hete zoete narigheden in de slaap
verdoezeld in de natte lakens
dove loomheid van de droom
en het kille heden werd gesust
met een droeve dofheid
nooit bewust

In het vechten met de duistere daden
wordt een wreed verleden
niet helder
maar sluipt het hart in
en het diepe water
tot wij gevangen liggen in de pijn
van nooit meer te willen
ontwaken

De dichter

De dichter is geen mensenkind
maar heeft zijn hart in hel
gekregen
om daar mensen voor te zijn
met zijn schrijven wroetend
vagevuur
van een krijsend godenkind
met gebalde vuisten
verder zoekend naar het goede

De dichter zal toch eens
het kwade wassen
dat in hem
met hem geboren is
en hierin licht zijn
goddelijk denken toe
en helpt hem weer te weten
en te willen

Hij heeft een harde taak
die hij niet vaak vervullen gaat
en menig kleine dichter gaat te gronde
om zich niet meer
te tillen uit
het lage grondgemene
slanggevaar

Dichters weten woorden
met hun macht te maken en pogen
hier ook hun heil
te vinden en het slechte te verkrachten
door een niet denken willen in de tijd

Hij is ook nooit rijp en zal
de mensen niet helpen maar
verslinden in het zwaar verlangen
van zijn ziel
zalen zwartgeverfde woorden spuien ze
de droeve dichters in een toorn van
tranen meegetorst en nooit verspild op
tabernakels van de goden
en woestijnen wrede wervelvaders hebben
hem met haat bevrucht

Hij zal met liefde later zalven maken
voor de zwakken die zelf niet leven
kunnen maar toch de woorden van de
dichter
weren
zij weten niet wat zij doen
vergeef ze de dichters

Koud en helder

Wanneer het buiten
heel erg koud is
en wanneer het waait
en kabbelt in de grachten
zijn de huizen aan de overkant
helder glimmend
aangekleed

Glinsterende steentjes
van de mooiste vrouwen
op het bal
wat laat gekomen

Champagne koel
en breekt spattend
in de lange glazen
langs de waterkant
Juwelen armen glazen
glinsteren
in het zachte licht
duizendvoudig weergegeven

Het water speelt
met de lichten
geeft ze nu terug
en neemt ze schertsend weer
in scherven
rinkelend in de wind

De ethici

De hemel zag in hen
vergeelde
herfstverdorde
perkamenten
boekomslagen
voor het leven
geen vertrouwd beleven
wat de mensen zijn mogen
in het verband
van andere gebeurtenissen
in een reeks

Zij kunnen zich niet vergeven
dat zij sterven moeten
de gedachte is veel sterker
wanneer het vlees
er niet meer is
maar zij vergaten
dat het denken alleen
niet bloeien gaat

Zijn zij erg bevreesd
de ethici
vermaard' objectmanie
bedacht om anderen
te weerleggen
dan is dit om eigen
geest
beloning van een kort
verleden
zoetigheden neergeschreven
voor andere mensengeesten
die niet mogen dwalen
en zich
beperken moeten
tot de weg
van de ethici

Het donkere water

Als een vreemde
in eigen diep en donker
waterland
speelt het neondier
met mensenwensen
beneden waar het erg zwart is
onder de lichtende golven
van de nacht

Wanneer ik langs
de koude gierende grachten
sluipt het dier mij achterna
onder de spiegel van
lantaarnlichten
in de maanloze hemel

Mijn gedachte gaat mee
het water in
en spreekt met schaduwdieren
daar beneden
waar het licht niet reikt
maar teruggegeven wordt
in het schrift
van ieder 's zijn

De jonge dichter

De wereld zag in jou
pas
nieuwe woorden
die
legenden van het leven
moorden
en meer vergeten doen
dan vreugde geven

Smarten worden
in mythen
beter weergegeven
dan door jou dichten
willen

Het zien in de ruimte
wordt door woorden
toch
verwaterd
en vergeef ons onze
schulden
die wij brengen
in regels vol ongeduld

Hooghartig heersen
wil je
met je schrijven
en je denkt
het ware
te hebben gezien
met de eigen ogen
van je denken

Cactus

De bomen hier zijn
Perzische dansen
in de nacht van
groene narigheden
Bomen die het sap vergaren
en naar buiten
stekels persen

Wrede kruisen waar een
Christen
veel meer lijden gaat
in de zondegolf
trillend uit een zonnehemel
overrijp bestaan van beelden in de wind

Het gore vlees is voor het volk
en het sap is voor de beesten in de wildernis
deze bomen bieden
geen schaduw aan de Samaritaan
uit de woestijn
kwamen
de pilaren van Samson
die hij niet verkrachten kan
zij leven in de andere voort

Het groene sap
glijdt langs de kanten naar beneden
het beest
beweegt zich in de wind
knaagdieren huilen in de wind
een deur scheurt open
scharnieren in de maan

Dit is het geluid
van de kale cactus in de wind

Hier is de boom van de slang
van verdriet

Een enkele vogel
zingt daar
het laatste lied in de nacht
en in het hoge middagwit van de zon

De rotsen voeden
de boom
met tranen
en
zij duurt voort
knagend in de wind
duizendvoudig in de wildernis

De dichter

De wereld ziet niet meer
zijn strijden
zijn donker lijden is
een schelle kreet
langs klamme straten
die de nacht
besmeurde en
bevlekte

De dag brengt voor hem
niet meer
het stillen van de pijn van
eeuwig
eenzaam zijn

De mensen zien niet meer
zijn glijden
naar het noorden
waar de dagen trage
nachten brengen

Hij kan niet meer
de pijn verdragen
hij moet boeten
daar waar hij alleen
bestaat
eeuwig
in zijn eenzaamheid

De vijgeboom

De zingende bladen
van de vijgeboom
waar Nereus nimfen schiep
trillen naar de stappen
van Adam
die vreemd verstoren gaat
het geheim van de boom
het geheim van de maker
van mythen

De zingende bloemen
van de vijgeboom
zwijgende kleuren
van het geheim van de boom
het geheim van de maker
van mythen

De zingende vruchten
van de vijgeboom
brengen de mens in verleiding
als hij nimfen verstoot
en proeven wil
het geheim van de boom
het geheim van de maker
van mythen

Het zingende zaad
van de vijgeboom
het geheim van de boom
het geheim van de maker
van mythen

De mens

De mens is sterk
daar waar hij niet weten wil
zijn sterkte
en ziet
de kleuren van de bloemen als iets
fijns
dat Zeus voor vrouwen schiep
en liggen liet
toen de vader van alle godenmensen
zijn tempels tekende en besmeuren liet

Waarom wreekt zich zwakke Zeus
en maakt hij niet weer
grote kleuren in de regenboog
voor mensen
die van hem een Abel
maakten
en van hun god een Cain
waarom danst men niet
in driften
tot het einde toe in gesmoorde
overlevering
tot die ene vader
van ons allen?

En de mijmeringen
van dichters
zijn niet meer het Woord
het scheppen is de kruisiging
van het eigen Kind
een onnoemelijk leed
de wraak van Zeus

De dichter

Dichters dichten in de avond
wanneer het leed
langzaam vloeit
tot pijn

Geen mensenkinderen meer
Cyclopen
sluipen
aan de kust van Sinai

Leedwoestijnen spreken in de avondwind
wolkenbogen
neveligheid in 's dichters zijn
komt tot vervloeking
wanneer hij schrijft van pijn
en vreugde
in eeuwigheid
en sterven moet in de Openbaring

De dichter denkt
en dicht slechts in de avond

Haar venster

Zij leefde in haar vensterbank
vertrouwelijk
vriendelijk
zij tuurde naar de vogels
aan de overkant
de mussen paarden en floten
de lust van het fluiten
de aarde draaide en zij
draaide met haar mee

Het leven vanuit haar vensterbank
leek haar
vertrouwelijk
vriendelijk
en zij draaide met de aarde mee
met al de mensen en de mussen
die daar buiten paarden
en floten
de lust van het fluiten

Het leven in haar vensterbank
ging onverstoord
vertrouwelijk
vriendelijk
voort in alle eeuwen
en gebeuren in de mensen
en de mussen die paarden en floten
de lust van het fluiten
en draaide met het draaien
van de aarde mee

Stappen in de steeg

De vreemde stappen in de steeg
beneden
stijgen naar mijn raam
in de nacht
Ik lig te staren in mijn bed
en denk aan hem
die in de nacht
stappen maakt daar buiten
in de steeg

Hij loopt voorzichtig
menselijk bevreesd
alleen in de nacht
waar de ramen oren
zijn
van mensen die wakker liggen
te staren
en met hem stappen maken
in de nacht
daar beneden in de steeg

Eenzaam man
die zo haastig
aan de hoek van de steeg
ontvluchten wil
de schaduw die de andere hoek
om gaat
en ontkomen wil
de ramen
waar de mensen wakker zijn
en slapend stappen
in de nacht
hier beneden in de steeg

Singapore

The guided tour to Singapore
Many masters of the darkblue
art
of anticipating grand things
faithful father
of the craven thought

To the Orient
they say
to gather gaily gaudy paperdreams
and silken cradles
of our forefathers
feathers to the fear and frenzy
of fanatic idols of the East

The harbour of the odours and colours
of the caff of corn and the good
and the adventurous
adversaries
in bold ships
sailing scorned seas on western waves
with the sun
severe setting
in the crown of jewels of the maharadja's
of the East

The island of the icons
of Buddha corners and bloated bellies
in tarnished temples
abandoned in the jungle
of Western thought

Mistreated philosophies
crashed
by ungarnished Greeks in another blue island
white and gold

Sane orientals
sneering
snakes and stale opium
in the stained dens of the sleepy
Sustained survival
at the stake
in burning
fire eating
dragons of the East

Namiddag

De koude moeder
baarde godenzonen
in de zon
de kale kusten fijngewreven zand
omspoelen
lachend de golven
ritselende stenen
rollen ver de baaien in
en schelpen spreken
de dode hitte
loert in smalle spleten
strepen in de donkere
huizenschaduw
van het slapend dier

De mens is weggekropen
in koele kamers
zij wachten
tot het licht weer
op het water breekt
in de witte zee
zij drinken thee
naakte baders later
pijnlijke pret
van het rennen
en het zinloos spatten
droeve wezens willen
niet geloven
aan het einde van de dag

Regen en zon

Hier zijn we bang voor regen
zo gewoon de zontiran
uit de bergen stroomt het water
waar het groene planten achterlaat
en alles smeken gaat
lavavelden zijn bevrucht

Wij lopen in het rode zand
alles is weer tot stof verbrand
grotten in de rotsen waar de
grote vissen verder dwalen
wij zijn de kleurenvelden
in dit witgedroogde zoutkristal

Amstel aken

Tuft het bootje niet de haven uit
de mensen
die daar binnen wonen
zijn aan tafel
boven wordt het donker
in de kamer hier beneden
dankt men
dat het niet kouder is geworden
dan slapen de kinderen
en de vader neemt weer over
van de oudste boven

In het dampende water
dromen de kleuters
zij zijn er aan gewend
en slapen in beweging
het bed is wieg

Ze meren heel even
en hobbelen dan
in de mond van het grote avontuur
ze duren eeuwig voort
waar kamer was
is water plots
en het een maakt
plaats voor
d'ander

Monaden

Ik heb er van gelezen
eerder gister nog beleefd
alles wat de dichters zeggen
heb je dat niet opgemerkt
dat weten in je leven
krachten spaart
vergeefs

Ik heb je dat gezegd
meer niet gesproken
in de ruimtebellen
komen wij steeds
te breken
wij kunnen maar staren
de ene bel in hetzelfde vocht
wordt niet ingehaald
daar zit ik in zie je
en jij

Nu kookt het water
zie ons allen jachten
je komt er toch niet boven
dwaze man
een druppel in de lucht
was eerst een bel in water
is dat je leven na de dood
het is wel heel iets anders
je ziel is afgekoeld
je wist te veel
en steeg te snel

Ego

De vreugde van het vieren
maakt de mens zo moe
hij hoopt steeds weer
een vriend te zijn
een tweeling mede-mens

Hij weet niet uit te brengen
vage wezen van het denkgevaar
de eigen zeeën zwaartekracht
in mening van den ander
hij is van geest gescheiden
en vertolkt pas later
als hij nu gehandeld heeft

Zijn eigen warmte wordt een muur
een schutting voor het koude anders
en een ieder's stralenkrans
de gekken hebben geen
ween de kiemen van een ziekte

Etmaal

Een grote hemel opent zich
met zachte witte schaduwblauwen
en de wind is weg met rimpels
op het grijze water
dieren krijgen namen
in ontwaakte wildernis
en de mens komt nu het laatst
waar hij het eerst bij wezen wou
Hij vindt het al geschapen
zonder hem is nu de dag
weer aangebroken

De schaduw breekt tot gele
zonnenbloed
rondom de grote steen die in de hemel viel
de vage zonnestralen
gaan nu macht vergaren
rotsen zwellen in de zee
bloemen van de zon
die in de nacht zijn uitgebloeid

Zijn de mensen nu zo vreemd gebleven
waar het leven heersen gaat
zijn zij niet de meesters meer
natuurvertrouwd
wanneer het weer beginnen moet
het strijden in een hittegolf
Zij zijn verblind
om eigen zijn het leven op te dwingen
zij maken jacht op oude denkfermenten
experimenten scheppen zij

De zon is uitgebloed
het verwelkte rood valt snel de zeeën door
omdat het zaad weer kiemen gaat
In koude eenzaamheid
verliest de aarde snel haar evenwicht
en gaan de beelden groeien
in de nacht

Agitato

Zouden alle mensen slapen
de lege tram kan fluiten
ik hoor haar schreeuwen
in de nacht
de kou is losgerukt
en dwaalt de steden door
bijt de mensen
om hoeken waar het waait

Ik waak de hele nacht
waarvoor
waanzinnig
slapen gaat al lang niet meer
ik ben alleen
zou er nog iemand wakker zijn
in deze gekkenstad

De nachtwacht loopt
de straten af met grendels
de deuren zijn op slot
de sleeën van de winter
zijn gestald
Als ik schreeuw zou niemand komen
ze drinken warme dromen
ineengerold
niemand wordt ooit wakker
in deze gekkenstad

Dat zeggen zij

Zij geloven niet
in de naam van de vader
de zoon is nog op aarde
een sensatie paradijs
is opgebouwd voor de dochters
dragers van het zaad
van Ezau
schendverdrag van Israel
wordt niet bevrucht
dat zeggen zij

Zij hebben een tempel gebouwd
een vesting voor vrede
maar de offers zijn schaars
vrede is er al
dat zeggen zij
in het paradijs
wij weten nu het kwade wel
en eten slechts
dat zeggen zij
van het goede

Zij hebben de zonde niet
er is geen moeder meer
de chaos weggedreven
hebben zij
dat zeggen zij

Zij staan nu stil
scheppen het leven
heel mooi
alles is één
dat zeggen zij

Verval

Aan een zeer vermoeide krater
bloeien felle kleuren
en het vuren van de wortel
diep beneden niet gerept
gaat gedurig verder vreten
de spanning pleit niet
voor de onrust die hier broeit

Wanen mensen zich te zien
boven deze hete massagolven
van vereenzaamd valse moed
hebben wij niet eerder al geweten
dat het spreken grijnzen doet
de eigen kille wezengloed
wij zijn lichten die niets raken

Uit het vuur zijn wij gekomen
en duren in het vuur weer voort
onze vreemde vader vreest
in het eigen kind een kribbedier
lege liefdesdromen blijven dor
en baren in het niets
gebrek aan denkinstincten

Het witte niets

Gaat het om het leven
van de rotsen en de golven
in de nacht
en zijn zij overdag weer
onderduikers
in een grote macht
van steen en water

Het licht heeft zo
de kracht ontbonden
van de maan
en durven zij nu door
te duren in gedaantes
waar zij in het donker
draaien
zonder schaduw zijn

De chaos
van het denken
heeft de dood verbannen
en het leven
overspannen
met het witte niets
dat wassen ging de
hoeken van het zijn

De toorn
van de nacht
heeft toen de mens
met Angst geslagen
en de vrees verkondigd
voor het vallen
van de avond

Winterochtend

In de nacht is het koud
verlaten lichten van de stad
in de zwarte ochtend tram
huilende ramen gebroken kleuren
de hemel breekt open en nat

Werkende mensen hebben al
vochtige jassen en
scheve schouders
slapende grote hoofden
winter schreeuwt
elektrische vlagen buiten
adem vlekt de ruiten

Dead hour

midnight
central european time
de torenklok
is in de huizen
vermoeide mannen
vreemde vrouwen
zwarte kou in donkere ramen
slapende
stoort
windwijzer
boven waterinkt zilvervissen
warme lichten vriezen kleuren niet
dappere huizen in de wind
wat ook de jutter vindt
het strand is zwart
at the sound
of the last tone

Storm

Wij gaan verder in de tijd
die wij niet begrijpen
op de zwarte zeeën zwalken
lichte loodsen
van ons durven denken

In de lichte morgenregen
wordt de dag veel kouder
en de tocht naar grote steden
wordt zeer plots vermeden
waar het waait en vriest

Van stormen stromen klanken
naar de hemel van het strand
na hevig woeden weet het al
een weg te banen in het zachte zand
meeuwen schreien regelmatig snikkend

Golven likken begerig lokkend
onmachtig razende godenwaan
vissers vrezen waanzin is nabij
brandende kou knarsend
huilende eenzaamheid

Psalm

Als ik Hem in eenzaamheid ontmoet
rustend na krampachtig streven
al het weerloos willen in dit leven
offer op vervallen tempels bleek gebloed

Als Hij met liefde heilig maakt
wat eerst onheilig was in onze ogen
In ons het wreed verlangen, een steeds verder pogen
rusten doet en het diepverminkte eigen raakt

Als Hij zich van een morgen tot mij geeft
met het grote leed van geheimen
van vormen, visioenen en verloochende rijmen
in beeld dat tijd noch ruimte heeft

Dan zal ik wel begrijpen, het éénzijn juichen
en dit hart zo'n droef en dof gemis
zal nimmer weer onzinnig buigen

Ik zal dan liefhebben, diep
gelijk het zingen van zonnen, wanneer de eerste Mis
getuigt van Glorie en Enigheid van al hetgeen
Hij schiep

Symbolen aan de baai

I

Het ruisen van
de steentjes
zijn de stappen
van de visser
in het maanlicht

Hij zoekt zacht strelend
zijn netten
in het bootje
en glijdt snikkend weg
met het water
van de maan
naar het licht

Het water is een spiegel
voor de maan
van zijn vader
die hij slapend
achterliet

Hij rilt
en mompelt
verdween
en keerde in het licht
terug

II

In het huisje
op het zand
wonen goden
geen grote goden
kleine heidengoden

Zij beleven in zich
zo veel
en aanschouwen
nog zo veel meer

Zout en vochtig
zijn zij
van weggezochte
schelpen
en de
zoete moeheid later
van het koele
water

Zij strooien
manen
op de steentjes
en dansen
in verlaten huisjes
op het strand
van vreemde baaien

Elke schaduw
zijn zij in de nacht
en overdag nog
al de duizend
kleuren
van gevonden
vogelveren

III

Wanneer het avond wordt
grijpen grijze stralen
mensen angsten
In de schaduw
kraken
onvolgroeide geesten
vogels dromen in
ontwortelde heesters
in rotsen
tegen heuvelwanden
in het warme dal

De slapende vissers
lopen
in schuivende ritme
om het altaar
waar wordt geofferd
op het zand

Alle klanken vagen weg
in dierlijke stilte
van de heuvels
gelijk in een moeizame
droom
een geschreeuw
de spiegel niet stoort
van het slapen

IV

Wie heeft
de broeiende kleuren
gebracht
en de krijsende kreten
van ontwaakte vogels
in het dal
de diepe
dorgebleven monsters
weer besproeid
en de mens nu neer gesnoeid
Nieuwgeworden wezens
in een chaos van
verwrongen
beelden intuïties
in de tijd

V

In de ongedoofde
hitte
van de blinde
rotsen
loopt de visser naar het niets
hij wandelt
over water
en struikelt
op de rotsen
hij werd gekruisigd
en was geen Kristus

De hel is in hem
en van hem
de hemel
waar klanken vagen
en de stilte van het Zijn
in ieder weer
een hel doet dragen

VI

Het dode meisje
dreef
op handen van de Kerk
het warme water
in
zij zonk zeer diep
tot waar een ander
haar weer
baarde
op de vroegverlaten
kusten
van haar eigen zijn

Golven waren nu
haar priesters
koralen
waren moederhanden
het zand haar graf
en schuim
haar kant
tot zij weer verder dreef
en opstond in
de Hemel van haar Volk

VII

Hier wonen geen mensen
in deze hete morgenmeren
vreemde zeer verlaten wezens
hebben wel eens gespeeld op de vlakte
maar zijn zeer moe weer weggewaaid

Zijn nu deze dieren
niet eens omgekomen in de wereldvloed
en zijn zij hier weer stil gebleven
waar de grote bergen dampen
en de zee zeer zoete kleuren kreeg

Ik kan hier hete rotsen
zweten zien en ruikend proeven
alles wat zij samen 's avonds zoeken
stenen vallen aan hun voeten
in de maan zijn zij weer weggedanst

De zon gaat hier droevig weg
een god in eenzaamheid verscheurt zijn kleren
helder paars en brandend blauw
hij blijft in de oude nacht alleen
weten wij hoe hij hier lijden gaat

Hij wandelt in het zwart
met sterrengaten nu geen ogen meer
zij zien hem niet de blinde stralen
hij gaat klimmend naar de bergen
waar hij in het licht niet lopen kan

De schaduw is beweging in de stilte
het leven duurt in golven over stenen
waar in de vroege koele rilling van de wind
alles weer ontwaken moet
en vergeten doet het dromen van iets anders

Eerste sneeuw

In de natte straten wordt
de tijd niet aangekondigd
door de torenklokken
wanneer het erg laat is
De avond kleeft aan ruiten
en kleren
regen dempt de stappen
in de stegen
van de grote stad
Mensen dwalen er niet meer
late lichten zijn vergeefs
de wapens van het kind

Heel voorzichtig
valt de eerste vlok
en roept dan al de andere
witte strepen langs de vensters
Ze zijn nog niet betrapt
en vliegen naar beneden
In de spiegel van het licht
zijn zij de stralen
van daarboven
schroom en teer
is de grond zo schoon bevlekt

In jubelende wandelpaden
wrede vuile krassen
in het spel dat 's avonds
lief begon
is nu de mens gekomen

Berusting

Zouden wij vrezen gaan
de gretige geuren
van de avondbloesem
en steeds zoeken
naar de gele zonnebloemen
verwaaide allures
aardinstincten
die wij dn de mensen
vinden

Het zaad van de zon
valt op de rotsen
en de vader
smoort het kind
het klare denken verraadt de eigendunk
het beleven
is de bloei
van de nacht in overgave
aan het vertrouwen in het beleefde

Een machtig meezijn
in de natuur
sleept het denken
naar zijn doel
planten in de wind
buigen en aanvaarden
langzamerhand
de eenzaamheid

Verhuizing

Heel de stad werkt op tempo
van de orgelman en de stenenkapper
in de kelder dromen en illusie
de oude huizen restaureert men weer

In de andere stad siddert heel
het volk met de zon mee naar de horizon
de schaduw van de oude huizen
op bevuilde hoeken ijs met een oudemelksmaak

Ik heb overal gewoond in deze
geurige stad en in de vorige was
het erg koud met bijdehante mensen
in de hitte zijn ze schuw en loom

Waarom is de warme schuld de koude onschuld
niet op beide plaatsen is de laatste
klam van ongeduld de eerste broeiend
wij zijn mensen eens geweest

Duinen

Dorre bloemen op de horizon
heb ik 's avonds aan het strand
gezien
de wolken waren witte bladen
verrast in het vuur
van de zon op de grote vlakke
zeeën

Mijn adem is zout en stoffig
van zolderkamer-kachels
maar
de zeelucht is te sterk
en ik zag hier anderen
stranden
waar ik bijna was gebleven

Ik kom er nooit meer
in de koude duinen
waar het donker is
en dicht
aan zee

Sacre de printemps

Fanatic vultures leaped
and burned the magic maiden
burdened het with sacred seed
and the boy was beaten into manhood
the race was set to fire at midnight

The men were in their huts awaiting
warnings of the light at daybreak
the village feasts where fury
met the thunder of the dance
consumed the creatures of God

The belly of the girl had grown with the seed
as she was dressed in frantic ritual
undressed in flagrant need
the body of the boy was burned and pressed
forward with greed by the chanting men

There was a beginning in the sun
which fanned the flames of joyous meat
the painted grimace of the boy
stiffened at the sad pain in her eye
she stroked his burning face

He touched her belly and his life
the sin of man and wife
on earth

Leguanenjacht

In de laaiende ruimtelijkheid
van een hete dromen-dag
staart het lelijk beestje
voor zich uit
van de rotsen naar de horizon
versteende lore
van het volk

Het zwarte zwoegen
van de mieren
is in hem verstard
de ogen branden blind
hij steekt vooruit
en houdt zich vast
aan de stenen

Blanke blote vissers
sluipen daar beneden
hij is blind, verroert zich niet
lange magere vingers naderen
zwarte ogen blinken
ingespannen driften van genot
haast roerloze beweging naar de buit

Het dondert op hem neer
in deze vreemde pezen is hij verrast
hij krimpt ineen instincten
van het dier en de jager
klampt zich stevig vast
en rukt de stenen mee
hij zwemt in de zon

De mieren hebben zich
verbaasd verspreid
de rots is nu beweging kwijt
het dier kwam niet terug
de klauwen drogen in de zon

Mist

Getreden in de stilte
van de morgenlucht
de koude mist
breekt van de bomen
druipend hangt
het natte kleed
alles heeft zijn top verloren

Op de zeebodem
lopen nu mensen
jachtend
in de rails
wachten de treinen
naar het front

Er is geen horizon
de ruiten worden
blindgeslagen

Wij stoten onze hoofden
en zien niet graag
wat toch zo duidelijk is
wij willen weg

en toeschouwen
in de toekomst
het leed dat volgen gaat
dat zich voltrekt

getreden is in onze stilte

Welke held

--- Zwanen op de bergen
zweven nu naar de aarde
zij hebben lange vleugels
en zijn licht en rood
de mensen zien
hoe verre steden branden
in de hemel
donderende takken stromen
uit de wolken
de zee schuimt
in haar kooi
kokend onmacht
in de storm van weemoed

Welke held zal
hier ons heil verwerven
in de kale nachten
offers brengen
in de bergen

Verloochening

De mens wil verder
in het
niets
en ziet in hemelkleuren
Heerlijkheid

Hij schuwt het lage
brandend middelpunt
der aarde
de materie

Eigen
vorm
verloochening

Brandaris*)

Het geraas van planten
in de dorre wind
in een vallei ver boven de zee
een stille eenzaamheid
van steen en wolken
waar ik zo graag van droomde
bestaat daar boven
Ik heb er niet gespeeld
alleen gezeten
alles zweefde daar
ik dacht nog
van het moeilijke dalen
naar de zee
Ik hoorde hier niet thuis
en zag toe
ik wou dat ik hier
kon blijven
overnachten
dicht bij de maan
en de eerste die in de zon wakker werd
Als ik straks dalen ga
rollen de stenen naar beneden
ik ben zo moe en zo bang
om voort te gaan
waarom kan ik hier niet blijven
zo rustig is het nergens
de wind zoemt
langs de toppen van de rotsen

*) Hoogste top van Bonaire

en brengt zo nu en dan
het schreeuwen van de vogels
in de bomen daar beneden
zelfs een schot van de jager
een echo wordt gefluister
in de bergen
Ik wou dat ik elk plekje kende
in de verte

Enfantine

Het negermeisje
was zeer wit
en trouwde met
een vriend die dat
niet wou

Zij kreeg een
heel zwart kindje
dat zo lief was
veel liever
dan de witte kindjes
die de man zo graag
hebben wou
Het kindje werd
steeds zwarter
en de vader
was toch blij
dat hij haar vader was

Toen kreeg het meisje
als maar
witte negertjes
die de vader
helemaal niet liefhad

U kunt hem altijd
spelen zien
met het hele
zwarte kindje

De appel
van zijn hart
had blauwe ogen

Slagbaai

Stil te zitten in de schemering
voor het huis te staren
wanneer de hemel plots
heel laag zijn kleuren offert
aan de nacht

Snelle Spaanse waaiers in de lucht
een dansend begin
wordt langzaam donker in de verte
en komt vreedzaam naar ons toe
in de omtrek sterft het weg

De gladde streken van de zee
slepen nog kleine stenen mee
alle beweging is moeizaam
en boeit niet meer

Ik kom hier elke dag
de avond zoeken
en de dag want beide
heb ik op dit strand voor het eerst gevonden
heel lang geleden